

DE MENSU- RIS

LIBRI TRES.

- I. De mensuris linearum, quibus interualla metimur.
- II. De mensuris capacitatis, quibus tum arida, tum liquida corpora metimur.
- III. Miscellanea, in quibus multæ quæstiones tractantur ad rem nummariam pertinentes.

Opus absolutum cum multis tabulis.

AUTHORE

IACOBO CAPELLO.

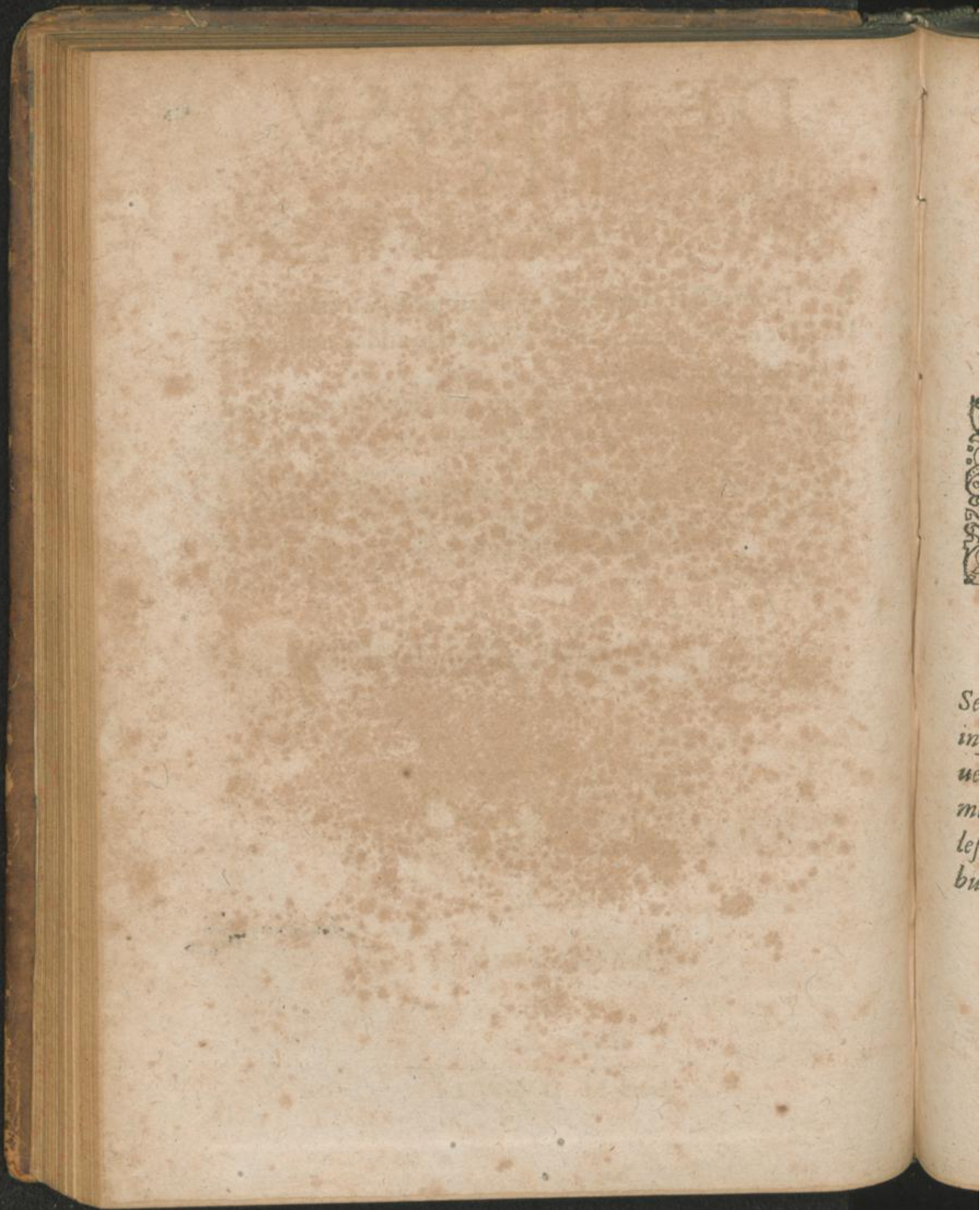

FRANCOFVRTI

*Typis VVolfgangi Richteri, sumptibus viduæ
Leuini Hulsii.*

Anno M. D C V I I.

Amstelredamum

...

Se
in
we
m.
lej
bn

LECTORI.

Superiore anno, amice Lector, me in scio, & inopinante prodierunt in lucem duo libelli nostri de Ponderibus & Nummis, quos non erat animus emittere, nisi coniunctos cum iis, quos de Mensuris scripsimus, quia hæc inter se connexa sunt, & alterius

Altera poscit opem res, ac coniurat amicè.

Sed quia res ita contigit, age, nunc saltem fidem liberemus, & institutum opus expleamus. Tu, benigne Lector, siue serum, siue precocem hunc fructum, & multis partibus adhuc informem partum hilari vultu excipe, Deum orans, ut olim adulescere, & Reip. literaria inservire possit. Vale. Sedani, Idibus Ianuariis. cl. l. c. VII.

A 2 MEN-

MENSVRÆ INTER- VALLORVM.

I. Granum.	XX. Porca.
II. Digitus.	XXI. Plethrum.
III. Pollex.	XXII. Candetum.
IV. Palmus.	XXIII. Actus.
V. Orthodorum.	XXIV. Iugerum.
VI. Spithama.	XXV. Morgen.
VII. Pygon.	XXVI. Faneca.
VIII. Cubitus.	XXVII. Arependum.
IX. Gressus.	XXVIII. Hæredium.
X. Brachium.	XXIX. Stadium.
XI. Vlna.	XXX. Mil minus.
XII. Passus.	XXXI. Milliare.
XIII. Orguia, Tosia.	XXXII. Mil maius.
XIV. Canna.	XXXIII. Leuſ Gallica.
XV. Stadalis.	XXXIV. ca ^t Toletana.
XVI. Decmpeda.	XXXV. Parasanga.
XVII. Rhuthen.	XXXVI. Schoenus.
XVIII. Pertica.	XXXVII. Stathmus.
XIX. Clima	XXXVIII. Gradus.

DE

DE MENSVRIS
INTERVAL-
LORVM.

P R Æ F A T I O.

MENSVRARVM alia sunt, quibus rerum diuersis
eis sitarum inter se distantias, alia quibus ipsa corpora
tum arida, tum liquida metimur. Illa Intervallorum, haec
cubicarum mensurarum dici possunt. Cum autem, si non re &
tempore, saltem ratione & ordine prior sit linea superfi-
cie, superficies corpore; methodi ratio postulat, ut prius
de iis mensuris agamus, quibus linearum longitudines, aut distantias,
aut etiam *ἐπιπέδων ἐπιφανείων* amplitudinem metimur, tum ad cubicas
corporum siue liquidorum, siue aridorum mensuras veniamus. Quin &
ut punctum linearum, linea superficiei, superficies corporis est principium:
sic & mensurarum cubicarum à linealibus originem duxerunt. Cum enim, ver-
bi gratia, Romani amphoram, Parisienses Semimedimnum, Athenienses
Ceranium, ex suo quisque pede construxerunt, necesse est prius, consti-
tutum habuerint pedis sui modum, quam ex eo quadrantal conficere
potuerint. Neque dubium est, quin pleraque nationes in mensuris suis
definiendis eandem rationem secuta sint. Quapropter nos aliquando
velut à posteriori argumentantes linealium mensurarum modum à cu-
bicarum amplitudine indagauimus. Sed altera methodus, quae velut à
priori, & à causis ad effecta progreditur, disciplinae tradenda est conuen-
tior. Et ut in ponderibus & nummis à minimis granis ad libras & talen-
ta progressi sumus, ita & hic à minimis longitudinibus initium duce-
mus. Sed in ponderibus & nummis explicandis, multorum urbium tum
vetera, tum recentiora pondera, ac nummos referre non piguit. Hic
sufficere nobis visum est, si in Gallia Lutetiam, in Italia Romam, in Hi-
spania Toletum, in Germania Heidelbergam seligeremus, quarum men-
suras cubicas, quae hodie sunt in usu, recenseremus, ut eas inter se, & cum
veteribus facile quibus comparare possit. Sed antequam ad rem ipsam
venio, libet hic de hominum proceritate pauca praefari. Est enim pes me-
surarum omnium norma. Rursus cuiusvis corporis humani *συμμετρον*,
A 3 pes

pes censerī solet sextans. Omnino igitur id primo loco considerandum occurrit, fuerintne maiorum corpora nostris proceriora, ac proinde pes nostro longior. Et quidem si Poetas audimus, corpora nostra à pri- scis immane quantum discrepant. Perpetui enim sunt in lugubribus se- nescentis & defeciscentis æui lamentationibus, siue animi dotes, morum sanctitatem, ingenii acumen, &c. siue corporum amplitudinem & robur consideres. Horatius:

*Damnosa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem virtuosiorum.*

Hinc illæ fabulæ de quatuor sæculis, aureo, argenteo, æneo & ferreo, quæ proculdubio conflictæ sunt ad imitationem statuæ illius, de qua Nabuchodonosor somniasse se prædicat apud Danielem. Quæcunque enim Prophetarum oracula in Poëtarum manus inciderunt, ea ipsi suis figmentis ita interpolarunt, ac deturparunt, ut vix ulla primigeniæ il- lius & sacrosanctæ veritatis lineamenta agnoscere liceat. Quin & Ora- toribus ipsis nullus est campus, in quo frequentius exspatiantur, quam in præteritorum sæculorum admiratione, suorum vero temporum de- ploratione. Quin & illos ipsos senes, qui, quid ante se gestum sit, nesci- unt, (quos Cicero ait semper esse pueros,) hos, inquam; bis pueros senes videas esse laudatores temporis acti se puero, ut eleganter notat Hora- tius. Et ut de corpore potissimum agam, suam sententiam his verbis ex- primit Homerus Iliados 1. de Diomede loquens.

*ὁ δὲ χερμαδιον λάβε χερεῖ
τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ δὲ δὴν ἄνδρα φέροισεν.
ἄιοι νῦν βροτοὶ εἰς ὃν μιν ῥέει πάλλε καὶ οἶον.*

Etsi autem Eustathius notet: ἔνα μίθον ἀναλλήθροτον μὲν, καὶ εἰς τὸ παντι- λὲς ἀδυσόπευτον, οἰκείον δὲ ὄμιλος περτεία τοῦ κτηνῆ; tamen frigidum id Virgi- lio visum est, si duplo tantum proceriores, aut robustiores sui seculi ho- minibus Heroas illos fingeret. Itaque quum triplo, quadruplo longi- us à temporibus Troianis abesset, quam Homerus; ideo putavit hy- perbolicam illam αὐξήσιν sibi quadruplo sextuplo augendam. Sic ergo Æneidos XII. de Ænea loquens:

—Saxum (inquit) circumspicit ingens,
Saxum antiquum ingens, campo qui forte iacebat
Limes agro positus, litem ut discerneret aruis,
Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,

Qualia

INTERVALLORVM.

7

*Qualia nunc hominum producit corpora tellus,
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem.*

Itaque Iuuenal. Satyra XV. Lapidēs (inquit) corripiant Teutyritæ.

— *Nec hunc lapidem, quali seu Turnus & Ajax,*

Aut quo Tydides percussit pondere dextram

AENEÆ, sed quem valeant emittere dextra

Illis dissimiles, & nostro tempore nata.

Nam genus hoc viuo iam decrefcebat Homero,

Terra malos homines nunc educat atque pusillos.

Neque vero Poetæ soli ita senserunt. Plinius lib. VII. cap. XVI. *Inquinatu suo cuique dimidiā esse staturæ (vel statuere) mensuram in plenum aucto mortaliū generi, minorem in dies fieri propemodum obseruatur: rarosq; patribus proceriores, consumentē vbertatem seminum exustione, in cuius vires nunc vergat æuum.* Et paulo post: *Iam vero ante annos prope mille vates ille Homerus non cessauit minora corpora mortaliū, quam prisca, conqueri.* Itaque Solinus id pro confesso & comperto habens, ita exclamat: *Quis iam auo isto non minor suis parentibus nascitur? Quæ quidem omnia eo lubentius produximus, cum agnouimus eadem iam olim in mentem venisse D. Augustino, & Ludouico Viui in cap. IX. lib. XV. de Ciuitate Dei, quo D. Augustinus has Homeri, Virgilii, Pliniique sententias non quasi poetica figmenta deridet, sed quasi verissimas laudat, & suo suffragio confirmat.* Contra operæ pretium est audire, quid magnus ille Iulius magni Iosephi Scaligeri pater scripserit de Samogithiis populis inter Prussiam & Liouoniam sitis. *Hi, inquit, procera staturæ maxima ex parte cum sint, tamen quasi per vices, tum proceros, tum pene nanos generant.* Haud absimile ingenium arboribus aliquibus apud nos quadam tertio anno fructum ferunt, quasi materia semel exhausta tanquam succidantur reponit reliquias natura, tum quod in Nano abiurauerat, dependet in magnitudine insigniore. Hæc summus ille Scaliger. Huiusmodi vicissitudinis speciem aliquam, licet non ita manifestam, in cæteris quoq; nationibus à natura obseruari non est à vero alienum. In vniuersum tamen fieri non potest, quin aliquid veri subsit in iis querimoniis, quas veluti tacito nationum & seculorum omnium consensu videmus in ore omnium, nempe

— *Omnia sunt*

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Quod si non præceps in exitium natura ruit, certe sensim, & quasi sine sensu in senectutem vergit, & ipso senio quodammodo defeciscit humanum genus. Homines, inquam, non cælum, non tellus, non bruta vel plantæ. Quamquam eo ipso nomine, quod homines eis *χρηστον ἀεσκόμισιν*, etiam ἀλογῶν, & terrena ἀλίσιν hominis causa creata, hominis quoque causa

causa creata hominis quoque culpa τῆ ματαιότητι ὑπὲρ τὴν γῆν, ὑπὲρ ἐκείνου, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντά. ἢ γὰρ ἀπὸ κατὰ φύσιν ἀλλοίωσης τῶν ἀποκάλυψιν τοῦ ὕδατος τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται, ἐπὶ ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀδόξης τοῦ τέκνονος τοῦ Θεοῦ, quæ diuina Apostoli verba non parum ad rem facere videntur. Nam etiam si eo præcipue spectent, quod sub lunaria omnia sunt in perpetuo generationis & corruptionis fluxu, καὶ πάντα θνητὰ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γενομένη φύσιμα ταρβέχεται καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς, vt copiose & præclare docet Plutarchus in aureo suo libello περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς, tamen etiam hanc subsidentis, & collabescentis æui caducam & cariosam vetustatem subinuere videtur Apostolus. Vt ita credam perluadet res ipsa, quam in manibus habeo. Cum enim aliquot populorum pedes inter se compararem, animaduerti, Toleranum pedem breuiorem esse Heidelbergico, Heidelbergicum Hetrusco, Hetruscum vetere Romano, illum Attico, Atticum Gallico, Gallicum Ægyptiaco &c. cuius differentiæ non prodigiōse quidem, sed manifestæ tamen, & non contemnendæ, non alia mihi occurrit ratio potior, quam quod quo antiquior quisque pes eo & longior est.

Et Ægyptiacum quidem pedem Attico, Atticum Romano antiquiorem esse, non est quod miretur quisquam. Gallicum vero Romano vel Attico antiquiorem esse, nihil necesse est. Sufficit, dum eiusdem fere sit antiquitatis. Olim enim Italis & Græcis Galli proceriores erant. Nunc discrimen istud non apparet, quia tum Italarum, tum Gallorum plerique à Germanis & Cimbris orti sunt. In Germania quoque nunc omnia ἀρχαῖα τέρατα nationum colluue mixta sunt, olim non ita. Si Tacito credimus: Ipse, inquit, eorum opinionibus accedo, qui Germania populos nullis aliarum nationum connubiis infectos, propriam & synseram, & tantum sui similem gentem exstitisse arbitrantur. Vnde habitus quoque corporum quanquam in tanto hominum numero, idem omnibus, truces & carulei oculi, rutile coma, magna corpora, & tantum ad impetum valida. Si Taciti tempore Germani omnes, certe ὡς ἐπὶ τὸ πολλὸν, Italis proceriores erant, qui sit, vt nunc pes, quo vtuntur, breuior sit eo, quo tum vtabantur Romani? Non video, qui possit alia ratio conuenientior assignari ea, quam statuimus, nempe quia tum Germanorum corpora proceriora erant, quam nunc sunt. Et tamen tunc homines non erant multo viuaciores quam hodie. Nam nunc quoque non multo pauciores octuagenarios, aut centenarios homines videmus, quam tunc videbant Romani. Quanto igitur æquius est, vt credamus tunc saltem vel maxime imminutam corporum humanorum proceritatem & robur, cum imminui cœpit hominis longæuitas. Id vero

Moylis

INTERVALLORVM.

Moyſis demum & Abrahami, maxime vero inde à Noachi temporibus cœpit. Si ergo pes ille, quo Hebræi Moyſis tempore utebantur, ſit equalis ei cubito, quo nunc Toletani vtuntur, neque mirum nec ἀτοπον videri debet, ſi Noachi tempore pes erat æqualis ei cubito, quo Babylonii Moyſis tempore, aut etiam aliquanto ante Moyſen utebantur. Cum ergo ex aliquot Scripturæ locis colligamus, fuiſſe apud Hebræos tres cubitos, quorum maximus minimo ſit duplo maior, quid obſtat, quo minus credamus, homines Adami & Noachi temporibus, vt decuplo μακροβιότης, ita ſaltem duplo proceriores fuiſſe, quam eſſe cœperint inde à temporibus Moyſis? Quemadmodum ergo in ſcholis vulgo dici ſolet, μηδὲν ἀρτυλλόμενον, omni parte falſum eſſe: ita non ſine ratione dici poſſe videtur, illa ipſa Poetarum hyperbolica figmenta eſſe veritatis inuolucra, cuius obſcura ad nos veſtigia peruenerint. Hæc eo fuſius enarrare libuit, tum quia hæc, qualiacunque ſunt, adhuc in Democriti puteo latere videntur, neque facile cuius perſuaderi poterunt, tum quia videmus viros non contemnendos, quibus ridiculum videtur, ſi quis dicat, homines nunc vel vno pede, aut etiam palmo, breuioreſ eſſe, quam olim fuerint, quos in ea ſententia fuiſſe ideo minus miror, quod ita agunt, ac ſi nullius vnquam pes fuerit longior Romano, aut certe Pariſino, quem ipſi putant Attico æqualem eſſe, ac proinde ab vltima hominum (vt quidem ipſis videtur) memoria repetitū. Nos igitur hæc ea potius mente in medium adduximus, vt hæc vere nobilis quæſtio ab eruditis viris luculentius & accuratius pertractetur, quam quod veluti de inuenta veritate gloriemur, & nobis ipſi ſuffeni ſimus.

Vt igitur ad rem propius accedamus, primo de iis pedibus nobis agendum eſt, qui hodie ſunt in vſu, tum de iis, quorum in veterum Hiſtoriis fit mentio.

Inter hos primum locum obtinebit Pariſinus, vtpote omnium, qui hodie in vſu ſunt, notiſſimus. Nam non modo in Gallia tota eſt vſitatiſſimus, ſed & ab Italis in ſuis antiquitatibus, aut Architecturæ libris pingi ſolet, quaſi etiam in Italia eius ſit aliquis vſus. Quin & Georgius Agricola homo Germanus vna cum Romano & Attico pingendum curauit. Sed neque Agricola, neque Hieronymus Ruſcellius in ſuis Italicis in Ptolomæum commentariis, neque Hieronymus Magius in ſuo Italico de urbium munitione libro accurate pinxerunt pedem Pariſinum. Accurate vero pinxit, idque bis, Iacobus Boſſius in ſuo Italico Rom. antiquitatum libro. Primum igitur pingit nobis palmum maiorem in duodecim digitos diſtributum, qui plane reſpondet ſpithamæ Pariſinæ, ſiue do-dranti pedis Pariſini. Sed cum nullo Epitheto peculiari palmum illum

B

inſigniat,

insigniat, videtur ita agere, ac si Romæ quoque sit in usu. Præterea pingit nobis, octauam partem Cannæ cuiusdam, quam vocat Cannam mercatorum. Et Vigenerus in Gallico suo, eoque eruditissimo in Liuium Commentario, ait, Cannam Romanam constare palmis octo. At hic quoque Palmus est Parisinus, & hæc Canna est *ἑξάπυλος* Parisinus, Tosiam vulgo vocamus. Vt autem facilius reliquos pedes tum inter se, tum etiam cum hoc Parisino comparare possimus, digitum Parisinum in partes decem secimus.

Idem Bossius pingit nobis dimidiam cuiusdam brachii in quatuor, vt ipse vult, distincti palmos. Hi palmi rursus sunt spithamæ siue dodrantes eius pedis, quem Magius Tuscum vocat. Nos itaque promiscue, vel Hetruscum, vel Italicum nuncupabimus. Is ergo constat centum & duodeciginta decimis digiti Parisini partibus. Itaque vnde septuaginta pedes Parisini conficiunt Hetrusco octoginta.

Idem Magius pingit pedem Vrbinatæ, quem ait etiam Marcæ Anconitanæ, (Picenum prisca vocabant) esse communem. Is recentiorum omnium, quos mihi videre licuit, longissimus est. Hunc Magius ita pingit, vt videatur constare decimis digiti Parisini partibus centum octoginta quinque. Sed quia non omnes pollices satis sibi constant, credo, paulo longiorem esse quam par sit, vt ei tribuantur decimæ digiti Parisini partes, non 185, sed centum octoginta. Ita verum fiet, quod ait Cardanus de subtilit. lib. XI. *Adducor, inquit, auctoritate scribentium olim de re militari, qui tyronum mediocrem magnitudinem quinque pedum esse statuerunt, vt quarta parte pes antiquus mensura pedis nostri minor sit.* Id autem de nullo alio pede verum esse potest, quam de pede, quo Picenum vtitur; Pes Romanus, vt infra videbimus, constat 144. decimis digiti Parisini partibus. Si ergo Picenus pes sit Romano quadrante maior, profecto Piceno pedi tribuendæ sunt præcise particule 180.

Pedis Heidelbergici figura ad me ab amico Heidelbergæ missus est, constatque decimis digiti Parisini partibus centum triginta septem. Hetruscus, vt modo dixi, 138. Sedanensis 139. Pedem Toletanum Io. Mariana ait constare vndecim vnciis siue pollicibus pedis Rom. Sed is pes, quæ pro Romano pingit, est aliquantulo breuior Hetrusco. Hinc colligo pedem Toletanum constare circiter centum & viginti decimis digiti Parisini partibus. Ita pedis Toletani longitudo cubicis mensuris Toletanis optime conueniet. Eorum vero pedum, qui antiquis in usu fuerunt, omnium notissimus est pes Romanus. Nam præterquam quod etiamnum hodie Romæ est in usu, palam prostat in sculptis antiquissimis columnis marmoreis, tum in Capitolio, tum in hortis Colotianis, & à mul-
tis

eis circino exceptus, typisque traditus est. Sed non omnes id eadem di-
 ligentia præstiterunt. Nam neque Agricola, neque Magius, neque Ru-
 scellius scopum attigerunt. Cum igitur Agricola neque Romani, neque
 Parisini pedis formam probam penes se haberet, non mirum est, si per-
 peram sibi persuaserit quinque pedes Parisinos conficere sex Atticos. In-
 terim hic error multa alia falsa persuasit Agricola. Sed infelicissimus o-
 mnium est Io. Mariana in suo de Ponderibus & Mensuris libro. Is enim
 tres pedis Rom. formas nobis proponit, sed tam negligenter ab ipso, vel
 à Typographo exaratas, vt nihil certi possis statuere: Hoc vnum colligas
 licet, nullum ex his tribus vero pedi Rom. conuenire. Ipse putat mediam
 formam vero propiorem, sed ea est iusto breuior, non modo vetere Ro-
 mano, sed & nouo, quem Italicum vel Hetruscum vocamus. Vigenerus
 in Liuium scribens pingit pedem Rom. quem profitetur se excepisse ex
 Angeli Colotii orto. In huius pedis inferiori parte pollices, in superior-
 ri digiti sunt expressi. Et primi quidem tres pollices inferiores quatuor
 primos superiores digitos æquant. Ambo illi palmi dimidiam partis pe-
 dem conficiunt: Intermedia tamen spatia sibi non constant. Sed accu-
 ratissime pedem Rom. depinxit Iacob. Bossius Antonii Lafrerii opera v-
 tens. Is primo pedem in 12. pollices & 16. digitos, tum spithamam, vel pal-
 mum Rom. in 9. pollices, digitos 12. distributum proponit. Omnia ita si-
 bi constant, vt nihil sit, quod merito desideres. Eadem industria & fide
 pedem Rom. pinxit Sebastianus Serlius Bononiensis Antiquit. Rom. li-
 bro III. pag. 6. 110. & 126. Hi ambo inter se & cum Vigenero (qua sibi
 constat) ita conueniunt, vt ne latum quidem vnguem alter ab altero dis-
 cedat. Adde quod hic pes cubicus Rom. mensuris ita congruit, vt nullus
 superfit dubitationi locus, quin is sit verus veterum Rom. pes. Cognito
 pede Rom. ignorari non potest Atticus, cum vel pueris sit notum, inter
 Rom. & Atticum pedem eam esse rationem, quæ inter 24. & 25. vt vnum
 idemque stadium capiat pedes Atticos sexcentos, Rom. 625. passus At-
 ticos 120. Rom. 125. ita octo stadia, h. e. passus Attici 960 pedes 4800. ef-
 ficiunt milliare Romanum, h. e. passus Rom. mille, pedum quinque mil-
 lia. Cum ergo digitum Parisinum in decem particulas diuiserimus, ex
 his duodecim necessario tribuendæ sunt pollicis Rom. pedi itidem Rom.
 144. pedi vero Attico 150. Georgius Agricola cum in pede Rom. pin-
 gendo lapsus esset, ne Attici quidem veram longitudinem assequi po-
 tuit. Hieronymus Magius eum pedem quasi Rom. proponit, qui Atti-
 co multo propior sit, utpote cui conueniant particula 152. cum Attico
 tribuamus 150. siue Magius ex aliqua columna marmorea pedem Atti-
 cum excerpserit, quem putaret esse Rom. in quo proxime à vero absuit,

siue reuera pedem Rom. pingere cogitabat, sed ita pro more negligenter, ut eum particulis octo longiorem faceret, quam par esset. Babylonius pes Attici longitudinem triente superabat. Ut id credamus, facit Diodorus Babylonis ambitum describens lib. II. Ἀπολαβῶσα ἢ, inquit, Σεμίραμις τὸν ἐν φεράτω ποταμὸν εἰς μέσον περιβάλλετο τεῖχος τῆ πόλις σαδίων τετρακοσίων ἐξήκοντα διειλημμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις. Et aliquanto post: καὶ περιείδασαν ὅτι τῶ ἴσων ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸ ὕσων ἐφιλοτιμήθη τὸν ἴσον ἀειδμόν τῶ σαδίων ὑποσήσαυξ. Quia, inquit, annus Babylonius est dierum 360. ideo Semiramis voluit ambitum Babylonis esse totidem stadiorum. Erat autem urbs quadrata. Habebat ergo vndique nonagena stadia Babyloniam, hoc est, passus Babylonios 10800. pedes Babylonios 54000. Hæc eiusmodi sunt, ut in Diodori verbis nulla subesse possit mendi suspitio. Multo vero minus in Herodoti verbis. Is lib. I. Κέται, inquit, Βαβυλωνίων ἐν πεδίῳ μεγάλῳ μέγαδ' ἔουσα μετὰ πνεύματι εἰκοσι καὶ ἑκατὸν σαδίων ἑσῆς τετραγώνῃ. ὅτοι σαδίοι τῆς περιείδου τῆς πόλεως γίνονται συνάπαντες ὁμοδοῦντα καὶ τετρακόσιοι. Herodotum a. de stadiis Atticis loqui, tū res ipsa loquitur, tum etiam docet Plinius lib. VI. Cap. XXVI. *Chaldaicarum gentium caput diu summam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiae, Assyriae, Babylonia appellata est, LXM. passuum complexa muris.* Omnino igitur necesse est, ut dicamus, Babylonis ambitum fuisse stadiorum Babyloniorum quidem 360. passuum item Babyloniorum 43200. pedum 216000. Atticorum vero stadiorum 480. pedum 288000. Romanorum passuum LXM. pedum CCCM. Ita quemadmodum 24. pedes Attici conficiunt Romanos 25, ut cuius notum est; ita tres Babylonii quatuor Atticos conficient. Cum ergo tribuamus Attico pedi partes 150. Romano 144. Babylonio ducentæ conuenient. Eadem ratione Persici pedis modum indagare licet. Herodotus: Τάφρος μὲν πρώτη βαδεία, καὶ εἰρέα καὶ πλήρη ὕδατος περιείδεται μετὰ τῆ τεῖχος πενήκοντα μὲ πηχέων βασιλείων ἐν τὸ εἶρος ὕψος ἢ δικοσίων, πηχέων. ὁ δὲ βασιλείῳ πῆχυς ἔμετείνε δὲ πῆχυς μείζων τῆ σαδύλοισι. Rex ἀπλῶς dictus apud Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Isocratem &c. Regem Perfarum significat, cubitus ergo regius est cubitus Persicus, cubitus μέγιστος est cubitus Atticus. Ita cubitus Persicus Atticum superat tribus pollicibus Persicis. Hoc sibi voluit Herodotus. Magis perspicua res erit, si dixeris, quinque pedes cubitosue Persicos efficere sex Atticos. Diodorus: τὸ ὕψος ἀπίσον τοῖς ἀκύνσον, ὡς φησὶ κτησίας ὁ κνήδιστος, ὡς ἢ κλείταρχος καὶ τῶ ὕψερον μετ' Ἀλεξάνδρου δὲ βάντων εἰς τὴν Ἀσίαν τινες ἀνέγραψαν τετρακοσίαν καὶ ἐξήκοντα πέντε (vox πέντε superflua est) καὶ περιείδασαν ὅτι τῶ ἴσων ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ὕσων ἐφιλοτιμήθη τὸν ἴσον ἀειδμόν τῶ σαδίων ὑποσήσαυξ. Hæc perturbate Diodorus. Planus tamen est sensus.

fus. Clitarchus dicebat annum Babylonium constare diebus 360. dixit
 totidem pedes altitudini murorum tributos, totidem stadia amplitu-
 dini vrbs, quod quidem ita demum verum erit, si id intelligas de pedib.
 Atticis, stadiis autem Babyloniiis. Semiramis longitudini murorum dedit
 vndique stadia nonagena Babylonia, Attica 120. altitudini murorum cu-
 bitos Babylonicos 180. Persicos 200. Atticos 240. h. e. pedes Babylonicos
 270. Persicos 300. Atticos 360. Cum ergo Ctesias apud Diodorum tri-
 buit murorum *πέντηκοντα ὀργήας*, tu Persicas *ὀργήας* intellige. Dio-
 dori verba corrupta sunt, *τὰς δὲ πλίνθους εἰς ἀσφαλὸν ἐδησαμένην τεῖχος κα-*
τεσκεύασε, τὸ μὲν ὕψος, ὡς μὲν κησίας φησι, πέντηκοντα ὀργήων, ὡς δὲ ἐνιοὶ τῶν
νεωτέρων ἐγχεύαν πηχῶν πεντήκοντα, πλεῖον ἢ δυσὶν ἀρμύσων ἰσπάσιμον, lege,
τὸ δὲ πλάτος, ὡς ἐνιοὶ τῶν νεωτέρων ἐγχεύαν πηχῶν πεντήκοντα. &c. Murorum
 Babylonis latitudo erat Babylonicorum cubitorum 45. Persicorum 50.
 Atticorum 60.

Syriaci pedis longitudinem vnica tantum coniectura nobis indica-
 uit. Cum enim Ioannes 2. v. 6. legamus, *χωρῆσαι ἀνά μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς*,
 Syrus interpres vertit, *עברך ירה* Teren rebehim. Et quamquam toto
 cælo erret Tremellius, cum in eum locum ait, quadrantalem esse octauam
 partem eadi, siue modii: tamen in eo saltem perspicax fuit vir eruditissi-
 mus, cum id vertit duo quadrantalia. Si ergo *μετρητὴς* Atticus sit qua-
 drantal Syriacum, omnino Syriaco pedi tribuendæ sunt decimæ partes
 Parisini digiti centum sexaginta sex. Eadem ratione pes Syriacus modio
 quoque Syriaco conueniet. Huius pedis in aliquot Italiæ locis etiamnum
 hodie est vsus. Nam Serlius p. 26. 48. & 77. pingit nobis dimidiam pe-
 dis (quem necotericum vocat) partem. Ea constat partibus 83. ac proinde
 pes integer partibus 166. Eadem methodo pedis Ægyptiaci longitudi-
 nem indagauimus. Plin. lib. VI. cap. 26. *Sexaginta millia passuum Babylon*
complectitur muris ducentos pedes alti, quinquaginta lati, in singulos pedes ter-
nus digitis mensura ampliore quam nostra. Hæc contuse Plinius solens suo
 more. Muri Babylonii erant quidem lati quinquaginta, alti ducentos
 sed cubitos, non pedes. Rursus pes Babylonicus Romanum plus quam
 tribus pollicibus, quatuor vero digitis Babyloniis superat. Quisnam er-
 go erit ille pes, qui proprie, vere, præcise, Romanum tribus digitis supe-
 rat? Profecto is Ægyptiacus esse videtur, vtpote qui cubicis Ægyptiorum
 mensuris exquisitissime congruat. Huic ergo conuenient particulæ
 171.

Superest pes Hebræorum eadem arte nobis inuestigandus. Cum
 enim alia subsidia nos deficient, hæc via nobis tentanda est, num scilicet ex
 iis, quos hactenus recensuimus, priscorum maxime pedibus vnus aliquis

fit, qui cubicis Hebræorum mensuris quamoptime conuenire possit. Ex Ægyptiacum quidem scimus nullo modo conuenire posse. Sed conuenire potest Romanus, Atticus, Syriacus, Persicus & Babylonius, aut omnibus, aut plerisque cubicis Hebræorum mensuris, Coro, inquam, Bato, Sato, &c. Sed neque Babylonio, neque Syriaco, neque Romano pedi conuenire possunt ea, quæ de Salomonis æneo mari & decem luteribus dicuntur. Superfunt duo, Persicus & Atticus, quorum vterque potest, licet diuersa via maris ænei, & decem *λυτήρων* amplitudini accommodari. Sed Persicum potius quam Atticum elegimus. Primum, quia cum pes Hebræorum sit omnium vel antiquissimus, vel antiquissimis proximis, rationi quoque conuenit, ut sit omnium vel longissimus, vel longissimis quam proximus. Deinde cum Arabibus Hin sit idem quod Græcis *χῶς*, Latinis congius, hoc est, mensura cubica ex semipede confecta, omnino consentaneum videtur, ut dicamus Hinem Hebræorum ex Hebræorum semipede cubico constare, quemadmodum congius Rom. ex semipede Rom. *χῶς* Atticus ex semipede Attico confectus est. Hoc autem ita demum verum erit, si pes Hebræorum idem sit cum Persico. Postremo dubitationis omnem scrupulum eximit canon sationis Hebræorum, de quo infra fufius vltimo libro. Huic tum Hebraico, tum Persico pedi aut præcise, aut quam proxime respondet is, quo etiamnum hodie Picenum vtitur, utpote cui conueniant decimæ digiti Parisini partes centum octoginta, ut supra diximus. Athenienses igitur ab Hebræis aut Phœnicibus non pedem, sed cubitum mutuati sunt. Cum enim Hebræis sit triplex cubitus, Athenienses minimum elegerunt, ex quo triente detracto pedem formarunt. Ita inter Atticum & Hebraicum pedem eadem est ratio, quæ inter Hebræorum *πῆχυς* & *πυγύνα*, siue inter medianum & minimum Hebræorum cubitum, quam rationem Arithmetici vocant sesquiquintam, hoc est, qualis est inter quinque & sex.

Cum autem ex aliquot Scripturæ locis colligatur tertius quidam cubitus minimo duplo maior, videtur hinc quoque colligi posse duplicem Hebræis fuisse pedem. Minor distinctionis ergo ciuilis vocari potest. Maior sacer siue primarius. Hinc quadruplex oritur cubitus, nempe duplex *πυγύνα*, & duplex *πῆχυς*. Pes ciuilis habebit decimas digiti Parisini partes centum & octoginta. Pes sacer trecentos. *πυγύνα* ciuilis partes 235. sacer 375. *πῆχυς* ciuilis 270. sacer siue primarius 450. Ex his quatuor cubitis vnus est *πυγύνα* sacer, cuius nulla, quod sciam, in scriptura extant vestigia. Ita minimus omnium pedum, quos nouimus, nempe Toletanus, est partium 120. maximus nempe primarius Hebræorum pes partium trecentarum. Ratio vnus ad alterum est dupla sesquialtera, qualis inter

cam

inter

INTERVALLORVM.

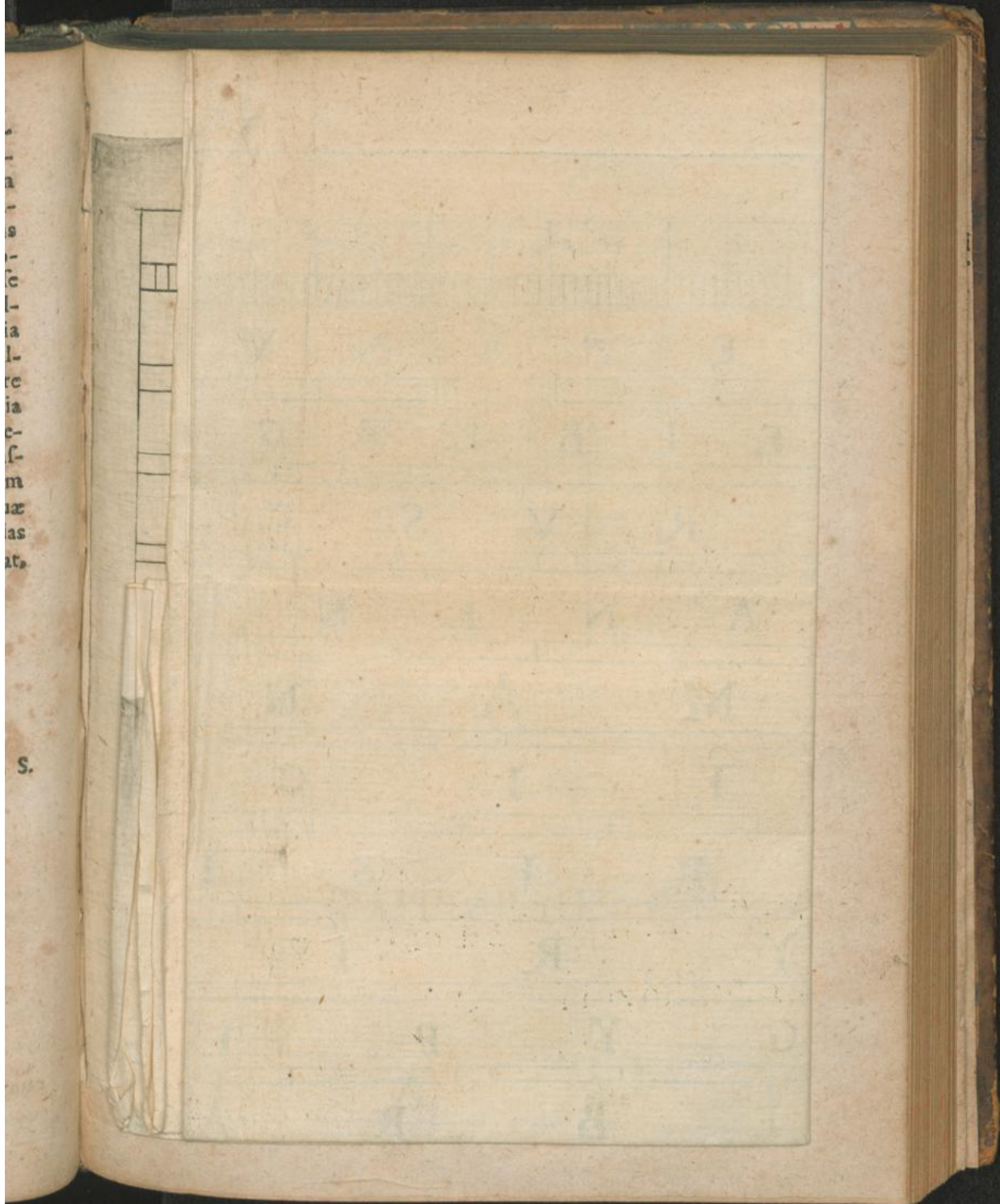
15

inter duo & quinque, hoc est, duo primarii Hebræorum pedes capiunt
 Toletanos 5. Pedes primarii 137. Heidelbergicos trecentos. Pedes prima-
 rii 23. Hetruscos quinquaginta.
 Pedes primarii 12. Romanos 25.
 Pes primarius vnus, Atticos duos.
 Pedes primarii octo Parisinos 15.
 Pedes primarii 83. Syriacos 150.
 Pedes primarii 171. Ægyptiacos trecentos.
 Pedes primarii tres Persicos, Hebraicos, aut Vrbinates quinque.
 Pedes primarii duo Babylonios tres.
Babylonii nouem, Hebraicos, Persicosue decem.
 Babylonii 171. Ægyptiacos trecentos.
 Babylonii 83. Syriacos 150.
 Babylonii quatuor, Parisinos quinque.
 Babylonii tres, Atticos quatuor.
 Babylonii 18. Romanos 25.
 Babylonii 69. Hetruscos centum.
 Babylonii tres, Toletanos quinque.
Ægyptiaci 166. Syriacos 171.
Ægyptiaci 160. Parisinos 171.
Ægyptiaci quinquaginta, Atticos 57.
Ægyptiaci sexdecim, Romanos vndeuginti.
Ægyptiaci 46. Hetruscos 57.
Ægyptiaci 137. Heidelbergicos 171.
Ægyptiaci quadraginta, Toletanos 57.
Parisini quindecim, Atticos sexdecim.
 Parisini nouem, Romanos decem.
 Parisini 69. Hetruscos octoginta.
 Parisini 137. Heidelbergicos 160.
 Parisini tres, Toletanos quatuor.
Attici 24. Romanos 25.
Attici 23. Hetruscos 25.
Attici 137. Heidelbergicos 150.
 Attici quatuor, Toletanos quinque.
Romani 23. Hetruscos 24.
 Romani 137. Heidelbergicos 144.
 Romani quinque, Toletanos sex.
 Atque hæc ita demum vera erunt, quamdiu de lineali (vt ita di-
 cam) pede quæstio erit. At si quadratos, cubicosue pedes inter se compa-
 rare

rare velis, plane alia ratio erit ineunda. Verbi gratia, tres Babylonii pedes lineales efficiunt Atticos quatuor, ut & Parisini tres Toletanos quatuor. At Babylonii quadrati nouem efficient Atticos quadratos, non duodecim (quod prima fronte quis credat) sed sexdecim Babylonii cubici 27. Atticos non 36. sed 64. Vt ergo hac quoque in parte iunioribus adiumento sum, non pigebit diagramma subiicere, ex quo comparationes istas petere possis. Ita enim substernetur via ad comparandas inter se varias populorum mensuras, tum quadratas, tum cubicas. Sed prius soluendus est mihi nodus, quem nescit Temporarius. Is in sua Chronologia contendit Atticum pedem eundem esse cum Gallico siue Parisino. Falsum id esse ex antecedentibus, satis constat. Causa erroris patet ex opere ipsius M. S. de Ponderibus & Mensuris, cuius aliquot horas mihi copia facta est. Ait, se ex pede Parisino quadrantal confecisse, quod aqua plenum pendebat vncias Parisinas 1102. Quadrantal vero quod confici iussi, pendebat vncias aquę 1133. h. e. vncias circiter triginta plus quam quadrantal Temporarii. Ita meus congius pendet circiter vncias aquę Parisinas 141 $\frac{1}{2}$. Congius Temporarii 137 $\frac{3}{4}$. Congius vero Atticus vncias aquę Romanas 135. Præcipuus ergo Temporarii error est, quod putat, vncias Rom. esse Parisinis æquales.

P E S.

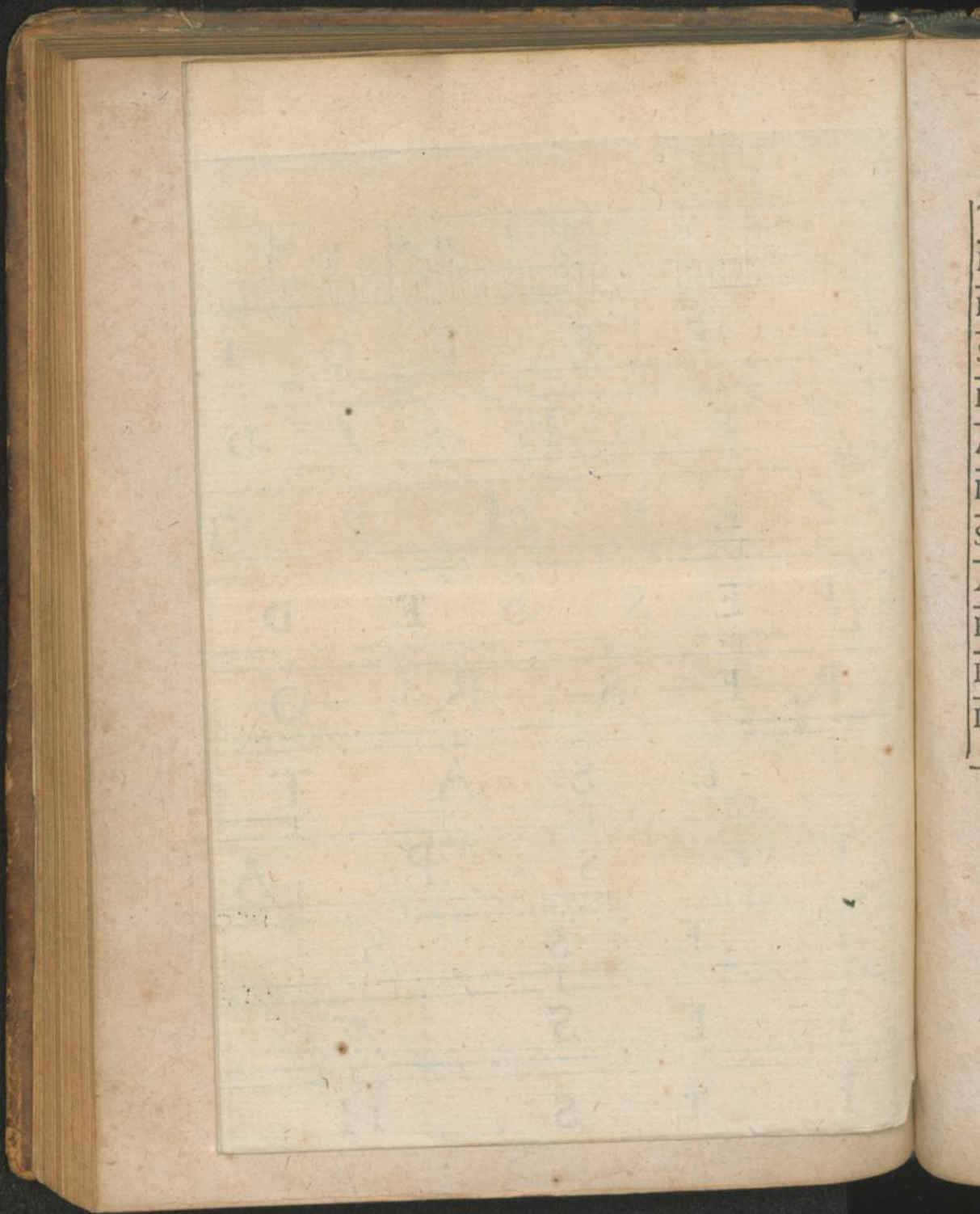

a
s
c
l
ia
l
re
ia
c
f
m
az
as
at.

S.

PES.	Pollices. Romani.	Sextantes. Vnciæ.	
		Sextantes.	Vnciæ.
Toletanus.	10	60	120
Heidelbergicus.	$11\frac{5}{12}$	$68\frac{1}{2}$	137
Hetruscus.	$11\frac{1}{2}$	69	138
Sedanensis.	$11\frac{7}{12}$	$69\frac{1}{2}$	139
Romanus.	12	72	144
Atticus.	$12\frac{1}{2}$	75	150
Parisinus.	$13\frac{1}{3}$	80	160
Syriacus.	$13\frac{5}{8}$	83	166
Ægyptiacus.	$14\frac{1}{4}$	$85\frac{1}{2}$	171
Hebraicus.	15	90	180
Babylonius.	$16\frac{2}{3}$	100	200
Primarius.	25	150	300

D E M E N S V R I S
P E D E S

Simplices. Quadrati. Cubici.

Toletanus.	120	14400	1728000
Heidelbergicus.	137	18769	2571353
Hetruscus.	138	19044	2628072
Sedanensis.	139	19321	2685619
Romanus.	144	20736	2985984
Atticus.	150	22500	3375000
Parifinus.	160	25600	4096000
Syriacus.	166	27556	4574296
Ægyptiacus.	171	29241	5000211
Hebraicus.	180	32400	5832000
Babylonius.	200	40000	8000000
Primarius.	300	90000	27000000

P E-

INTERVALLORVM.

19

P E D E S

Simplices. Quadrati. Cubici.

Romanus	12	144	1728
Primarius.	25	625	15625
Romanus	18	324	5832
Babylonius	25	625	15625
Romanus	4	16	64
Hebraicus	5	25	125
Romanus	16	256	4096
Ægyptiacus	19	361	6859
Romanus	72	5184	373248
Syriacus	83	6889	571787
Romanus	9	81	729
Parifinus	10	100	1000
Romanus	24	576	13824
Atticus.	25	625	15625
Sedanensis	139	19321	2685619
Romanus.	144	20736	2985984
Hetrufcus	23	529	12167
Romanus	24	576	13824
Heidelbergicus	137	18769	2571353
Romanus	144	20736	2985894
Toletanus	5	25	125
Romanus	6	36	216

C 2

P E-

Atticus.	1	1	1
Primarius.	2	4	8
Atticus	3	9	27
Babylonius	4	16	64
Atticus	5	25	125
Hebraicus	6	36	216
Atticus	50	2500	125000
Ægyptiacus	57	3249	185193
Atticus	75	5625	421875
Syriacus	83	6889	571787
Atticus	15	225	3375
Parifinus	16	256	4096
Sedanensis	139	19321	2685619
Atticus	150	22500	3375000
Hetruscus	23	529	12167
Atticus	25	625	15625
Heidelbergicus	137	18769	2571353
Atticus	150	22500	3375000
Toletanus	4	16	64
Atticus	5	25	125

INTERVALLORVM.

21

P E D E S

Simplices. Quadrati. Cubici.

Parifinus	8	64	512
Primarius.	15	225	3375
Parifinus	4	16	64
Babylonius	5	25	125
Parifinus	8	64	512
Hebraicus	9	81	729
Parifinus	160	25600	4096000
Ægyptiacus	171	29241	5000211
Parifinus	80	6400	512000
Syriacus	83	6889	571787
Parifinus	160	25600	4096000
Sedanensis	139	19321	2685619
Parifinus	80	6400	512000
Hetrufcus	69	4761	328509
Heidelbergicus	137	18769	2571353
Parifinus	160	25600	4096000
Toletanus	3	9	27
Parifinus.	4	16	64

C ; D E-

E-

DE MENSURIS
DEFINITIONES.

I.

Granum est veluti primum ac minimum elementum, in quod ultimo subdividuntur mensurarum ac linearum sectiones. Nam punctum, σημειον, ἢ μέτρον ἔστιν, non est quantitas, sed quantitatis principium. Erit igitur granum cuiusvis digiti quarta pars. Ita quantum Atticus digitus à Romano vel Parisino differt, tantum & granum Atticum à Romano vel Parisino. Sed ita, ut differentia sit λόγῳ potius θεωρητὸς, quam ἔργῳ αἰσθητὸς. Sed occurrunt etiam his minuitiores portiunculæ. Nam Henricus II. & Carolus IX. pollicem Parisinum in duodecim uncias (quas ipsi lineas vocant) diuidunt. Eademque ratione nos quoque pollicem Rom. in duodecim uncias secumimus.

II.

Digitus δάκτυλος ὕβρη Etsbah est pedis decima sexta pars, puta digitus Romanus Romani pedis, digitus Parisinus pedis Parisini. &c.

III.

Pollex ὁ ἀντήχειρ, ὁ μικρὸς δάκτυλος, Hebr. יתב Bohem est pedis pars duodecima, pollices tres, quatuor digitos conficiunt.

IV.

Palmus minor, δοχμή, δακτυλοδόχμη, Hebr. תפח Tophach, est pedis quarta pars, constans digitis 4. pollicibus tribus. Dicitur autem Græcis & παλαιστῆ, ἀπιδάμη, δῶρον. Pollux: Δοχμή, συγκλειθέντες οἱ τέσσαρες δάκτυλοι, ἢ δακτυλοδόχμη. τὸ ἕν αὐτὸ καὶ παλαιστῆς θηλοκῆς, ἢ παλαιστῆς ἀρσενικῆς καὶ δῶρον, ἔστιν, κῆρα ἐκ κεφαλῆς ἐκκενῶσα, τὰς ἐκκενῶσας παλαιστῆς. Hesychius: Δοχμή, παλαιστῆ, ἀπιδάμη. Idem: δῶρον, παλαιστῆς μέτρον. Et: δῶρον, παλαιστῆ ἔνιοι τέτρα δάκτυλον, καὶ τὸ συνηδὸς ἡμῖν, ἐκκενῶσας, ἐκκενῶσας παλαιστῶν. Vitruuius lib. 2. cap. 3. Ex his vnum pentadorum, alterum tetradorum dicitur. Doron autem Græci appellant palmum, quod munerum datio Græce δῶρον appellatur, id autem semper geritur per manus palmum. Philander legit, eaq; munerum datio &c.

V.

Ὁρδῶδωρον, mensura est constans circiter digitis decem, siue palmis duobus cum semisse. Pollux. ἀπὸ καρπῶ ἕως ἄκρου δακτύλου ἢ πᾶσιν χερσὶν ὁρδῶδωρον. Hesychius: ὁρδῶδωρον, μέτρον τὸ ὁρδῶν τῆς χερσὸς ἀπὸ ἄκρου ἕως καρπῶ μέχρι ἑ δακτύλου, οἷον ἀπιδάμη. Ne quis autem putet, δῶρον ἀπλῶς dictum significare palmum maiorem, consideranda sunt Homeri verba à Polluce & Hesychio citata ex Iliad. Δ. Ἐ κῆρα ἐκ κεφαλῆς ἐκκενῶσας περὶ κῆ. Agit autem

autem, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀρχεῖν, ἄς εἶναι. Inquit Eustathius: κατὰ πινυας ὁ μὲν ἀμφὸς ἀπιδαμῶν πέντε, καὶ δώδεκα ἐνός, ἀνά μέτρον ἢ ἐκάτερον ἀνά δύο ἀπιδαμῶν καὶ μικρὸν πέντε. τριτὸν γὰρ ἀπιδαμῆς, τὸ δώδεκον, ὁ λέγεται καὶ παλαιῆ ἠπλυκῶς, καὶ παλαιῆς ἀρτεμικῶς. ἐστὶ δὲ διάστημα τετραδακτύλων καὶ ὑπὸ τῷ ὀρεινῆς λέγεται, ἐστὶν ἀπιδανον ἰσορῶν, ὡς ἢ πέντε δὲ δέκνυσι πολλαχῶς. ἢ γὰρ μέγα ἀπιδαμον κέρασ ἀρχῆς ἀρχεῖν, ἢ γὰρ καὶ ἐν καὶ αὐτὸ μόνον ὀπιτω καὶ ὑπὲρ τεσσαρεσ ἀπιδαμῆς, καὶ ἕως, καὶ ὑπὲρ ἐπτά. φασὶ δὲ καὶ ἐν δὴ λῶ τῆν ἰσῶν ὀνακεῖται κέρατα ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐρυθρὸν θάλασσαν τόπων κειομένη δίνυχου καὶ δακτύλων ὀκτώ ἰσῶν μνάς εἰκοσιεξί. τριτὸν δὲ πηχῶν δύο καὶ ἀπιδαμῆς, σαθμῶ ἰσῶ. In his Eustathii verbis pro καὶ ἕως, καὶ ὑπὲρ ἐπτά, legendum, πέντε. Nam amplissima erant cornua illa, quæ in Insula Delo afferuabantur. Erant autem alterum 56, alterum 60. digitorum, siue palmorum 15. spithamarum 5. Neque vero dubium est, quin de vnoquoque cornu intelligenda sint Homeri verba: atque ita cornua illa Homericæ vno palmo grandiora fuerint Deliacis, quod, vt in Poeta, non nimium est, neque; vero fuisset arcus ἀπιδαμῶ, dignus, qui ab Homero celebraretur.

VI.

Spithama maior vel spithama proprie sumpta, siue palmus maior, est mensura tribus palmis minoribus constans, digitis 12. pollicibus 9. Iacobus Bossius vocat palmum Architectorum, eumque pingit digitis Romanis præcise duodecim constantem, vnde colligas licet Architectos Romæ etiam nunc veterum Romanorum pede vti, etiam si mercatores alio vtantur pede paulo breuiore, quem distinctionis gratia pedem Italicum vel Hetruscum nuncupauimus. Helychius: Σπιδαμῆ, τὸ μέτρον τὸ ἀπὸ τῆς μεγάλης δακτύλου ὅπῃ τὸν μικρὸν διάστημα ἐκτεθεν. Pollux: εἰ δὲ τῆς δακτύλου ἀποτέμει ἀπὸ τῆς μεγάλης πρὸς τὸν σμικροτάτον μετρεῖς, ἀπιδαμῆ τὸ μέτρον. Hebr. זרע Zeret dicitur, & ab iis definitur dimidia cubiti sex palmis constantis pars. Habetur vox Exod. 28. 17. & 39. 9. vbi LXX. ἀπιδαμῶν vertunt, vetus interpres palmum, vt & 1. Sam. 17. v. 4. Esaiæ 40. 12. Ezechiel. 43. 13. &c. Romani dodrantem pedis, quoniam & ἀπλῶς dodrantem vocant. Plin. lib. 9. c. 5. Dentes eiusdem (belluæ marinæ) 120. maximi dodrantium: mensura, minimi semipedum. Sic & Romani suos pollices & cuiusuis rei duodecimam partem vnciam vocant.

VII.

Πυχῶν siue minor cubitus est mensura digitis 20. constans. Legitur apud Homerum vox πυχῶσι. Odyss. κ. vbi Circe iubet Vlyssæm βότερον ὀρεῖσαι ὅσον τε πυχῶσιον ἑνὸς καὶ ἑνὸς. Eustathius in hæc verba: Ἐστὶ δὲ πυχῶν τὸ ἀπὸ ἀρχῆς ἀρχεῖν, δακτύλων κακασμῆτων, ὅ ἐστὶ συνεπιπυχῆτων διάστημα, ἐστὶν πυχῶσι, ὁ πηχυαῖος, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς παλαιὰς, ὁ πυχογονιαῖος. Pollux: ἀπὸ ἄλλοθεν πρὸς τὸ μέτρον δακτύλου ἄκρον, τὸ διάστημα, πῆχυς proprie dicitur. εἰ δὲ συχῶν καὶ μ. ψ.

καμψας τὰς ἀκτύλας ἀπ' ἀγκῶν ἐπ' αὐτῶν, πυχῶν τὸ μέτρον, εἰ δὲ συχλείσιναι, πυχμῆ. Ita tria cubitorum genera constitui possunt, πυχμῆ, πυχῶν, πῆχυς. Πυχμῆ idem est fere quod πυχῶν. Quod si distinguere placet, possumus πυχμῆ tribuere digitos 18. πυχῶν 20. Sed quia πυχμῶ nemo, quod sciam, diserte definit, contenti erimus duplici cubiti distinctione, sed ita ut cuius populo possit inferuire. πυχῶν, inquam, Atticus esto digitorum Atticorum viginti. πυχῶν Romanus Romanorum totidem &c. At Hebraeis triplex est cubitus, ita ut minimus sit itidem digitorum Hebræorum viginti. Hinc cubito Doctores Hebræorum tribuunt quinque palmos, Hebræos scilicet. Id innuunt Ezechielis verba capit. 40. 5. quæ sic commode veritas licet: καὶ ὡς ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀνδρὸς κλάμω μέτρον ἕξ πηχέων ἢ ἐν πυχῶν καὶ παλαισῆς συνισαμένω. Et erat in manu viri illius calamus mensura sex cubitorum constantium ex minore cubito & palmo. Sic &c cap. 43. καὶ τὰ πάλω τὰ μέτρα τῶν θυλακῶν τῶν θυλάκων. ὁ πῆχυς ὡς πυχῶν καὶ παλαισῆς. Et hæ erant cubitales altaris mensura: Cubitus erat vnus cubiti & palmi. Vetus Interpretes ita vertit, ac si scriptum esset **חמשה עשר** Baammam emet, in cubito verissimo. Ista autem, inquit, sunt mensura altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmum. Et sane cubitus verissimus & proprie dictus is est, qui constat palmis sex, siue ἐν πυχῶν καὶ δώδεκα. Itaque distinctionis gratia hunc minorem cubitum semper πυχῶνα nominabimus medium & proprie dictum πῆχυ. πυχῶν igitur Toletanus constat digitis Toletanis viginti, Atticis sexdecim, &c. πυχῶν Romanus digitis Romanis viginti, Hebraicis sexdecim, &c.

VIII.

Πῆχυς cubitus proprie dictus constat digitis viginti quatuor, pollicibus duodeuiginti. πῆχυς Toletanus digitis Toletanis 24. Roman. 20. Atque ita πῆχυς Toletanus idem est quod πυχῶν Romanus, πῆχυς Hetruscus digitis Italicis 24. Romanis 23. πῆχυς Atticus digitis Atticis 24. Roman. 25. πῆχυς Parisinus pollicibus Parisinis 18. Romanis 20. πῆχυς Ægyptiacus pollicibus Ægyptiacis 18. Romanis 21. πῆχυς Romanus digitis Rom. 24. Hebraicis 15. πῆχυς Hebraicus digitis Hebraicis 24. Roman. 30. πῆχυς Atticus digitis Atticis 24. Hebraicis 20. Itaque Atticus πῆχυς idem est, quod πυχῶν Hebræorum.

IX.

Maximus omnium cubitus distinctionis gratia in Scriptura cubitus primarius dicitur, estque eiusdem longitudinis cum Hebræorum passu minore, quem gressum *δὲ κλειπηῶς*, voces licet. Viator expeditus gradus utrumque gradiens singulis passibus binos fere suæ mensuræ pedes

des conficiet & semissem. Hinc fit, vt quæuis mensura totidem pedes, siue Rom. siue Parisinos &c. capiens gressus dicatur. Ita gressus Babylo-
 nius constabit pollicibus Babylo- niis 30. Hebraicis $33\frac{1}{3}$. Parisinis $37\frac{1}{2}$. At-
 ticis 40. &c. gressus Hebraicus constabit digitis Hebraicis 40. Parisinis
 45. Atticis duodequingenta, Rom. quinquaginta &c. Eadem autem
 mensura peculiari quadam ratione saltem ab Hebræis cubitus vocatur,
 & quidem primarius. 2. Chron. 3. 2. & cubitus axillaris. Ezech. 41. 3. quasi,
 qui non ἀπὸ ἀγκυλῶν ad extremos digitos, sed à carpo ad axillam pertin-
 gat. Estque Pygone duplo maior. Id autem in huiusmodi homonymis
 est maxime incommodum, quod vix vnquam vllum ἑτερονομίαν epithe-
 tum additur, sed ἀπλῶς Amma, siue cubitus vocatur. Sed quoties ex se-
 rie sermonis colligere licet, de minimo, mediano, an maximo cubito sit
 quæstio, commode fecerit Interpres, si synonymorum varietate, vel epi-
 thetorum adiectione ista distinxerit. Sic ergo vertere possis verba Moy-
 sis, quæ habentur Numerorum cap. 35. v. 4. & 6. vbi agitur de suburbiiis &
 agris vrbium sacerdotialium, quæ vno vocabulo dicere possis suburbica-
 ria loca, Hebræis מִיגְרַשִׁים Migreschim. *Loca autem suburbicaria ciuita-
 tum, quas dabitur Leuitis, erunt extrinsecus millenum vndiq; cubituum primario-
 rum. Itaque metiemini extra urbem quamque ad plagam orientalem bis milenos*
πυγῶνας, ad plagam australem bis milenos πυγῶνας &c. Sic 1. Reg. 7. 15. *Forma-
 uit quoque duas columnas æneas duodeuicentum cubitum primariorum erat altitu-
 do vnius cuiusq; At 2. Chron. 3. 15. Fecit duas columnas πυγῶνων tricenum &
 quinum longitudinis. Et πυγῶνας quidem 35. efficiunt tantum $17\frac{1}{2}$. cubitos*
 primarios. Sed potuit in Historia Regum numerus rotundatus 18. poni
 pro decurtato $17\frac{1}{2}$. potuit quoque stylobatæ altitudo esse πυγῶν vnius.
 Scio loca hæc aliter ab aliis explicari. Sed hæc conciliationis via mihi vi-
 detur omnium commodissima. Enimuero quemadmodum Siclus sacer
 fuit ciuili duplo maior, quidni cubitus sacer fuerit vulgari duplo maior?
 Vt ergo ciuili Hebræorum siclus est δίδραχμον Atticum, sic πυγῶν He-
 braicus est πηχῦς Atticus; vt Hebræorum talentum est Attico duplo ma-
 ius, sic Hebræorum cubitus primarius Attico duplo maior. Arias Mon-
 tanus vult mensuram hanc digitorum quadraginta vocari ab Hebræis
 אַרְבָּעֵי אַלְפֵי Pisla. Huius sententiæ auctor est R. Natan in suo lexico, cuius ver-
 ba, quia obscurissima sunt, non pigebit hic explicare. R. Natan ex Tala-
 mudis tomo tertio, libro sexto, qui de repudiis agit, citat hæc verba:
 אֶזֶל בִּגְגַּ נַפְחָל אֶזֶל בִּגְגַּ נַפְחָל אֶזֶל בִּגְגַּ נַפְחָל Azel begig naphal basla, *Ambulans super tectum deci-
 dit, אֶזֶל בִּגְגַּ נַפְחָל, vel אֶזֶל בִּגְגַּ נַפְחָל. Hebrææ voces, prout mendose*
scribuntur, ita essent explicandæ, ambulans super repudium, אֶזֶל בִּגְגַּ נַפְחָל

D

Azel

Azel gita, &c. quod sane festiuum est, sed literæ vnus mutatione tollitur error. Rabbi Ioseph hæc Talmudis verba explicans, אֵלֶּיךָ אִמּוּתָא Hic 4. amuth al 4. amuth, Pislæ, inquit, est cubitorum quatuor excurrentium, in cubitos quatuor. Pro quo quidam legentes excurrentium in cubitos decem, dicebant, Pislam esse columnam cubitos decem altam, quatuor latam: quod videtur alienum à Talmudicæ sententiæ mente. Itaque multo rectius verba Talmudica explicat R. Natam: Pislæ, inquit, est זֵיז Ziz, id est, ἀέτωμα superne vltra parietem prominens palmarum decem, latum vero vel potius longum cubitos quatuor. Ziz quid sit, docet R. Iudæ, R. Schimfionis nomine in maiore Leuitico, esse scilicet accipitrem. Quemadmodum igitur Græci ab ἀέτης dixerunt ἀέτωμα, ita Talmudistæ accipitrem vocant fastigium domus, accipitris, vel aquilæ volantis speciem referens. Et quia huiusmodi Pislæ siue ἀέτωμα, amplitudo hæc fere solebat esse, vt promineret palmos decem, hinc factum, vt quidam quamuis mensuram palmorum decem vocauerint Pislam. Quod si Pislæ dimidia pars vocatur Reschuta, vt subinnuit R. Ioseph, certe Reschuta erit idem cum eo cubito, quem αὐγύνα diximus. Ipsum autem ἀέτωμα Pislæ dictum videtur à sculpturis quibusdam, quibus adornari solebat.

X.

Brachium est mensura, cuius vsus in Italia potissimum viget, sed ab ipsis Italis aliter atque aliter accipitur: aliquando enim est trium, aliquando duorum tantum pedum. Brachium, quod pingit Iac. Bossius ab ipso diuiditur in quatuor palmos. Hi palmi sunt spithamæ Hetruscæ, siue dodrantes pedis Hetrusci. Ita Bossii brachium constat tribus pedibus Hetruscis. Serlius vero p. 46. 63. 80. 89. & 114. pingit nobis, modo trientem, modo semissem brachii constantis præcise duobus pedibus Rom. Magius autem ait, decem palmos Romanos conficere Cannam constantem quatuor brachiis Hetruscis.

Pes Rom. constat particulis 144. palmus particulis iisdem 108. ac proinde Canna particulis 1080. id in quatuor brachia diuisum dat vnicuique brachio particulas 270. quæ conficiunt fere duos pedes Hetruscos. At ipse Magius dimidiam brachii Hetrusci partem facit eiusdem plane longitudinis cum eo pede, quem Hetruscum vocamus. Itaque Magius nec hic nec alias satis sibi constat.

XI.

Vlna Parisina videtur in eum finem primo instituta, vt caperet vnicius pollicis Parisini 525. Attici 560. Babylonii 420. Toletani septingentas, totidemque decimas digiti Parisini partes. Qui tamen Henrici II. &

Caroli

lices Ægyptiacos 60. Roman. 71 $\frac{1}{2}$. Atticos 68 $\frac{1}{2}$. Passus Hebræorum pollices Hebraicos 60. Romanos septuaginta quinque, Atticos septuaginta duos, Parisinos septuaginta septem cum semisse. Cum ergo Iudæi suum passum definiunt quatuor cubitis, ego cubitos illos omnino credo intelligendos esse *πυγόνους*, hoc est, minimos Hebræorum cubitos non medianos, nedum maximos.

XIII.

Ὀργυῖαν Atticam definit Herodotus Euterpe: Αἱ δὲ ἑκατὸν ὀργυῖαι δίκαιαι εἰσὶν εἰς ἄθρον ἐξάπλευρον, ἑξαπόδα μὲν τῆς ὀργυῖης ματρὸς μὲνεις, ἢ τετραπήχεως, τῆς ποδῶν μὲν τετραπάλαιων ὄντων, ἢ δὲ πῆχους ἑξαπάλαιου. Poll. εἰαν δ' ἀμφὸς τὰς χεῖρας ἐκτείνας, ὡς ἢ τὸ εἶρον αὐταῖς συμμετρῶν, ὀργυῖα τὸ μέτρον. Hinc est, quod mensuram hanc etiam *ἀλένην*, vnam dictam notat Seruius in Eclogas. Nec abludunt verba Virgilio:

*Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli spatium non amplius vlnas.*

Vlnas, id est, *ἀλένας*, ὀργυῖας.

Ὀργυῖα ergo siue *ἐξάπυς* (Galli Tosiam, Hispani statum vocant,) mensura est multis populis communis, continens sex cuiuscunque tandem generis pedes, cubitos quatuor, pollices septuaginta duos, digitos nonaginta sex. Puta *ὀργυῖα* Toletana continet pollices Toletanos 72. Roman. sexaginta. Ita *ὀργυῖα* Toletana tantundem valet, atque passus Romanus. Passus enim Romanus continet pedes Romanos quinque, Toletanos sex: vicissim *ὀργυῖα* Toletana, pedes Toletanos sex, Romanos quinque, *ὀργυῖα* Attica, pollices Atticos 72. Romanos 75. *ὀργυῖα* siue Tosia Parisina pollices Parisinos 72. Romanos octoginta: *ὀργυῖα* Hebraica pedes Hebraicos sex, Atticos 7 $\frac{1}{2}$. Romanos septem cum semisse.

XIV.

Canna mensura est, quæ ab Italis varie admodum accipitur. Nam Iacobus Bossius pingit octauam partem cannæ cuiusdam, quæ est eadem omnino cum Tosia Parisina. Hieronymus Magius ait, decem palmos siue dodrantes pedis Rom. conficere Cannam. Ita Canna hæc erit eadem plane cum *Orgyia* siue Tosia Hebraica, quam diximus constare pedibus Hebraicis sex, Romanis 7 $\frac{1}{2}$. Sic Canna Toletana constat pedibus Atticis sex, Toletanis septem cum semisse. Postremo Magius ait decem pedes Vrbinates conficere Cannam constantem duobus passibus Venetis. Quod si pes Vrbinas constat particulis 180. potius quam 185. tum passus Venetus erit eiusdem longitudinis cum Hebraico siue Persico. At Hebræorum Canna constat sex medianis Hebræorum cubitis, pedibus novem,

uem, siue pollicibus Hebræorum centum & octo, Romanis centum triginta quinque. Ezechielis 40. 5.

XV.

Stadalis est mensura Toletana constans pedibus Toletanis vndecim, Romanis $9\frac{1}{6}$. Parisinis $8\frac{1}{4}$. Atticis $8\frac{7}{8}$. At Stadalis quadrata constat pedibus Toletanis 121. Parisinis $68\frac{1}{16}$. Atticis $77\frac{1}{2}$. Romanis $84\frac{1}{4}$.

XVI.

Decempeda Romana constat pedibus Romanis decem, Parisinis nouem.

XVII.

Virgam Germani vocant Rhuthen, voce, si lubet, deducta à Græco *ῥαῦτη*. *ῥαῦτη* igitur siue virga Heidelbergica constat pedibus Heidelbergicis sexdecim. Virga quadrata pedibus Heidelbergicis 256. Parisinis $187\frac{1}{2}$. hoc est, 187. & semisse ac pauxillo plus. Nos vero ad subductionis facilitatem ita agemus, ac si virga Heidelbergica quadrata præcise capiat pedes Parisinos $187\frac{1}{2}$.

XVIII.

Virgarum siue Perticarum in Gallia plura sunt genera, dum velut æmulatione quadam Romanæ mensuræ in Parisinas commutantur, & vicissim.

Primum ergo Pertica constabat pedibus Romanis viginti, Parisinis octodecim. Postea cœpit constare pedibus Parisinis viginti, Romanis $22\frac{2}{3}$. Tertio factæ sunt Perticæ pedum Parisinorum viginti duorum, Romanorum fere viginti quinque. Postremo factæ sunt perticæ pedum Parisinorum viginti quinque, Romanorum $27\frac{7}{8}$. Ita Perticarum quadratarum prima constabit pedibus Parisinis 324. Secunda quadringentis. Tertia 484. Quarta 625.

XIX.

Clima, teste Columella, est quoque verum pedum L X. hoc est, agri mensura habens quoque verum pedes Romanos sexagenos, Parisinos quaternos, & quinquagenos. Climatis area habet pedes Romanos tria millia & sexcentos, Parisinos 2916.

XX.

Porcam sic definit Columella: *Prouincia*, inquit, *Batica rustici triginta pedum latitudinem, & CLXXX longitudinem porcam dicunt*. Id de pedibus Romanis, an Hispanicis sit intelligendum, non satis constat. Si de Romanis, area obtinebit pedes Romanos 5400. Parisinos 4374.

Πλέθρον est agri mensura Atheniensibus peculiaris, habens vndique pedes Atticos centenos, Romanos 104 $\frac{2}{3}$. Parisinos 97 $\frac{1}{2}$. Area igitur habebit Atticorum pedum decem millia, Romanorum 10795. Parisinorum 8726 $\frac{2}{3}$. Plethri definitionem iam supra in Orguia ex Herodoto audiuius.

Sed eam paulo plecius enarrat Suidas, ita tamen, vt verba eius & luce & castigatione opus habeant. Πλέθρον τὸ ἑξ ἑκάστης ἑκτον μέτρον. ὅπερ ὅτι πηχῶν ἑξή. lege, ἑξ. Plethrum, inquam, habet vndique pedes centenos, cubitos 66 $\frac{2}{3}$. Ὅλον γὰρ πλάθρον ὄντι τετρακοσίων, ἢ πάντα χόθεν ἔχον πώδας λή, lege, χ. hoc est, stadium habet vndique pedes sexcentos, cubitos quadringenos. Ξενοφῶν φησὶ πλεθειανὸς φοίνικας φέειν ἐν Βαβυλωνίῳ ἢ καὶ μείζονας σαδίς, lege, ἢ καὶ μείζονας. Σταδίον πηχῶν ὁ ἑξέδωκεν ἡ πόλις Ἀθηναίων θυγατρὸς Ἀεισίδα. Hoc est, Ciuitas Atheniensium singulis Aristidē filibus sēna agri Plethra donauit, vel agros habentes quadringenos quoquo versus cubitos, καὶ λυσιμέτρον πρὸ παιδὶ δύο δραχμὰς πῆς ἡμέρας εἰδίδα. (Plutarch. ait, quaternas, non binas in diem drachmas.) καὶ γῆς πεφυτρωμένης ἐδωρήσατο ὀκτώ πλέθρα, ἀεισίμης ἐκατόν. Huic mensuræ equalem certe ἀνάλογον Campani vocabant versum. Varro de re rustica lib. i. cap. 10. Modos quibus metirentur rura, alius alios constituit. Nam in Hispania vltiore metiuntur iugis, in Campania versibus, apud nos in agro Romano & Latino iugeris. Iugum vocant, quod iuncti boues vno die ex arare possunt, versum dicunt, centum pedes, quoquo versus quadratum. Incertum est, Varro de Romanis pedibus, an de Campanis locutus sit. Sed si de Romanis intellexit, tum versus Plethro erit quadringentis pedibus minor. Nam versus obtinebit pedum Romanorum decem millia, Atticorum nouem millia sexcentos.

XXII.

CANDETVM quid sit, docet Columella libr. 5. Galli, inquit, Candetum appellant in arvis urbanis spatium centum pedum, in agrestibus autem pedum CL. quod aratores Candetum nominant, Semiugerum quoque & Arepennem vocant. Lege, Quod aratores Candetum nominant, iugerum quoque & Semiarepennem vocant.

Areas autem urbanas intelligo hortos, quos vulgo hic nostrates rustici vocant *Lieu de Ville*. In hortis ergo aut etiam ædificiis admetiendis Galli Candeto tribuebant tantum centenos vndique pedes, at in aruis, pratis, aut vitibus admetiendis Candeto tribuebant vndique centenos & quinquagenos pedes. Fingamus hos pedes fuisse Parisinos, ita Candetum urbanum πλέθρον Attico ἀνάλογον, sed multo maius habebit vndique

vndique pedes Parisinos centenos, Atticos 107. Romanos 111 $\frac{1}{2}$. in vniuersum pedes Parisinos decies mille, Atticos 11449. Romanos 12345.

Candetum autem agreste habebit quoquouersum pedes Parisinos centenos quinquagenos, Atticos 160. Romanos 166 $\frac{2}{3}$. in vniuersum pedes Parisinos 22500. Atticos 25600. qui est fere Semiarepennis modus, vel potius, Candetum vrbatum est $\pi\lambda\epsilon\delta\gamma\sigma\upsilon$ Atticum præcise. Candetum agreste habet vndique 150. pedes Atticos in vniuersum 22500. pedes Atticos, quod quamproxime accedit ad Semiarepennis modum.

XXIII.

Actus est mensura Romanis peculiaris constans pedibus Romanis quoquo versus centenis ac vicenis. Festus: *Actus modo significat in Comædiis & Tragædiis certa canticorum spatia, modo iter inter vicinos quatuor pedes latum, modo in Geometria minorem partem iugeri, id est, centum viginti pedum.* Hic Festus *αγείος* Geometriam vocat agrorum dimensionem, quod vulgo dicimus, *Arpenter*, cum hoc vocabulo Mathematici cuiusuis corporis dimensionem intelligant: Hebræorum vero Doctores vocem hanc ad Astronomica potissimum referunt, aut certe in genere ad quasuis Mathematicas disciplinas. Varro de lingua Latina lib. 4. *Ager dictus est in quam terram quid agebant, & vnde quid agebant, fructus causa, id Græci dicunt αγείος.* Hic est Varronis mos, vt etymologias suas quomodocunque torqueat, vt quam paucissima vocabula Græcæ linguæ accepta referat. Atqui ab αγείος non Latini modo vocem Ager, sed & Syri suum אגר Agros, & Germani *Acker* deduxerunt. Græci vero tum nomen αγείος, tum verbum αγείω ab Hebræa voce sumpserunt, quæ colligere significat. Pergit Varro: *Vt ager, quod agi poterat, sic qua agi actus. Eius finis minimus in latitudinem pedes quatuor, fortasse ab eo quatuor, quod ea quadrupes agi dicitur, in latitudinem pedes centum viginti in quadratum actus & in latum & in longum, vt essent centum & viginti. Multa antiqui duodenario numero finiebant, vt duodecim decuriis actum.* Pro decuriis videtur legendum decempedis. Antecedentia quoque mendosa sunt & hiulca. Poterit autem locus hoc modo restitui: *Eius finis minimus constitutus, in latitudinem pedes quatuor, &c. In longitudinem pedes centum & viginti. dein in quadratum actus est, vt in latum & in longum essent pedes centum & viginti.*

Est ergo Actus superficies agri quadrata, cuius vtrumque latus centenos & vicenos pedes habet, ac proinde in vniuersum pedes Romanos quatuordecim millia & quadringentos. Idem Actus ab vtrouis latere habebat pedes Parisinos 108. in vniuersum 11664.

Idem Varro de re rustica lib. 1. cap. 10. *Iugerum dicunt, quod duos actus*
quadra-

INTERVALLORVM.

33

Semuncia	24	12	1200
Vncia	12	24	2400
Sextans	6	48	4800
Quadrans	4	72	7200
Triens	3	96	9600
Quincunx	2	120	12000
Semis	1	144	14400
Septunx	3/4	168	16800
Bes	2/3	192	19200
Dodrans	5/6	216	21600
Dextans	5/4	240	24000
Deunx	3/2	264	26400
Iugerum	1	288	28800

Fabius Quintilianus lib. I. cap. 18. Iugeri mensuram ducentos & quadraginta longitudinis pedes esse, dimidioque in latitudine patere, non fere quisquam est, qui ignoret, & qui sit circuitus, & quantum campi claudat colligere expeditum. At centeni & octogeni in quamque partem pedes idem spatium exterminant. Hæc quid sibi velint, non cuius forte prima fronte patet. Quintilianus docet circulum quavis alia figura, tetragonum quouis parellelogrammo capacius esse. Argumento ipsi est Iugerum, cuius ambitus est pedum 720. area pedum 28800. At quadratum fingito habens vndique pedes 180. huius ambitus erit idem cum ambitu Iugeri, area multo amplior, nempe pedum 32400. Quod si quadratum efficere velis Iugero quam proximum, huius lateri tribuendi erunt pedes 170. ita ambitus erit pedum 680. area pedum 28900.

XXV.

Morgen Heidelbergicum duplex est, minus & maius: Minori arua, maiori saltus & sylvas metiuntur. Minus continet virgas 128. ac proinde pedes Heidelbergicos quadratos 3278. Parisinorum circiter viginti quatuor millia, Romanorum triginta millia.

Maius habet virgas Heidelbergicas centum sexaginta pedes Heidelbergicos quadratos 40960. Parisinos triginta millia, Romanos 37500.

Cum ergo Morgen Germanis matutinum tempus significet, Morgen minus est quantum terræ strenuus agricola à primo diluculo vsque ad prandium exarare potest,

E

XXVI.

Faneca Toletana triplex est, Minima habet vndique stadales vices, pedes Toletanos quadratos 48400. Romanos 33611. Parisinos 27225. vel habet vndique pedes Toletanos 220. Atticos 176. In vniuersum pedes Atticos 30976. stadales quadringentos. Media habet latitudinis stadales viginti, longitudinis 27. In vniuersum stadales quingentos, pedes Toletanos 60500. Parisinos 34031 $\frac{1}{4}$. Atticos 38720.

Maxima habet stadales viginti latitudinis, longitudinis triginta, in vniuersum sexcentos, pedes vero Toletanos 72600. Atticos 46464. Parisinos 39837 $\frac{1}{2}$. Itaque maxima hæc Toletana faneca quam proxime accedit ad amplitudinem Arepenni Gallici, quod paulo post secundo loco definiemus. Vicissim minima faneca tot habet pedes Toletanos, quot tertium Arepenni genus habet pedes Parisinos. Quin & Sedani, & in vicinia est nobis Arepenni quoddam genus, quod videri potest ad similitudinem minoris fanecæ constructum. Nam vt stadalis constat vandenis vndique pedibus Toletanis, sic hic virgula vnden pedibus Sedanensibus Arepennum vicenis vndique virgulis: ita Arepennum Sedanense habet quadringentas virgas minores, siue stadales vndenum pedum, vel centum maiores pedum binum & videnum, in vniuersum pedes quadratos Sedanenses 48400. Parisinos 36528 $\frac{8}{34}$. Atticos 42006 $\frac{17}{32}$. Sumamus ergo numerum integrum 36528. Hoc modo ex quatuor Arepenni Gallici generibus, quæ mox dicturi sumus, 2283. prima efficiunt Sedanensia 2025. secunda 2283. Sedanensia 2500. tertia 2283. Sedanensia 3025. quarta 2283. Sedanensia 3925.

XXVII.

Arepennis, Arepennum, vel Arependum, vox est Gallica ante Augusti tempora vsurpata, vt colligere est ex laudato iam à nobis loco Columellæ, qui fuit Angusti $\alpha\upsilon\gamma\upsilon\sigma\tau\omicron\upsilon\varsigma$, videturque esse Syriacæ originis אֶרֶב-פֶּדֶן Ara-peden, id est, אֶרֶב פֶּדֶן , quantum terræ strenum bonum aut equorum par vno die arare potest. Id Latini Iugum, Hebræi יֶגֶם Tsemed vocant. Potest autem pensum istud diurnum variū esse, prout equi vel boves segnes sunt, aut impigri, prout etiam terra leuior est, aut sub actū difficilior. Itaque varia sunt in Gallia arependorum genera. Adde quod אֶרֶב-פֶּדֶן , quædam ita dicuntur, vtpote quæ maiora sint, quam vt ea vllus agricola vno die exarare queat.

Primum Arependi genus quidam ita construunt, vt ei tribuant perticas octoginta, perticæ vero pedes Parisinos viginti, in vniuersum pedum Parisinorum triginta duo millia præcise. Alii tum hoc, tum reliqua

qua ita adstruunt, vt semper agrum quadrent. Primum ergo Arependum proprie habebit vndique perticas denas, pertica vero vndique pedes Rom. videnos, Parisinos 18. Hebraicos 16. In vniuersum perticas centum, pedes Parisinos 32400. Hebraicos 25600. Romanos quadraginta millia præcise. Hoc Arependo longe commodissimo, suoque etymo optime conuenienti vtuntur populares mei in dimetiendis agris, quos feudales vocant. Cumque præcise capiat pedes Hebraicos vndique centenos & sexagenos, Parisinos centenos & octogenos, Romanos duccenos, tam commode dici potest Arependum Hebraicum & Romanum, quam Gallicum, estque Iugerum Romanum cum quincunce, vide sis tamen ne Iugo, siue Tsemed Hebraico præstet tribuere centenos vndique cubitos Hebraicos. In vniuersum decem millia, Babylonios 8100. Atticos 14400. Toletanos 22500. pedes vero Babylonios 18225. Hebraicos 22500. Parisinos 28476 $\frac{2}{3}$. Atticos 32400. Romanos 35156 $\frac{1}{4}$. Cannas Atticas quadringentas, Toletanas quingentas. Ita Arependum hoc, siue Tsemed tot habebit pedes Atticos, quot nostros Arependum minus, pedes Parisinos, suntque multa loca, in quibus pensum agricolæ diurnum non potest esse hoc maius.

Secundum Arependum Gallicum habet denas vndique perticas, pertica vero videnos vndique pedes, hoc est, Arependum hoc habet vndique pedes Parisinos duccenos, in vniuersum pedes Romanos 49382. pedum Parisinorum quadraginta millia, quot primum Arependum pedes Rom. Hoc Arependo agros roturiales vulgo diæos metitur patria mea inter Matronam & Sequanam sita. Hoc arependum vno quidem die exarare potest agricola, sed difficulter, & equis potius quam bobus vtens. Quod si lubeat, licebit arependum confringere, quod habeat duccenos vndique pedes Atticos, Babylonios centenos & quinquagenos, siue cubitos Babylonios centenos. In vniuersum cubitorum Babyloniorum decem millia, pedum Atticorum quadraginta millia, Babylonios 22500, Parisinos 35195 $\frac{7}{8}$, quatuor Attica Plethra. Hoc videtur esse commodissimum diei vnus pensum in solo temperato, cui fere respondet media faneca Toletana, arependum Sedanense, & sesquimorgen Heidelbergicum.

Tertium Gallorum arependum est id, cuius pertica constat pedibus Parisinis, vndique binis & vicenis. Capit ergo in vniuersum pedes Parisinos 48400. Rom. 59753 $\frac{1}{3}$. Ita secundum arepennum capit fere quinquaginta, tertium fere sexaginta, primum præcise quadraginta pensum Rom. millia. Henricus II. A. D. 1557. & Carolus IX. A. D. 1565. edi-

cto publico cauerant, vt tota Gallia tertio illo arepenno vteretur, sed id neuter obtinere potuit: vsurpatur tamen circa Lutetiam, & plerisq; locis regium ἀπλᾶς nuncupatur. Quartum arepennum est id, cuius pertica constat quinis & vicenis vndique pedibus Parisinis, ac proinde capit Arepennum hoc pedes Paris. 62500. Rom. 77163. Huius arepenni rarior est vsus. Budæus tamen ait, etiam circa Lutetiam huius esse aliquem vsum.

XXVIII.

Hæredium est ager duo Iugera Rom. complectens. Varro lib. i. cap. 10. editionis Parisiensis: *Cum ad Iugerum peruenerunt, id habet scrupula 282. Quantum attinet ad antiquos nostros ante bellum Punicum pendebant bina Iugera, quod Romulo primum diuisa dicebantur viritim, qua quod hæredem sequebantur, Hæredium appellantur. Hæc postea à Iugero centum centuria dicta, qua duplicata est quadrata in omnes quatuor partes, vt habeat latera longa duo millia & quadringentos pedes. Petrus Victorius locum sic legit: Cum ad Iugerum peruenerint, id habet scrupula CCLXXXVIII. quantum as antiquus noster ante bellum Punicum pendebat Iugera bina. &c. Hæc postea à centum Centuria dicta. Centuria est quadrata, in omnes 4. p. vt h. l. i. p. ∞ ∞ D. Ego locum sic legendum censeo: Cum ad Iugerum peruenerunt, id habet scrupula ducenta octoginta octo, quantum as antiquus noster ante bellum Punicum pendebat. Bina Iugera, quod à Romulo primum diuisa dicebantur viritim, quodq; hæredem sequebantur, hæredium appellantur. Hæc postea à centum centuria dicta, qua est quadrata, vt in omnes quatuor partes habeat latera longa duo millia & quadringentos pedes. Hæc porro quatuor centurie coniunctæ, vt sint in vtramq; partem bina, appellantur in agris diuisis viritim publice saltus. Hæc Varro. Ergo Romanis erant quatuor agrorum dimensiones quadratæ. Actus enim habebat vndique pedes 120. Hæredium 240. Centuria 2400. non 2500. vt scripsit Victorius, Saltus 4800. Actus area complectebatur pedes 14400. Hæredium 57600. Centuria 5760000. Saltus 2304000. Centuriam à centum hærediis dictam, notat Varro, non à centum Iugero, vt legit Parisiensis editio, vel à centum Quiritibus, vt notat Victorius ex Festo: Hæredii Nonius quoque meminit lectionem nostram confirmans, nisi quod legit, *qua quod hæredem sequerentur*, vt & in ipso Varrone legitur, pro quo tamen maxime legere, quodq; h. s.*

XXIX.

Stadium, σταδίου vsurpatum, est mensura constans centum & viginti passibus. Quod si licet hariolari dixerim, non Græcam modo, sed & Hebræam vocem esse, vt Stadium Græci dixerint à stando, Hebræi vero ab incedendo, שטח. Et vox quidem Hebræa Tsahad passium quidem aut

aut incessum proprie significat. Sed quidni possit etiam sumi pro certo ac definito curriculo, puta sexaginta, vel centum & viginti passuum? Profecto id sensisse videntur Doctores Talmudici. In 2. Sam. 6. 13. *Erat autem cum progressi essent portantes arcam Iehoua sex Tschadim, vt sacrificarent bouem & arietem.*

De hoc sic 1. Chron. 15. 26. *Erat autem cum leuaret Deus Leuitas gestantes arcam fœdera Iehoua, vt sacrificarent septem iuuenos, & septenos arietes.* Hic Talmudici, *Singulis Tschadim, inquit, sacrificabatur bos & aries, senis vero Tschadim septem iuueni & totidem arietes.* R. David Kimchi vocem hanc interpretabatur Pesiha, id est, passum. Sed quamuis sæpe pueriliter inceptiant Rabini, vix tamen mihi persuadere possum, eos ita insaniisse, vt crederent singulis passibus sacrificatos singulos boues & arietes, post senos passus septenos iuuenos & arietes totidem. Ita enim neque mensis integer neque Salomonis & Iosif Hecatombæ omnes simul aggregatæ suffecerint ad conficiendum iter longiusculum, quale esse poterat à domo Hobed Edom ad locum Hierosolymis arcæ destinatum. Doctores igitur illi proculdubio voce Tschadim non passus intelligebant, sed stadia, aut quid simile. Atque id mihi quidem videtur rationi consentaneum. LXX. interpretes cum ignorarent, qua ratione nodum istum soluerent, secare maluerunt, & ab Hebraica veritate discedere: *ὡς ἴσαν μιστ' αὐτῶν δι' ἀφ' ἑνὸς τῶν κισσῶν τῶν κελύβων ἀχρεστῶν, καὶ δύμα μὲν καὶ ἀρνῶν.* Atqui hoc non est interpretari, sed comminisci, quod tamen non semel iis contigit, ac fere quoties iis occurrebat sententia aliqua, quæ fideliter explicata videbatur apud Ethnicos fidem non inuentura, atque ita scandalo futura, tum veræ sententiæ loco alienam quampiam pro arbitrio confingebant. Sed vt ad rem redeam, Stadium, vt dixi, potest in genere sumi pro curriculo constante centum & viginti passibus, cuiuscunque tandem populi sint ii passus.

Hoc modo Stadium Toletanum constabit passibus Geometricis quidem, sed Toletanis 120. Romanis centum, hoc est, pedibus Toletanis sexcentis, Romanis quingentis. Stadium Italicum constabit pedibus Italicis sexcentis, Romanis quingentis septuaginta quinque. Stadium Romanum pedibus Romanis 600. Parisinis 540. Stadium Parisinum pedibus Parisinis 600. Romanis 666 $\frac{2}{3}$. Stadium Ægyptiacum pedibus Ægyptiacis sexcentis, Atticis 684. Romanis 712 $\frac{1}{2}$. Parisinis 639 $\frac{27}{100}$. Stadium Hebræorum pedibus Hebraicis 600. Romanis septingentis quinquaginta, Atticis 744. Parisinis 672. vel si maius stadium Hebræorum constabit passibus Hebraicis 120. Romanis 150. Atticis 144. Parisinis

134. Stadium vero *κρείως* sumptum, hoc est, Stadium Atticum constabit pedibus Atticia sexcentis, Hebræis quingentis, Romanis 625. Toletanis 750. vel passibus Atticis 120. Hebræis centum, Romanis 125. Toletanis 150. Parisinis centum & duodecim cum semisse. Et quidem Alexandrinis stadii vox & usus adeo frequens erat, ut in media vrbe esset locus quidam Stadium dictus, & alter cui nomen ἐπιστάδιον. Strabo libr. vltim. suæ Geographiæ: μετὰ τῶν τῶν, τὰ νεώεια, μέχρι τῆς ἐπιστάδιου. Ἐξῆς δὲ, ἐν νότῳ λιμῶν μετὰ τὸ ἐπιστάδιον. Et paulo post: Ἐν δὲ τῆς διαρρύθου, τὸ τε Σαράπιον &c. καὶ ἀμφιδέαλεον τὸ στάδιον, καὶ οἱ πεντεμετακατὰ ἀγῶνες ἐκεῖ συντελοῦνται: Ut ergo Olympica sic & Alexandrina certamina in stadio perficiebantur. Neque vero dubium, quin alterum alteri fuerit, si non æquale saltem ἀνάλογον, ut stadio Alexandrino tribuantur sexcenti pedes Alexandrini, siue Ægyptiaci, quemadmodum stadio olympico sexcenti pedes olympici. Sed facile crediderim, olympicum stadium Alexandrino vel certe Babylonio non ἀνάλογον modo, sed & æquale fuisse, ut ex iis coniecimus, quæ infra de gradu cœlesti, & lib. 5. de Gigantibus dicturi sumus. Illud certe dubium esse non potest, Olympicum stadium reliquis Græciæ stadiis longius fuisse, ut ex iis constat, quæ à Gellio disputantur statim initio suarum Noctium. Reliqua autem Græciæ stadia pleraque Attica fuisse rationi consentaneum est. Atque hæc causa est, cur tum Græci, tum Latini, cum Stadium ἀπλῶς dicunt, Atticum ut plurimum intelligant. Plinius libr. II. cap. XXIII. Stadium centum viginti quinque nostros efficit passus, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque. Herodotus lib. II. loco supra laudato: αἱ δὲ ἑκατὸν δίκαιαι ὄρηται εἰσι στάδιον ἑξήκοντα πλεθρον. ἑξάποδας μὲν τὸ ὄρηταις μετρεομένης καὶ τετραπήχου. Suidas præter ea, quæ supra recitauimus, Στάδιον, inquit, ὁ τόπος τῆς ἀγῶν. καὶ μέτρον τῆς λεγομένης μιλίας. ἐστὶν γὰρ ἡμῖσι στάδια ποιεῖσι μίλιον ἑν. καὶ τὰ δέκα μίλια ποιεῖσι στάδια π. τὸ στάδιον ἔχει πόδας χ. τὸ δὲ μίλιον πόδας δσ. τὸ δὲ πλέθρον πόδας ς. καὶ ἡ ἄρα πόδας γ. ὁ πῶς δακτύλος ις. ὁ πῆχυς πόδας ἀς. Hic Suidas per ἀμείνονος δυνάμειαν stadii, pedisque voces aliter atque aliter accipit. Nam cum tribuit Plethro pedes centum, stadio sexcentos, cum ait, decem milliaria conficere stadia octoginta, hæc sane intelligenda sunt de stadio ac pede Attico, milliari vero Romano.

At cum ait, milliare capere stadia septem & semis, pedes vero 4200. omnino id intelligendum est de milliari Hebraico, Stadiis vero Babylonii. Reuera enim mille passus Hebraici conficiunt præcise stadia Babylonica $7\frac{1}{2}$. Hebraicorum (inquam) pedum, quinque millia conficiunt pedum Babyloniorum 4500. At qui factum, ut pro 4500. Suidas dixerit 4200. Dixerit aliquis, esse errorem Typographi. Sed potest esse Suidæ ipsius, legerat, aliquem milliari tribuentem stadia septem, utpote qui numero

tumero rotundato uti mallet, quam decurtato $7\frac{1}{2}$. Hinc colligit Suidas milliari tribui posse pedes 4200. Hebræi autem voce MIL intelligunt aliquando mille gressus, aliquando mille passus, alterum minus, alterum maius Hebræorum MIL commode vocari potest. Verba Suidæ de maiori Hebræorum Mil intelligenda sunt.

XXX.

Minus Hebræorum Mil capit mille gressus, vel mille maiores Hebræorum cubitos, siue $\pi\upsilon\gamma\acute{\alpha}\nu\omega\upsilon\upsilon$ Hebraicorum aut cubitorum Atticorum duo millia, passus Hebr. quadringentos, Atticos sexcentos. Genes. 35. 16. & 2. Reg. 5. 9. voces Hebraicas Cibrat haarets, צִבְרַת הָאָרֶץ . LXX. vertunt $\chi\alpha\beta\epsilon\alpha\delta\acute{\alpha}\tau\ \gamma\eta\varsigma$, ac si Caph radicale sit, quæ fuit etiam sententia R. Menachem. At ex cæterorum omnium mente vertendum sit, $\acute{\omega}\sigma\tau\acute{\iota}\ \beta\epsilon\epsilon\theta$ $\tau\ \gamma\eta\varsigma$. Hoc ergo spatium siue $\chi\alpha\beta\epsilon\alpha\delta\acute{\alpha}$, siue potius $\beta\epsilon\epsilon\theta$ dicas. R. David in libro radicum putat esse veluti $\sigma\alpha\theta\mu\acute{\delta}\nu$. R. Schelomoh Iarchi interpretatur Parfa. R. Schadia Mil, quin & ipse R. David Kimchi in 2. Reg. 5. 19. interpretatur Mil. Paraphrastes Chaldaice vertit utrobique כִּרְבַּב אֶרֶץ Cerub erets, $\acute{\omega}\sigma\tau\epsilon\iota\upsilon\ \mu\eta\lambda\acute{\iota}\ \tau\ \gamma\eta\varsigma$. Indefinite Tremellius exiguum aliquod terræ spatium. Vetus interpres in Genes. vertit electo tempore in libro Regum verno tempore.

XXXI.

Milliare est spatium continens mille passus cuiuscunque tandem populi. Milliare Toletanum complectitur mille passus Toletanos, Atticos octingentos præcise, Romanos $833\frac{1}{3}$. Milliare Rom. passus Parisin. nongentos, Atticos 960. Milliare Atticum passus Romanos 1041 $\frac{2}{3}$. Milliare Parisinum passus Romanos 1111 $\frac{1}{2}$. Olim autem Romani cum milliare dicebant, non dubium est, quin de suis passibus intelligerent, quos $\acute{\alpha}\pi\lambda\acute{\omega}\varsigma$ Romanos vocamus. At hodie Itali, cum milliare dicunt, res non est ita plana. Nam ut pedes, sic & passus, alii aliis longiores. Et possunt aliæ subesse causæ, quæ milliaria alia aliis longiora faciunt. Nam & in Germania milliaria vox est in usu, sed ita ut passuum myriadas potius, quam Chiliadas notet. Columella: *Stadium habet passus CXXV. id est, pedes DCXXV. quæ octies multiplicata efficiunt mille passus, sic veniunt quinque millia pedum.*

XXXII.

Maius Hebræorum Mil est Romano milliari $\acute{\alpha}\nu\acute{\alpha}\lambda\omicron\gamma\omicron\upsilon\upsilon$, completens cubitum primariorum siue gressuum Hebraic. duo millia, passus vero itidem Heb. mille, Atticos 1200. Rom. 1250. Hoc autem spatium in
Scriptura

Scriptura vocatur Iter Sabbathi: Iudæi siquidem omnes vno consensu docent, iter fuisse bis mille cubitorum, totidemque passuum. Quod ita verum erit, si id intelligas de passibus minoribus, quos gressus vocare solemus, cubitis vero maioribus, quos primarios dicimus & axillares. Syrus interpres Actor. primo iter Sabbathi vertit, septem stadia, quod ita quoque verum dicitur, primo, si de Babyl. stadiis id intelligas, secundo, si dicas numerum rotundatum septem positum pro decurtato $7\frac{1}{2}$. vt supra in stadio monebamus.

XXXIII.

Leuca Gallica minor complectitur Tosiarum duo millia, hoc est, pedum Parisinorum duodecim millia, Atticorum 12800. passuum Parisin. 2400. Atticorum 2560. Maior pedum Parisin. viginti millia, passuum itidem Parisinorum quatuor millia. Sunt & aliæ longiores, sed quarum certus modus definiri vix potest.

XXXIV.

Leuca Toletana minor habet passuum Toletan. tria millia, Atticorum 2400. quot Leuca Parisina pedes Parisinos. Maior vero habet Passuum Toletanorum quatuor millia, Parisinorum tria millia.

XXXV.

Parafanga est mensura Persica complectens Stadia Persica viginti quinque, Attica triginta, vel passuum Persicorum, Hebraicorumue tria millia, Atticorum 3600. Rom. 3750. Herodot. lib. V. *ὁ Ἰσθμὸς τῆς Ἑλλάδος τελέωντα στάδια*. Quid si stadia illa sint Persica, non Attica? Hac ratione Parafanga complectetur Attica stadia 36. Xenoph. ἢ ἀναβάσεως libro 2. *Ἀειδίμους ἢ ἴσδδ, ὡς ἠλθόντες ἐξ Εφέσῃ ἢ Ἰωνίας, μέχρι τῆς μάχης σαδμοὶ τρεῖς καὶ ἐνεήκοντα, ἡ δὲ σάγλαι πέντε καὶ τελέωντα, καὶ πεντακόσιοι, σάδιοι πενήκοντα, καὶ ἑξακεχίλιοι καὶ μύριοι*. Ita Xenophon quoque tricena stadia singulis parafangis tribuit, siue illa sint Persica, siue Attica.

XXXVI.

Σχοῖν[⊙] quid sit, non ita facile est definire. Nam modo 30. modo 40. modo 60. modo denique 120. stadia complectitur, & mea quidem sententia Alexandrina potius quam Attica, etiam si Plinius de Atticis id interpretetur. Herod. li. II. *ὁ δὲ χοῖν[⊙] ἕκαστος μέτερον εἰς Αἰγύπτιον, σαδίων ἑξήκοντα*. Plin. lib. 12. c. 14. *Eratosthenis ratione Schœnus patet stadia XL. hoc est, 5000. passuum, alii XXXII. stadia singulis schœnis dedere, pro XXXII. lubens legerim XXXIV.* Nam XXX. stadia Alexandrina conficiunt XXXIV. Attica. Strabo Geographiæ suæ libro ultimo: *ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῆς Δέλτα κορυφῆς φησὶν ἄρτεμίδους[⊙] χοίνων ὀκτώ καὶ εἴκοσι τὸν ἀνάπλου, ἔτι δὲ εἶναι σαδίων ὀκτακοσίων τε τελέωντα, λογιζόμενον[⊙] τελέωντα σαδίων τὴν χοῖνον. ἡμῖν μὲν τοὶ σάδων[⊙]*

πλέοντιν ἄλλοι ἄλλω μέτρῳ χρώμενοι τῶν χοίρων ἀπεδίδον τὰ δῆξιμάτα, ὡς κὶ τὰ παλαιὰ σαδῖος κὶ ἐπιμείζους ὁμολογῆσαι παρ' αὐτῶν, κὶ διότι τῶν τοῖς Αἰγυπθίοις ἀσατὸν ὄντι τὸ τῶν χοίρων μέτρον, αὐτὸς Ἀρτεμίδωρος ἐν τοῖς ἐξῆς δηλοῖ. ἀπὸ μὲν μέμεως μετρηθὲν ὀββαίδος πλὴν χοίρον ἰσάσειω φησὶν εἶναι, σαδῖον ἑκατὸν εἰκοσι, ἀπὸ δὲ ὀββαίδος μετρηθὲν Συήνης ἐξήκοντα. Hinc ergo colligo, Ægyptiis aliam quidem atque aliam fuisse Schœnum, stadium vero semper idem, nempe passus CXX. siue sexcentos pedes Ægyptiacos. Primus ergo Schœnus capit Ægyptiaca stadia triginta, Attica 34 $\frac{1}{2}$. Secundus Ægypt. quadraginta, Attica 45 $\frac{1}{2}$. Tertius Ægypt. sexaginta, Attica 68 $\frac{1}{2}$. Quartus denique 120. Attica 36 $\frac{1}{2}$.

XXXVII.

Stathmus est fere diei vnus iter complectens circiter quaternos parasangas stadia CXX. Herodot. lib. 2. numerat à Sardibus ad Halyiam σαδμὸς viginti, τῶν σαδμῶν XCIII. S. Hinc ad Ciliciæ initium σαδμὸς 28. Parasangas centum & quatuor. Hinc ad Ciliciæ finem σαδμὸς tres, parasangas 12 $\frac{1}{2}$. Hinc ad Armeniæ finem σαδμὸς quindecim, parasangas quinquaginta sex cum semisse. Inde vsque ad μαπκινῆς finem stathmos 14. series epilogismi postulat vt legamus 34. pro 14. & suppleamus parasangas 138. Hinc Sufas vsque Stathmos centum & vndecim, parasangas quadraginta duos & semis. Colliguntur, inquit, σαδμοὶ ἑνδεκά κὶ ἑκατὸν, Parasange 450. Stadia tredecim millia quingenta, dies nonaginta. Ex hoc epilogismo colligere potes, Perfas aliquando vno die conficere solitos duos stathmos, cum Sardibus Sufas vsque numerentur: Stathmi centum, & vndecim, dies vero nonaginta. Et vero quid facilius quam singulis diebus conficere stadia centena quinquagena? Parasangas quinos, ac proinde nonaginta diebus stadia 13500. parasangas 450. cum etiam quadringenta stadia Attica non incommode conficere possit viator expeditus, hoc est, Leucas Gallicas circiter 18. Pausanias: φωνικαῖς λιλαῖα, inquit, ἡμέρας μὲν ὁδὸν ὡς χειμῶν ἀπέχεται δελφῶν καὶ πῦσι δῖα ἔπαρναίου, σαδία δὲ τεκμαίρεται ἔθ' ὀγδοήκοντα τὸ ὁδὸν καὶ ἑκατὸν. Quod si parasanga complectatur triginta stadia Perfica, Attica 36. tum quinque parasangæ commode stathmum efficiunt, hoc est, quantum itineris vel hyberno die confici facile potest, puta stadia Perfica 150. Attica 180. vt hic vult Pausanias.

XXXVIII.

Gradus Geometricus quid sit, & quantus sit terræ ambitus, inquirere difficilis quidem, sed nobilis est labor. Christophorus Clavius in sua sphaera septem recenset varias hac de re sententias, quas hic vno diagrammate subiicere oculis non pigebit, idque per stadia.

F

Quantitas

	Quantitas unius gradus.	Terra ambitus.	Terra dia- meter.
1. Aristoteles	1111 $\frac{2}{3}$	400000	127272 $\frac{2}{3}$
2. Hipparchus	769 $\frac{2}{3}$	277000	88136 $\frac{2}{3}$
3. Eratosthenes	700	252000	80181 $\frac{2}{3}$
4. Fernelius	544 $\frac{28}{100}$	196114 $\frac{2}{3}$	62400 $\frac{2}{3}$
5. Ptolemæus	500	180000	57272 $\frac{2}{3}$
6. Alpheraganus	453 $\frac{1}{3}$	163200	51927 $\frac{2}{3}$
7. Recentiores	424	152640	48567 $\frac{2}{3}$

Idem Clavius præstat in milliaribus, quod breuitatis ergo omittimus. Licet igitur Clavius discrete non moneat, de quibus passibus loquatur, tamen res ipsa docet, verba ipsius intelligenda esse de passibus Romanis, Stadiis Atticis. Addit Clavius: *Etiam si conentur quidam conciliare sententias istas, tamen nullam posse concordiam inter has omnes opiniones reperiri, & tres priores omnino tanquam falsas ab omnibus reiici, Fernelianam à paucis probari. Plerosq; in Alpheragani aut Ptolomæi sententiam pedibus ire. Hæc ille. At si non omnes, saltem aliquot inter se conciliari posse videntur, & est res non indigna, quæ tentetur.*

Primum ergo, etiam si maris & terræ globus *κυκλωειδής* tantum figuram efficiat, tamen considerandus est nobis tanquam vere circularis, ac si collibus depressis, & vallibus erectis, rebus vndique compensatis ad legitimam perfecti circuli formam reductus esset.

Præterea videtur id quasi tacito plerarumque nationum consensu pridem receptum, ut gradui tribuantur quingenta circiter stadia, siue passuum sexaginta, pedum trecenta millia. Antiquissimi rerum astrologiarum indagatores sunt Ægyptii & Babylonii. Potuit ergo Eratosthenis hæc esse sententia, vnicuique gradui tribuenda esse tricena circiter pedum Babyloniorum millia, quæ consuevit Attica 666 $\frac{2}{3}$. sed ipse ad numeri rotundationem sumpsit stadia septingenta, atque ita definiit ambitum terræ stadiis 252000. Id cum verum esse crederet Dionysiodorus, hinc collegit semidiametro terræ tribuenda quadraginta duo stadiorum millia, ac si semidiameter sit præcise circumferentiæ sextans. Alii vero cum scirent vero propius esse, si dicas semidiametri ad circumferentiam eam esse rationem, quæ septem ad quadraginta quatuor, ita argumentabantur, si semidiametro terræ tribuantur stadiorum XLIIIM. tum toti terræ ambitui tribuenda erunt non 252000. sed duodecim insuper stadiorum millia, id est, 264000. Hæc à Plinio, ad alia properante, vel

vel ea, quæ ab aliis excerpbat, non satis intelligente, perturbate nar-
rantur. Funus (inquit) duxere Dionysodoro propinquæ, ad quas pertinebat heredi-
ditas. Et, cum secutus diebus iusta peragerent, inuenisse dicuntur in sepulchro episto-
lam Dionysodori nomine ad superos scriptam. Peruenisse eum à sepulchro ad infi-
mam terram, esseq; eo stadiorum quadraginta duo millia. Nec defuere Geometra,
qui interpretarentur significare epistolam à medio terrarum orbe missam, quo de-
orsum à summo longissimum esset spatium, & idem pile medium. Ex quo secuta
computatio est, vt circuite ducenta quinquaginta duo millia stadia pronuntiarent.
Harmonica ratio, quæ cogit rerum naturam sibi ipsam congruere, addit huic men-
sura stadia XII. millia, vt in margine recte scribitur, non autem VIIIM.
Hæc Plinius. Sed profecto ficulneus sit necesse est, qui non agnoscit pu-
tidum ineptissimi Græculi figmentum, quo non modo viuus, sed &
mortuus viuus fucum facere cogitauit Dionysodorus bipedum vanissi-
mus. Sed non est, quod in his diutius immoremur. Quod si vnicuique
gradu tribuantur quingena stadia Babylonia, id efficiet Hebraica, Per-
sica, Sicalaue stadia quadringenta & quinquaginta, quod proxime acce-
dit ad sententiam Alphragani.

Ægyptii autem, vt & Babylonii, tribuebant quidem gradu cælesti
trecenta pedum millia, sed suorum non Babyloniæ, stadia, inquam,
non Babylonia, sed Ægyptiaca quingenta, ἡμιστάδια mille, ea conficiunt
Attica stadia 570. ἡμιστάδια 1140. Itaque totus ambitus terræ erat Ægy-
ptiacorum stadiorum 180000. ἡμιστάδιων 360000. Atticorum stadiorum
205200. ἡμιστάδιων 410400. pro quo Aristoteles rotundato numero con-
tensus scripsit, εἰς τὸ πένδεκοντα μύρια σταδίων ἡμιστάδιων. Sic enim legendum, res
ipsa conuincit. Quis enim credat, tantum Philosophum & ceteros, quos
ipse laudat suæ sententiæ auctores quamplurimos adeo stolidos fuisse,
vt vnus gradus longitudinem & orbis ambitum duplo, aut etiam triplo,
quam par sit, maiorem facerent? At, inquires, cur ἡμιστάδιων potius me-
minerit, quam σταδίων, quia ἡμιστάδιων complectitur sexaginta passus.
Numero autem sexagenario quantopere gaudeant Astrologi, nemo
ignorat verba Arist. habentur lib. 11. de cælo, sub finem, τῆς μαθηματικῆς
ἰστορίας μὲν ἀναλογικῶς ὁ περιῶν τῆς ἀπειροσφαιρίας εἰς τὰ πένδεκοντα λέγουσιν εἰς
μύρια σταδίων, legendum, (vt dixi) ἡμιστάδιων. In eadem cum Aristotele
sententia fuisse Ptolomæum, non dubito. Quum enim Ptolomæus
quingenta gradu stadia tribuit, hominem Alexandrinum de Alexan-
drinis potius, quam de Atticis stadiis locutum, vero consentaneum est.
Quid, quod stadiorum omnium celeberrimum olympicum Attico ma-
ius fuit, & vt credere par est, Alexandrino aut Babylonio æquale, vt su-
pra in stadio monuimus? Plancius in sua Geographia vnicuique gradu
tribuit

tribuit Leucas Hispanicæ septendecim & semis. Et aliquos noui rei mathematicæ & geographicæ peritissimos, qui tum sua tum aliorum rei nauticæ peritorum experientia freti dicerent, Gallicas quoque Leucas $17\frac{1}{2}$. vni gradui commode posse tribui. Sed cum eosdem rogarem, quam censerent esse Leucarum huiusmodi longitudinem, ii demonstrabant interuallum loco patente & plano situm, cui, vt minimum, conueniebant quatuor passuum Parisinorum millia. Etiam si autem Io. Mariana maioribus Leucis Toletanis tribuat tantum quatuor non Parisinorum, sed Toletanorum passuum millia, tamen certum est, esse in Hispania Leucas prægrandes, quæ capiant vt minimum quatuor non Toletanorum, sed Parisinorum passuum millia. Hac ratione vnicuique gradui conuenient septuagena passuum Parisinorū millia, pedum vero 350000. Rursus cum gradui tribuat Plancius Leucas Germanicæ & Gasconicæ quindecim, Sueuicæ decem, sequetur, vt Sueuicis Leucis tribuantur septem Parisinorum passuum millia, Germanicis 4666 $\frac{2}{3}$. At certum est, Leucis illis non posse minorem tribui longitudinem. Cum ergo idem Plancius, Iosephus Moletus, Hieronymus Rusælius, &c. vnicuique gradui tribuunt sexagena millia passuum, ac proinde trecena pedum millia, id intelligendum erit non de Romanis aut Hetruscis pedibus & passibus, sed de iis, qui in Piceno, Ducatu Urbini, & forte in Venetorum ditione vsurpantur. Diximus autem à Magio pedem Urbinatem ita pingi, vt ei conueniant vnciæ pollicis Roman. 185. quales pedi Parisino conueniunt centum & sexaginta. Sexaginta igitur pedum Urbinatum millia conficiunt circiter septuaginta pedum Parisinorum millia. Fernelii sententia proprie hæc est. Ait, se carpento de industria confecto rotarum reuolutionibus numeratis, cum Lutetia Boream versus iter instituisset, comperisse vni gradui conuenire circiter Leucas Gallicas viginti quinque. Leuca Gallica, vt minimum, constat passibus Parisinis 2400. Si ergo ei tribuantur passus Parisini 2400. colligentur sexaginta pedum Parisinorum millia. At si gradui tribuantur septuaginta pedum Parisinorum millia, Leucæ Fernelianæ tribuendi erunt passus Parisini 2800. Ita, si vnum Hipparchum excipias, siue veterum, siue recentiorum sententias consideres, videmus, eo fere omnes concurrere, vt vnicuique gradui tribuant, qui plurimum, Babyloniorum, qui minimum, Parisinorum passuum sexagena millia, ac proinde ambitus terræ complectetur centum octoginta siue Babyloniorum, siue Ægyptiacorum, siue Atticorum aut Parisinorum stadiorum millia, passus 21600000. pedum ad summum Babyloniorum, vt minimum Parisinorum aut Atticorum

corum centum & octo millones, vel, vt Latine loquar, passuum ducen-
tias decies sexies centena millia, pedum vero millies octuagies centena
millia, siue eos Babylonios, siue Parisinos, aut etiam Atticos esse malis,
siue aliquos ex intermediis.

MENSURÆ CV- BICÆ.

Definit	<i>Vncia Romana tritici.</i>
1. Mystrum } Romanum	$\frac{3}{4}$
2. Paruum } Atticum	$\frac{2}{3}$
3. Olyschium Rom.	$\frac{1}{4}$
4. Cya } Rom.	$\frac{1}{4}$
5. thus } Atticus	$\frac{1}{8}$
6. Acetabulum } Roman.	$\frac{1}{8}$
7. Oxybaphum } Atticum.	$\frac{1}{16}$
8. Mystrum } Romanum.	$\frac{1}{16}$
9. Magnum } Atticum.	$\frac{1}{16}$
10. Quartarius } Romanus.	$\frac{1}{16}$
11. Tetartum } Atticum.	$\frac{1}{32}$
12. Kartub Heb.	$\frac{1}{32}$
13. Hemina } Romana	$\frac{1}{16}$
14. Cotyla } Attica	$\frac{1}{16}$
15. Libramensuralis, Rotulus.	10
16. SE } Heidelbergicus.	$\frac{1}{12}$
17. X } Toletanus.	$\frac{1}{12}$
18. TA } Parisinus.	$\frac{1}{12}$
19. RI } Roman. & Log. Heb.	15
20. VS } Att. Dreiling Heidelbergic.	$\frac{1}{16}$
20. } Ægyptiacus. Hinium.	$\frac{1}{18}$
21. } Sedanensis. Litro Par.	20

22.1.	Chœnix opilionum.	22 $\frac{F}{E}$
23.2.	Chœnix bilibris.	24
23.3.	Pinta Parisina.	27
24.3.	Chœnix, Pondion Hebr.	30
25.	CH { 4. Attica.	33 $\frac{F}{E}$
25.	OE { 5. Trilibris.	36
	Hyphe Ægypt.	37 $\frac{F}{E}$
26.	N { 6. Vinitorum.	45
26.	I { 7. Quadrilibris	48
27.	X { 8. Georg. Mas Heid.	50
28.	Azumber, congius Tol.	51
29.	Quadrans vini Par.	54
30.	Kab Heb. Capitha Perf.	60
31.	Quadrans tritici Par.	81
32.	Congius Romanus.	90
33.	Chus { Att. Infel Heid.	100
34.	Homer, Assaron Heb.	108
35.	Celemin Toletanus	127 $\frac{F}{E}$
36.	Hemiectum At. OËphin Æg.	133 $\frac{F}{E}$
37.	Dadix, Chus Æg. & Georg.	150
38.	Aporryma. Theb. Hin, Chus, Heb.	108
39.	Viertheil Heidelb.	200
40.	Sextarius Vini Par.	216
41.	Modius Rom. Congius Bab.	240
42.	Hecteus Atticus	266 $\frac{F}{E}$
43.	Cophinus Syr. & Theb.	270
44.	M { Paris. Bossellus.	324
45.	O { Syr. Bab. Heb. Satum.	360
45.	DI { Atticus.	362 $\frac{F}{E}$
46.	V S { Ægyptiacus.	375
47.	Simmer Heid.	400
47.	Arroba, quadrantal Tolet.	408
48.	Modius Siculus.	480
49.	Amphoreus Georg.	600

50. Amphora Rom. Dorach.	720
51. Ceramium Attic. Werntzel Heid.	800
52. Quadrantal Parisinum.	972
53. Maris Perf. Bab.	1000
54. Epha, Bar Heb. Cadus Rom.	1080
54. Metretes Atticus.	1083 $\frac{1}{4}$
55. Metretes Æg. & Georg.	1200
56. Medimnum Siculum, Selah.	1440
57. Faneca Tol.	1530
58. Medimnus Atticus.	1600
58. Medimnus Georg. & Æg.	1700
59. Artaba Perf. Bab.	1800
60. Barillus Rom. Quadrantal Bab.	1920
61. Medimnus Parisinus.	1944
62. Ohme Heidelberg.	2400
63. Malder Heidelberg.	3200
64. Sextarius tritici Par.	3888
65. Letec Heb.	5400
66. Moius vini Par.	8100
67. Chomer, Corus Heb.	10800
68. Culeus Rom.	14400
69. Botta Rom.	15360
70. Fuder Heid.	24000
71. Moius vini Tol.	10200
72. Cahis tritici Tol.	18360
73. Modium maius Par.	46656
74. Achana Perf. Bab.	72000

DE MENSVRIS
DE MENSVRIS
CVBICIS

PRÆFATIO.

Cviusuis operis laus peti solet à rei utilitate, difficultate, & certitudine. Auaro nihil vile videtur præter *ζηλιασµόν*. Sapientiæ Studio nihil inutile videtur, quod ad comparandam, aut etiam ornandam sapientiam conferre potest. Præcipua sapientiæ magistra est historia. Quidquid ergo ad historice antiquitatis illustrationem facit, etiam ipsi Sapientiæ facem aliquam accendit. In eo vel maxime differt ingenuus & liberalis animus à sordido, quod mercator indocilis pauperiem pati nullum laborem, nullum periculum recusat, dum possit cum sui sæculi hominibus sub utroque sole, & utroque polo agentibus negotiari. Animo nobili nihil est antiquius, quam ut possit liberum & quam plenissimum cum antiquitate habere commercium.

Vt igitur in historiae serie id vel maxime optat, ut sciat rei auditæ vel lectæ tempora inter se & eum suis connectere, ita in ipsis, quæ narrantur, rebus, simul ac drachmæ, talenti, iugeri, stadii, congii, vel medicamni vocabula, aut his consimilia audit, continuo etiam nolentem animum stimulat cupido noscendi, quid hæc sibi velint, quid affine habeant cum iis vel nummis, vel mensuris, quibus quotidie utimur: alioqui Cyclopi instar *μονόφθαλμοι*, aut etiam cæca videtur historia. Enimvero quomodo possum animo concipere, aut Cræsi opes, aut Alexandri liberalitatem, aut Caligulæ profusionem, & quæcunque spectant *δόνει καὶ λήψιν*, si harum rerum vocabula mihi sunt vel penitus ignota, aut tantum confuse cognita? Sed frigida hæc videbuntur omnia iis, quibus anima oneri est, qui nullas nisi corporis voluptates aut utilitates norunt. Et horum quidem Epicuri de grege porcorum rationem nullam habendam esse fatebitur, quicumque se hominem esse meminerit. Sciant tamen etiam illi hic esse quod metant. Nam quanto petulantius medicinæ *περὸ φλακτικῶν* spernit luxuria, tanto sapius ad *θεοπροσπικῶν* confugere cogit crapula. Medicinæ autem præcipuus thesaurus est in scrinio antiquitatis.

Non parum ergo interest, ut si non ipsi, saltem Medici, quibus videntur, frequentissima omnium suæ artis vocabula non ignorent, cum multa occurrant, in quibus non modo scriptuli, sed & granuli vnus aberratio

erratio. Plurimum vero & corpori potest officere. Ita non modo Aristoteles aliquis aut Cato, sed & Epicurus & Crasso vel locupletior vel rapacior fateri cogetur, non inutilem esse operam, quæ huius antiquitatis indagatiōi impenditur. Difficultatem operis indicant eruditissimorum nostri temporis virorum labores & vigiliæ. Quo enim plures ea de re scribunt, eo acrius inter se certant, & adhuc sub Iudice lis est. Præcipua difficultatis causa est vocabulorum homonymia, in qua explicanda negligentissimi fuerunt veteres. Verbi causa, duplex est Sextarius, Atticus & Romanus. Alter Romanum, alter Atticum definiet, vterque Sextarium *ἀπλῶς* nuncupabit. Præterea, est qui dicat, *Sextarius capit uncias octodecim*, alter, *uncias viginti*, cum dicere debuissent: *Sextarius Rom. capit uncias olei octodecim, vini viginti*. Sextarius Atticus pendet uncias olei viginti, aquæ viginti duas & semis &c. Præterea cum ipsum quoque unciæ vocabulum sit homonymum, plerique recentiorum ita agunt, ac si eadem sint unciæ nostrates cum priscais. Postremo non satis conueniunt auctores, quænam sit inter oleum, vinum, aquam, & mel proportio in ratione ponderis. Neq; mirum. Est. n. oleum oleo, vinum vino, mel mel-le grauius. Itaque Agricola despondit animum, atque putauit ex harum rerum pondere vlla posse satis certa elici argumenta. Difficultatem denique operis auget, maxime in re mensuraria, tum mensurarum multitudo, tum paucitas veterum, qui de ea re scripserunt. Nam & mensurarum quam ponderum genera plura sunt. Et pauciores sunt, qui de mensuris, quam qui de Ponderibus egerint. Veterum, inquam, pauci & paucis *ὡς ἀπέργον ἐν παρῆλα* rem illam tractant. Ita breui & confusa oratione nodos neſtunt potius, quam soluunt. Adde quod nummi veterum multi ad nos vsque peruenerunt. Mensuras autem sui quoque oppidi multi ignorant. Alterius regionis & populi vix quisquam est qui norit, aut causam esse putet, cur scire laboret. Tantum abest, vt in veterum mensuris conquirendis & asseruandis quisquam vllum operæ pretium esse duxerit. Sed videndum, ne, quo pluribus verbis rei difficultatem enarramus, eo magis de doctrinæ nostræ veritate diffidat lector. Superest ergo, vt præcipua rationum nostrarum firmamenta hic proponamus.

Primum ergo, cum accuratissimi quique Scriptores mensuras ita definiant: Sextarius pendet uncias olei 18. vini 20. &c. Prima cura fuit, vt pondera antiquorum cum nostris quam accuratissime compararemus. In quo, quam feliciter operam nauauerimus, lectorum esto iudicium. Labori certe non pepercimus. Præterea hæc quoque cura fuit suscipienda, vt liquorum & granorum aliquot pondera inter se conferre-mus. In quo, si quis veluti *βέλταρον* & sordidam hanc operam nostram

ludibrio habet, sciat nihil sordidum esse, quo veritas illustratur, etiam agros stercoreare non pudet, dum ex iis triticum demetamus. Nos itaque etiam minutissimas minutias expendere, & ad ea, quæ ab ingenio nostro quam alienissima erant, nos demittere non piguit, dummodo veritatem hanc, quam venamur, siue in lustro, siue in puteo latitantem, deprehendere liceat. Postquam ergo tum experimenta quamplurima, tum veterum placita diu multumque inter se contulimus, id nobis visum est rationi conuenientissimum, vt dicamus inter filiginem & triticum eam esse rationem, quæ inter nouem & decem, inter triticum & oleum eam, quæ inter quinque & sex, inter oleum & vinum eam, quæ inter filiginem & triticum, hoc est, eam quæ inter nouem & decem, inter vinum & mel, eam quæ inter 20. & 27. Hoc modo etiam Galenus & Cleopatra solent rationes instituere. Quod autem Dioscorides, Diodorus, & Agricola inter vinum & mel rationem sesquialteram statuunt, qualis est inter viginti & triginta, vel inter duo & tria, id falsum esse non dubitamus. Causa erroris orta ex confusione mensurarum Atticarum cum Romanis, verbi gratia: Legerant illi, Sextarium pendere viginti uncias vini, mellis triginta: hoc quidem vere, sed confuse dictum est. Nam sextarius quidem Romanus pendet uncias vini viginti, sed mellis 27. Sextarius Atticus pendet quidem uncias mellis triginta, sed vini viginti duas, & aliquanto plus. Video multos ita sentire, ac si inter aquam & aquam multum sit discriminis, vt optimam quamque leuissimam esse statuunt. Ego aquam è puteo haustam nihilo grauiorem comperi aqua è fonte hausta. Et Ioan. Temporarius testatur, se Blesis aquam cœlestem nihilo leuiorem comperisse aqua fontana. Idem aqua vinum leuius esse affirmat non nisi parte trecentesima & sexagesima. Itaque Fannius parum referre censet:

Seu puros fundas latices, seu dona Lyai.

Ideo nos quoque, vt inter aquam & triticum, sic inter vinum & triticum promiscue rationem sesquiterciam statuimus, vt triticum primæ bonitatis dodrantem aquæ pendat, triticum paulo leuius non aquæ, sed vini dodrantem pendat. Quod si definiendum sit, quænam sit differentia inter aquæ & vini pondus, nescio, an Temporario credere debeam dicenti non esse maius discrimen, quam inter 360. & 361. quod sane, vt in his rebus, non esset vllius momenti. Nisi quis dicat, aquas Blesenses nostris esse leuiores, ac proinde propius ad vini pondus accedere. Crediderim potius Temporarii experimento vel calamo subesse mendum aliquod.

Ego igitur dico, inter aquam & vinum, (idque non leuissimum) eam vt minimum esse differentiam, quæ inter 80. & 81. Itaque cum vinum

num oleo nona parte grauius esse dixerimus, aquam oleo, non nona, sed octaua parte grauiorem esse dicemus. Vt igitur hæc omnia simul componamus: Sume vas quod siligine plenum pendat vncias 162. id pendeat vncias tritici 180. olei 216. vini 240. aquæ 243. mellis 324. Et, vt id quoque addamus, idem vas hordeo plenum pendeat vncias circiter centum quinquaginta. Contra idem vas argento viuo plenum pendeat vncias 3280. vt argentum viuum hordeo sit plus quam vicecuplo grauius. Neque vero dubitamus, quin oleum oleo sit grauius, triticum tritico, hordeum hordeo, mel melle, &c.

Sed primum nos intelligimus triticum hornum & optimum, ac proinde grauissimum, contra oleum optimum, ac proinde leuissimum. Deinde id sequimur, quod *ὅς ἐπὶ τὸ πολὺ* verum esse credimus, tum veterum auctoritate, tum nostra ipsorum experientia adducti. Postremo etiam facilitatis habenda est ratio aliqua, vt non modo id eligas, quod vero proximum videtur, sed & subductionum commoditati consulas, ne rem plus satis pertritosam magis ac magis inuoluas.

Vltimum vero & validissimum demonstrationum nostrarum firmamentum hoc est. Superiore libro docuimus, quænam sit longitudo pedis Attici, Romani, Syriaci, &c. Et vt de Syriaco, Persico, Babylonio, &c. dubitare possis, certe non est, quod de Romano aut Attico dubites.

Confice ergo tibi quadrantal ex pede integro, congium ex semipede Romano, si vasa illa respondeant olei, vini, triticique ponderi, quod ab antiquis traditur, poterisne dubitare, quin & de ponderibus & de mensuris Romanis vera docuerimus? Idem experire in quadrantali & congio Attico. Eandem doctrinæ nostræ fidem comperies. Vbi de Romanis & Atticis mensuris constabit, de reliquis plerisque dubitare vix licebit, cum ex à veteribus, modo cum Romanis, modo cum Atticis mensuris, modo cum vtrisque comparentur. Et illa ipsa, quæ de pede Babylonio, Hebraico, Syriaco & Ægyptiaco diximus, vbi cum cubicis istis, mensuris comparabuntur, fidem, si non apud omnes, saltem, ni fallor, apud multos inuenient, cum ne probabile quidem sit, huiusmodi concentus esse plane fortuitos, & falso potius quam vero suffragari. Atque adeo, etiam vbi nos industria & ratio fugit, diligentiam tamen vel laudabunt, vel boni consulent æqui lectores. Hoc certe bona fide profiteri possumus nullam aliam, neque messem, neque finem hic nobis propositam, præter ipsius veri indagationem. Vbi scopum attingero, satis amplam mei laboris mercedem reportauero, vbi sequius res successerit, recordabor me hominem esse, cui nihil magis proprium est,

quam labi, errare, decipi. Qui posthac rectora docuerint, & illis, & veritati gratulabor. Cum autem veritas sit Dei filia, Deum Patrem luminum veneror, ut ingenii mei tenebras Spiritus sui luce discutiat, Amen.

CANONES MENSVRARI I.

I. Pollices Attici.

Tritici vnciæ Rom. 25. implent Pollices Atticos 54. Quinq; olei vnciæ pollices nouem. Octo vini vnciæ pollices tredecim. Quinque aquæ vnciæ pollices octo. Quinque mellis vnciæ pollices sex.

II. Pollices Romani.

Quinque tritici vnciæ Rom. duodecim pollices cubicos Rom. implent. Singulæ olei vnciæ pollices duos, quinque vini, vnciæ pollices nouem, tres mellis vnciæ pollices quatuor.

III. Pollices Hebraici vel Persici.

Quinque tritici vnciæ Rom. sex pollices Hebraicos implent, decem vini vnciæ pollices nouem, tres mellis vnciæ pollices duos. Singulæ olei vnciæ singulos pollices. Atque hæc causa est, cur in diagrammate mensurarum Hebraicarum pollices Hebraicos separatim non apposimus, sed eorum loco pollices Atticos substituimus.

IV. Pollices Ægyptiaci.

Viginti quinque tritici vnciæ Roman. triginta sex pollices Ægyptiacos implent, quinque olei vnciæ pollices sex, viginti quinque vini vnciæ pollices viginti septem, quinque mellis vnciæ pollices quatuor.

V. Pollices Syriaci.

Quinque tritici vnciæ Rom. octo pollices Syriacos implent; tres olei vnciæ pollices quatuor, quinque vini vnciæ pollices sex, nouem mellis vnciæ pollices octo.

VI. Pollices Babylonii.

Decem tritici vnciæ Rom. nouem pollices Babylonios implent, quatuor olei vnciæ pollices tres, quadraginta vini vnciæ pollices 27. duæ mellis vnciæ pollicem vnum.

VII. Pollices Parisini.

Singulæ tritici vnciæ Parisinæ duos pollices Parisinos implent, sexdecim olei vnciæ pollices 27. Duæ aquæ vnciæ pollices tres, octo mellis vnciæ pollices nouem, singulæ mellis vnciæ Romano singulos pollices Parisinos.

VIII. Pol-

VIII. Pollices Sedanenses.

Parisiſina tritici vnciæ implet tres pollices Sedanenſes, quatuor vnciæ vini pollices nouem, &c.

IX. Pollices Heidelbergici.

Quinque tritici vnciæ Heidelbergicæ ſexdecim pollices Heidelbergicos implet, tres olei vnciæ pollices octo, quinque vini vnciæ pollices duodecim, nouem mellis vnciæ pollices ſexdecim, viginti quinque tritici vnciæ Rom. ſeptuaginta duos pollices Heidelbergicos, quinque olei vnciæ pollices duodecim, &c.

X. Pollices Toletani.

Dux tritici vnciæ Toletanæ nouem pollices Toletanos implet, quatuor olei vnciæ pollices Toletanos quindecim, octo vini vnciæ pollices viginti ſeptem, duæ mellis vnciæ pollices quinque, ſeptendecim tritici vnciæ Romanæ pollices Toletanos ſeptuaginta duos, ſeptendecim vini vnciæ Rom. pollices Toletanos quinquaginta quatuor.

CANONVM MENSVRARIORVM

confirmatio.

I. Pollices Attici.

Si quis poſtulet, vt ſingulos, quos haſtenus recensuimus, canones, peculiari aliquo experimento confirmemus, is profecto rem iniquam exigat. Quis enim tam proiectæ patientiæ eſſe poſſit, vt in ſingulis illis ad ſtatheram expendendis tempus & operam colloceat? Æquus Lector agnoſcet plus ſatis ſufficere, ſi in pauculis quibusdam experimento factis ex iis analogiæ beneficio reliqua *συμμετρίως* colligamus, Ad eam rem commodiſſimus omnium eſt pes Atticus, propter numeri rotundationem. Superiore libro diximus, pleroſque populos ex ſuo quemque pede menſuras cubicas confeciſſe. Verbi gratia: Athenienſes ex ſuo pede cubico confecerunt *κεραύριον*, ex ſemipede *χάριον* ſiue *χόρα*, ex palmo cotylam Georgicam. Cotyla hæc eſt octaua pars *χόρα*, *χάριον* vero *κεραύριον*. Atq; eandem fere rationem apud pleroſque populos inuenias. Diximus quoque, quænam ſit proportio inter pedem Atticum, Romanum, &c. ſiue ſimplicem, ſiue quadratum, ſiue cubicum. Ex his principiis reliqua ſunt colligenda. Ex palmo igitur Attico cubico cotylam confici iuſſi, hanc aqua plenam comperi pendere vncias Pariſinas aquæ $14\frac{1}{2}$, tritici $10\frac{7}{8}$, que conficiunt vncias Rom. aquæ $16\frac{7}{8}$, tritici $12\frac{3}{4}$ pro quo ad ſubductionis facilitatem ſumimus $13\frac{3}{4}$, ſiue duodecim & ſemis. Ita congruus præciſe

pendebit vncias Romanas tritici centum. Ceramium siue quadrantal octingentos, id deinceps nobis erit instar fundamenti.

II. Pollices Romani.

Si congius Atticus pendet vncias Rom. tritici centum, cum inter Atticum & Rom. cubum ea sit ratio, quæ inter 13834. & 15625. omnino congius Romanus pendebit vncias Rom. tritici $88\frac{2}{3}$. At Congius Romanus, quem confici iussi, pendebat tritici libras Parisinas quatuor, vncias tredecim cum semisse, hoc est, vncias Parisinas in vniuersum septuaginta septem cum semisse, quæ conficiunt vncias Rom. $88\frac{2}{3}$. Idem congius aqua plenus pendet circiter vncias Parisinas 103. Roman. 118. Sed Romani consulto congium Cylindricum cubico aliquanto capaciorum confecerunt, vt caperet præcise tritici probi plenas vncias nonaginta, olei 108. &c. & ad eandem rationem reliquas mensuras suas ordinarunt. Methodi finem etiam in Romano, quem confici iussi, sextario expertus sum.

III. Pollices Hebraici.

Si cubi Attici 216. dent Hebraicos 125. cum congius Atticus pendeat vncias Rom. tritici centum, congius Hebræorum pendebit vncias $172\frac{2}{3}$. palmus vero $21\frac{2}{3}$. At palmum Hebraicum, quem confici iussi, cõperi pendere vncias Parisinas tritici circiter nouendecim, aquæ $25\frac{1}{3}$. Romanas aquæ $28\frac{2}{3}$. tritici $21\frac{2}{3}$. Denique cubicus Hebræorum palmus pendebat circiter vncias Rom. tritici $21\frac{2}{3}$. Congius $172\frac{2}{3}$. quadrantal 1380. Sed vt Romani, sic & Hebræi consulto Cylindricas mensuras cubicas aliquanto capaciores fecerunt, & ea quidem ratione, vt viginti tres congii Cylindrici capiant cubicos viginti quatuor: ita effectum est, vt palmus cubicus caperet vncias tritici $22\frac{2}{3}$. Congius 180. quadrantal 1440. siue libras Romanas, congius quindecim, quadrantal centum & viginti, & ad eandem rationem reliquas quinque mensuras accommodarunt.

IV. Pollices Aegyptiaci.

Si cubi Aegyptiaci 185193. æquant Atticorum centum viginti quinque millia, cum congius Atticus pendeat vncias tritici centum, congius Aegyptiacus pendebit vncias $148\frac{2}{3}$. At palmus Aegyptiacus, quem confici iussi, pendere compertus est vncias Parisinas aquæ $21\frac{2}{3}$ Romanas $24\frac{2}{3}$. ac proinde tritici $18\frac{2}{3}$. Ita congius Aegyptiacus pendebit vncias Rom. tritici 149. Nos vero ad methodi commoditatem sumpsimus plenas vncias centum quinquaginta.

V. Pollices

V. Pollices Syriaci.

Si pollices Syriaci 421875. æquant Atticos 571787. vncię centum Attici congii Syriaco congio dant vncias 1361. & aliquantulo plus, quod ad facilitatem subductionis omittimus.

VI. Pollices Babylonii.

Cum cubi Babylonii 27. dent Atticos 64. sequitur, vt vnciæ centum Attici congii Babylon. dent vncias 237 $\frac{1}{2}$. Sed vt Hebræi, sic & Babylonii congium Cylindri cum cubico capaciolem fecerunt, ea ratione vt viginti tres Cylindrici capiant cubicos viginti quatuor, aut circiter, idque vt congius Babylonius caperet præcise tritici Romanas vncias ducentas & quadraginta, quot olim modius Rom. & etiamnum hodie Romæ, mensura illa, quam ob hanc causam vocant congitellum.

VII. Pollices Parisini.

Cum ea sit inter cubicum pedem Parisinum & Atticum ratio, que inter 3375. & 4096. & quadrantal Atticum capiat octingentas tritici vncias Roman. sequitur, vt quadrantal Parisinum capiat vncias Roman. 970 $\frac{7}{13}$. hoc est, fere 971. Temporarius ait, se iussisse confici quadrantal Parisinum, ac comperisse pendere vncias aquæ Parisinas 1102. ac proinde Parisinas vncias tritici 826 $\frac{1}{2}$. Romanas 944 $\frac{2}{3}$. hoc est, circiter 26. vncias minus quæ postulat epilogismorum nostrorum analogia. Omnino igitur quadrantal Temporarii fuit iusto breuius. Itaque consulto iussi mihi Parisinum quadrantal confici, quam accuratissime potui. Id tritico plenum pendebat vncias Parisinas 850 $\frac{1}{2}$. Romanas 972. quod proxime accedit ad id, quod requirebat epilogismorum nostrorum analogia. Sed vt Hebræi, Babylonii, Romani, sic & Parisienses Cylindricum quadrantal cubico paulo capacius fecerunt, vt pendere posset libras Parisinas tritici quinquaginta quatuor, aquæ septuaginta duas.

VIII. Pollices Sedanenses.

Si cubici pedes Attici 2685619. æquant Sedanenses 3375000. sequitur, vt congius Sedanensis capiat vncias Romanas tritici vnde octoginta, & aliquantulo plus, ac proinde palmus fere decem vncias. Palmus vero Sedanensis, quem confici iussi, pendet vncias Parisinas tritici octo cum quinque octauis, aquæ vndecim cum semisse. Vncias vero Romanas tritici 9 $\frac{1}{2}$. aquæ 13 $\frac{1}{2}$ pro quibus numeris decurtatis sumpsimus plenas vncias Rom. decem, tritici, vnciæ tredecim & semis, olei duodecim, mellis octodecim. Sed Sedanenses, vt & Romani, Hebræi, &c. palmum suum Cylindricum, quem semisextariolum vocant, cubico paulo maiorem esse voluerunt, vt caperet vncias Parisinas tritici nouem, vini duodecim, mellis

mellis sexdecim. Congius vero, quem ipsi potum vocant, libras tritici quatuor & semis Parisinas, vini sex, mellis octo. Hæc tum à me, tum ab aliis in hæc vrbe tot experimentis comprobata sunt, vt dubitari non possit de ea analogia, quam statuimus inter triticum, oleum, vinum, aquam & mel.

IX.

Si 3375000. cubi Heidelbergici dant Atticos 2571353. centum vnciæ Rom. congii Attici dabunt Heidelbergico congio Romanas vncias $76\frac{6152}{33750}$. Omittamus fragmentum istud, si congius Heidelbergicus capiens pollices 216. pendet vncias tritici Romanas 76. tum Schopen Heidelbergicus siue vas capiens pollices Heidelbergicos 36. pendebit vncias Rom. tritici $12\frac{2}{3}$. pro quo ad subductionis facilitatem sumpsimus vncias $12\frac{1}{2}$. Atque ita Schopen Heidelbergicus fiet eiusdem capacitatis cum Cotyly Georgica, siue cum mensura ex Attico palmo confecta, quod sane verum est. Cum enim palmum illum Atticum pridem, puta ab hinc biennio confici iussissem, nuperrime cum cœpisssem de Heidelbergicis quoque mensuris percontari, mihi renuntiatum est Schopen Heidelbergicum pendere quindecim vncias vini Heidelbergicas. Hinc epilogismorum analogia docuit me, quod modo dixi, nempe mensuram hæc Attico palmo plane respondere, atque ita reliquas quoque mensuras Heidelbergicas Atticis prorsus pares esse. Id cum essem admiratus, vt eo certius id testari possem, tabellario nostro mandavi, vt mensuram illam nota publica insignitam, & quam accuratissime adæquatam mihi emeret, & huc adferret, quod cum ille præstitisset, re ipsa comperi, non esse ouum ovo similis, formicam formicæ, quam sit chopina Heidelbergica cotylæ Georgicæ siue palmo Attico. Itaque etiam methodi causa docuerimus, quo modo possint Heidelbergicæ mensuræ ex Heidelbergico pede construi, tamen id necesse non erat, cum potuerint Germani nulla sui pedis habita ratione Atticas tum liquidorum, tum aridorum mensuras vsurpare.

X.

Si cubici pedes Attici 64. dant Toletanos 125. ratio postulat, vt congius Toletanus capiat vncias tritici Romanas $51\frac{1}{2}$. pro quo sumpsimus numerum rotundatum, nempe Romanas vncias 51. Toletanas 48. Hæc ita se habere nos persuadet non vlla experientia, sed epilogismorum tantum analogia. Nam neque pedem, neque mensuram vllam cubicam Toletanam vidimus. Sed omnino rationi consentaneum nobis videtur, vt Arroba Toletana sit quadrantal Toletanum, Azumber, congius.

Cum

Cum ergo Azumber capiat quatuor vini libras Toletanas, Arroba tritici libras Toletanas viginti quatuor, vt docet Io. Mariana, huic fundamento reliqua superstruximus, quam recte, Hispani ipsi viderint.

DEFINITIONES.

I.

Mystrum paruum Romanum est vasculum habens tres pollices Romanos longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis vero sextam pollicis partem, amplitudinis sesquipollicem. Huiusmodi mystra octo tritico plena pendebunt quinque Romanas, vel Atticas vncias. Sunt enim eiusdem ponderis vncia Atticæ cum Romanis. Mystra quatuor oleo plena pendebunt vncias Romanas tres. Sex mystra vini vncias quinque. Octo mystra mellis vncias nouem. Galenus: *μύστρον μικρόν ἐλαίου ἔχει ὀλίγας εἰς ὄινου γράμματα κ. μέλιτος ὀλίγας δ'.* Serapion: *Mestrum paruum archimet (.drachmas) sex.* Alceir: *Mestrum paruum olei est drachimet VI.* *Mestrum paruum vini, gormia XX. id est, γράμματα. Mestrum paruum mellis, drachimet VIII.*

II.

Mystrum paruum Atticum est vasculum habens tres pollices Atticos longitudinis, latitudinis totidem, altitudinis sextam pollicis partem, amplitudinis sesquipollicem. Mystra 35. tritici pendent vncias Romanas 25. sex mystra olei vncias quinque, 27. mystra vini vncias 25. mystrum mellis vnciam vnam cum quadrante. Huius dimidia pars dicitur *χίμη*. Dioscorides: *ἡ χίμη (ὅπου ὄζει κινάου τε πολρον) μέλιτος πολλῆς ἀγυδραχμίας εἶ.* Quod autem Galenus ait: *μύστρον μικρόν ἐλαίου ἔχει ὀλίγας εἰς ὄινου γράμματα κ. μέλιτος ὀλίγας δ'.* id intelligendum est de mystro paruo Romano, hoc est, de dimidio cyatho Romano. Eodemque modo intelligenda sunt Cleopatraz verba corrupta quidem, sed eodem modo legenda, quo Galeni verba.

III.

Olyschium videtur fuisse mensura Romana, habens tres pollices Romanos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis duas septimas, amplitudinis duos & quatuor septimas, quatuordecim Olyschia tritico plena pendent quindecim vncias Rom. septem Olyschia oleo plena nouem vncias, vini vero plena decem vncias, quatuordecim denique Olyschia melle plena viginti septem vncias. Marcellus: *Olyschium hemina septima*

H

ptima

prima pars, quod facit vnciam vnam, drachmas duas, nempe si oleo impleatur, quanquam pro $1\frac{2}{3}$. sequentium analogia requirit, vt dicas $1\frac{2}{3}$.

IV.

Cyathus Romanus est mensura liquidorum, habens tres pollices Romanos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis vero trientem pollicis, totius amplitudinis tres pollices. Itaque si tritico impleatur, pendebit vnciam cum quadrante, si oleo vnciam cum semisse, si vino, vnciam cum besse, si melle duas vncias cum quadrante. Plin. lib. 2. c. vlt. Cyathus pendet per se drachmas decem: nempe tritico plenus. Diodorus: Cyathus mystra minora duo tenet, id est, sefenciam, oleo scilicet plenus. Galenus: ὁ κύαθος ἐλαίου ὀλίγος ἴσθ'. ὄνιν ὄσπλαν α. σ. γράμματα δ'. μέλιτι γο β'. ὀλίγος β'. Cleopatra: ὁ κύαθος ἐλαίου ἴσθ'. ὄνιν (lege, ἦτοι) δεσχυμὰς ἴσθ'. (vellege, ὄνιν δεσχυμὰς ἰγ'. γράμμα α.) μέλιτι δεσχυμὰς ἰγ'. lege, ἦ. Dioscorides: ὁ κύαθος (ὅπερ ὄρεϊ κοτύλιν ἐκτὸν) ἐλαίου ἄγχι ἴσθ'. ὁ κύαθος ὄνιν ἄγχι ἴσθ'. ἠμείκειαν, γράμματα δ'. Serapion: Choanus est vnc. 15. Sic corrupte cyathum vocat. Alceir. Choanus olei drachmet XII. Choanus vini vnc. 1. & medietas: drachmet & tertia. Choanus mellis vnc. 11. & quarta. Choanus, inquit, vini pendet sefenciam & drachmam cum triente. Serapion Alchantum & Choatium vocat, Alcanthus est vnc. 15. Choatii 11. sunt vnc. 111. Alcanthus pro Alcyathus, ὁ κύαθος, vt Acfat pro Alcat, ὁ ξέστος, & alia sexcenta. Isidorus: Cyathi pondus decem drachmas appenditur.

V.

Cyathus Atticus est mensura liquidorum, habens tres pollices Atticos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis, trientem pollicis, amplitudinis tres pollices. Octodecim Cyathi Attici tritico pleni pendunt viginti quinque vncias, tres oleo pleni quinque vncias, viginti septem vino pleni quinquaginta vncias, duo melle pleni quinque vncias. Quia igitur pauxillum abest, quin hic cyathus aqua plenus pendeat vncias duas, (præcise enim pendet vnciam aquæ $1\frac{2}{3}$, ideo Helychius δέχεται, inquit, ὕδατος πνθ' ὕδατος δύο, vbi, ὕδατος recte à Budæo explicatur de aqua, & immerito Budæus ab Agricola vexatur. Sic Horatius:

Vt tibi si sit opus liquidi non amplius vna
Aut Cyatho, & dicas magno de flumine malle,
Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere.

Sic Matth. 10. 42. ποθήειον ὕδατος μόνον, Syrus, poculum frigida. Cleopatra: ἀπὲρ μέτρων καὶ σαθμῶν ἰππατικῶν, ὁ κύαθος ποιεῖ ἴσθ'. plurimum falluntur, meo quidem iudicio, qui putant alia fuisse veterinariorum, alia Medicorum pondera. Dioscorides: ὁ κύαθος μέλιτι ἔχει ἴσθ' ε'. Idem imprudenter eandem

eandem definitionem Mystro paruo tribuit: τὸ μικρὸν μύστρον κοτύλης εἶ
κοσὸν τέταρτον ἄγει δραχμὰς δύος. Mystrum, inquit, paruum est cotylæ
pars XXIV. id non male. Cotyla enim aliquando pro sextario sumitur,
τὸ ἄγι δραχμὰς δύος, id Attico Cyatho conuenit. Addit, τὸ ἢ διχαύτου
μύστρον γράμματ᾽ ἔχει ὀκτώ.

VI.

Acetabulum Romanum, Tetrobolum, magna concha Romana,
sunt mensuræ liquidorum habentes tres pollices Rom. latitudinis, toti-
dem longitudinis, altitudinis dimidium pollicem, amplitudinis quatuor
& semissem. Itaque tritico plenæ pendent vnciam cum septem octauis,
oleo plenæ duas vncias cum quadrante, vino plenæ duas vncias cum se-
misse, melle plenæ tres vncias cum tribus octauis, pendent, inquam,
drachmas quindecim tritici, olei duodeuiginti, vini viginti, mellis vigin-
ti septem. Marcellus: *Acetabulum quod dicitur hemina quartam partem ha-*
bet. Cleopatra: τὸ δέξυβαρον τέταρτον κοτύλης ἔχει κύαθον α, ε, σαδμῶ ἢ δραχ-
μὰς ιε. ἢ μεγάλην κόγχην τὸ αὐτὸ μέτρον ἔχει τὸ δέξυβαρον, ἔχει γὰρ μέτρον κύαθον, α
ε, σαδμῶ ἢ δραχμὰς ιε. Nempe si tritico impleatur. Nicandri scholiastes:
ἢ μεγάλην κόγχην (ἢ τὸ δέξυβαρον). Cleopatra: τὸ τερόβλιον, (credo legendum,
τερόβλιον) κὶ τὸ δέξυβαρον ὁμοίως ἔχουσι κοτύλης τὸ δ'. ὁ δὲ κύαθον κοτύλης τὸ ε'.
Marcellus: *Tetrobolum quarta pars hemina.* Galenus: τὸ δέξυβαρον ελαίν ἑλκυσ
ἡδυν το. β'. γράμματ᾽ ιβ'. μέλιτ' το γ'. γράμματ᾽ δ'. Cleopatra idem.
Dioscorides quoque idem de oleo & vino. Arabes mensuram hanc
vocat Acfunchi pro Acbusefi voce corrupta à Græco δέξυβαρον. Al-
seir. *Acfunesi olei drachmet X V I. Acfunesi vini vnc. ii. & quarta drachi-*
met i. Acfunesi mellis vnc. iii. & quarta & octaua. δέξυβαρον, inquit, mel-
lis pendet vncias $3\frac{3}{8}$, siue drachmas 27. Recte. In ceteris error est δι'
ἀλογισίαν. Nam δέξυβαρον olei pendet drachmas octodecim, δέξυβαρον vini
vncias duas & semis. Isidorus originum lib. XVI. cap. XXV. *Oxibaphum, lege,*
Oxibaphum sit, si quinque drachma addantur ad decem. Acetabulum quarta pars
hemina est XII. (lege, XVIII.) drachmas appendens. Oxibaphum, inquam, pen-
det tritici drachmas quindecim, olei duodeuiginti, pro quo scriptum est
duodecim.

VII.

Oxybaphum Atticum sine magna concha Attica, mensuræ sunt
liquidorum habentes tres pollices Atticos latitudinis, totidem lon-
gitudinis, altitudinis dimidium pollicem, amplitudinis quatuor pol-
lices & semissem, quæ tritico plenæ pendent vncias Romanas vel
Atticas duas cum vna duodecima, oleo plenæ vncias duas cum se-
misse, vino plenæ vncias duas cum septem nonis, melle ple-

næ uncias tres cum dodrante. Dioscorides: τὸ ἐξὺ βαρον μέλιθ' ἔχει ἴσθ. γ'. 5.
δεσχημας β'. h.c. drachmas triginta.

VIII.

Mystrum magnum Romanum, sextans, cotylus triunciarius, & ouum, menecoth, & cyathus Hebræorum, mensuræ sunt liquidorum habentes tres pollices Romanos longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis bessem, totius vero capacitatis sex pollices, quæ tritico plenæ pendunt uncias Rom. duas & semis, oleo plenæ uncias tres, vino plenæ uncias tres cum triente, melle plenæ uncias quatuor & semissem. Paulus Aegineta: *Mystrum magnum continet acetabulum, & tertiam eius partem.* Marcellus: *Cotylus triunciarius habet hemine tertiam partem.* Vnde autem triunciarius dictum sit, manifestum est, quod scilicet oleo plenus pendat tres uncias. Galenus: τὸ μέγα μύσρον ἐλαίου ἴσθ. γ'. οἴνου ἴσθ. γ'. γράμματα ἢ μέλιθ' ἴσθ. δ'. 5. Cleopatra idem. Dioscorides: τὸ μέγα μύσρον κοτύλης, id est, sextarii, ἐστὶν ὀκτώκλιμα καὶ δέκατον, ἄγ' δεσχημας τρεῖς. γράμματα δ. Diodorus cum acetabulo confundit. Dicitur quoque sextans sextarii, scil. à Suetonio in Augusto c. 77. Qui factum autem, vt hoc mystrum Rom. vel hic cotylus ab Hebræis Betfæ vel oui nomen acceperit, mihi non satis liquido constat, ipsi profitentur se de ouo non anserino, sed gallinaceo loqui. Ego ouum gallinaceum mediocris amplitudinis appendi primo intactum, tum euacuatum & aqua repletum, vtroque modo tantundem pendebat, nempe tredecim grossos Parisienses cum semisse. Postea aliud appendi aliquanto capacius, quod pendebat grossos septendecim cum sextante. Ioann. Mariana testatur, se appendisse ouum pendens uncias duas & drachmas duas Toletanas, scilicet quæ efficiunt uncias Parisienses duas cum grossi dodrante. Itaque ouum gallinaceum tantundem fere pendet, quot mystrum Roman. tritico plenum. An autem hæc fuerit ratio, cur mensuram eiusdem cum mystro Rom. capacitatis oui nomine nuncuparent Hebræi, affirmare non ausif. Hoc certe quiuis agnosceret, si durum est ouum gallinaceum cum mystro Rom. comparare, multo durius futurum, si cum Attico mystro comparatur. Ego enim, si mihi detur optio, ouum cum acetabulo Romano, aut etiam cum cyatho Attico lubentius quam cum mystro maiore Rom. nedum cum Attico mystro compararem. Sed sequentia docebunt, necesse esse, vt huius Hebræorum oui comparatio cum hoc Romanorum maiore mystro concurrat. Arabes vt paruum, sic & magnum Mystrum Mestaram vocant. Alseir: *Mestaram magnum olei est unc. lvi. Mestaram magnum vini est unc. lvi. & gormia,* (id est, γράμματα) VIII. *Mestaram mellis uncia lvi.* Serapion: *Mestaram magnum unc. lvi.* Epiphanius: κῶαδ' (Hebræus scilicet, nam Atticum supra defini-

definiuimus) ἔστιν ἐκ τῶν ἑξ ἑσὺ μεθεκῶδ' ἢ λέγει τὸς κυάθος ἢ γράση. Recte agricola legit μενεκῶδ', Hebraice מִנְעָוֹד . Exod. 25. 28. & 37. 16. Numer. 4. 16. quibus locis Hieronymus & LXX. vertunt cyathos. Hebræorum alii Furculas, alii Calamos, teste R. D. Kimchi. Fr. Iunius Scopulas. Habet autem ouum siue cyathus Hebræorum tres pollices Hebr. latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis trientem pollicis amplitudinis tres pollices.

Atque hæc causa est, cur ouum siue μενεκῶδ' dicitur Cyathus Hebræorum, quia tot capit pollices Hebr. quot Cyathus Atticus pollices Atticos, & Cyathus Rom. pollices Rom.

IX.

Mystrum magnum Atticum tot habet pollices Atticos, quot Rom. Romanos, capitque mellis vncias Rom. quinque, aquæ tres cum dodrante; olei tres cum triente tritici $2\frac{2}{3}$.

X.

Quartarius Romanus est mensura liquidorum, habens tres pollices Rom. longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis vnum, amplitudinis nouem, hoc modo quartarius Romanus plenus tritico pendet vncias tres cum dodrante, oleo plenus, vncias quatuor cum semisse, vino plenus vncias quinque, melle plenus vncias sex cum dodrante. Dioscorides: τὸ τέταρτον ἐλάει ἔχει 5. Quartarius autem Rom. dicitur, quod sit quadrans sextarii Romani. Hinc quartario Romano fere respondet Panilla Toletana, nisi quod Panillæ præcise tribuuntur olei quatuor vnciæ communes Toletanæ Romanæ quatuor cum quadrante. Quartarium vero diximus pendere Rom. vncias olei quatuor cum semisse. Sextarius Toletanus capit Panillas $3\frac{2}{3}$. Sextarii decem, panillas 36. non 37. vt vult Mariana; in huius mensuræ definitione ἀσίεκα docens: Habet, inquam, panilla tres pollices Toletanos longitudinis, altitudinis duos, latitudinis duos & semis, amplitudinis quindecim.

XI.

Quartarius Atticus, hoc est, Attici sextarii quadrans est mensura liquidorum, habens tres pollices Atticos longitudinis, totidem latitudinis, vnum altitudinis, amplitudinis nouem Atticos, Romanos decem & pauillo plus. Quartarius Atticus tritico plenus pendet vncias quatuor cum sextante, olei quinque, aquæ quinque cum quinque octauis, vini quinque cum quinque nonis, mellis septem cum semisse. Dioscorides: τὸ τέταρτον μέλιτ' ἔχει 5. proprie autē, vt dixi, quartarius hic Atticus capit pollices amplitudinis Atticos non præcise, Roman. vero 10 $\frac{2385}{11824}$.

H 3

fed

sed quia nullius fere momenti est tam exilis portiuncula, ideo omiffa hæc importuna fractiuncula, maximi quique scriptores ita rationes suas inflituunt, ac si inter Attica & Romana visa ea sit præcise proportio, quæ inter decem & nouem, vt videlicet nouem quartani Attici decem Romanos conficiant, eoque libentius in eam sententiam pedibus iuerunt, quod videbant inter olei & vini pondus eandem fere rationem esse, vt videlicet quartarius vel sextarius Romanus vino plenus tantundem pendeat, atque quartarius vel sextarius Atticus oleo plenus. Idemque sentiendum de cæteris mensuris Romanis & Atticis, quæ inter se non quidem æquales, sed analogæ sunt, puta de hemina & cotyla, congio & choe, &c.

XII.

Kartub est mensura liquidorum capiens, vt quidem nobis videtur, sexagesimam quartam partem Hebræi sati, quod si verum est, habebit tres pollices Rom. longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis sesquipollicem, amplitudinis tredecim cum semisse. Hebraicos vero sex cum dodrante, pendebitque vncias tritici quinque cum quinque octauis, olei sex cum dodrante, aquæ septem cum semisse, melli decem. אכר משמונא בשמינייה ויהו ברתוב Achad meschemona Beshcheminith vehu Karthub, inquit Talmudici in Bana Batra, hoc est, Kartub est, *ὄγκλον ὄγκλον*. Quod author BahalHarus exponit, esse octauam partem octauæ partis Logi. אכר משמונא בשמינייה בלוג, Achad meschemona beshcheminith belog. In quibus verbis esse credo R. Natanis *ὄγκλον μνημονικόν*, ac legendum Satum pro Logo. Quis enim credat in vsu fuisse vas tam exile, vt sexagesimam tantum & quartam Logi partem caperet? At vt *μέτρον ἀπλῶς* dicitur, Sea non Log, sic *τὸ ὄγκλον ἀπλῶς* dictum commode intelligetur octaua, non Logi, sed Sati pars. Erit ergo kartub octaua pars octauæ partis Hebræi sati semisextario fere Toletano respondens. Quod si quis velit esse simpliciter octauam Logi partem, non octauam octauæ, tum kartub erit idem quod oxybaphum Romanum. Priori sententiæ rectius concinit illud Scitum Rabbincum, Si tribus Logis aquæ vini kartubum admisceas, iam illa mixtio vini speciem præ se feret. Nec abludit illud de centum satis qui vnum tantum kartubum detraxerit, non censebitur quidquam detraxisse.

XIII.

Hemina siue cotyla Romana (quanquam Cotyla potius Græcorum, hemina Romanorum est) & Korboni Arabicum sunt mensuræ liquidorum habentes tres pollices Rom. latitudinis, totidem longitudinis, duos altitudinis, octodecim amplitudinis, pendetque tritici septem vncias

cias & semis, olei nouem, vini decem, mellis tredecim & semis. Galenus: ὁ ἕξους ἔχει ἢ μίξερα δύο, αἷς καὶ ἡμίνας περὶ παραρρέουσιν. Idem: κοτύλη, hoc est, hemina, ἐλάεις ἴσους ἴσους ἴσους ἴσους. Cleopatra idem. Dioscorides: ἡμίνα τὴν ἕξους ἢ κοτύλη ἐλάεις ἴσους ἴσους. Diodorus: Hemina scilicet libram & quadrantem trahit, ut sextarius libram & semissem. Sed male Diodorus, qui putat id de aqua non de oleo intelligendum esse. Abensiuua, Corboni olei sunt uncia nouem, Corboni vini uncia decem, Corboni mellis uncia XIII. S. Festus: Hemina ex Graeco ἡμισυ quod est dimidia pars sextarii. Serapion: Cotyla l. unc. lxx.

XIV.

Hemina vel cotyla Attica (nam haec duo propter affinitatem, & analogiam inter se plerumque confunduntur) & Trybium sunt mensurae liquidorum habentes tres pollices Atticos longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis duos, amplitudinis vero octodecim, pollices, inquam, Atticos, Romanos vero viginti & $\frac{3}{4}$ penduntque tritici uncias octo cum triente, olei decem, aquae undecim, cum quadrante mellis quindecim. Dioscorides: ἡμίνα τὴν ἕξους ἢ κοτύλη μίλιον ἔχει λίτρον αἷ, ἴσους γ. Haec, inquam, definitio conuenit proprie cotyle. Duæ vero antecedentes olei & aquae eiusdem Dioscoridis proprie conueniunt heminae. Sic Isidorus Originum lib. 16. c. 25. Hemina (tu cotylam intellige) appendit libram unam, quae geminata sextarium facit. Galenus lib. 5. de Compositione Medicamentorum secundum genera: ἐγχωρεῖ καὶ τριπταλικῶν ἑρλίων δ. πῶν κοτύλην ἔει καὶ ἀπαρ καὶ τινες ὠίδιον. Haec est Hemina oleo plena: ἐγχωρεῖ δ καὶ ἴβ. ἐμβάλλειν vel potius $\frac{1}{4}$ αἷς ἄλλοι κελεύουσιν. Haec est cotyla aqua plena. Idem lib. 6. οἱ μὲν οὖν πλείους τριπταλικῶν ἑρλίων καὶ μέτρον καὶ σαθμῶν δ. φασὶν οὐ γὰρ ἐν τῆς ῥωμαϊκῆς λίτρος, πῶν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἐν ταῖς φαρμακίσι βίβλοισι γεγραμμένῳ κοτύλην. ὅμοιοι δὲ τῶν ἴβ. φασὶν ἑρλίων ὑπὸ αὐτῶν λέγεσθαι, καὶ ἀπαρ ἐν ῥωμαῖκῳ πῶν λίτρον ἑλάεις ἑρλίων ὀνομάζουσιν. Paulus Aegineta: Cotyla sine trybium magna mystra iii. acetabula iii. Galenus: τὸ τρυβλίον ἢ τὸ μικρὸν ἔχει μέτρον μεγάλα τεῖα, ὀξύβατα δ. Fannius: At cotyle cyathos bis ternos vina recepat. Epiphanius: τὸ μέτρον κοτύλη ἡμίς ἕξους ὑπάρχει κέκληται ἢ κοτύλη παρὰ ἑξέσις εἰς δύο κόπησθαι, (immo ὑπὸ τῆς κοιλότητος, ut recte Hesychius) τρυβλίον ἢ ὀξύβαρον εἰς πῶν πλάσιν, ἵτοι ἀπάρως, ἡμίς ἢ ἕξους τὸ μέτρον ἔχει. Epiphanium in cotylae etymologia sequitur Isidorus.

XV.

Libra mensuralis Romanorum (Rotulum Arabes vocant) est mensura liquidorum, habens duos pollices Romanos altitudinis, tres latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis viginti quatuor, pendetque tritici uncias decem, olei duodecim, vini tredecim cum triente, mellis

mellis o&odocim. Galenus libr. 6. de Compositione medicamentorum
 secundum genera : ἐγὼ γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ τὴν ἑλαίαν καλουμένην λίτραν, ἢ
 δὴ τῆς κατετημημένων κεράτων μετρεῖσι, hoc est, quam intrinsecus inter-
 stinguunt duodecim lineis, totidem vncias denotantibus) ἐσησώποτε
 (tritico plenam videlicet) βυλόμενον μαθεῖν ὑπόσον ἔχει σαθρόν ἔ βαρὺς
 εἶρον ἢ τῆς σαθρικῆς δέκα ἑβγίας ἴσας πῆς μετεικῆς ἔ ἑλαίαν ἰβ'. hoc est,
 vas illud, quod ita comparatum est, vt oleo plenum pendeat libram,
 siue duodecim vncias, illud idem alia materia (ea autem vix vlla alia
 esse potest præter triticum) plenum pendebat tantum decem vncias.
 Ideo Ioann. Hurnius *Duodecimi* (inquit) *vncia mensurales sunt decem vncia
 ponderales*, sed hoc ἀδυσχερίτως dicere, est nihil dicere, & lectorem mul-
 to incertiore dimittere quam pridem. Nos ergo, si non id, quod res
 est, diximus, saltem aliquid dicere tentauimus. Idem libro primo : ἐν
 πολλῶν φαρμάκων παλαιῶν γυρογεγραμμένων πρὶν εἰς τοσοῦτο δυνάμειος ἠυξήσῃς
 (Romam) ἑσοχασάμην, ἢ ὀνομάζουσιν ἐκείνοι κοτύλλην, (hoc est, hemi-
 nam siue cotylam Romanam) ἵσθιν εἶναι τῆς κατὰ τὴν νῦν ἐν ῥώμῃ λί-
 τραν (mensuralem recte interpretatur Agricola) ἑβγίας ἐνεκα. Cum, in-
 quit, heminam oleo plenam infudissem in libram mensuralem, com-
 peri eam capere mensuralis huius libræ dodrantem. Idem libro sexto :
 εἶκον οὖν ὅτι τὸν ἀνδρόμαχον δ'. τῆς μετεικῶν ἑβγίων ἀξιοῦ ἑμβάλλεσθαι τὸ
 κίκινον ἑλκίον, ὡς γινέσθαι τῆς ἑξ κοτυλῶν ἑβγίας ἰδί μετεικῆς, ὅπερ ὅτι ταυτὸν
 λίτρας ῥωμαικῆς δ'. καὶ ἑβγίας ε'.

Huius libræ mensuralis capacitati fere respondet semifextariolus
 Sedanensis ex palmo Sedanensi cubico confectus. Capit enim vncias Pa-
 risinas tritici $\frac{5}{8}$ vel $\frac{5}{4}$ Romanas decem. Sed idem semifextariolus Cylin-
 dricus capit vncias Parisinas tritici nouem, aquæ duodecim.

XVI.

Cotyla Geōrgica est vas cubicum habens vndique ternos pollices
 Atticos, in vniuersum viginti septem pollices siue Romanos circiter
 triginta, pendetque tritici duodecim vncias & semis, olei quindecim, vi-
 ni sexdecim cum bessa, mellis viginti duas cum semisse. Cleopatra :
 ἐν τοῖς γεωργικαῖς εἶρον κοτύλλην τέττον ἢ τέταρτον ξέσθαι. Rectius Codex, quo
 vsus est Agricola: *τετῶν τετάρτων ξέσθαι*, hoc est, inter Georgicas mensuras
 inueni Cotylam, quæ dodrantem sextarii capiebat Galenus de compos.
 medicamentorum secundum genera libr. VI. ἢ δὴ ἢ πινῶν ἢ κινῶν λέγοντο ἐκκα-
 δέκα ἑβγίας ῥωμαικῆς ἔχειν τὴν ἐν φαρμακίῳ βίβλοις γεγραμμένην ὑπὸ τῆς ἰα-
 τρῶν κοτύλλην. Non est id verisimile, Medicos cotylæ nomine simplici-
 ter vsurpato hanc cotylam intellexisse; sed potuit aliquis Medicus
 notasse

notasse, esse cotylā quandā, quæ vino plena pendeat circiter XVI. vncias. Idem accuratius lib. i. *ῥα δῖος ἀποπιπίουσι, κἀν ἐκχάδουσιν ἰσομοίρον ἐστῆρας πῦν κοτύλῳ ἔχειν ὑποδάμεδα, ῥα δ᾽ ἀπερ᾽ ἐνιοι φάσι.* Præcise si modo aqua impleatur. Rursus Galenus: *ἰδίως ἐλληνικὴ κοτύλη ἢ ἐλαφύ λίτραν ἄ. ἄ. γ. ἢ ἴμο ἢ ἴτα,* non ἐλαίω &c. Vocat autem ἐλληνικὴν, vt eam ab Attica distinguat. Faou-
rinus: *χῆς μέτρον Ἀττικὸν χωροῦν κοτύλας ὀκτώ.* Georgicas scilicet, vas huius-
modi conficiuisti, id aqua plenum comperi pendere vncias nostrates
sive Parisinas quatuordecim cum semisse, Romanas vncias $16\frac{7}{8}$. hoc est,
paulo minus quam $16\frac{7}{8}$. quod requirebat exquisita analogia.

Eiusdem cum Georgica Cotyla capacitatis est Schopen Heidel-
bergicus. Nam Schopen Heidelbergicus pendet $11\frac{1}{4}$. tritici olei $13\frac{1}{2}$. mel-
lis $20\frac{1}{4}$. vini vero quindecim, vncias Heidelbergicas, ac proinde vncias
Romanas vini sexdecim cum besse, olei quindecim &c. Habet autem
tres pollices Heidelbergicos altitudinis, totidem latitudinis, longitudi-
nis quatuor, amplitudinis triginta sex.

XVII.

Sextarius Toletanus est mensura liquidorum habens tres pollices
Toletanos altitudinis, totidem latitudinis, longitudinis sex, amplitudi-
nis 54. capitque Toletanas vncias tritici duodecim, olei $14\frac{3}{4}$. vini sexde-
cim, vel Romanas vncias tritici $12\frac{3}{4}$. olei $15\frac{3}{4}$. vini 17. mellis $22\frac{3}{4}$.

XVIII.

Sextariolus Parisinus (Chopinam vulgo vocant) est mensura li-
quidorum, cui, si ad formam cubicam redigatur, tribuendi sunt duo Pa-
risini pollices altitudinis, latitudinis tres, longitudinis quatuor, ampli-
tudinis viginti quatuor. Si 3375. pollices Parisini cubici dant Atticos
4096. Parisini 24. dabunt Atticos $28\frac{18}{3375}$. sumamus ad subductionis
commoditatem pollices $28\frac{18}{3375}$ hoc est, aliquantulo plus, quam dabat prius
fragmentum. Certe si octo pollices Attici dant vncias aquæ quinque,
pollices Attici $28\frac{18}{3375}$ dabunt Rom. vncias aquæ duodeviginti præcise, quæ
conficiunt Parisinas vncias quindecim cum dodrante. Ego igitur, vt ex-
perirer, quam congrueret res ipsa cum epilogismorum analogia, iussi
mihi confici vas totidem, quot dixi, pollicibus Parisinis constans. Id
plenum aqua comperi pendere Parisinas aquæ vncias quindecim cum
dodrante. Temporarius ait, Quadrantal Parisinum pendere tantum vn-
cias aquæ 1102. demus 1104. libras Parisinas vnde septuaginta. Hac ra-
tione sextarius Parisinus caperet tantum vncias aquæ Parisinas quindecim
cum semisse Ita nē Temporarii quidem Epilogismus à meo multum
I distat.

distat. Sed qui mensuram hanc à cubica forma ad Cylindricam reuocant ad gestationis commoditatem, si dederunt operam, ut vas illud aliquanto capacius esset, quam cubicæ formæ analogia postulabat, ut videlicet aqua plenum penderet præcise libram Parisinam. Itaque quemcumque rerum harum peritum rogabis, quodnam sit legitimum sextarioli Parisini pondus, is respondebit esse libræ. Quin & ipse Budæus, Comperi, inquit, sextariolos Parisinos tres tritico plenos pendere triginta sex uncias Parisinas, aqua vero plenos pendere libras tres, siue uncias duodequingenta, ut sit inter triticeum aqueumque pondus proportio sesquiertia. Idem lib. 5. sui Affis: Deprehendi, inquit, vas tesserarium, id est, amphoram meam cumulatam huius vrbis quadrantem radio aequatum capere. Nec aliam esse inter vtrumque differentiam, quam que esse soleat inter mensuram rasam & fastigiatam, ut amphora mea cum eo auctario, quod liberaliores venditores condonare solent, quadrantem nostrum hostimento ad mensuram omnino aquare possit. Quadrantem appello eius mensuræ quartam partem, quam sextarium triticarium dicimus. Hæc Budæus. Quæ si ad epilogismorum analogiam excutere velis, sic comperies: Sextariolus Parisinus cubicus pendebit uncias aquæ sexdecim, tritici duodecim. Hoc modo quadrans vel amphora Budæi, hoc est, vas tesserarium ex pede Gallico confectum, si tritico impleatur, pendebit uncias octingentas sexaginta quatuor. Itaque quadrans Parisinus siue Cylindricus tredecim uncias cum semisse grauior erat quadrante cubito, siue Budæano, si modo tritici rationem habeas. Quod si de aqua sit quæstio, tum quadrans Parisinus siue Cylindricus, quem minotum vulgo vocant, octodecim uncias grauior erit amphora Budæana. Itaque non satis accurate dixit Budæus, Minotum cubicum in Cylindrico contineri, & insuper auctarium illud quo liberaliores venditores uti solent. Nam auctarium illud debet esse apud nos duodecima, olim autem apud Græcos & Romanos decima quinta vasculi pars. At Minotus cubicus Cylindrico minor non est nisi sexagesima sui parte. Vigenerus ait, Romæ vasculum Folietam vulgo dictum aquæ plenum tantundem capere & pendere quantum chopina Parisina, nempe sexdecim uncias nostrates, in quo fallitur. Nam Folietta non aqua, sed oleo plena fere sexdecim uncias Parisinas pendet, vel $15\frac{3}{4}$. Itaque non Parisino, sed Romano sextario respondet. Sed & Budæus putat, Sextarium Rom. eiusdem fere capacitatis fuisse cum Parisino. Reuera Sextarius Roman. oleo plenus tantundem pendet atque Sextarius Parisinus aqua plenus.

Sextarius Romanus, (quam hodie Folietam vocant) Log Hebræorum, & Aben, vel Enib Arabum, mensuræ sunt liquidorum, habentes tres pollices Romanos latitudinis, totidem altitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis triginta sex, pendentes tritici quindecim vncias Romanas, olei octodecim, vini viginti, mellis viginti septem. Galenus: ὁ ξέσις ἔχει ἐλαίου ἑκατὸ οἴνου ἑκατὸ μέλιτος ἑκατὸ κζ. Cleopatra idem. Dioscorides: ὁ ξέσις ἐλαίου ἔχει λίτρανα, σ. ὁ ξέσις οἴνου λίτραν μίαν, ἑκατὸ. Serapion: Aben olei mina 15. Idem: Kist apud Romanos capit libram vnam & duas tertias, (vini scilicet) Aben siue Enib olei mina 15. Interpres Nicandri: ὁ ξέσις ἔχει λίτραν μίαν ἡμίσειαν, olei scilicet. Fannius.

*Nam libra, vt memorant, bessem sextarius addet,
Seu puros fundas latices seu dona Lyai,
Addent semissem libra linentis olius.*

R. D. Kimchi: Sea capit viginti quatuor Logos, Log sex oua, siue Bethas. Logum Hieronymus sextarium vertit. LXX. κοτύλλω, puta Leuit. capit. 14. nempe quia Cotyla quandoque sumitur pro sextario. Ioann. Mariana recte quidem censet sextarium Rom. pendere viginti aquæ vncias Rom. sed in eo fallitur, quod putat Atticum sextarium pendere tantum vncias aquæ quindecim. Hebraicum vero $13\frac{1}{2}$. vt tres sextarii Romani dent Atticos quatuor, duo vero Romani tres Hebraicos.

Sextarius Atticus Cotyla maior Attica, Inium Ægyptiacum, atque adeo Enib vel Aben Arabum ἄλλως ἢ ἄλλως ab illis per ἀμετροδυσίαν sumptum, sunt mensuræ liquidorum, habentes tres pollices Atticos altitudinis, totidem latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis triginta sex, pollices, inquam, Atticos, Romanos $40\frac{23}{34}\frac{85}{56}$, pendente tritici sexdecim vncias Rom. cum besse, olei viginti, aquæ viginti duas cum duabus nonis, mellis triginta. Dioscorides: ὁ ξέσις μέλιτος ἔχει λ'ς. Serapion: Aben mellis 115. Abensina: Enib mellis mina 115. Cleopatra: ὁ ξέσις κοτύλλας Atticas ἔχει ε'. κυάδους, 1β'. καλεῖται ὁ παρ' Αἰγυπτίους ἱνιον. Galenus: ὁ ὄρειβάσις φησι καὶ Ἀδαμάντων, τὸν ξέσιω τὸν ἰτάλικον (immo Atticum) ἔχειν μέτρον μὲν ἔχειν ἑκατὸ. σαδιμῶ δ' λ. α. ἑκατὸ. ἢ λέγε, ὁ ὄρειβάσις φησι τὸν ξέσιω τὸν Ἀττικὸν ἔχειν μέτρον μὲν κοτύλλας ε'. σαδιμῶ δ' ἑκατὸ μὲν οἴνου ἑκατὸ. ἢ δὲ ἐλαίου λ. α. ἑκατὸ. τὸν ὄρειβαν ὅτι μέτρον ἔχειν μέλιτος ἑκατὸ ἀζειν σαδιμῶ λίτρας β'ς. Vitruuius lib. 7. c. 8. Argenti viui, inquit, cum sint sextariorum qua-

tuor, inueniuntur esse pondo centum. Iam certum est inter vinum vel aquam, & viuum argentum eam esse ponderis proportionem, quæ inter duo & viginti septem. Quatuor Attici sextarii pendunt vncias aquæ nonaginta, vini $88\frac{2}{3}$, iidem ergo argento viuo pleni pendebunt vncias mille ducentas, vel 1215 hoc est, circiter pondo centum, vt vult Vitruuius. Io. Temporarius ait, se experimento certo comperisse, quæ sit inter aquæ & argenti viui proportio. Vas, inquit, aqua plenum appendi, pendebatque aqua vncias tres, momenta 96. Idem argento viuo plenum pendebat vncias 42. cum vnciæ dodrante & momentis duobus. Ita aqua pendebat momenta siue grana Romana 1834. Mercurius vero 24626. Sumamus 24624. neglectis illis duobus momentis, quæ excurrabant. Ita ratio erit præcise eadem, quæ inter duo & viginti septem, prout contendit Temporarius, Garaultius & alii. Id tu si tentare velis, cauendum, vt habeas Mercurium purum & impermixtum. Solêt enim veluti cibi instar dari puluisculi quidam, qui si cum viuo argento admixti maneant, tum multo leuior videbitur Mercurius, quam postulat notata à nobis ratio.

Franciscus Garaultius Consiliarius Regius, & Ioannes Hurnius Ultraiectinus tribuunt Attico sextario duodeuiginti vncias mensurales, xxi nouem libras itidem mensurales &c. Sextario vero Romano viginti vncias, congio decem libras mensurales &c. Atque ad eandem formam reliquas quoque mensuras describit Hurnius tabulis elegantissimis sane, si modo veræ essent. Sed caue putes hæc à reliquorum omnium sententia tam diuersa ab Hurnio saltem experimento aliquo esse comperta. Id enim neque profitetur ipse, neque verum esse potest. Causa errorum ipsius hæc est: Audiuerat aliquos tribuentes sextario vncias viginti, quosdam vncias octodecim. Putauit prius conuenire sextario Romano, posteriori Attico. In qua sententia fuit quoque Franciscus Garaultius. Huic errori videntur primi Arabes ansam præbuisse. Sic enim Serapion: *Kist Romanorum capit libram vnã & duas tertias. Kist Alicaticum capit libram vnã & mediam, & libra est duodecim vnciarum*, lege, *Kist Alaticum, ἑστὶ δὲ Ἀττικὸς*. Vtrumque autem credidit Hurnius de mensuralibus vnciis intelligendum, & quidem ita vt libra mensuralis siue vas duodecim vncias inscriptas habens oleo plenum, pendeat tantum decem vncias. Ea ratione viginti vnciæ mensurales dabunt ponderales olei $16\frac{2}{3}$. Octodecim vero mensurales dabunt quindecim ponderales. Hinc credidit sextarium Romanum oleo plenum pendere tantum vncias $17\frac{2}{3}$. Atticum vero vncias quindecim. Iam olei ad vinū eam rationem esse scribebat, q̄ nouem ad decem. Hinc est, quod credidit, sextarium Atticum vino plenum pendere

dere vncias 16 $\frac{2}{3}$. Romanum vero 18 $\frac{1}{2}$. Postremo putabat mellis ad aquã
 eam esse proportionem, quæ quindecim ad decem; aut trium ad duo,
 quam vulgo vocant sesquialteram, quod & alii nonnulli crediderunt, &
 Agricola testatur, certe testari videtur, ita se experimento comperisse, &
 tamen id à vero est alienissimum, si quidem oculorum meorum iudicio,
 & eorum qui has merces vendunt testimonio credere possum. Nos au-
 tem vno verbo possumus totum istud fundamentum subvertere. Qua-
 drantal Romanum est mensura quadrata siue cubica ex pede Romano
 confecta. Quadrantal Atticum ex pede Attico. Sextarius autem Atticus
 est quadrantal Attici. Sextarius Romanus quadrantal Romani duo-
 dequingagesima pars. Quemadmodum ergo pes Atticus Romano ma-
 ior est, ita necesse est quadrantal Atticum quadrantali Romano, & sex-
 tarium Atticum sextario Romano maiorem esse. Præterea eum constet
 nobis ex tabulis marmoris, quæ Romæ extant, quænam sit prisca pedis
 Romani longitudo, quidnam facilius est, quam Quadrantal & Sextari-
 um Romanum sibi conficere? ac proinde ex analogia pedis Attici ad
 pedem Romanum, quadrantal & sextarium Atticum reliquasque men-
 suras, si lubet, omnes? Ego vero id feci, non quidem in omnibus, sed in
 plurimis, ex quibus reliquarum quoque mensurarum capacitas & pon-
 dus certo colligi potest. Tollerabiles tamen vtrumque videri possunt hi
 errores Hurnii. At qui factum, vt continuo post sui oblitus dicat libram
 mensuralem, hoc est, vas libræ, tum demum vere libræ esse & duo-
 decim vncias pendere, si melle vel syrupo impleatur.

Quod si aceto, vino, cereuisia, aqua, vel decocto purgante implea-
 tur, non nisi decem vnciarum, si vero sanguine, aqua vitæ, vel oleo im-
 pleatur, non nisi octo vnciarum pondus æquaturum. Quid cogitabat
 Hurnius, cum hæc scriberet, aut quid commeruit lector, vt ita ipsi illu-
 dat? Modo docet inter oleum, vinum, vel aquam, & mel eam esse ratio-
 nem, quæ inter nouem, decem & quindecim: deinde contra, ne monito
 quidem lectore, se sententiam mutasse, vult inter hæc eam esse ratio-
 nem, quæ inter octo, decem, & duodecim, vel quod idem est, eam, quæ
 inter quatuor, quinque & sex. Fateor, me non agnoscere, quid causæ fue-
 rit, vt Medicus de suæ artis vocabulis agens, tam *ἀρὺστα* scripserit. Idem
 quid sit libra mensuralis explicaturus: *Libra*, inquit, *mensuralis vel duodecim*
vncia mensurales pendunt decem ponderales. Hoc ita *ἀδξπρωσ* dictum quid
 sibi velit, quis capere queat? Quænam tamen sit ipsius mens, ex se-
 quentibus potest intelligi.

Postea enim ait: Sextarium Romanum oleo leuissimo plenum
 I 3 pendere

pendere vncias sexdecim, drachmas quinque cum triente. Aqua vero pluuiali, vel vino plenum octodecim vncias cum semisse, filiquas duas, melle plenum libras duas, vncias tres, drachmas sex, filiquas quatuor. Atticum vero sextarium oleo plenum pendere quindecim vncias præcise, vino plenum sexdecim vncias, drachmas quinque, scrupulum vnum, melle plenum libras duas, vnciam vnam. Ioann. Mariana Vitruuii locum excutiens, Vitruuius, inquit, sextarium argenti viui pondo ait esse viginti quinque. Nos factò periculo ponderare comperimus libras viginti, & vncias decem, drachmas septem, fortassis argentum illud viuum non erat vsquequaque defecatum. Sed ex quo certe perspicitur, neque pondera Romana nostris esse minora, neque Sextarium Roman. continere ponderales vncias octodecim. Longe enim ratio Vitruuii à nostro experimento aberrasset. Hæc Mariana. Quibus verbis recte quidem contendit, Sextarium Romanum capere vncias aquæ viginti, non octodecim: in reliquis non parum decipitur, is vasculum capiens vncias aquæ Toletanas viginti impleuit argento viuo, comperitque pendere vncias Toletanas communes ducentas octoginta sex, & drachmas septem. At si inter aquam & viuum argentum ea sit ratio, quæ inter duo & 27. vas Marianæ Mercurio plenum debuerat tantum pendere vncias Toletanas ducentas & septuaginta. Itaque Mercurio Marianæ grauior erat Mercurio Vitruuiano.

Præcipua erroris Marianæ causa est, quod verba Vitruuii putat de sextario Rom. intelligenda esse, cum reuera ad Atticum sint referenda. Sextarius Roman. argento viuo plenus pendet vncias Roman. 270. Atticus vero 303. vel præcise trecentas, vt vult Vitruuius.

Heidelbergæ est mensura quædam, quam vocant Dreilingh, hæc tot vncias Heidelbergicas capit, quot Sextarius Romanus vncias Romanas, puta tritici quindecim, olei octodecim, vini viginti, mellis 27. Reuera autem est eiusdem plane capacitatis cum Attico sextario. Dicitur Dreilingh, id est, triens, quia est triens eius mensuræ, quæ dicitur Mas. Habet autem tres pollices Heidelbergicos altitudinis, quatuor latitudinis, longitudinis totidem, amplitudinis duode-quinquaginta.

De Inio autem Ægyptiaco, quod ait Cleopatra, paulo accuratius est nobis expèdendum. Si enim Inium est idem plane cum Attico sextario, tum dicemus, Inium habere duos pollices Ægyptiacos altitudinis, tres latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis viginti quatuor. Sed Cleopatram paulo à vero discessisse credo. Dicam ergo quod sentio: Hin, χῆς, Congius, sunt voces eiusdem originis & significationis. Signifi-
cant

cant enim in genere cubum semipedalem. Eadem ratione *ἵνιον* vel potius *ἵνιον* est diminutivum ab eadem voce *Hin* deductum, q. d. ὁ μικρὸς ἵνιον vel *ἵνιον*. Sane vt Cleopatra, sic & Hesychius & Suidas *ἵνιον* spiritu leni afficiunt, neque aliud nos docent, nisi mensuræ vocabulum esse. Sed & *Æoles* passim spiritum asperum leni commutant. Et in peregrinis istis vocabulis orthographiam minus caute observant autores.

Vt ergo *Hin* in specie quidem videtur esse semiquadrantal, quia quadrantal ex pede, *Hin* ex semipede cubico conficitur. Reuera *Hin* est tantum octava pars quadrantis. Sic *Hinium* videri potest dimidia, reuera est octava. Huius pars vtpote ex palmo cubico constructum. *Hinium* ergo *Ægyptiacum* est mensura ex cubico *Ægyptiorum* palmo confecta, constans ternis vndique pollicibus *Ægyptiacis*, in vniuersum viginti septem, capiens Rom. tritici vncias octodecim cum dodrante, olei viginti duos cum semisse, aquæ viginti quinque, mellis triginta tres cum dodrante. Quia ergo *Hinium* *Ægyptiacum* oleo plenum tantundem pendet, atque Sextarius Atticus aqua plenus, ideo Cleopatra putavit, sextarium Atticum eiusdem esse cum *Hinio* *Ægyptiaco* capacitatis.

XXI.

Litro Parisinus (quasi dicat, *λίτρον λίτρον*) est mensura aridorum habens tres pollices Parisinos altitudinis, totidem latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis triginta, sex pollices, inquam, Parisinos, Romanos vero circiter $49\frac{3}{8}$. pendetque tritici octodecim vncias Parisinas, olei $21\frac{1}{3}$, aquæ viginti quatuor, mellis 32. vel pendet Romanas vncias tritici viginti, olei viginti quatuor, aquæ viginti septem, mellis triginta sex. *λίτρον* autem nomen accepisse videtur, quia vt libra Alexandrina constat vnciis viginti, sic *λίτρον* pendet vncias tritici viginti.

Huius Litronis capacitati fere respondet Sextariolus siue chopina Sedanensis, capiens pollices Sedanenses cubicos 54. estque pinta Sedanensis dimidia pars, poti quadrans.

XXII.

Chœnix, *χρῆνιξ* ὁ vel ἡ est *ἡμεροτοροῖς*, diurnum tritici demensum, id varium esse potuit pro varietate locorum & personarum, tum quibus distribuebatur, tum à quibus distribuebatur. Sunt enim loca quædam, in quibus bibaciores, alia in quibus voraciores homines sunt: vbiq; lautius ac liberalius habetur ingenui quàm serui, & inter ipsos seruos aliq; discretimen adhiberi solet. Deniq; est, qui videre amet *vernas saturos*
ciccum-

circumvenientes lares. Est qui seruorum ventres modio castiget iniquo. In hac locorum & hominum diuersitate non mirum est, si alia atque alia fuit Chœnicum mensura. In hac tamen varietate sex potissimum diuersas Chœnicis mensuras animaduertimus, quas distinctionis ergo epithetis quibusdam insignire placuit.

Minima Chœnix à nobis dicitur Chœnix opilionum aut bilibris, estque aridorum mensura constans tribus Romanis pollicibus altitudinis, tribus latitudinis, sex longitudinis, amplitudinis quin quaginta quatuor, pendens vncias Romanas tritici viginti duas & semis, olei viginti septem, vini triginta, mellis quadraginta & semis.

Cleopatra: ὁ χοίνιξ ἔχει μέτρον ἢ κοτύλας (hoc est, heminas) τρεῖς, σαδμῶν δὲ δραχμῶν ρπ'. videlicet si tritico impleatur. Nam drachmæ centum & octoginta faciunt vncias XXII 5. Sic & Dioscorides: ὁ χοίνιξ κοτύλας ἄγχι Ἀττικῆς τρεῖς (immo heminas Romanas,) σαδμῶν δὲ ὀλίγης ρπ'. Sed vt rotundatus numerus haberetur, pro isto decurtato $22\frac{1}{2}$. ideo plerumque Chœnix iste cum auctario τῆς πεντηκονταετίας vendebatur, vt penderet præcise libras Romanas duas, atque adeo bilibris dicebatur. Glossæ veteres χοίνιξ bilibris. Apoc. 6. χοίνιξ σίτου δινναεῖν, ἢ τρεῖς χοίνικες κειδῆς δινναεῖς. Vetus Interpres: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario. Hoc modo modius Roma. rasis capiebat huiusmodi Chœnicas, decem præcise. Ideo cum Dioscorides lib. 5. cap. 40. de vino palmeo loquens dixisset: Ἐπίχεα τοῖς δέκα χοίνιξιν ὕδαλι καὶ χόρας γ'. Plinius id ita vertit lib. 14. c. 16. *Palmarum modium in aqua tribus congiis macerato.* Ita tres modii faciunt triginta Chœnicas.

Huiusmodi Chœnicas igitur opilionibus suis distribuebat Cato, cum c. 56. iubebat opilionibus dari in mensem modios ternos. At quia liquores rasis potius quam cumulatis mensuris venduntur, ideo recte Nicandri Interpres dixit: Chœnicem esse Cotylarum trium vnciarum viginti septem, nempe si oleo impleatur.

XXIII.

Pinta Parisina est mensura liquidorum habens tres pollices Parisinos altitudinis, quatuor latitudinis, longitudinis totidem, amplitudinis duodequinquaginta, Romanos $65\frac{2}{3}$. capiens sextariolos Parisinos duos, pendens tritici sesquilibram Parisinam, olei libram cum septem nonis, aquæ duas, mellis duas, & decem vncias. Libras vero Romanas tritici duas cum quadrante, olei duas cum besse, aquæ tres, mellis quatuor. Cum autem dicimus, Pintam aquæ plenam pendere duas libras Parisinas, id intelligimus de Pinta Cylindrica. Nam cubica Pinta Cylindrica proprie semuncia Parisina leuior est. Sed nos deinceps ad Methodi com-
modita-

moditatem Cylindricarum potius quam cubicarum mensurarum rationem habebimus in Pondere mensurarum Parisinarum explicando. Pinta autem ἀπὸ τῆς πίνης dicta. Et huius dimidia pars Chopina, Germanice Schopen à χέω & πίνω, indicat græcandi morem non in Germania modo, sed & in multis Galliæ partibus pridem inoleuisse.

XXIV.

Pondion Talmudicum est mensura aridorum habens tres pollices Hebraicos altitudinis, totidem latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis triginta sex, pendetque Romanas vncias tritici triginta, olei triginta sex, vini quadraginta, mellis quinquaginta quatuor. Dicitur autem Pondion voce à Latinis petita, quod vt pondo siue libra 12. vncias, sic pondion duodecim oua capiat. Logos vero duos, teste R. Natan. Log autem eiusdem est capacitatis cum sextario Romano, vt supra monuimus. Hæc mensura potest etiam vocari festertaria Chœnix, hoc est, Chœnix capiens tritici libras Rom. duas & semis. Marcellus: *Chœnix sextarii duo sunt*, Romani scilicet.

XXV.

Chœnix Attica proprie dicta, vel Chœnix villicorum, aut trilibris, quæ μέτρον ἀπλῶς καὶ ἐξοχήν dicitur, & Hyphe, vasa sunt habentia tres pollices Atticos altitudinis, quatuor latitudinis, sex longitudinis, septuaginta duos amplitudinis, pendentque Romanas tritici vncias triginta tres cum triente, olei quadraginta, aquæ quadraginta quinque, mellis sexaginta. Quin etiam cum auctario τῆς πεντακονταρίας vendebatur hic Chœnix, vt penderet præcise triginta sex vncias probi tritici, siue libras tres. Cato igitur c. 56. iubet villico suo villicæ & epistatæ dari per hyemem in mensem modios quatuor & semis. Modii quatuor, & semis rasi dant triginta Chœnicas fastigiatos, siue trilibres, modii vero quatuor fastigiati dant triginta Chœnicas rasos. Epiphan. *χρῆνιξ ἢ ἡ ὑφή ἐν τῷ δὲ διστῶ δὲ ἀνόματι κέκληται. ἐστὶ δὲ δύο ἑξῶν καὶ ποσημοίον*, hoc est, *Chœnix duos sextarios capit, & aliquanto plus*. Nam Chœnix hic Atticus rasi capit duos sextarios Romanos, & nonam eius partem præcise: Chœnix vero trilibris, hoc est, Chœnix Atticus cum auctario τῆς πεντακονταρίας capit Sextarios Atticos $2\frac{2}{3}$. hæc fragmenta cum non satis commode explicare posset Epiphanius, maluit indefinite ποσημοίον dicere. Cæterum Agricola ὑφή voce putat Epiphanium intelligere Epham Hebræorum, sed non temere credendum est, grauissimum scriptorem licet, aliquando incuriosum & non satis accuratum, tam turpiter hallucinatū. Potest ergo esse vox Ægyptiaca, & mensura Ægyptiis peculiaris duo Hinia Ægyptiaca

ptiaca capiens, ac proinde tantum pendens oleo plena, quantum Chœnix Attica vino plena.

XXVI.

Chœnix Vinitorum vel Italica, & quadrilibris est mensura aridorum habens tres pollices Romanos altitudinis, sex latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis centum & octo, pendetque Romanas tritici vncias quadraginta quinque, olei quinquaginta quatuor, vini sexaginta, mellis octoginta & vnam. Galenus: *ἡ τοῖς Ἰταλικοῖς ἐνεὶ κεπι ὁ χοῖς μέτρον ἔχων ἕξασα & ρ. ὁ δὲ χοῖνιξ ἔχει ἕξασα* (Romanus scilicet) γ. ἢ οὐτὸν ἡ τοῖς Ἀττικοῖς τρυβλίον ὀνομάζουσι. Huic mensuræ rase si addas pro more τῶν πεντασιδέων, pendebit vncias tritici duodequinginta, libras quatuor, quam ob causam quadrilibris nuncupari potest.

Cato autem iubebat suis compeditis indiem dari panis pondo quinque, vbi vineam fodere cœperint: deinde, inquit, ad panis pondo quatuor redito, hoc est, panes antopyros confectos ex quatuor aut quinque tritici libris.

XXVII.

Chœnix Georgica, & Mafs Heidelbergicus sunt mensuræ aridorum, eiusdem capacitatis, ita quidem, vt Chœnix habeat tres pollices Atticos altitudinis, sex latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis centum & octo: pendentque tritici Romanas vncias quinquaginta, olei sexaginta, aquæ sexaginta septem cum semisse, mellis nonaginta, capitque tres sextarios Atticos, quemadmodum Chœnix Italica tres Romanos. Tryblium autem siue huic, siue Italicæ Chœnici respondeat, parui interest. Chœnica autem hanc Georgicam vocamus, quia Georgicæ mensuræ Atticis maiores sunt ratione sesquialtera. Galenus: *ὁ χοῖς ἔχει χοῖνιξας β.* Hæc Chœnix Georgica rase Italica τῶν πεντασιδέων auctario cumulata duabus tantum tritici vnciis grauior est. Itaque facile potest altera cum altera confundi, & vtraque quadrilibris nuncupari. Mafs autem habet tres pollices Heidelbergicos altitudinis, quatuor latitudinis, duodecim longitudinis, amplitudinis 144. capitque Heidelbergicas vncias tritici 45. olei 54. vini sexaginta, mellis octoginta & vnam, Parisinas tritici quadraginta tres cum dodrante, olei quinquaginta duas & semis, aquæ $59\frac{7}{16}$ mellis $78\frac{3}{4}$.

XXVIII.

Azumber Toletanus est congius Toletanus, hoc est, mensura cubica ex semipede Toletano confecta, habens vndique senos pollices Toletanos in vniuersum 216. Romanos 125. præcise. Itaque si duo pollices Romani

Romani exacte darent vncias singulas olei, Azumber caperet vncias Romanas olei $62\frac{7}{8}$. Sed etiamsi in Romanis mensuris hanc rationem ad subductionis facilitatem obseruemus, tamen reuera pollici Romano paulo plus tribuitur quam par sit. Experiamur ergo num pollices Attici nobis commodiores futuri sint. Azumber Toletanus capit pollices Atticos $110\frac{7}{8}$. Pollices Attici 110. dant vncias olei $61\frac{1}{2}$. Itaque ad methodi commoditatem sumemus $61\frac{7}{8}$. Azumber igitur capit libras Toletanas tritici tres, vini quatuor, vel vncias Toletanas tritici duodequingenta, vini 64. olei $57\frac{3}{8}$. mellis $86\frac{3}{8}$. Vncias vero Romanas tritici vnam & quinquaginta, olei $61\frac{1}{2}$. vini duodeseptuaginta, mellis $91\frac{3}{8}$.

XXIX.

Quadrans Parisinus, (quam vulgo vocant Vne quarte, quasi dicunt $\eta\tau\epsilon\tau\acute{\alpha}\rho\tau\eta\ \&\ \xi\acute{\iota}\varsigma\epsilon\upsilon$) est mensura liquidorum, habens quatuor pollices Parisinos altitudinis, totidem latitudinis, longitudinis sex, amplitudinis nonaginta sex. Romanos vero $131\frac{167}{243}$. Pintas Parisinas duas, ac pendet Parisinas libras tritici tres, olei tres cum semisse, vel $3\frac{7}{8}$. aquæ quatuor, mellis quinque cum triente. Romanas vero libras tritici quatuor & semis, olei quinque cum triente, aquæ sex, mellis octo. Quadrantem hic pro more $\kappa\upsilon\lambda\iota\nu\delta\epsilon\sigma\epsilon\iota\delta\eta$ definimus. Alioqui ex analogia, quam supra in chopinæ definitione indicauimus, quadrans cubicus Cylindrico vna aquæ vncia leuior esset.

XXX.

Chœnix militaris siue quinquilibris, Kab Hebræorum, Caphita Persarum, & Campsaces sunt mensuræ habentes quatuor pollices Romanos altitudinis, sex latitudinis, totidem longitudinis, amplitudinis centum quadraginta quatuor, vel tres pollices Hebræorum altitudinis, totidem latitudinis, octo longitudinis, amplitudinis septuaginta duos, capiuntque sextarios quatuor, vt si aqua impleantur, pendeant vncias Romanas octoginta, si tritico sexaginta, si oleo septuaginta duas, si denique melle centum & octo.

Fannius:

At cotylas, quas si placeat, dixisse, libebit

Heminas, recipit geminas sextarius vnus,

Qui quater assumptus sit Græio nomine Chœnix.

Militorem autem hunc Chœnicem diximus, quia videmus Thucydidem libr. 4. hanc fere mensuram ingenuis militibus tribuentem. Sic enim inter Lacedæmonios Pylum obsidentes, & Athenienses obsessos conuenerat, vt Lacedæmonii paterentur obsessis inferri tantam tritici

mensuram, quæ singulis ciuibus sufficeret, hoc est, binas in diem Chœ-
 nices Atticas. *Ἀθηναίως ἢ τοῖς ἐν τῇ νήῳ ἀνδράσι αἴτων ἕαν τὸς ἐν τῇ ὑπαίρῳ λα-
 κεδαιμονίως ἐπιπέμπειν πάντην καὶ μεμαρμένον, δύο χοίνικας ἑκάστῳ Ἀττικῶς ἀλφι-
 των, καὶ δύο κοτύλας οἴνου, καὶ κρέας, δεξερὸν τῆς τῶν ἡμισέα.* vbi verisimile est
 per binas vini cotylas intelligi totidem sextarios Atticos. Alioquin mul-
 to parciore fuisset potus quam cibi mensura. Epiphanius: *ὁ παρ' ἡλίας καμ-
 φάκης τεσσάρων ὄβι ξεσών.* Alludit ad historiam viduæ Sareptanæ, cui super-
 erat tantum, *רמשה רמשה* Lecythus olei, vel, vt vertunt LXX. *καμψά-
 κης ἐλάης.* Sic enim legit Epiph. Sic quoque scribitur in editione Com-
 plutenfi. At in editione Basiliensi corruptissima scribitur *καψάκης*, vnde
 factum, vt eruditus Lexicographus putarit vocem hanc deductam à
κάψα, cista, theca, vt & *καψάκιον γλωσσόκομον.* Kab autem vox semel tan-
 tum legitur in Scriptura 2. Reg. 6. 25. vbi eruditissimus & piæ memoriae
 vit Franciscus Iunius interpretatur cauum ventris, ac si *kaba* & kab *כב* &
כבב idem esset. At Emanuel Tremellin suo thesauro manuscripto, &
 ceteri, quos mihi videre licuit, omnes mensuræ genus interpretantur.
 LXX καὶ ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ ἰδὲ πεινῶν ἔθνητο, (recte Basiliensis
 editio legit, *πεινῶν ἔθνητο*) ἐπ' αὐτῶν, ἕως ἵνα γινέσθω κεφαλῶν ὄνου ὀξυδοκοντα σί-
 κλων ἀργυρίων, καὶ τέταρτον καβὺν ἑκάστου πεινερῶν πάντες σίκλων. Ioseph Kimchi
 Davidis pater vocem Dibionim *דִּיבִיּוֹן* interpretatur τὰ ὄντα ἐν πει-
 νερῶν. Vox vero *דִּיבִיּוֹן* Chirionim proprie significat foramen co-
 lumbarum. De eo hic Iosephus Historicus li. 9. c. 14. *ἀς δὲ τῶν ὑπερβολῶν
 τὸ ἐνδείας ἐν τῇ Σαμαρείᾳ πεινῶνται ὀξυδοκοντα μὲν ἀργυρίων κεφαλῶν ὄνου, πάντες ἢ
 ἀργυρίων ἕξην καβὺν πεινερῶν ἀντὶ ἁλῶν ὀνοῦ τὸς ἑβραίως,* vbi, quod ait, *κό-
 προν ἀντὶ ἁλῶν*, emptum ridiculum est, quam quod Iudæi quidam refe-
 rente D. Kimchi, dixerunt ἀντὶ ἕβου petitum. Sed rectissime Iosephus
 quadrantem kabi ξέσων interpretatur. Kab enim capit quatuor sextarios
 Rom. R. David Kimchi, *Kab est sexta pars sea sive sati.* R. Natan. *Kab capit
 duo Pondi ἢ sive viginti quatuor oua.* Huius kabi vt nomen sic capacita-
 tem retin. . . *καπιθι* Babylonia vel Persica. Hesychius: *καπιθι ἀγγεῖον χο-
 ρεῶν Ἀττικῶς χοίνικας δύο.* Xenophon ἀναβάσεως lib. i. describens suum trans
 Euphratem iter: τὸ ἵστατον, inquit, ὁ σίτος ἐπέλειπε, καὶ περὶ αὐτῶν ἕκαστος
 εἶμῃ ἐν τῇ λυθία ἀγορᾷ, ἐν τῷ κέρυ βαβυλωνίῳ πῦν καπιθι ἀλεῖσθων ἢ ἀλφίτων τετ-
 τάρων σίκλων. ὁ δὲ σίτος διῶνται ἐπὶ ὀβολῶν, καὶ ἡμιόβολων, Ἀττικῶς ἢ καπιθι
 δύο χοίνικας Ἀττικῶς ἑχάρι. Quatuor sigli Babylonii quinque drachmas
 Atticas conficiunt, hoc est, circiter quinque Regales Hispanorum. Ma-
 ior igitur erat hæc annonæ charitas, quam illa, de qua in Apocalypsi:
χοῖνιξ σίτου δωδεκίον, idque ratione sesquialtera. Cæterum hanc kabi vel kar-
 pithæ mensuram videtur Plinius interpretatus modum, sane perperam
 si hæc

si hæc fuit eius mens. Is lib. 14. c. 18. *Onesicritus*, inquit, *tradit in Hircania si-*
cus multo nostris esse dulciores, fertilioresq; ut quæ modios singula CCLXX. ferant.
 Ego, inquam, credo, Onesicritum nō modios, sed Kabos aut καπίδας scri-
 pisse. Ut id credam, suadet Diodorus Siculus ἐπι κησφώντων lib. 17. διεξι-
 ών Ἀλέξανδρον τῶν Ἱερικανῶν κατὰ τὴν πρὸς τὰς καλυμέναις ἰουδαίμονας, καὶ πρὸς Ἀ-
 λήθειαν ὅτι τὰς χάρακας τῶν μὲν γὰρ ἀμπέλων φασὶν ἐκείσιν, hoc est, ἕκαστον κλήμα,
 vnumquemque palmitem) ματρηντῶν φέρειν οἶνον, τῶν δὲ πυκνῶν δένδρων ἕνια
 καὶ ποσορεῖν ἰσχυράν ξηρῶν μεδέμενος δέκα. Medimni Attici decem efficiunt
 kabos siue καπίδας CCLXVI. pro quo Plinius rotundatum numerum
 CCLXX sumere maluit, quod & accuratissimis quibusque Scriptoris.
 frequentissimum est. Quod autem modios pro capithis scripserit, id vero
 est memoriæ vel incogitantia *φάσμα*. Cæterum per Metathesin litera-
 rum videri potest à kab deducta vox Bocal, certe mensura illa, quæ ho-
 die Romæ bocalis indigitatur, est eiusdem plane capacitatis cum He-
 bræorum kabo. Et quia dubium est, Persarum an Babyloniorum sit pro-
 pria Capitha, ideo dubitari potest, Persico an Babylonio pedi sit aptan-
 da. Si Persico, tum habebit tres Pollices Persicos altitudinis, totidem la-
 titudinis, longitudinis octo, amplitudinis 72. Si Babyloniorum potius
 hæc mensura est, quod verisimilius videtur, habebit tres pollices Baby-
 lonios altitudinis, totidem latitudinis, longitudinis sex, amplitudinis
 54. Ita quatuor capithæ efficient congium Babylonium.

XXXI.

Quartarius Parisinus est mensura aridorum, habens quatuor pol-
 lices Parisinos altitudinis, sex latitudinis, totidemque longitudinis, am-
 plitudinis vero centum quadraginta quatuor. Romanos vero $19\frac{2}{3}$.
 capit litronas quatuor, pendetque libras Parisinas tritici quatuor & se-
 mis, olei quinque cum triente, aquæ sex, mellis octo. Romanos vero
 tritici libras sex, cum dodrante olei octo, aquæ nouem, mellis duode-
 cim.

XXXII.

Congius Romanus & sextarius Italicus sunt mensuræ liquidorum
 cubicæ, habentes senos quinquauersum pollices Romanos, amplitudi-
 nis vero ducentos & sexdecim, capientes sextarios Rom. sex, pendentes
 libras Romanas nouem, si oleo, decem, si vino, tredecim & semis, si mel-
 le, septem & semis si tritico impleantur. Cleopatra: ὁ γὰρ ἔχει μέτρον μὲν κο-
 τήνας Ἀττικὰς δέκα, ἕξ αὖς δὲ ἡμίονοι (id est, sex) χοίνικας δὲ (minimas scilicet,
 quas bilibres vel opilionum diximus) δέ. σαθμῶν δὲ ἔχει ὁ γὰρ δεσχυμὰς ψ.
 Dioscorides: ὁ δὲ γὰρ ἔχει μὲν μέτρον κοτυλῶν Ἀττικῶν ἑ. σαθμῶν δὲ ἔχει δεσχυμὰς
 ψ. nempe si tritico impleatur. Galenus: ὁ γὰρ ἔχει τῶν ἰταλικῶν ἐνεὶ μέρει
 K 3 ὁ γὰρ

ὁ γῆς μέτρον μ' ἔχων ξίσας ε'. κοτύλας β'. σαδμοῦ δ' ὕδατος ἑμβείων (ὅπως ὄντιν ἀ-
 φ' ἀδίστατον) δραχμὰς ψκ'. Immo si tritico, vt dixi, non si aqua pluuiali im-
 pleatur, pendeat drachmas DCCXX. frustra enim hic πρὸς ἀκείβειαν
 conquiritur aqua pluuialis, quæ sane aut nihilo aut tantillo leuior est a-
 qua puteali.

Certe quodlibet oleum qualibet aqua leuius est. Atque idem Gale-
 nus γῆς ἐλαίου ἔχει λίτρας δ'. hoc est, drachmas DCCCLXIV. γῆς οἴνου λί-
 τρας ι. γῆς μέλιτος, λί. ιγ'.ς. Dioscorides: τὸ κόγγιον ἐλαίου ἔχει λίτρας δ'. ὁ
 γῆς, τυλίσι, τὸ κόγγιον οἴνου ἔχει λίτρας ι.ς'. Galenus de Compositione Medi-
 camentorum secundum locos: τὸ πλῆθος ἢ ἢ χολῶν χόρος εἶναι καλεῖται, An-
 dromachus scilicet, τυτίσις ἢ βρωμακῶν ξισσῶν. Cato cap. 57. Mense quinto,
 sexto, septimo & octauo bibant serui indies sextarium vnum, in menses congios
 quinq;. Hic præcise rationes subduxit Cato. At quia mense quarto parcius
 indies demensum præscripserat, voluit exacto mense superesse sex he-
 minas auctarii loco.

Mense quarto, inquit, bibant heminam indies vnam, in mense congios tres.
 Hieronym in Ezech. c. 4. v. 10. Hin duos γῆς Atticos facit, quos nos possumus
 appellare duos sextarios Italicos. Immo Romanos non Atticos γῆς duos
 capit Hin. Congius Rom. cubicus, quem confici iussi, pendeat vncias
 Parisinas probi tritici 77½. Romanas 88½. Sed Romani congium cylin-
 dricum cum cubico aliquantulo ampliosem fecerunt, vt caperet præcise
 vncias tritici nonaginta, olei 180. &c. eandemque rationem in reliquis
 mensuris obseruarunt.

Diodorus veterinæ medicinæ lib. 11. Cyathus mystra duo minora te-
 net, id est, fescunciam, sicut acetabulum sextantem. Hemina selibram & quadran-
 tem trahit, vt sextarius libram & semissem. Congius nouem libras capit. Sunt ta-
 men, qui minora his ponderibus & modis iaciant fundamenta, quippe qui cyathum
 drachmas decem tantum pendere statuunt, & quindecim acetabulum. Quare à
 pondere sextarij nonnihil pro ratione putant subtrahendum. Nec tamen ignorare
 oportet supradiçta liquidorum pondera ad mensuras aquæ & vini maxime referri
 debere. Hæc Diodorus, aut autor ἀνάγνωστον ad calcem Diodori, in quibus,
 vt & in sequentibus, plurimum fallitur.

Cum enim duas diuersas sententias proferat, neutra vino vel aquæ
 conuenire potest. Sed prior ad oleum, posterior ad triticum referenda
 est. Cyathus, inquam, capit olei fescunciam, acetabulum sextantem, id
 est, duas vncias cum quadrante, quem omisit Diodorus. Reliqua nunc
 plana sunt, ex quibus colligere potes veterinarias Diodori mensuras esse
 easdem cum Romanis. Contra veterinæ Cleopatrarum mensuræ sunt Atti-
 cæ, potius quam Romanæ, quanquam ita confuse recēsentur, ita men-
 dolo

dofe leguntur, vt vix quidquam veri agnoscas. Eas hic breuitatis ergo simul excutiam: *κοτύλη*, inquit, ἔχει οὐ γλίαι εἰς. ὀξύβαφα β. τὸ ὀξύβαφον κνᾶδος γ. κνᾶδος ἔχει μύσρον δ. κοχλιάειον δὲ ὄβι μύσρον τὸ ἡμισυ. τὸ δὲ ὀξύβαφον ποιεῖ ἰο σ. ὁ κνᾶδος ποιεῖ ἰο β. τὸ μύσρον ἔχει ὄβιαις τὸ ἡμισυ. τὸ κοχλιάειον ποιεῖ γράμματα ε. ἢ δεσχυῖ ποιεῖ γράμματα γ. ὁ ὄβολος ποιεῖ γράμμα. τὸ σικλίον ἔχει β τὸ S. ὁ κνᾶδος μύσρον δ. ὡς ἔδ μύσρον ἰο τὸ ἡμισυ. τὸ δὲ μύσρον κοχλιάειον β. ὡς εἶναι τὸ κοχλιάειον ἰο δ. Hæc partim correctione, partim explicatione indigent. Cotyla ergo Attica capit fere 12. aquæ vncias, præcise 11 $\frac{1}{4}$. Capit, in quâ, non oxybapha, sed tetarta duo. Itaq; ter ὀξύβαφον loco substituenda vox τὴ τερτον. τὴ τερτον capit fere sex aquæ vncias, proprie 5 $\frac{1}{8}$. Cyathus itidem fere duas aquæ vncias, proprie 12 $\frac{1}{8}$. Atque hæc Atticis mensuris aqua plenis conueniunt. Sed quod ait, mystrum paruum capere semunciam, cochlearium vnciæ quadrantem siue scriptula sex, id aut plane falsum est, aut intelligendum de mensuris Romanis tritico non aqua plenis. Mystrum ergo paruum Rom. proprie pendet quinque tritici drachmas, scriptula quindecim, cochlearium paruum scriptula septem & semis, pro quo Diodorus quasi rotundato numero contentus tribuit cochleario tantum scriptula sex, mystro paruo duodecim. Sed præcipuus error est, quod hinc collegit cyathum capere mystra parua quatuor, cum proprie duo tantum capiat. Nisi quis dicat, minimas istas & nullius fere ponderis ac momenti mensuras aliter atque aliter à variis autoribus pro arbitrio definitas fuisse, quod facile crediderim. In maioribus vero non eadem liberalitate sunt vsi. At tum in minoribus, tum in maioribus mensuris definiendis magnam apud plerosque videos ἀπίαν, ἀκνελογιαν, ἀλογισίαν, ἀμεθοδοσίαν, quo æquior nobis esse debet lector, si non nunquam epilogismorum varietate & multitudine fatigati alogistia laboramus, in quam maximi quique viri non raro incidunt. Quæ de ponderibus addit Cleopatra, non est necesse hic excutere, nisi quod, quum ait, ὁ ὄβολος ποιεῖ γράμμα, potest esse Typographi mendum pro γε σ, id est, scriptuli semissem. Atque hæc ipsa extra ordinem huc congerere compulit nos Diodorus, simul vt velut vno obtutu videret lector, quænam sit nostra de veterinariis mensuris sententia.

Cæterum cognita congii Romani amplitudine, æstimare possumus, quales vini gurgites fuerint, qui apud Romanos bicongii & tricongii dicti sunt. Plinius Nat. hist. lib. XIV. cap. XXII. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios simul haurire solitum ipsi obiicit. Et paulo ante: Gloriam hæc virtute Parthi querunt. Famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiam Nouellius Torquatus Mediolanensis ad Proconsulatum vsque è

Pratura

Prætura honoribus gestis, tribus congiis (vnde & cognomen illi fuit) epotis vno impetu, spectante miraculi gratia Tiberio Principe in senectâ iam feuro & c. Torquati rara gloria fuit non labasse sermone, non leuatum vomitione, plurimum hauisse vno potu, optima fide non respirasse inhauriendo, neq; expuiffe, nihilq; ad elidendum in pauimento sonum ex vino reliquiffe & c. Vide portentum hominis. Tres congi Rom. triginta vini pintas Parifinas capiunt. Homo sobrius vix vno mense bibere potest, quod Torquatus vno hauſtu sorbebat. Apud Plautum facta est hyperbole:

Anus hæc quantillum fitit? modica est.

Quadrant al capit.

Hyperbolicum tamen hunc lusum expleuisse dicitur Maximinus Imp. apud Capitolinum: Bibisse illum, inquit, sæpe in die vini capitulinam amphoram constat, comedisse & XX. libras carnis, vt autem Cordus dicit etiam LX.

XXXIII.

Chus Atticus & Lagenæ Græcæ mensuræ sunt liquidorum habentes fenos quoquo versus pollices Atticos. in vniuersum ducentos & sedecim, pollices vero Romanos vndique $6\frac{1}{4}$ in vniuersum 244 $\frac{1}{4}$ capiuntque Romanas libras tritici octo cum triente, olei decem, aquæ vndecim cum quadrante, mellis quindecim, vel vncias Rom. tritici centum, olei centum & vini, vini 133 $\frac{1}{3}$. aquæ 135. mellis 180. Dioscorides: ὁ χῶς, τῆς ἐστὶ, τὸ κόγσιον μέλιτ' ἔχει λίτρας ια'. Scholiastes Aristophan. χῶς μέτρον Ἀττικὸν χωρεῖν κοτύλας ἦ. Georgicas scilicet. Athenæus l. 6. Λάγνον μέτρον λέγουσιν εἶναι ὄνομα πῶτος τοῖς Ἕλλησι, ὡς χῶς, καὶ κοτύλης, χωρεῖν δ' αὐτὸ κοτύλας Ἀττικὰς δώδεκα. Galenus: ὁ χῶς ἔχει χοίνικας β'. Georgicas scilicet, ξέσας ἰ. καὶ δ' ἑ. τῆς δὲ πλείστοι τῆς ἑλληνικῆς μετρήσει. Epiphanius: χῶς οὐκ ἔστι ἡ τὸ ἵκαλλόμενον Ἀγίον (lege, κόγσιον) ξέσων δ' ὅστι δώδεκατον μετρήτην. Perperam quidem tum Galenus, tum Epiphanius aiunt, χῶν capere sextarios Romanos octo. Sed causa erroris notanda est: χῶς oleo plenus pendet vncias centum & viginti, Sextarius Romanus non quidem oleo, sed tritico plenus pendet vncias quindecim. Diuide 120. per 15. habebis octo, hinc decepti putarunt χῶν capere sextarios Romanos octo; quia videlicet χῶς Atticus oleo plenus tantundem pendet, quantum octo sextarii Romani tritico pleni. Arabes in libro Alseir: Chous olei lib. IX. Chous vini lib. X. id Romano congiio proprie conuenit. Quod vero addunt: Chous mellis lib. XIIII. id Attico congiio conuenit, sic passim Dioscorides. Hinc Attico congiio respondet Impfel Heidelbergicum, nisi quod aridorum mensura est, & ita construi potest, vt habeat quatuor pollices Heidelbergicos altitudinis, sex latitudinis, longitudinis duodecim, amplitudinis 288. capitque tot vncias Heidelbergicas, quot congius Romanus Romanas,

Romanas, cum tamen amplitudo eadem sit quæ non Romani, sed Attici congii.

XXXIV.

Homer & ἀσαρῶν Hebræorum est mensura aridorum, habens sex pollices Atticos latitudinis, quatuor altitudinis, nouem longitudinis, amplitudinis ducentos & triginta quatuor: vel habens fere duos pollices Hebr. altitudinis, quinque latitudinis, tredecim longitudinis, amplitudinis fere centum triginta præcise 129 $\frac{3}{4}$. pendet libras Romanas tritici nouem, olei 10 $\frac{3}{4}$. vini duodecim, mellis sexdecim cum quinta libræ parte, vt quinque Assaronæ capiant triginta sex sextarios Rom. Exod. 16. vers. vltimo, & Ezech. c. 45 *Homer est decima pars Ephæ.* Ioseph: Αρχατολ. l. 3. c. 1. enarrans mannae historiam, pro homer posuit ἀσαρῶνα. Ἐξ ἑξήκοντα ἑξήκοντα, inquit, ἐξ ἑξήκοντα ἀσαρῶνα, ταῦτα ἐστὶν ἡμέραν βύβληαν. Idem lib. 3. cap. 7. διὰ τὴν ἄρτους τὰ δώδεκα ἀζύμους κατὰ ἐξ ἑστὰ ἀλλήλους κειμένους καθάρως πάντων ἀλεύρων ἐν δύο ἀσαρῶνων, ὁ μέτρον ἑβραίων ἐστὶν κοτύλας ἔχει Ἀττικῆς, vbi recte monet Agricola, cotylas sumi pro sextariis, quod non raro fieri supra notauimus. Præterea numerum integrum ponit pro decurtato, quem non neglexit Epiphanius τὸ ἡρόμον, inquit, (legendum, τὸ ἡρόμορ) δέκατον ἡμέραν μέτρον, ταῦτα ἐστὶν ἄρταβῆς (lege, ἡμέραν, vel ἡ βάρην) ὁ γίνεταί ἐστὶν ἑξήκοντα καὶ πενήκοντα, (lege πενήκοντα) hoc est, Homer capit sextarios Romanos 7 $\frac{1}{2}$. Idem: δύο εἰσὶ ἡρόμορ, μέγα καὶ μικρόν, ἂν τὸ μέγα ἴσθαι μέτρον ὅτι τὸ λέειν δέκα πέντε καὶ ἀπὸ ὄν μοσίων, τὸ ἡ μικρόν δώδεκα βάρην, lege δέκατον βάρην. Sed ne in antecedentibus quidem quidquam est ἰγίης. Res ita se habet: Hebræis duæ sunt mensuræ sono vtcunque consimiles, Homer & Chomer. Homer videlicet est decima pars Bathi vel Ephæ. At vero Chomer capit duos letecos. Letec quindecim modios Atticos, siue sata. Erat autem Homer veluti Chœnix Israelitarum in deserto errantium. Nam singuli singulos in diem Homeres manna plenos, & colligebant, & absument, quod sane mirum videri potest. Nam Israelitarum in deserto vita non erat multo laboriosior, quam opilionum. At Chœnix, quam opilionum diximus, est quadruplo, atque adeo fere quintuplo minor hoc Hebræorum Assaronæ. Sed meminisse debemus, Israelitis nullum opilionium fuisse, præter ipsum manna. Secundo fieri potest, vt manna fuerit tritico multo leuius, circulari sua rotunditate & pellucida plurimum intra se vacui, id est, aeris continens. Tertio fieri potest, vt Israelitarum corpora etiam tum fuerint nostris aliquanto grandiora. Quarto satis constat, Israelitas tum fuisse lurcones & manducationes voracissimos. Isidorus hic turbat: Hunc tu sic lege: *Sextarius est duarum librarum. Qui quater assumptus sit Græco nomine Chœnix. quinquies multiplicatus*

plicatus affaronem siue Gomor facit. Adice sextum, congium reddit. Hæc falsa quidem sunt, sed veri speciem hanc habent. Sextarius Atticus pendet fere duas aquæ libras. Quinq; Sextarii Attici pleni vino non multo plus pendent, quam Assaron tritico plenus. XXXV.

Celemin Toletanus est aridorū mensura, habens 6. pollices Toletanos altitudinis, 9. latitudinis, lōgitudinis 10. amplitudinis 5 40. Atticos 276 $\frac{2}{3}$. Pollices Attici 276. dant vncias olei 153 $\frac{1}{3}$. Nos ad subductionis facilitatem trientem illum omittimus. Celemin ergo capit sextarios Toletanos 10. vncias Toletanas tritici 120. olei 144. vini 160. mellis 216. vncias vero Romanas tritici 127 $\frac{1}{2}$. olei 153. vini 170. mellis 229 $\frac{1}{2}$.

XXXVI.

Ἡμικτόν Atticum & O Ephin Ægyptiac. sunt mensuræ aridorum, habentes 4. pollices Atticos altitudinis, 6 latitudinis, 12. lōgitudinis, amplitudinis 288. pollices, inquam, Atticos, Romanos vero 325 $\frac{2}{3}$ vel quatuor pollices Ægypt. altitudinis, 6. latitudinis, 8. longitudinis, amplitudinis 192. pendetq; Romanas tritici libras 11. cum vna nona, olei 13. cū triente aquæ 14 $\frac{2}{3}$ mellis 20. Cleopatra: ἡμικτόν ἔχει χόας μὲν β. χοινίκας δ. Ἄ. Atticos sc. At qui potest ἡμικτόν capere cōgios, nedū χόας duos? Omnino non potest. Sed ἡμικτόν melle plenum tantundē pendet atq; duo congiū aqua pleni, vel ἡμικτόν aqua plenū tantundem fere pendet, atq; duo congiū tritico pleni. Diximus. ἡμικτόν aqua plenū pendere libras Ro. 14 $\frac{2}{3}$. faceffere iubeamus importunum illud fragmentum, ac pro eo sumamus rotundatum & integrū numerum 15. Omnino Romani congiū duo tritico pleni 15. libras Romanas pendent. Apud Aristoph. ἐν νεφέλαις sic inter se iocantur Socrat. & Strepsiades: Σω: ὦ δ' ἔρωτά σ' ἀλλὰ τί κέλλισον μέτρον ἡγχεῖ πότερον τὸ τετράμετρον ἢ τὸ πτεράμετρον. De Iambicis versib. interrogabat Socrates, Strepsiades vero de mensuris respōdet. εἴ. ἐγὼ μὲν ὁ δὲν ποτέτερον ἡμικτέν. Ego, inquit, ἡμικτόν pluris facio q̄ omnes Iambicos versus siue trimetros, siue tetrametros. Σω: ἐδὲν λέγεις, ἂν θρω πτε. εἴ. τετράμετρον ἕμρον, εἰ μὴ τετράμετρον ὄν ἡμικτέον. Scholiast. ἡμικτέν, εἰ τετράχοι νίκου, ὁ γὰρ μέδμινθ χοινίκας (Atticos sc.) ἔχει μὴν τέταν δ' ἔκταν, ὁκτὰ τὸ δ' ἡμικτεῖ ἔκτου, (ida. vox ἡμικτόν significat) τυτίσειν τῶ ὀκτῶ, πτασῶς, ὁ καλέτω τετράμετρον. ὁ δὲν ἡμικτέ τῶσασε εἰχει χοινίκας. ἐπαίξε δ' πάλιν εἰ πᾶν ὁ δὲν καλλίον ἡρῶμα ἡμικτέν μέτρον, τυτίσει πῶσων χοινίκων. Hunc colligere est, verū esse, quod supra monuimus. Chænticem Atticam μέτρον ἀπλῶς dici solitam veluti per ἀντονομασίαν. Suidas: ἡμικτόν μέτρον (lege τετράμετρον) τυτίσει δ' χοινίκων. Helych ὀφιν μέτρον τι τετράχοϊκὸν Αἰγυπτιον, capitq; ergo octo ἢια Ægyptiaca, vel sextarios Atticos.

XXXVII.

Chus Ægyptiacus & Geogicus & Dadix sunt aridorum mensuræ habentes

habentes tres pollices altitudinis, nouem latitudinis, duodecim longi-
tudinis, amplitudinis trecentos viginti quatuor pollices, inquam, Atti-
cos. Romanos vero 366 $\frac{27}{18}$ pendetq; Romanas libras tritici duodecim
& semis, olei quindecim cum besse, mellis viginti duas cum semisse, vini
sexdecim cum triente. Cleopatra: ἐν ἢ τοῖς γεωργικοῖς ἔνθεν τὴν κοτύλην εἶνε
τειῶν τετάρτων ἔξεν, τὸν ἢ χρωῦ ἔξεν ἢ. κοτυλῶν ἢ ἰβ'. Georgicarum scilicet.
Atque hæc est, quam diximus, ratio sesquialtera inter mensuras Atticas
& Georgicas. χ enim Atticus capit sextarios Atticos sex, Georgicos
nouem. Ad eandem normam multas quoque alias mensuras inter se
comparandas esse rationi consentaneum est, prout summo cum iudicio
animaduertit Agricola. Ego a. hac in parte ab Agricola dissentio, quod
credo, Georgicas mensuras fuisse veteres ante Solonem Atticas, quorū
post Solonem vsus in agris tantum remansit. Eas a. quæ Atticæ nuncu-
pantur, esse nouas, & à Solone institutas. Pollux: Δάδιξ μέτρον ἕξαχοιρινον.
μάρις ἢ ἕξακότυλον. κοτύλη ἢ τὸ τεῖτον ἢ χοιρινόν. Vocabula hæc Dadix & Ma-
res, cum in Græcorum scriptis non occurrant, Ægyptiaca esse censeo, vt
Dadix sit Congius Ægyptiacus, habens vndiq; senos pollices Ægyptia-
cos, in vniuersum 216. Quid si dicamus olim ante Solonem pedem Ægy-
ptiacum Græcis in vsu fuisse, vnde factum, vt congius Georgicus idem
fuerit cum Ægyptiaco. XXXVIII.

Hin Hebræorum, Sextarius Iudaicus & Castrësis, Aporryma The-
banorum mensuræ sunt liquidorū, habentes sex pollices Rom. altitudi-
nis, 8. latitudinis, 9. longitudinis, amplitudinis quadringentos triginta
duos. Vel potius Hin est congius Hebræor. siue mensura cubica capiens
vndiq; senos pollices Hebr. in vniuersum 216. pendetq; libras Rom. tri-
tici 17. olei 18. aquæ 20. mellis 27. R. D. Kimchi, Hin capit 12. Logos, (siue sex-
tarios Rom.) Log sex oua, h. e. sex mystra maiora Romana. Ioseph. Antiq.
lib. 3. c. 10. μέτρον ἢ βῆτι τῆτο (nempe Hin) ἑπταχάειον δύο χόας Ἀσικὸς δεχάμε-
νον. Et c. 11. ὁ δὲ εἰν μέτρον ἀρχαῖον Ἑβραίων. δύο αὐται ἢ δύο χόας Ἀσικὸς. Vtrobique;
Iosephus Choas Atticos sumit pro congiis Romanis propter analogiã,
quæ est inter vtrumq; quod & alias ipsi, & aliis Scriptorib. vsu venit. Sic
& Hieronym. in Ezech. c. 4. v. 10. Hin duos χόας Atticos facit, quos nos appella-
re possumus duos sextarios Italicos, ita vt Hin mensura sit Iudaici sextarii, nostriq;
castrësis, cuius sexta pars facit tertiam partem Italicæ sextarii. Hunc locum va-
rie vexat Agricola: sed manifestus est sensus, nempe sextarium non Ro.
sed Italicū, & congiū Ro. idē esse. Similiter Hin Hebr. eiusdem capacita-
tis esse cū sextario castrësi siue Iudaico. Epiph. τὸ ἐν μέτρα (h. e. latum vel
vrna) ἔξεν, ἢ. τὸ ἢ ἀγίου (h. e. Hin pprie dictū, cuius in sacris multus est v-
sus) ἔξεν ἢ. Quomodo? Eadē erroris analogia, quã aliquoties notauim⁹.

Hinc tritico plenum pendet quindecim libras, vel centum & octoginta uncias. Tantundem pendent nouem sextarii Attici oleo pleni. Idem Epiphanius. *Ἀπορρυμα ὡς ἐκ μόνου θεβρίου μετρεῖται ἡμῶν ὁ δὲ σάιτυς ὁ δὲ ἀλιθιδὸς σαίτυς* (h. e. satum) *ἕξ ὧν ὅτι κβ'*. Vides igitur Epiphanium à seipso commendatum. Nam hic ut & aporryma est Sex vel sati dimidia pars. Capit ergo reuera non nouem, sed vndecim fere sextarios Atticos, Romanos vero duodecim. Aporryma autem Thebanum ex Syriaco pede potest ita construi, ut habeat quatuor pollices Syriacos altitudinis, latitudinis sex, longitudinis duodecim, amplitudinis 288. ut sit Bes cophini Bœotii & Syriaci.

XXXIX.

Viertheil Heidelbergicum est mensura liquidorum habens sex pollices Heidelbergicos altitudinis, octo latitudinis, duodecim longitudinis, amplitudinis 576. capiens uncias Heidelbergicas tritici 180. olei 216. vini 240. Atticas vero tritici ducentas, olei 240. &c. Dicitur autem Viertheil, id est, quartarius siue quadrans, quia est quarta pars eius mensuræ, quæ vocatur Werneckell.

XL.

Sextarius Parisinus minor est mensura liquidorum, habens sex pollices Parisinos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis quatuor, amplitudinis centum quadraginta quatuor. Romanos vero $526\frac{78}{243}$ pendetque Parisinas libras tritici duodecim, olei quatuordecim, (vel $14\frac{2}{3}$) frumenti sexdecim, mellis vnam & viginti cum triente. Romanas vero libras tritici octodecim, olei vnam & viginti cum triente, aquæ 24. mellis triginta duos. Sextarius tamen cubicus quatuor aquæ, tritici vero tribus uncias Parisinis, hoc nempe cylindrico minor est.

XLI.

Modius Romanus & congius Babylonius sunt mensuræ aridorum, habentes, modius quidem sex pollices Rom. altitudinis, octo latitudinis, duodecim longitudinis, amplitudinis quingentos septuaginta sex, congius vero senos vndique pollices Babylonios, pendetque libras Romanas tritici viginti, olei viginti quatuor, aquæ viginti sex cum besse, mellis triginta sex. Plin. lib. 18. c. 10. *Raro modius graui non XVI. libras implet, h. e. etiamsi hordeo leuissimo modium impleas, tamen pendebit ut minimum libras XVI.* Idem cap. 7. *Leuissimum ex his hordeum XV. libras raro excedit, & faba XXII.* Nunc ex his tritici generibus, quæ Romam aduehuntur, leuissimum est Gallicum, atq; è Chersoneso aduectum, quippe non excedunt in modium vicensas libras, si quis granum ipsum ponderet. Adicit sardum selibras. Alexandrinum trientes. Hoc & Siculi pondus Bœoticum totam libram addit. Africum & dodrantes.

h. c.

h. e. in vniuresum $21\frac{3}{4}$. Cum ergo Plinius addit, in Transpadana Italia scio vicens quinque libras farris modios pendere circa Clusium & Senas. Id omnino intelligendum est de modio non Romano, sed ad Cophini pondus accedente. Nam *ponderosus*, inquit idem Plinius, *far sabis, magisq; etiam nunc triticum*. Si ergo modius farris pendebat libras 25. certe modius tritici pendebat libras 26. aut 27. Atqui supra dixerat, modium tritici Gallici pendere tantum viginti libras, quod & nos experimento scimus. Quis vero credat inter triticum & triticum tantum esse discrimen, ut eadem mensura alio atque alio tritico plena pendeat modo viginti tantum, modo 26. aut 27. libras. Pergit Plinius: *Lex certa naturæ, ut in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat, sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congium aque capiat, ut scirem, quomodo hæc Plinii verba intelligenda essent, iussi periculum fieri in eo genere panis, quo ego vtor, quod hic in medium adducere non pigebit.* Sedanensis tritici non contemnendi quartarius rarus, antequam ad pistrinum deucheretur, compertus est pendere tantum libras Parisinas vnam & quadraginta, & paulo plus, deducto sacci pondere. Relata è pistrino, forma pendebat tantum quadraginta libras, ac duas vncias, euauerant ergo circiter quatuordecim vncia in puluerem. Nihil enim excerptum fuisse, mihi affirmabant domestici, subducti furfures pendebant nouem libras, & duas vncias, similia seorsim appensa non est, quod tamen fieri debuit. Pendebat igitur hæc circiter triginta libras & semis, aut aliquantulo plus. Nam aliquid euanescat, & de pondere decrescat, necesse est. Hinc similia fermentoque eius subigendo opus fuerunt Parisinae aquæ libræ quindecim. Itaque farina iam subacta pendebat libras quadraginta quinque, & vncias octo. Ex ea confecti sunt grandiusculi panes sex, qui simul omnes adhuc calidi pendebant quadraginta libras, & vncias quinque cum semisse. Frigidi vero non appensi sunt, sed pendere poterant circiter quadraginta libras, nam per exhalationem aliquid semper decrescit de pondere, donec plane refrigerit panis. Vides ergo ex triginta circiter similia libris confectas quadraginta panis cibarii libras, atque ita tertia portio non quidem ad tritici, sed ad simile pondus accessit. Triticum vero & panis cibarius ex eo confectus subducto in furfures circiter farinæ quadrante, eiusdem fere fuerunt ponderis. Rursus farinæ libras vnam & viginti, Parisinas siue Rom. triginta duas appendi iussi, & ex ea confici panes antopyros, hoc est, nullis profus furfuribus detractis: hi iam frigidi pendebant libras Parisinas viginti sex, & drachmam insuper Romanas vndequadraginta cum besse. Ita quarta fere tritici vel farinacei ponderis pars ad panis pondus accessit. Vigenus ait,

se sextarium filiginis Parisinum comperisse, pendere libras 220. Relata è
 pislrino farina tres libras minus pendebat. Ex ea confectæ sunt panum
 autoprorum 34. *ἑξήκοντες*, quorum massa anteq̃ furno imponeretur,
 pendebat vncias quaternas & denas. lidem vero panes iam cocti & frigi-
 di pendebant vncias duodenas, ita pendebant simul omnes libras Parisi-
 nas sex & trecentas. Hæc farina bessem aquæ fere hausit. Duodecim fa-
 rinæ libræ dederunt circiter 20. massæ libras, panis v. 17. Sed Plinius nō ea
 semper, quæ *ἁπλοῦς* experimento certo compererat, sed & quæ per trā-
 fennam viderat, in confabulationib. audiuerat, aut cursim legerat, *ἁπλοῦς*
ἁπλοῦς in aduersaria sua conferebat, ex quib. postea libros suos confecit.
 Tu ergo Plinii verba eo modo intelligito, quo accipienda esse docet ipsa
 rei veritas & experientia. Cum, inquam, ait, *Quibusdam generibus per se*
pondus accedit, sicut Balearico modio (lege modius) tritici panis pondo reddit tri-
ginta; intelligendum id de farina subacta, non in panes excocta. Modius
 tritici Romanus pendet libras 20. Huius tritici farina (nullis subductis
 furfurib.) subigēdæ opus erunt vt minimum decem aquæ libræ, ita fiunt
 triginta libræ, ex quib. ignis nonam circiter partem absumit. Ita remanēt
 libræ 26 $\frac{2}{3}$. Pergit Plinius: *Quibusdam in binis mixtis vt Cyprio & Alexandrino*
viginti prope libras non excedentibus Cyprium fuscum est, panemq; nigrum facit.
Itaq; misetur Alexandrinum candidum, redduntq; 25. pondo. Thebaicum libras ad-
iiit, h. e. ex Thebaici tritici modio nullis excretis furfurib. fiunt panis
pōdo XXVI. quod facile credi potest. Quod si panes illi pependissent pō-
do viginti sex cum besse, tum præcise pani autopyro tertia portio ad pa-
nis pondus accessisset. Hoc videtur obseruasse Cato, cum compeditis suis
dabat in diem panis pondo quaterna, villico vero modios in mensem
quaternos, & semissem per æstatem. Nam modii quatuor & semis pen-
dent libras 90 huic ponderi accedat in subactu tertia portio, sient libræ
129. ex quib. sient panes triginta quaternarum librarum. Caterum mo-
*dium etiam medimnum dictum, docet Helychius, *ἡμέτερον μέτρον ἑξή-**
ἑκόντων δύο μοδίων. Et Cicero Verrina p. 123. *Vt probaret hoc Apronius, triticum*
imperat Verres Agrinensibus, vii in medimna singula dentur Apronio sestertii ter-
ni. Et p. 126. *Itane dissolte decimas vendidisti, vt cum medimnum quindecim mil-*
libus vanissent, hoc est, HS XXXXV. vt lucri Decumano HS MMM darentur. Atqui
 passim ex Ciceroe constat, hoc fuisse sæpe modii Romani pretium, vt
 binis, ternis, aliquando & quaternis sestertiis veniret. Caterum Cato cap.
 58. *Oleum in menses dato vnicuiq; sextarium, salis vnicuiq; in anno modium, satis*
est. Sed obseruatione dignum est, quod mensura liquidorum, quæ hodie
 Romæ Congitellus vocatur, est eiusdem cum hoc prisco Romanorum
 modio capacitatis, capitq; cabos, capithas vel bocales 4, folietas 8. Con-
 gitelli

gitelli vox est diminutiua, quasi congiolum dicas. Certe formæ huius analogia id postulare videtur. Sed potuit huic congiio diminutiua affingi forma per Antiphrasin, quemadmodum cum Romani duos Gigantes vocarunt, alterum Pulsionem, alterum Secundillam. Hic ergo congium ἀπλῶς significat, quia reuera mensura hæc est congius non quidem Romanus, sed Babylonius reliquorum omnium amplissimus, si primarium excipias.

XLII.

ἡλέδς Atticus est mensura aridorum, habens sex pollices Atticos altitudinis, octo latitudinis, 12. longitudinis, amplitudinis 576 Romanos 651 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$, capiens vncias Atticas tritici 266 $\frac{2}{3}$, olei 320, aquæ 360, mellis 480. Probationes vide sup. in voce ἡμίκτον.

XLIII.

Cophinus videtur fuisse mensura tam liquidorum, quam aridorum, habens octo pollices Atticos altitudinis, 9. latitud. longitud. totidem, amplitudinis 648. Romanos 732 $\frac{1}{4}$, vt penderet libras Romanas tritici 25, olei 30, aquæ 33, cum triente, mellis 40. Hesy chius: κόφινος μέτρον χορῶν χόας τρεῖς. Syrus Interpres vocem retinet Mat. 17. 20. cum alioqui vox Syriaca significat foramen acus & securis. Pollux: ὁ μόνον ἢ ἡ κοτύλη ἢ ἡ γράνη ἢ ἡ ξηρὴν μέτρον, ὡς πολλὰ ἀχόθεν ἢ κομωδία ὑποδηλοῖ, ἀλλὰ καὶ κόφινος μέτρον Βοιωτῶν ἀμφὸς μετῶν. Στέφανος γδὲ φησὶν ἐν τῷ κωνησίῳ, τὰ ἢ ἀφιταῖμιν πᾶς ἐπάλοισι, πετάρων δεσχημῶν μάλιστὰ τὸν κόφινος, τὶ λέγεις, μέτρον ἐχρόντο κόφινος, ἢ τὸ τῷ ἀπὸ οἴνου κόφινος, δυνάμενος τρεῖς χόας πορρῶν τῷ τῷ πᾶς κοφίνας. Locus corruptus, nescio an sic restitui possit, μέτρον ἐχρόντο καὶ κόφινος ἢ ἐν τοῖς ξηροῖς, ἢ ἄλλο. Ἔτο ἐν τῷ τα πυρῶν κόφινος λέγει, ὅπ οἱ κίφινος δυνάμενος τρεῖς χόας τοῦ τῷ τῷ δεσχημῶς, ἐδύατο. Falsum, inquit, videtur, quod respondet seruus cophinum farinæ vñisse 4 drachmis. Nam hæc est summa annonæ caritas: sed ita seruili dolo respondisse videtur, quia cophinus vini totidem drachmis constare poterat, quod est sane commodum vini pretium, qua ratione Parisina vini pinta duobus circiter solidis estimari poterit. Potest & dici cophinus capere tres congios non Atticos, sed Romanos. Hac ratione Syriaca vox Syriaco pedi conueniet, vt habeat sex pollices Syriacos altitudinis, latitudinis totidem, longitudinis 12, amplitudinis 432, ita pēdebit vncias tritici 270, olei 324, vini 360, mellis 480. Cadmus a. Thebaram conditor, quibus mensuris potius vsus sit, quam Syriacis homo Syrus.

XLIV.

Modius aut Bocotius siue Bossellus Parisinus (vulgo Boisseau) est mensura aridorū Romano modio ἀγάλος, habens sex pollices Parisinos altitudinis, 8. latitudinis, 12. longitudinis, amplitudinis 576. Romanos vero septingentos nonaginta & $\frac{1}{3}$, pēdetque Parisinas tritici libras

libras octodecim, olei vnam & viginti cum triete, aquæ viginti quatuor, mellis triginta duas, vel Romanas libras tritici 27. olei triginta duas, aquæ 36. mellis duodequinginta. Budæus, *Cum vasculum*, inquit, *drantale* (hoc est, ternos semifextariolos Parisinos capiens) *tritico prima bonitatis implerem, identidemq; in modium* (id est, Bossellum) *transfunderem, non ante adequatum ad summa labra reddidi, quam sedecies impletum, identidem vasculum in modium transfundi. Id cum ad pintam exigerem, duodecies exhausta observatione transuafando.* Atque hæc quidem Budæus vere & accurate. Sed in eo fallitur, quod putat modium Rom. eiusdem fere fuisse capacitatis cum modio Parisino, cum tres modii Parisini quatuor Romanos capiant. In eo tamen conueniunt, quod Modius Rom. melle plenus tantundem pendet, atque modius Parisinus aqua plenus.

XLV.

Vrna Romana in liquidis, Satum Hebræorum & modius Atticus in aridis, mensuræ sunt habentes, vrna quidem sex pollices Rom. altitudinis, nouem latitudinis, sexdecim longitudinis, amplitudinis octingentos sexaginta quatuor. Satum vero sex pollices Hebraicos altitudinis, octo latitudinis, nouem longitudinis, amplitudinis 432. Modius Atticus sex pollices Atticos altitudinis, decem latitudinis, tredecim longitudinis, amplitudinis 780. pendentq; libras Rom. tritici triginta, olei triginta sex, vini quadraginta, aquæ quadraginta cum semisse, mellis quinquaginta quatuor. Dioscorides: ἡ ὕρνα ἐλαίου λίτρας λς'. ἡ ὕρνα οἴνου λίτρας μ'. R. D. Kimchi: *Sea est tertia pars mensuræ, quam vocant Ephā.* Bahal Harus in voce Ciccar ככב. *Sea capit sex cabos, quatuor Sea conficiunt viginti quatuor cabos.* Seam quoq; recentiores Hebræi vocant denarium, id est, drachmam. Monuimus enim Iudæos semper pro drachma denarium accipere. Quæ admodum igitur denarius, id est, drachma pendet duodecim Pondionim *συνμικτά*, sic Sea capit duodecim pondionim *ματεικά*. Idem Bahal Harus in voce kab כב. *Tres denarii, inquit, capiunt octodecim cabos eadem ratione, quæ quatuor sea selahum implent.* Sicut enim Selah pendet quatuor denarios, sic quatuor sea selahum implent, vel in selahum congeruntur. Itaque sea denario respondet. *Tres denarii sunt tres sea, & tres sea sunt octodecim kabi.* Hæc R. Nathan. R. Schelomoh in Leuit. c. 14. *Satum habet sex Kabos. Kabus quatuor Logos.* Hieron. in Mat. c. 13. *Satum genus est mensuræ iuxta morem Palestinae Prouinciae, vnum & dimidium capiens modium, Romanum scilicet.* Iosephus *Ἀρχαιολογ.* l. 9. c. 2. *ἰσχύει ἢ σάτον μόδιον καὶ ἡμίσειν ἰταλικόν.* Epiphanius: *τὸ σάτον ὑς' ἑξῶν, lege, κς.* & intellige de sextariis Atticis, vel lege κς'. & intellige de sextariis Rom. Eadem mensura modius appellatur. Modius, inquam, Atticus, Hebraicus, & fortasse Babylonius. Epiphanius: *Ἐ μὸδιον ἢ τάνομα* inquit,

inquit, *ἄρα πολλῆς ἀκραιβίας ὑπὸ τῶν Ἑβραίων εὐρέθη εἰκοσι δύο ἑξῶν ὑπαρχόν,*
 multis verbis in hunc numerum ἀλληγυεῖζαι, sane perquam ridicule. Bea-
 uuit tamen nos hæc allegoria, quæ veram Attici modii & Hebraici sati
 capacitatem nos edocuit. *Quemadmodum, inquit, Veteris Testamenti Canon*
viginti duos libros complectitur, ita alphabetum Hebræorum viginti duo elementa,
ἑῶν ἑκάστου ἑξῶν ἑξῶν, quod ab ipsis κατ' ἐξοχὴν modius, siue midda, h. e. μέτρον ἀ-
πλωῆς dicitur, capit viginti duos sextarios, Atticos videlicet. Nam si accurate
loqui velis, satum Hebræorum capit sextarios Rom. 24. Atticos 21 $\frac{1}{2}$, sed
audi altius mysterium: καὶ ἐγενήθησαν ἡμῖν κβ'. ἑξῶν ὁ καλεῖται παρ' Ἑβραίοις
μόδι, παρ' Ἑλλησι μόδιος. ἄρα τὴν τεσσάρων, καὶ πλῆθος ἕκαστος αἰγύπτιοι μὲν τοῖς ἑ-
το καλοῦσι, ὁμοίως ἕκαστος Σύροι καὶ Ἀραβες μόδιος λέγουσιν, ὁ ἐρμηνεύεται ὁμολογία.
πληρωθεὶς γὰρ ὁ μόδιος ὁμολογεῖται ὅτι πεπληρωμαι, καλεῖται ἕκαστος γράμων. Epi-
phanius cum inquireret, an vox μόδιος aliquid apud Hebræos significa-
ret, offendit Iudæum aliquem, non tam ignarum, quam εἰρωνά, qui re-
spondit Epiphanio, vocem hanc Hebraice scribi מִדָּה, μόδη, hoc est, ὁ
ὁμολογέμενος. Sed aut illa vox μόδιος nihil cum Hebræo habet commune,
& ignota est originis, aut fit ab Hebræa voce מִדָּה Middah, h. e. μέτρον,
quod Græci ἄρα τὴν τεσσάρων τε corruerunt in μόδιος. Eadem allegoria, sed
interpolata extat etiam apud Isidorum Originum lib. XVI. c. 25. Modius
dicitur ab eo, quod sit suo modo perfectus. Est autem mensura librarum XLIII. id est,
Sextariorum XXII. cuius numeri causa inde tracta est, quod in principio Deus XXII.
opera fecerit. Vide reliqua ad allegoriam pertinentia. Pro XLII. legendum
XL. vel XLS. Nam nullo, quod quidem sciam, modo possunt modio vere
tribui libræ XLIII. Sed, ut diximus, pendet præcise vini libras XL. aquæ
XLS. Pergit Isidorus: Satum genus est mensura iuxta morem Prouincia Pala-
estina vnum & dimidium modium capiens. Cuius nomen ex Hebræo tractum est.
Satum enim apud eos nominatur sumptio siue leuatio, eo quod, qui metitur, ean-
dem mensuram sumat ac leuet. Est & aliud satum mensura sextariorum XXII. ca-
pax quasi modius. In Etymologia non fallitur Isidorus: Radix enim מִדָּה
si non Hebræis, saltem in Arabica lingua significat attollere, transferre.
At in definitione plurimum fallitur: Quia enim audierat alios dicentes,
Satum esse modium, alios qui dicerent, satum esse sesquimodium, ideo
putauit duplex esse satum, cum reuera multiplex sit non satum, sed mo-
dus. Satum est sesquimodius Romanus, idem satum est modius Atti-
cus, Syriacus, Arabicus, & Babyl. &c. Itaq; Syrus Interpres Noui Test. Græ-
cam vocem μόδιος semper vertit satum. Mat. V. 15. Mar. IV. 21. Luc. XI. 33.
Vicissim satum LXX. vertunt modium, Genes. XVIII. 6. 1. Sam. XXIV. 3.
Reg. VII. bis terue. Cum ergo Syrorum quoque propria sit hæc mensura,
habebit octo pollices Syriacos altitudinis, totidem latitudinis, longitu-

M dinis

dinis nouem, amplitudinis 576. Poterit quoque Babylonis conuenire; si modo tribuantur ipsi quatuor altitudinis pollices Babylonii, latitudinis nouem, longitudinis nouem, amplitudinis 324. capietque capitibus Babylonias quatuor. Quod autem fatum Epiphanius cum Ægyptiaco quoque modio componit, id facit propter affinitatem potius, quam quod modius Hebraicus sit Ægyptiaco prorsus æqualis.

XLVI.

Modius Ægyptiacus habet sex pollices Ægyptiacos altitudinis, nouem latitudinis, decem longitudinis, amplitudinis 540. capitque uncias Rom. tritici 375. olei 450. vini quadragintas, mellis 675. hyphas Ægyptiacas decem, Hinia viginti. Attico quoque modio videntur commode tribui posse Attici sextarii $21\frac{3}{4}$. pollices Attici 783. uncia Rom. tritici 362 $\frac{1}{2}$. olei 435. &c.

XLVII.

Simmer Heidelbergicus & Quadrantal Toletanum, vel Arroba Toletana mensuræ sunt aridorum, eiusdem fere capacitatis. Et Simmer quidem habet octo pollices Heidelbergicos altitudinis, duodecim latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis 1152. pendet uncias Heidelbergicas tritici trecentas sexaginta olei 432. vini quadringentas octoginta, mellis 648. libras vero Rom. $33\frac{1}{2}$. olei quadraginta, aquæ 45. mellis 60. Est, inquam, dimidia pars W erntzel, quemadmodum Viertheil dimidia pars Simmeri, & Impfell V iertheil. Arroba vero ארובה est vox Arabica, quæ potest significare tum quadrantem, tum quadrantal. Vtraque significatio Arrobae Toletanæ competit. Primum enim est quadrantal Toletanum, hoc est, mensura cubica ex pede Toletano confecta, duodecim vndique pollices Toletanos habens. Præterea Arroba tritici plena cum exiguo W erntzel auctario efficit quadrantem Quintalis Toletani. Pendet enim libras Toletanas 24. tritici, olei 28 $\frac{3}{4}$. vini 32. mellis 43 $\frac{1}{2}$. Libras vero Rom. tritici 34. uncias 408. olei 489 $\frac{3}{4}$. vini 544. mellis 734. uncias denique Parisinas tritici 350. olei 420. aquæ 47 $\frac{1}{2}$. mellis 630.

XLVIII.

Modius Siculus est aridorum mensura habens octo pollices Rom. altitudinis, 12. latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis mille centum & quinquaginta duos, pendetque libras Rom. tritici 40. olei duodequingenta, vini 54. mellis 72. Ita modius Siculus capit præcise duos Rom. inos modios. Definitionem hanc colligo ex aliquot Cicero- nis locis in Verrinis.

XLIX.

Ἀμφορέως γεωργικὸς est mensura liquidorum, habens nouem pollices Atticos altitudinis, latitudinis 12. totidem lōgitudinis, amplitudinis mille ducentos nonaginta sex, Romanos $1464\frac{27}{32}$. pendetque libras Rom. tritici quinquaginta, olei 60. aquę 67 & semis, vini 66. cum bese, mellis 90. Cleopatra: ἐν ᾗ τοῖς γεωργικοῖς εὖρον ἀμφορέα ἕξ ὠν λς. κοτυλῶν μύ. Georgicarum scilicet. Cum ergo audis ἀμφορέα γεωργικὸν capientem sextarios Atticos 361. hinc colligere potes, fuisse & ἀμφορέα Ἀττικὸν capientem sextarios Atticos 24. vncias tritici Romanas 40. olei 480. aquę 540. mellis 720. quia tamen nusquam legi hanc Ἀττικὴ ἀμφορέως definitionem, ideo rem studiosis amplius inquirendam relinquimus. Hoc tantum monebo, si Amphoreus Atticus sit Georgici bes, tum erit Heidelbergico Simmero æqualis.

L.

Amphora, Quadrantal Rom. siue κερῶμιον aut Dorach Italicum est mensura liquidorum, cubica habens quaquauerfum duodenos pollices Rom. siue pedem Rom. in vniuersum pollices Rom. mille septingentos duodetriginta, pendetque libras Rom. tritici sexaginta, olei septuaginta duas, vini 80. mellis centum & octo.

Volusius: Quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo, sextarios quadraginta octo, heminas nonaginta sex, quartarios centum nonaginta duos, Cyathos quingentos septuaginta sex.

Fannius:

Pes longo spatio, latoq, notetur in anglo, (lege, & alto)
 Angulus vi par sit quem claudit linea triplex
 Quatuor ex quadris medium cingatur inane,
 Amphora sit cubus, quam ne violare liceret
 Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.

Atque hæc causa est, cur Capitolinam Amphoram vocet Iulius Capitolinus in Maximino. Cleopatra: τὸ Ἰταλικὸν κερῶμιον χόας ἢ. h. e. congios octo. Galenus: τὸ κερῶμιον (Romanum) ἐλαφὺ ἔχει λίτρης εβ. οἶνου λι. π. μέλιτος & λίτρης ρή. Cleopatra idem, quin & Dioscorides in oleo & vino. Festus: Quadrantal vocabant antiqui, quam ex Græco ἀμφορέων dicunt, quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios.

Serapion: *Dorach Italicum habet choas octo. Chus Acfat Romana sex, id est, ἑξάς ἐξ.* Abensina: *Dorach Italicum est Iohain VIII. & Iohain, Acfat Romana sex.* Cum ergo Serapion ait, Aldorach lib. III. omnino legendum lib. L X X X. Iohain ab Hin, formatur eadem ratione, qua Iosue ab Hosea, & sexcenta alia. Congium autem Rom. Arabes vocant Hin propter analogiam, quia Hin conficitur ex Hebræorum semipede, quemadmodum congius Rom. ex semipede Romano. Alioqui Hin duplo capacior est congius Romano.

LI.

Ceranium siue quadrantal Atticum, Werntzel Heidelbergicum, & Quartarius Sedanensis, sunt aridorum mensuræ eiusdem capacitatis. Et Ceranium quidem Atticum conficitur ex Attico pede cubico, quemadmodum Ceranium Italicum siue Amphora Romana ex pede Romano, ac proinde capit pollices Atticos 1728. Romanos 1953 $\frac{1}{3}$. pendetque libras Rom. tritici sexaginta sex cum besse, olei octoginta, aquæ nonaginta, mellis centum & viginti. Dioscorides: τὸ κεράμιον μέλισι ἔχει λίτρας 96.

Werntzel autem Heidelbergicum habet pollices Heidelbergicos altitudinis octo, latitudinis duodecim, longitudinis viginti quatuor, amplitudinis 2304. vel pedes Heidelbergicos longitudinis duos, latitudinis vnum, altitudinis bessem, amplitudinis vnum cum triente, pendetque libras Heidelbergicas siliginis vnam & quadraginta, tritici quadraginta quinque, olei 54. vini sexaginta, mellis vnam & octoginta, ac proinde libras Rom. tritici 66 $\frac{2}{3}$. &c. Capit, inquam Simmeros duos, Wiertel quatuor, etiamsi Wiertel proprie sit liquidorum, Simmer & Werntzel aridorum. Quartarius Sedanensis multis vicinorum oppidis communis ita dicitur, quod sit sextarii triticarii quadrans. Sextarius autem triticarius dici videtur, quasi sesextarius, id est, ἡμίεκτον. Nam tum Lutetiæ, tum hic & alibi in Gallia est non sexta, sed duodecima pars eius mensuræ, quam vocant Muid, vel muyd. Nobis distinctionis ergo mudium vel modium dicetur neutro genere. Sedanensis ergo quartarius rarus pendet libras tritici Parisinas vnam & quadraginta cum semisse, aut, si triticeum sit quamoptimum, libras integras quadraginta duas Parisinas, Romanas vero sexaginta quatuor, siue mauius vncias Parisinas 672. Romanas 768. atque ita capit congios Sedanenses cubicos 9 $\frac{1}{2}$. Congios vero cylindricos, quos potos vocant, nouem cum triente. Sed quoties triticum venditur, solet huic raso quartario apponi duplex auctarium. Primum legitimum, alterum propemodum arbitrarium. Auctarium lege præscri-

præscriptum est vnius *ἡμισυδεκάτης* siue vicefime quartę partis. Itaque quartarius cum hoc auctario præcise respondet Attico Ceramio. Pendet enim Parisinas tritici libras $43\frac{3}{4}$ Romanas $66\frac{2}{3}$. siue mauius vncias Parisinas septingentas, Romanas octingentas, atque ita capit congios Sedenenses cubicos decem. Secundum autem auctarium, etiamsi proprie sit arbitrarium, tamen ab iis, quorum fidei res committitur à Magistratu, ita fere solet dispensari, vt quartarius optimi tritici cum hoc secundo auctario pendeat libras Parisinas quadraginta quinque, vncias septingentas & viginti, atque ita capit congios Cylindricos decem. Hæc duo auctaria simul iuncta conficiunt *τὴν πρῶτην ἀφαιρέσειν δεκάτην*, cuius loco (vbi res priuati hominis arbitrio geritur) alii *τὴν πρῶτην ἀφαιρέσειν* tantum, aut etiam *ἐκκαδέκατην* dant, alii contra *τὴν δεκάτην* exigunt. Hæc eo accuratius à nobis indagata, & enarrata sunt, quia nobis persuademus, neminem posse hoc mensurario negotio probe fungi, nisi prius municipales regionis, aut vrbis, quam incolit, mensuras quam accuratissime inter se comparare didicerit.

LII.

Semimedimnus Parisinus, vulgo minotus, siue quadrantal Parisinum est mensura aridorum cubica ex pede Parisino confecta, habens vndique duodenos Parisinos pollices. Capit ergo Minotus in vniuersum pollices Parisinos 1728. Romanos circiter 2370 $\frac{10}{27}$, pendetque libras Parisinas tritici quinquaginta quatuor, olei sexaginta quatuor, aquæ septuaginta duas, mellis nonaginta sex. Romanas vero libras tritici 81. olei nonaginta sex, aquæ 108. mellis centum quadraginta quatuor. Hinc conuenit, quod Budæus ait, amphoram è Gallico pede confectam capere pintas Parisinas triginta sex. Quod autem Temporarius Blesensis Iurisconsultus in suo de mensuris opere M.S. ait, amphoram è pede Gallico confectam pendere tantum vncias aquæ mille centum & duas, cum amphora ex pede Parisino capiat pintas triginta sex, ac proinde pendeat libras Parisinas 72. vncias Parisinas 1152. hoc est, vncias quinquaginta plus quam Temporarii quadrans, id vitio fabrorum contigit, qui Temporarii Quadrantal aliquanto breuius fecerant, quam par esset. Omnino enim minotus cylindricus pendet libras, vt diximus, tritici quinquaginta quatuor, ac proinde aquæ septuaginta duas, h. e. vncias Parisinas tritici 864. aquæ 1152. sed minotus ille Cylindricus cubico duodeuiginti aquæ vncias capaciorem est, vt docet analogia, quam supra notauimus, ac proinde minotus cubicus siue Quadrantal ex pede Parisino confectum pendebit tantum mille centum & triginta quatuor vncias aquæ

aquæ Parisinas, tritici vero octingentas & quinquaginta cum semisse, prout me expertum esse iam supra monui. Budæus minotum hunc quadrantem appellat, habita scil. sextarii triticarii ratione.

LIII.

Maris est mensura Persica, habens quatuor pollices Persicos altitudinis, 12. latitudinis, longitudinis 25. amplitudinis 1200. capiens vncias Rom. tritici mille, olei 1200 aquæ 1350. mellis 1800. Rolygnus srat. l. 4. *μάρις ἐστὶ δὲ καὶ ἡ οὖν Ἀσίτικοι*, vel est mensura Babylonia, habens pollices Babylonicos altitudinis nouem, latitudinis decem, totidem longitudinis, amplitudinis nongentos.

LIV.

Bath & Epha Hebræorum, Hydria Romanorum, Metretes, Cadus & amphora Atheniensium mensuræ sunt eiusdem capacitatis, sed ita vt hydria habeat pedem Rom. altitudinis, totidemque latitudinis, sesquipedem vero longitudinis, amplitudinis pollices Romanos bis mille quingentos 92. Metretes vero 13. pollices Atticos latitudinis, nouem altitudinis, 20. longitudinis, amplitudinis 2340. Batus deniq; 9. pollices Hebraicos altitudinis, 12. latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis 1296. pendenteque libras Rom. tritici 90. olei 108. vini 120. aquæ 121½. mellis centum sexaginta duas. Iosephus *Ἀρχαιολ. l. 8. c. 2. ὁ δὲ βιάδιος δὴ αὐτῆς χωρῆσαι ἕξας ἐκδομήκοντα δύο*, Romanos scilic. Epiphan. *βιάδιος*, vel, vt legit Agricola, *βιάδιος ἐστὶν ἐπιπνεύεται ἐλαστικῆς ὄν, ἕστὶ δὲ ἕξων πεντήκοντα κόλλα δὲ ὄν ἐστὶν ὡσαύτως τοῖς ἑβραῖοις τὸ ἡμίονος ὅμοιον ἐστὶ δὲ ἕξων κέ*. Eadem erroris analogia, quam sæpius iam explicauimus. Bathus tritico plenus pendet vncias Rom. mille & octoginta, diuide id per quinquaginta, habebis vncias 21¾. atqui tantundem fere pendet Atticus sextarius vino plenus. Hinc est quod putat Epiphan. Bathum capere tantum sextarios Atticos 50. collathum siue dimidium Bathum XXV. Nisi quis dicat, q̄ certe malim, Epiphanium eam Hebræorum Batho definitionem tribuere, q̄ Ægyptiaco Batho proprie conueniat. Hoc modo Collathum erit idem, quod modius Ægyptiacus, siue Collathum sit liquidorum, modius aridorum mensura, vt Hebræis Bat, & Epha eiusdem interim capacitatis, siue modium suum Ægyptii collathum vocabant. Ita Batus Ægyptiacus habebit 9. pollices Ægyptiacos altitudinis, decem latitudinis, 12. longitudinis, amplitudinis 1080. capietque sextarios Romanos 50. præcise, libras tritici 62½. siue vncias Rom. 750. olei nongentas, vini mille, mellis 1350. modios Ægypt. 2. hyphas 20. Hieroym. in *Elaia c. 3. Bathus tres amphoræ, h. e. tres vrnæ Romanæ. Bat a. in liquidis idem est, quod Epha in aridis. Ezech. 45. v. 11: LXX. passim Epham vertunt τρία μέτρα, pro, tria fata vt Ex-*

vt Exod. XVI. τὸ ἕ γόμος τὸ δέκατον τῶν τριῶν μέτρων ἰῶ. Chaldaeus Paraphra-
stis: *Homer est decima pars trium satorum.*

Fannius:

*Attica praterea dicenda est amphora nobis
Seu Cadus, hanc facies si nostra adieceris vrnam.*

Amphora ergo capit sextarios Atticos 65. Romanos 72. Atque ita
nunc quoque, vt & in modio Atticæ mensuræ cum Rom. conueniunt,
ita tamen, vt si τὸ ἀκείβεις exquisitæ analogiæ exigas, dici possit amphora
Attica quatuor olei vnciis cado Romano capaxior. Isidorus Originum
l. 16. c. 25. *Cadus amphora Græca est, continens amphoras tres, id est, vrnas.* Est
autem cadus Hebræa vox hydriam significans, vt videre est Gen. XXIV.
Pollux libr. X. ait, amphoram metretam à Cratino appellatam. Suidas:
μέδμυϞ μοδίων ἕξ, ὡς ἔδ' μέτρων ἑξῶν ὀβ'. ἤτοι λιτρῶν ρή. Error siue librarij
siue Suidæ ipsius, qui imposuit Agricolaë, alioqui castigatissimi iudicii
viro. Sic ergo legendum, μέδμυϞ μοδίων ἕξ, μετρητῆς ἑξῶν (Rom.) ὀβ',
ἤτοι λιτρῶν ρή. nempe si oleo impleatur. Dioscorides l. 5. c. 82. Ἐστὶ δὲ μετρη-
τῆς χόβεις δέκα. Sic Hautinus, sic & Budæus legit. Perperam ergo Ruellius,
Alciatus, Agricola, receptam lectionem conuellunt, vt substituant vo-
cem δέκα δέκα. Metretes enim capit Romanos quidem congios 12. Choas
vero Atticos decem cum quatuor quintis, quam adiectionem neglexit
Dioscorides. Sic Metretes capit sextarios Rom. 72. Atticos 65. fere, vel
64 $\frac{3}{4}$. Nicandri interpres: ὁ μετρητῆς ἔχει ἑξῶς ἐκδομήκοντα δύο. Luc. 16. 6.
ἐκατὸν βάρους. ἐλαφ. Syrus Interpres vertit: *דעריבדעריב* centum metretas.
Sed lubens crediderim, Metretam Atticam capere præcise 65. sexta-
rios Atticos, ac proinde vncias Rom. tritici 108 $\frac{3}{4}$. olei mille trecentas
&c.

Ioannis 2. 6. μετρητῆς δύο, Syrus Interpres vertit *דעריבדעריב* duo
quadrantalia, quod si perperam ab illo dictum est, tum hæc erit causa
erroris, quod Quadrantal Atticum, h. e. cubus Atticus melle plenus
tantundem pendet, atque Bat oleo plenus, sed procul à vero discedit
Garaultius, primum quod putat, Amphoram Atticam esse quadrantale
Atticum, secundo, quod sic argumentatur: *Si quadrantale Atticum capit
tres vrnas, Romanum vero duas, vt vult Fannius, tum sequetur vt pes Atticus sit
sesquipes Romanus, quod est ἀσυλλόγιστον.* Nam amphora Attica reuera
continet vrnas tres, pollice Rom. 2502. Amphora Romana siue qua-
drantal Rom. pollice Rom. 1728. si capacitatem consideres, sane proportio
est sesquialtera, sed radix cubica non capacitas ipsa consideranda est.
Ergo

Ergo huius numeri 1728. radix cubica est 12. Illius vero 2592. quia cubicus non est, radix cubica præcise dari non potest, sed est numerus medius inter 13. & 14. Cubus numeri 13. est 2197. Cubus numeri 14. est 2744. Propius ergo accedit ad tredecim, quam ad 14. Itaque tantum abest, ut etiam data illa Garaultii suppositione futura sit ea Romani pedis ad Atticum ratio, quæ duorum ad tria, ut ne ea quidem plene futura sit ratio, quæ sex ad septem, vel quod idem est, duodecim ad quatuordecim. Quod si Metretes vel Batus est alicuius populi quadrantæ, ut innuere videtur Syrus Interpres, dixerim potius esse quadrantæ Syriacum. Ita pes Syriacus constabit partibus centum sexaginta sex, cuiusmodi pes Babylonius habet ducentas.

LV.

Metretes Georgicus & Ceramium, siue Quadrantal Ægyptiacum, quod à Scriptoribus nuncupatur Artaba Ægyptia, est mensura aridorum, habens undique duodenos pollices Ægyptiacos, vel pedem Atticum altitudinis, latitudinis tantundem, selsquipedem vero longitudinis, amplitudinis pollices Ægyptiacos 1728. Atticos 25927. Roman. 2929 $\frac{1}{2}$ pendetque libras Rom. tritici centum, olei centum & viginti, aquæ centum triginta quinque, vini 133 $\frac{1}{3}$, mellis centum & octoginta. Cleopatra: ἡ Λιβυπία ἀρτάλη ἔχει μόδιους (Romanos) ἑ, ὃ ὃ μόδιος Αἰγύπτιος καὶ Ἰταλικός (h. e. Romanus) ἔχει χοίνικας ἦ.

Fannius:

*Est etiam terris, quos aduena Nilus inundat
Artaba, cui superat modii pars tertia post tres.
Namq; decem modis (Atticis) explebitur Artaba triplex.*

Epiphanius: ἀρτάλη τὸ μέτρον παρ' Αἰγυπτίοις ἐκλήθη. ἐστὶ δ' ἐβδωμόκοντα δύο ξείων (Atticorum) τὸ ὃ αὐτὸ μέτρον, καὶ ὁ μετρητὴς ἔχει τὸ μέτρον τὸ ἀγίον, lege, τὸ μέτρον γεωργικόν. Cleopatra: ἐν ὃ τοῖς γεωργικοῖς εὐρον τὸν μετρητὴν ξείων Atticorum ὀβ. κοτυλιῶν (Georgicarum) ζς. Ideoque omnino mihi persuadeo, Artabam hanc esse non modo Ægyptiacum, sed & Georgicum quadrantæ, h. e. mensuram cubicam ex Ægyptiaco, & vetere Atheniensium pede confectam. Vide, quæ superiore libro de pede Ægyptiaco diximus. Quod autem Cleopatra ait: ὃ ὃ μόδιος Αἰγύπτιος καὶ Ἰταλικός ἔχει χοίνικας ἦ. aduerfari videtur Epiphanio dicenti, modium Ægyptiacum non Romano, sed Attico & Ægyptiaco respondere. Hæc tu sic conciliare potes, modius Romanus vel Italicus capit octo Chænicas festeriarias. Modius vero Ægyptiacus cum auctario πέντε καὶ δεκάτης οὐκ οὐκ Chænicas

Choenicas Georgicas. Isidorus Originum l. 16. c. 25. *Artaba mensura est apud Aegyptios sextariorum LXXII. composita ex eo numero propter LXXII. gentes vel linguas, quae orbem implerunt.*

LVI.

Medimnum siculum maius, & מדימנו Selah Hebraeorum sunt mensurae aridorum, habentes Medimnum quidem duos pedes Rom. longitudinis, vnum latitudinis, altitudinis itidem vnum, totius amplitudinis duos, siue pollices Rom. 3456. Selah vero est quadrantal Hebraeorum, pendetque libras Rom. tritici centum & viginti, olei centum quadraginta quatuor, vini centum sexaginta, mellis ducentas sexdecim. R. Nathan: *Sicut Selah pendet quatuor denarios, sic quatuor Sea in Selahum congeruntur.* Cicero in Verrem lib. 5. *Professio agri Leontini est ad iugera XXX. millia, haec sunt ad tritici medimna XC. tritici modium DXL. millia. &c.* Cum Cicero medimna ad modios reducat, non dubium est, quin medimna sicula sint, modii vero Romani.

Ita medimnum siculum maius capiebat modios siculos tres, modios vero Romanos siue medimna parua sex. Quin & fieri potest, vt quemadmodum Selah Hebraeorum, sic Medimnum Siculorum fuerit quadrantal, vt pes Siculus eiusdem fuerit longitudinis cum Hebraico, Perfico, Vrbinatè & Piceno.

LVII.

Faneca Toletana est aridorum mensura, habens decem pollices Toletanos altitudinis, 24 latitudinis, longitudinis 27. amplitudinis 6480. capitque libras Toletanas tritici nonaginta, olei 108. vini centum viginti, mellis 162. libras vero Rom. tritici 127½. olei 153. vini 170. mellis 229½. celemines duodecim.

LVIII.

Medimnus Atticus est mensura aridorum medimno siculo ἀνάλογον , habens duos pedes Atticos longitudinis, vnum latitudinis, altitudinis itidem vnum, amplitudinis duos, siue pollices Atticos 3456. Rom. 3906½. pendetq; libras Romanas tritici centum triginta tres cum triente, olei centum sexaginta, aquae centum octoginta, mellis ducentas quadraginta. Huius mensurae, quae maximi inter omnes Graecas est momenti, non satis accuratam tradunt definitionem autores. Pollux: $\text{κατύλη τὸ τέτον τῶ χοινίκοι, ὃ ἢ μέδιμον τῶ χοινίκοις ὀκτῶ καὶ πρῶτα ἑκόντα, ὃ ἢ ἡμιμέδιμον τῶ τεσσαρες καὶ εἴκοσι ὃ ἢ τελεὺς ἐκκαίδεκα, ὃ ἢ ἑκτεὺς ὀκτῶ, τὸ ἢ ἡμικτον τεσσαρες. Suidas: ἡμικτόν τεσσαρες, τῆστι δ. χοινίκαν, ὃ γὰρ μέδιμον μὴ χοινίκαν ἔστι. τῆτων τὸ ἑκτὸν εἶσιν ἢ χοινίκοι. τὸ ἢ ἡμικτον, τῆστι τὸ δωδέκατον τῶ μὴ χοινίκαν, τεσσαρες. Ἐὼυ μέδιμον ἐχόν τῶ χοινίκοις μὴ. τὸ ἢ ἡμιμέδιμον διπλο-$

N

νόπ

νόπ τὰς κδ'. εἶχαν. Hęc omnia vere quidem dicuntur, sed non satis recte connectuntur à Polluce. Verum, inquam, est, esse quandam Chœnicis speciem, nempe minimam, quæ tres tantum Cotylas capiat, id est, heminas Rom. Hęc est Chœnix, quam bilibrem diximus, verum quoq; est medimnum capere duodequingenta Chœnices, sed Atticas proprie dictas, & trilibres, non bilibres, quæ quaternas non ternas cotylas capiunt. At omnino falsum est, vel potius mendosum & truncum, quod apud eundem Suidam legitur: μέδιμνον ἔχει μολίων ἕξ, ὡς εἶ) μέτρον ἑξῶν οβ'. ἢτοι λιτρῶν ρή. Iam supra legendum monuimus, μέδιμνον ἔχει μετρητῆς ἑξῶν οβ'. Romanorum scilicet, ἢτον λιτρῶν ρή. Hi errores impulerunt Agricola, Fernelium, Ioh. Hurnium, & Franciscum Garaultium, ut medium tribuerēt duos & septuaginta sextarios Rom. sc. siue libras mensurales, hoc est, libras olei centum & octo. Contra, erit qui prima fronte Dioscoridem legens, credat medimno Attico tribuendos esse sextarios centum quadraginta quatuor, Chœnicias nonaginta sex. Sic enim ait, μέδιμνον ἔχει ἡμίεκτα ἰβ'. τὸ δ' ἡμίεκτον χόου δύο ὁ δὲ χῶς χοίνικας τέσσαρας. ὁ δ' ἡμίεκτον κοτύλας Ἀττικὰς τρεῖς σαδικῶν ἔχει ὀκτὼ ρπ'. sane chus capit quatuor Chœnicias bilibres ternarum cotylarum, ac proinde pendet drachmas tritici 180. sed si medimnus capit choas 24. profecto capiet & bilibres chœnicias XCVI. sextarios CXLIV. Causa erroris est, quod medimnus melle plenus tantundem pendet atque 24. Choes oleo pleni. Quemadmodum & hemiectum melle plenum tantundem pendet, atque duo choes oleo pleni.

In eundem scopulum impedit Galenus: ὁ μέδιμνον ἔχει ἡμίεκτα ἰβ'. τὸ δ' ἡμίεκτον χόου β'. ὁ δ' ἡμίεκτον χῶς δ'. Sed idem Galenus alibi rectius mediam viam inicit: ὁ Ἀττικὸς μέδιμνον ἔχει ἡμίεκτα ἰβ'. τὸ δ' ἡμίεκτον ἔχει χοίνικας δ'. ὡς μέδιμνον ἔχει χοίνικας μὴ. ἑξῶς ζς'. Hoc igitur firmum esto medimnum Atticum capere sextarios Atticos 96. Roman. 106. cum besse, Chœnicias bilibres septuaginta & unam, cum una nona. Chœnicias vero trilibres vel Atticas proprie dictas duodequingenta. Medimnum, inquam, rasum tritico plenum pendere libras centum triginta tres cum triente; cum auctario ἢ πενταδικτύλης libras Rom. centum quadraginta duas, cum duabus nonis, cum auctario sesquiduodecimæ siue $\frac{2}{3}$ pendere libras Rom. centum quadraginta quatuor Attico medimno, præcise respondet Halbmalder, id est, dimidius malderus Heidelbergeticus.

Quod autem Suidas ait, medimnum esse modiorum sex, hæc causa est, quia medimnus oleo plenus tantundem pendet, quantum sex modii Romani vino pleni. Cōtra Fauorinus dixit, medimnum esse modiorum

di orum septem, Rom. scilicet, quod tamen præcise verum non est. Isidorus Orig. lib. XVI. c. 25. *Medimna est mensura modiorum quinque*, hoc est, Medimnus Atticus cum auctario ἢ πεντακκαδράτης capit fere modios Hebræorum, siue sata rafa quinq; Cætera Isidori non sunt nauci. Huic Attico Medimno, si propter numeri rotundationē, non πεντακκαδράτιω pro more, sed ἑκκαδράτιω adicias, hoc est, congium Atticum vnum, efficies medimnum Georgicum, qui etiam Ægyptiacus esse potest, vt ei tribuas altitudinis pollices Ægyptiacos nouem, latitudinis duodecim, longitudinis viginti quatuor, amplitudinis 2448. vel duodecim pollices Atticos altitudinis, latitudinis 17. lōgitudinis 18. amplitudinis 3672. capitque vncias Rom. tritici mille septingentas, olei bis mille quadraginta, aquæ 2295. mellis 3060. Cleopatra: ἐν ᾗ τοῖς γεωργικοῖς εὖρον μέδιμον ξεσσαῶν Atticorum 96. κοτυλῶν (Georgicarum) 96.

LIX.

Artaba Babylonia vel Persica est mensura aridorum habens decem Rom. pollices altitudinis, duodeviginti latitudinis, viginti quatuor longitudinis, amplitudinis 4320. vel potius quatuor Babylonios pollices altitudinis, latitudinis quinque, longitudinis 41. amplitudinis 1620. vel denique nouem pollices Hebraicos Persicosue altitudinis, latitudinis duodecim, longitudinis viginti, amplitudinis 2160. pendetque libras Rom. tritici centum & quinquaginta, olei centum & octoginta, vini ducentas, mellis ducentas septuaginta. De hac Artaba intelligendum, quod LXX. & Hieronymus passim Chomerum sex Artabas vertunt, aut sex Artabas capere docent. Cum ergo Herodotus libro primo ait, Ἀρτάβη μέγιστον ἐστὶ περσικὸν χωρὸν μέδιμον Ἀττικὸν πλεόν ἡλίον ἔχει τείσιν Ἀττικῶν, intelligendum id de medimno cum auctario ἢ πεντακκαδράτης, vel potius ἑκκαδράτης propter subductionis facilitatem, siue de medimno Georgico, & de Chænicibus Atticis proprie dictis, quæ binos Atticos sextarios capiunt. Forte etiam Artaba Medica eadem fuit cum Persica, sed ita, vt ab autoribus minus accurate describatur. Polyænus stratag. l. 4. ἢ Ἀρτάβη μηδικὴ μέδιμον ἢ ἑξιν Ἀττικῶν.

Suidas: Ἀρτάβη μέγιστον μηδικὸν ὅτι Ἀττικῶν μέδιμον, immo Georgicus, cum auctario vnius Attici congi, siue centum vnciarum tritici, sed præstat Herodoti verbis insistere. Medimnus Atticus pendet vncias tritici mille sexcentas. Adde auctarium τῆς ἑκκαδράτης, siue centum vncias, fient vncia mille septingentæ. Tres Chænicæ Attici rasi, siue sextarii sex Attici pendent etiam rursus vncias

tritici centum. Ita colliguntur vncie tritici 1800. quot capit Artaba Persica sua Babylonia aut Medica.

LX.

Barillus Romanus est mensura liquidorum, quæ hodie Romæ est in vsu, habens vnum pedem Rom. altitudinis, duos longitudinis, latitudinis vnum & trientem, amplitudinis duos & bessem, siue pollices 4608. capitque libras Rom. tritici centum sexaginta, Olei 175 $\frac{1}{2}$. vini 213 $\frac{1}{3}$. mellis 288. congitellos octo, bocales 32. folietas 64. Itaque Barillus hic erit quadrantal Babylonium. Sed quo nomine Babylonii suum quadrantal nuncuparint, id vero nescimus, nisi quod Babylonia tritici Artaba cum auctario τὸ πέντε καὶ ἑξήκοντα æquat capacitatem quadrantalibus Babylonii siue Barilli Romani.

LXI.

Medimnus Parisinus, vulgo mina, est mensura aridorum, medimnis supra memoratis, tum, inquam, Attico, tum Siculo ἀνάλογον, habens duos pedes Parisinos longitudinis, latitudinis vnum, altitudinis tantundem, amplitudinis pedes duos, vel 3456. pollices Parisinos, Romanos vero circiter quinque millia septingentos & quadraginta $\frac{2}{3}$. pendetque libras tritici Parisinas centum & octo, olei centum viginti octo, aquæ centum quadraginta quatuor, mellis centum nonaginta duos. Romanas vero libras tritici centum sexaginta duas, olei centum nonaginta duas, aquæ ducentas sexdecim, mellis ducentas octoginta octo. Budeus sui assis l. V. fol. 133. Extat, inquit, in actis decurionum medimnum lectissimi tritici appensum iussu decurionum fuisse, inuentumque esse pondus centum & sexdecim librarum, qua ratio efficit in modium vndeicenas libras nostras & quadrantes. (lege, & trientem.) Hæc Budæi verba sic intelligenda sunt, medimnus tritici selectissimi Parisinus rarus pendet libras Parisinas octo & centum. Cum auctario τὸ δωδεκάτης libras centum & septendecim. Huic autem medimno à decurionib. appenso deesse potuit ad iustam auctarii mensuram, vna scilicet tritici libra, vt auctarii loco adiectum sit non τὸ δωδεκάτην, sed tantum τὸ τρισκαίδεκάτην, idque non plenum.

LXII.

Ohme Heidelbergicum est mensura liquidorum, habens duodecim pollices Heidelbergicos altitudinis, 24. latitudinis, longitudinis totidem, amplitudinis 6912. pendetque libras Heidelbergicas tritici 135. olei 162. vini 180. mellis 243. libras vero Rom. tritici ducentas, olei 240. aquæ 270. mellis 360. ac proinde Ceramia siue quadrantalia Attica tria præcise.

præcise. Tutius igitur est, & hanc & reliquas mensuras Heidelbergicas ex Attico pede conficere, quam ex Heidelbergico. Ita Ohme habebit pedem vnum Atticum altitudinis, latitudinis vnum, longitudinis tres, amplitudinis totidem.

LXIII.

Malder Heidelbergicum est aridorum mensura, habens 12. pollices Heidelbergicos altitudinis, 24. latitudinis, longitudinis 32. amplitudinis 9216. vel pedem vnum Atticum altitudinis, latitudinis vnum, longitudinis quatuor, amplitudinis totidem, siue pollices Atticos 6912. capitque libras Heidelbergicas tritici centum & octoginta, olei 216. vini 240. mellis 324. libras vero Rom. tritici 260 $\frac{2}{3}$. olei trecentas & viginti, aquæ trecentas sexaginta, mellis 480. Ceterum quia circa Heidelbergam rarus est tritici vsus, ideo si queras, quodnam sit legitimum huius mensuræ pondus, respondebitur tibi, pendere libras Heidelbergicas 164. si siligine videlicet impleatur, Werntzel 41. Simmer viginti & semis, Impfell quinque, & vncias duas. Sed quia triticum siligine nobilior est, ideo, vt reliquas, sic & has Heidelbergicas mensuras ad tritici pondus reuocare placuit, obseruata inter siliginis & tritici pondus ea ratione, quæ est inter decem & nouem, puta Impfell siligine plenum pendet libras Heidelbergicas quinque & duas vncias, ac proinde circiter vncias Heidelbergicas 82. vel 81. tritico igitur plenum pendebit vncias Heidelbergicas nonaginta.

LXIV.

Sextarius Parisinus maior est mensura aridorum habens duos pedes Parisinos latitudinis, longitudinis duos, altitudinis vnum, amplitudinis quatuor, siue pollices Parisinos 6912. Romanos 9481 $\frac{1}{2}$ pendetque libras Parisinas tritici ducentas sexdecim, olei ducentas quinquaginta sex, aquæ ducentas octoginta octo, mellis trecentas, octoginta quatuor, Romanas vero libras tritici trecentas viginti quatuor, olei trecentas octoginta quatuor, aquæ 432. mellis quingentas septuaginta sex.

LXV.

Letec Hebræorum est mensura aridorum habens triginta pollices Rom. longitudinis, latitudinis viginti quatuor, siue pedes duos, altitudinis sesquipedem, amplitudinis pollicum duodecim millia nongentos & sexaginta, siue cubicos pedes Rom. septem cum semisse, pollices Atticos vndecim millia septingentos, vel duodecim pollices Hebraicos altitudinis, totidem latitudinis, longitudinis 45. amplitudinis 6480. pendetque libras Romanas tritici quadringentas quinquaginta, olei quingentas quadraginta, vini sexcentas, mellis octingentas & decem, semel

N 3 tantum

tantum in Scriptura vox hæc reperitur. Hoseæ 3. 2. *Comparavi eam mihi quindecim siclis argenteis chomere hordei, & leteco hordei.* Vetus Interpres: *Fodi eam mihi quindecim argenteis, choro hordei & dimidio choro hordei.* LXX. ἐμισθωσάμην αὐτῶν μοι πεντηκοντα ἀργυρείους, καὶ γόμορ κειδής, καὶ νέβελ οἴνου. Atqui hoc non est sacrum contextum vertere, sed pervertere. Hieronymus in eum locum: *Pro gomor in Hebraico scriptum est shomer, quod omnes Interpretes absq̃, LXX. chorum interpretati sunt, sermone Græco & maxime Palestino, qui habet triginta modios. Et pro nebel vini in Hebraico legitur LETECH SEORIM, quod ceteri Interpretes ἡμίχορον ordei transtulerunt, id est, mediam partem chori, quæ facit quindecim modios, Hebræos scil. vel Atticos. R. D. Kimchi, Letech est chomeris dimidia pars. At Epiphanius, quia audiuerat eo versiculo haberi vocem Letec, ibique vidit tantum vocem gomor, quæ huic respondere posset, ideo putavit letec & gomor idem esse. λέτεκ, inquit, καὶ γόμορ τὸ αὐτὸ εἶσι. δέκα γὰρ καὶ πέντε μόδιοι σημαίνονται ἑτοί. Idem: δύο εἰς γόμορ, μέγα καὶ μικρόν, ὡν τὸ μέγα ἰσόματόν ἐστι τὰ λέτεκ δεκάπεντε, αὐτὸ ὄν μοδιόν, (Hebr. sc. modiorū, siue satorū,) λέτεκ ἕκαστὴν τῶν Ἑβραίων φωνῶν κέκληται, ὃ ἐστὶν ἕπαρμα ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς νεανίας ἐπαρθῆναι ἑξ δεκάπεντε μοδίων καὶ ἐπιδείναι τὸ ὄνω, sane non mediocre est istud onus. Est enim Letech fere sesquifextarius Parisinus, siue libræ Parisinæ 324. Atqui nostratium Assinorum onus ordinarium est Parisinus tritici sextarius. Sunt tamen qui non grauatim sesquifextarium Parisinum ferunt. Letec, inquam, tritici pendet Parisinas libras ducentas nonaginta quinq; Sesquifextarius Parisinus libras trecentas viginti duas. Redeamus ad Hebræos. R. Natan: *Letec est dimidia pars chori, continens quindecim seas, Ephas quinque.* Idem docet R. Schelomoh Iarchi in hunc Hoseæ locū, vbi etiam citat testimonium R. Hai docentis τὸ λέτεκ hordei pretium esse viginti quinque siclos. Chomeris vero quinquaginta. De minoribus autem siclis id intelligendum, atque adeo annona chara potius quam vili. In Bava media R. Abiiaici sic ait: *האם מיתוקיזהר סו סאם רישוע אריל סאם מיתוקיזהר סו סאם* *Letec capit quindecim seas cum auctario τῆς πεντηκοντα δέκατος, vel sexdecim rasas.* Nos autem pondus mensuræ rasæ semper hic ponimus. Quindecim sea rasæ pendent libras Rom. tritici quadringentas quinquaginta, quindecim cum auctario τῆς πεντηκοντα δέκατος, vel sexdecim rasæ pendent libras Romanas quadringentas octoginta. Sed enim dixeris, qui potuit vas pollices Hebraicos 6480. cubicos habens pendere quadringentas octoginta libras Romanas tritici, quod est Leteci pondus, teste R. Abiiaici? Respondeo, vt fatum sic & Letec esse duplx, rasum & cumulatum, iustum siue præcisum, & cum suo auctario. Nos rasum & iustum definimus. Præterea neq; Letec, neque medimnus Atticus, neque Ephæ vasorum nomina sunt, sed numerorum,*

merorum, quibus minorum mensurarum numerum sua multitudine importunum ad breuiiores summas contrahimus. Sic Parisinus sextarius vas non est, sed vox quædam, qua designamus duodecim modios, siue Bœotios Parisinos. Ideoq; sea siue satum, μέτρον siue middah, καὶ ἕξοχλὺν dicitur, quia est vasculorum aridis Hebræorum mensuris inseruientium maximum, quemadmodum & modius tum apud Græcos, tum apud Romanos, vnde & modius dicitur ab Hebræa voce middah מידה, i. e. mensura. Nos tamen ad methodi commoditatem, & vt facilius aridorum mensuræ cum liquidorum mensuris comparentur, ita agimus, ac si reuera fuissent aliqua vasa, eaque cubica, quæ medimnum, letecum, chomerum &c. caperent.

In liquidorum autem mensuris nihil à nobis ad methodi commoditatem confingitur, nisi quod vt aridorum, sic & liquidorum mensuræ, grandiores præsertim solent fieri rotundæ, κυλινδρειαί. Nos autem, quia circuli quadratura, εἴτε ὀπισθίως, εἴτε ἐκ ὀπισθίως nobis ignota est, ideo maluimus omnia vasa ad cubicam siue quadratam formam, quam ad circularem siue κυλινδρειαί reducere. Hoc ergo semel monuisse sufficiat. Satum tritici rasum pendet libras Roman. triginta. Cum auctario τριεντεκαδέκων pendebit libras triginta duas, Ephæ siue tria sata rasa pendebunt nonaginta libras, cum auctario nonaginta sex, atque ita proxime accedet ad pondus Artabæ, tritico plenæ, quæ causa esse potuit, vt hæc Artaba Ægyptia cum Ephæ vel Bato ad metreta confunderetur ab Epiphano.

Sed enim, quidni alii, vt & nos, τριεντεκαδὲκων acceperint auctarii loco, aut etiam δεκάτων? Certe tum Ephæ cum auctario Decumano vnâ tantum libra minus pendebit quam Artaba. Sic medimnus Atticus proprie capit sextarios Atticos nonaginta sex cum auctario τριεντεκαδέκων fiunt sextarii centum & duo. Cum auctario τριεντεκαδέκων fiunt sextarii 102 $\frac{2}{5}$. Ideo ad vitandam huius fragmenti ἀπειρίαν & molestiam assumitur ἡ δεκάτων, adde tres Chœnics Atticos siue sextarios Atticos sex, fiunt Attici sextarii centum & octo. Totidem sextarios capit Artaba Persica. Ideo recte dixit Herodotus, Artabam Persicam esse medimnum Atticum, nempe cum auctario legitimo, & tres insuper Chœnicos Atticos. Alioqui medimno Attico raso ac sine auctario sumpto addendi essent Chœnics Attici sex vel Chœnics militares tres.

Quod si medimnū sumas cum auctario τριεντεκαδέκων, vel δεκάτων, (quod auctarium

auctarium sane nimium est) tum medimnus Atticus idem erit cum Artaba medica vel Persica. Sed vt monuimus, melius & accuratius Herodotus, quam Polyenus Artabam definiit. Cæterum Epiphanium secutus est Isidorus Originum l. 16. c. 25. *Gomor XV. modiorum onus appendit. Corus XXX. modis impletur. Hic ab Hebraico sermone descendit, qui vocatur cora similitudine collis. Cora enim Hebraice colles appellantur. Coaceruati enim modii XXX. instar collis videntur, & onus Cameli efficiunt.* Hæc qualia sint, ex iis agnosceretur, quæ in Epiphanii ipsius verba obseruauimus.

LXVI.

Moius vel moiium vini Parisinum, vulgo Mui de vin, est mensura liquidorum cylindrica quidem, sed ita vt ad quadratam siue cubicam formam reducta habitura videatur pedem vnum altitudinis, latitudinis tantundem, longitudinis octo pedes cum triente, siue centum pollices Parisinos, amplitudinis pedes Parisinos cubicos octo cum triente, siue pollicum Parisinorum quatuordecim millia & quadringentos, Romanorum circiter nouendecim millia septingentos quinquaginta tres & $\frac{7}{8}$. Itaque vas istud pendebit libras Parisinas tritici quadringentas quinquaginta, quot Letec Romanas, olei $53\frac{1}{3}$ aquæ sexcentas, mellis octingentas, libras vero Rom. tritici sexcentas septuaginta quinque, olei octingentas, aquæ noucentas, mellis mille ducentas. Capit ergo sextarios Parisinos sexcentos, Pintas trecentas, sextarios minores triginta septem cum semisse, prout fert edictum Regium Henrici II. Anno 1557. fœcibus autem solet tribui selsquisextarius. Superfunt ergo triginta sex sextarii vini puri. Cæterum licet aqua vel vinum, quo modium impletur, pendeat tantum sexcentas libras Parisinas, tamen tria huiusmodi modia censentur pendere bina millia pondo, nempe quia vini ponderi adnumeratur etiam vasis pondus. Tria ergo huiusmodi modia vulgo tonellum nuncupamus. Atque hinc in genere quodlibet mercis genus bina librarum Parisinarum millia pendens tonelli nomine designatur. Sic nauis, quæ cum instrumento machinario centum & octoginta millia pondo ferre potest, dicitur nonagenaria vel nonaginta tonellos capere. Vide Budæum Assis lib. V.

LXVII.

Chomer siue Corus Hebræorum minor est tum aridorum, tum liquidorum mensura, cui si in vasis quadrati formam redigenda sit, tribuendus sit cubitus Rom. altitudinis, latitudinis pedes Rom. duo, longitudinis quinque, amplitudinis quindecim, siue pollicum viginti quinque millia nongenti & viginti, vel duodecim pollices Hebraicis altitudinis, viginti

viginti quatuor latitudinis, quadraginta quinque longitudinis, amplitudinis 12960. pendetque libras Rom. tritici nongentas, olei mille octoginta, vini mille ducentas, mellis mille sexcentas & viginti. Ezech. 45. 11. *Epha & Batus mensura vnus esto, vt capiat decimam Chomeris Batus, & decimam Chomeris Epha, ad Chomerum referatur vtriusq; mensura. v. 13. Hac esto oblatio, quam offeretis Iehoua, sexta Epha è Chomere tritici, offeretis quoq; sextam Epha è Chomere hordei. v. 14. Statutum olei esto decima Bati è coro. Batus est olei mensura. Decem Batorum est Chomer, quia decem bati Chomerum implent.* Hieronym. in hunc locum: *Et hic mutatis nominibus mensurarum in LXX. editione confusa sunt omnia, vt quid dicatur, non possit intelligi.*

Vulgata versio multo propius ad verum accedit, siue ea sit Hieronymi, siue cuiuspiam alterius. Nos hic ea verba posuimus, quæ mentem Prophetæ propius referre videntur. Esaias famem Israelitis extremam interminaturus, ait, futurum, vt ne decimam quidem sementis partem ex agro decerpuri sint. c. 5. v. 10. *Qui seminat chomerum, metet Epham. LXX.* ὁ σπείρων ἀρτάβας ἕξ, ποιήσει μέτρα τετα. Eusebius: *πενήκοντα ἑναρταβας*. Lib. 9. ὁ ἕκαστος ἑξ ἀρτάβων ἕξ. Idem ex Eupolemo: ὁ ἕκαστος τριῶν μέτρα ἕνα. Ita μέτρα τριῶν dictum, in aridis quidem erit satum, in liquidis batus. Hieronym. in Ezech. 45. *Corus, qui Hebraice dicitur Chomer, & à LXX. dicitur Gomor, habet triginta modios, tam in aridis speciebus, quam in liquentibus.* Ideo Leuit. 27. 16. Pro Chomere LXX. Corum, Hieronym. triginta modios vertit. Modios, inquam, Hebræos siue sata. R. D. Kimchi. *Chomer est idem quod Corus, capit q; decem Ephas, triginta Seas.* Idem docet R. Schelomoh Iarchi in Hoseæ 3. 2. Rursus Hieronymus in Esaiæ 5. 40. *Pro triginta modijs, quos nos pro coro posuimus, qui Hebraice dicitur Chomer, LXX. verterunt ἀρτάβας ἕξ, quæ mensura est Ægyptiaca, & facit modios viginti.* Hic sane dormiebat Hieronymus. Nam LXX. hic Persicam aut Medicam intelligunt Artabam, non Ægyptiacam, nisi forsan Ægyptiis fuit duplex Artaba, quarum vnus ad alteram sit ratio sesquialtera, hoc est, duæ Artabæ Persicæ vel Medicæ capiunt tres Artabas eiusmodi, quales Epiphanius & Fannius Ægyptiacas vocant. Præterea hæc Artaba, quæ est Chomeris aut Corisextans, capit non modios, sed congios Romanos viginti. Epiphanius: *ἀληπται τοίνυν ὁ κόρη ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς ἀφελέντι, ὁ καλεῖται κόρη. εἰσὶ δὲ μόδιοι (hoc est, sata) λ' κόρη ἢ λέγεται ἀπὸ τῆς βοιωτῆς ὑποθέσεως χαεῖα γὰρ καλεῖται βοιωτῆρες ἢ οἱ τεύχοντα μόδιοι ποιῶσι φορτῶν καμήλων, vel potius, ἡμίονοι.* Certe Caria כרית Chaldæis significat aceruum, cumulu, Car Hebreis כרית clitellas Cameli, Gen. 31. 34. quanquam hoc loco quidam etiam exdonunt stramentum. *Abscondit ergo Rachel idola patris sub clitellis Cameli, vel, sub stramento.* Et in Rabbiorum quoque scriptis Car כרית quandoque stramen-

stramentum significat. Hesychius *Εσπός*, *στράς*. Epiphanius ad clitellas Cameli respexit. Sed aliud est notatu non indignum; Corus capit septingentos viginti sextarios Rom. inter chœnicas, ea, quam sestertiarium diximus, capit sextarios Roman. duos. Itaq; Corus capit chœnicas 360. quot videl. sunt dies in æquabili anno Asiatico. Rursus Corus cum suo *ἡμετέριον δεκάτης* auctario venditus capit sextarios 768. Chœnicas sestertiaris 384. quot dies habet annus Lunaris Embolimæus. Quidquid sit ut chœnix sestertiaris erat multorum *ἡμετέριον δεκάτης* apud Rom. ita Corus erat q. annum hominis demensum. Id ad nostra tempora relatum, quomodo sese habeat, videamus. Corus tritici rasis pendet libras Rom. 90. cū auctario *ἡμετέριον δεκάτης* pendet libras 960. Dico ego hic homini non voraci sellulariam vitam agenti sufficere in annum Rom. tritici libras non modo 90. sed & 80. atq; adeo pauciores. Neq; v. de iis loquor, qui more Persarum nihil obsonii loco adhibent ad panem præter nasturtium; sed de iis, qui paulo liberalius agunt. Me quidem scio, in diem binas siue tritici, siue panis libras Rom. consumere non posse. Atq; adeo expertus sum, sesquilibram Rom. vel Parisinam panis candidi libram mihi sufficere posse, idq; abunde. Et alios video quamplurimos literatos viros, qui idem de se testentur. Sed cum hic eo pane pleriq; patres familias utuntur, cui dixi quartam tantum partem in fursures abire, sed ita, ut tantundem aquæ hauriat, quantum in fursures secernitur, ita quotidiano vsu experiri se testantur ternos fere tritici sextarios. Sedanenses singulis in annum posse sufficere. Hac ratione quartarius Sedanensis erit veluti mensurum hominis demensum. Pendet a. tritici grauissimi & optimi libras Parisinas $41\frac{1}{2}$. vel 42. ut quidem expertus sum, siue vncias Paris. 664. vel 672. Rom. fere 759. vel 768. tritici vero paulo leuioris, circiter Rom. libras 62. & semis, vncias Rom. 750. Hic a. auctarii loco adhibetur non *ἡμετέριον δεκάτης*, sed *ἡμετέριον δεκάτης* vel *εἰκοσιτετάρτη*. Hac ratione quartarius Sedanensis cum legitimo *ἡμετέριον δεκάτης* auctario pendebit circiter 700. vncias tritici Parisinas, Roman. 80. Atq; ita 80. libræ tritici Rom. in annum sufficient, in diem vero circiter binæ, vel vncia $26\frac{2}{3}$. Si modo 30. tantum dies mensi tribuantur anno 360. Sed liberale est, & veluti *αλεονόζον* istud demensum, ut in mensum in singula capita tribuantur singuli quartarii Sedanenses. Itaque Chœnix illa, quam bilibrem diximus, erat non illiberale demensum hominis diurnum. Cum ergo Ceramium Atticum Wernzel Heidelbergicum, & quartarius Sedanensis cum legitimo *ἡμετέριον δεκάτης* auctario sint eiusdem capacitatis, merito à nobis dici possunt mensurum hominis demensum. Vicissim duo Medimni Attici, Malderus

derus Heidelbergicus, & sextarius Sedanensis erunt quatuor mensum demensum. Tres Medimni Attici sesquimalderus Heidelbergicus, & tres sextarii Sedanenses erunt annum hominis demensum.

Quod si demensi diurni loco bilibri Chænice non contentus Atticam exigas, tum tibi in mensum opus erunt millenæ tritici vnciæ Romanæ, ac proinde totidem libræ Romanæ in annum, siue Corus integer cum auctario *πεντηκονταλίτης*, & insuper vnciæ tritici Romanæ quadraginta.

LXVIII.

Culeus Romanus & maior Hebræorum Corus sunt mensuræ eiusdem capacitatis. Et culeus quidem Romanus liquidorum mensura est, habens duos pedes Romanos altitudinis, duos latitudinis, quinque longitudinis, amplitudinis viginti; Romanos, inquam, pedes, vel si maioris pollicum Romanorum triginta quatuor millia quingentos & sexaginta.

Maior vero Corus est mensura aridorum habens pedes Hebraicos duos altitudinis, latitudinis totidem, longitudinis duos cum semisse, amplitudinis decem, siue pollices Hebræorum 17280. pendenteque libras Romanas tritici mille ducentas, olei mille quadringentas, & quadraginta, vini mille sexcentas, mellis bis mille centum & sexaginta.

Fannius:

Est & bis decies quam concipit amphora nobis

Culeus, hac nulla maior mensura liquoris.

Plinius lib. XIV. cap. IV. *Sæpenumero septenos culeos quaterna iugera, hoc est, amphoras centenas quadragenas musti dedere.* Columella l. 3. c. 3. *Quippe ut deterrimi generis sint vineæ, tamen si cultæ sint, singulos vtrig, culeos vini singula earum iugera perequabunt, ut trecentis nummus quadrageña vrna vaneant, quod minimum est pretium annonæ. Consumant tamen septem culei sestertium duo millia & centum nummos.* Corum autem Hebræorum qui dixerit fuisse duplicem, legi neminem, videtur tamen id colligi posse ex variis cori definitionibus. Et minoris quidem cori definitiones supra commemorauimus

Ad maiorem Corum hæc pertinere videntur: Iosephus belli Iudaici lib. 5. c. vlt. *Ἀλλὰ καὶ τῷ πολέμῳ μικρὸν ἔμπαροθεν, κλαδίον Ῥωμαίων ἀρχοντῶ, Ἰζμαήλ παρ' ἡμῖν ἀρχιερέως ὄντος, καὶ λιμῶ πῶν χάρακτα λαβόντος, ἀστειάρων δεσχυῶν πωλῆσθαι τὸν ἀστυρῶνα, κομιθέντος ἀλεύρου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἀζύμων, εἰς κόρυς ἑξομύκοντα μέτρον, ὃ ἔστι σικελικὸν ἢ εἰς ὅς καὶ (delēdū καὶ illud) τελέοντα, Ἀττικοὶ δὲ τετράκοντα εἰς, ὃ δὲ εἰς ἐτόλμησεν τῶν ἱερέων κείμενον εἰ φαγεῖν.*

vel hic locus plane corruptus est, vel sic intelligendus videtur, vt sumatur *μεδίμν* vox pro modio. Modium autem Atticum eundem esse cum Hebræo, iam supra diximus. Dicit ergo Iosephus, vnumquemque *Corum* capere tricenos siculos, modios. Hebræos vero quadragenos. Idem *Αρχαιολ.* l. 15. c. 11. ὁ ἥ κ' ἐστὶ δυνάμει μεδίμνος Ἀπικὸς δέκα. Hic vel legendum, *ματρητὰς*, vel *μέδιμνος σικελικὸς*, vt causa erroris sit, quod *Selah* vel *medimnus* siculus vini tantundem pendet, atque *medimnus* Atticus olei. Eodem referri potest, quod supra ex *Epiphan.* produximus. *Εἰληπῆαι τοίνυν ὁ κόρη ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς ἐβραϊκῆς, ὁ καλεῖται κόρη, εἰσὶ ἢ μὲδίοι λ'. κόρη ἢ λέγεται ἀπὸ τῆς βουῆς ἢ ποδὲς βουῆς. χαλεὰ ἢ καλεῖται βουῆς βουῆδες ἢ οἱ τετράκοντα μὲδίοι ποῖσι φορτῖον κρημῆν.* Etiam si concedatur esse vera hæc distinctio, quam instituimus inter *Corum* maiorem & minorem, tamen potuit *Epiphan.* eam ignorare, vel minus accurate tradere. Ea igitur sic potest explicari: *Corus* minor siue *Chomer* capit triginta modios Hebræos siue *sata*, estque onus muli, vt *Lctec* asini. Onus, inquam, grauissimum, tum asini tum muli robustissimi. Sic enim asinus baiulare dicitur *libras Parisinas* trecentas viginti quatuor, *Mulus* quingentas & nonaginta. Atqui solent asini non segnes *sextarium* tritici *Parisinum* baiulare, sed *sextarium* tantam, hoc est, *libras* ducentas & sedecim, vel ad summum 240. mulo itidem solent imponi, teste *Vigenero*, *libræ Parisinæ* 375. At muli *Regii*, qui *Francisci I. Regis* *λύτρων* *Fontarabiam* tulerunt, *Parisinas* auri *libras* 357 $\frac{1}{2}$ baiulabant, *Rom.* 416 $\frac{2}{3}$. Nam, vt testatur *Martinus Bellaius*, triginta duo muli ferebant decies centena ducenta & quadraginta aureorum millia, sed ex his poterat vnus esse vacuus, vt aliis, si forte quid in via contingeret, esset subsidio, ita cuique mulorum tribuentur præcise quadragena aureorum millia, *Romanarum* auri *vinciarum* quina millia, quæ efficiunt *Romanas* auri *libras* 416 $\frac{2}{3}$. *Parisi.* 357 $\frac{1}{2}$. Sed *arcarum* *ferratarum*, in quib. conditum erat aurum, poterat magnum esse pondus, puta *librarum* viginti vel duodeuiginti. Ita sient circiter 380. vel 375. *libræ Parisinæ*, prout vult *Vigenerus*. Quin etiam videro qui contendunt, mulum baiulare posse quadringentas, atque adeo quingentas *libras Parisinas*. Sexcentas vero aut 590. *libras* posse mulo imponi, *audiui* nunquam.

Corus autem maior *culeo Romano* respondens, capit modios siculos triginta, *Medimnos* siculos decem, *Atticos* nouem, estque onus *Cameli*. *Diodorus Siculus* l. 2. de *Camelis Arabicis* loquens: αἰ ἢ, inquit, πρὸς νατοφορεῖαν ἠσκημέναι, πρῶτον ἔτι ἀνὰ μεδίμνος δέκα νατοφορεῖαν, ἀνδρῶν πρὸς ἢ χετακείμενος ὅπῃ κλίνης πέντε βασίζουσιν. Decem *medimni Attici* pendunt *vinciarum tritici Romanarum* sexdecim, *Parisinarum* quatuordecim millia,

millia, ac proinde libras Parisinas octingentas septuaginta quinque. Huic conuenit, quod audio à quibusdam affirmari, duos Camelos grauius onus ferre posse, quam tres mulos, quantumuis robustos. Demus enim rarum esse Arabicorum Camelorum robur, vt reliqui *ὡς ἐν τῷ πρῶτῳ* non nisi 750. libras ferre possint, ita duo Cameli ferent libras mille quingentas. At quotus quisque mulus est, qui quingentas possit baiulare? Atque hæc omnia eo produximus, vt exploremus, primum sintne apud Hebræos duo Cori genera; secundo, quænam sit maioris cori capacitas. Vtrumque enim fatemur nobis adhuc incompertum esse. Itaque fas sit nobis Romanorum illud vsurpare, *Non liquet.*

LXIX.

Botta Romana est mensura liquidorum, habens vnum pedem Romanæ altitudinis, latitudinis duos & bessem, longitudinis quatuor, amplitudinis $21\frac{4}{3}$. vel pollices 36864. capitque libras Rom. tritici mille ducentas & octoginta, olei 1536. vini 1712. mellis 2304. Itaque huic vasi tribuuntur libræ Rom. vini mille septingentę, reliquum fęcibus imputatur. Capit autem Barillos Romanos siue quadrantalia Babylonia 8. libras tritici Parisinas octingentas & quadraginta, olei 648. &c.

LXX.

Fuder Heidelbergicum est mensura liquidorum habens pollices Heidelbergicos altitudinis 24. latitudinis 48. longitudinis 60. amplitudinis 69120. vel duos pedes Atticos altitudinis, tres latitudinis, longitudinis 5. amplitudinis 30. capitq; Heidelbergica Ohmen decem, Wernzella siue Ceramia aut Quadrantalia Attica triginta, Simmeros 60. Vuertella centum & viginti, Infella siue congios Atticos 240. Massios quadringentos octoginta, Sextarios Atticos, quos Dreiling vocant, 1440. Sextarios Heidelbergicos, quos Schopen vocant, siue cotylas Georgicas 1920. Capit, inquam, libras Heidelbergicas tritici 1350. olei 1650. vini mille octingentas, mellis 2430. libras vero Romanas tritici bis mille, olei bis mille quadringentas, aquæ bis mille septingentas, mellis ter mille sexcentas.

LXXI.

Moius Toletanus est mensura liquidorum, habens pollices Toletanos altitudinis 24. latitudinis 25. longitudinis 72. amplitudinis 43200. Romanos 25. millia præcise, Atticos 22118. Itaque si duo Romani pollices darent olei vnciam Rom. Moius caperet vncias olei Romanas 12500. sed, vt non semel monui, duo pollices Rom. non integram olei vnciam Rom. præcise conficiunt. Si nouem pollices Attici dant vncias Rom. 5. quod vero proximum videtur, tum Moius capiet vncias olei Ro. 12320. Antecedentium autem epilogismorū series dat Moio vncias olei 12240.

O 3

quod

quod à vero non multum abest, vt in tanto numero. Moius ergo capit Azumbros siue congios Toletanos ducentos, ac proinde libras Toletanas tritici sexcentas, olei 720. vini octingentas, mellis 1110. libras vero Romanas tritici 850. olei 1020. vini 1133 $\frac{1}{3}$. mellis 1530.

LXXII.

Cahiz Toletanum est aridorum mensura habens duos pedes Toletanos altitudinis, latitudinis duos cum quadrante, longitudinis decem, amplitudinis quadraginta quinque; siue pollices Toletanos 77760. capitque fanecas duodecim, libras Toletanas tritici mille octoginta, olei 1296. vini 1440. aquæ 1488. mellis 1944. libras vero Rom. tritici 1530. olei 1836. vini 2040. mellis 2604.

LXXIII.

Modium vel modium triticarium Parisinum est mensura aridorum, habens duos Parisinos pedes altitudinis, quatuor latitudinis, sex longitudinis, amplitudinis duodequingenta, vel pollices Parisinos 82944. Romanos 137797 $\frac{2}{3}$. Atticos 100663 $\frac{1}{3}$. Primum ergo notandum, modium hoc capere quadrantes triticarios 576. Quod si duo pollices Romani darent Romanam olei vnciam, vel 24. pollices libram, tum modium hoc caperet Romanas olei libras 5741 $\frac{1}{2}$. Sumamus 5760. hoc modo quadrans triticarius caperet libras olei Romanas decem, quod nimium est. Rursus si nouem pollicibus Atticis tribuantur quinque olei vncie Rom. vel pollicibus 108. quinque libras, aut quod eodem recidit, pollicibus octo, quinque vncie aquæ, pollicibus 96. quinque libras aquæ, tum modium hoc capiet 4660. olei libras Rom. quadrans triticarius libras Rom. 8 $\frac{1}{4}$. Sed quia ad subtractionis facilitatem molestum istud fragmentum $\frac{1}{4}$. omisimus; ideo modio huic conuenient tantum Rom. olei libras 4608. hoc est, libras Rom. 52. minus quam postulabat Atticus canon, quod vt in tanto numero non est magni momenti. Nos igitur tribuemus huic modio Parisinas tritici libras 2592. olei 3072. vini 3456. mellis 4608. Romanas vero libras tritici 3888. olei 4608. vini 5184. mellis 6912.

LXXIV.

Achana Persica siue Babylonia est aridorum mensura habens pollices Babylonicos altitudinis 24. latitudinis quinquaginta, longitudinis 52. amplitudinis 64800. vel pedes Hebraicos aut Persicos altitudinis 2. latitudinis quinque, totidemque longitudinis, amplitudinis quinquaginta, vel denique tres pedes Atticos altitudinis, quatuor latitudinis, longitudinis octo, amplitudinis nonaginta sex, capitque libras Rom. tritici
sex

sex millia, olei septem millia ducentas, vini octo millia, mellis decem millia & octingentas, vncias vero Parisinas tritici sexaginta tria millia, olei 75600. vini octoginta quatuor millia, mellis 113400. Aristophanes *Ἀχαρνῶν*. ἦν, ἀλλ' ἀχάνας ὁ δὴν χρυσίου λέγει. Scholiastes in hunc locum: Ἀχάνη μέτρον ὅτι Περσικόν, ὡς ἡ Ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις. Ἐχώρη δ' ἡ μεδίμνος Ἀττικὸς τετραγώνου πέντε. ὡς ἡ μαστρεῖ Ἀεϊσπολίης. In quibus verbis vox illa παρ' Αἰγυπτίοις videtur esse glossema. Nam vt *Ἀχάνη*, sic & *Ἀρτάβη* μέτρον ὅτι Περσικόν, non minus quam Ægyptiacum. Quidquid sit hec mensura, omnium, quas nouimus, amplissima, capit Heidelbergica fudera tria, Romanos culeos quinque, artabas Persicas siue Babylonias quadraginta, medimnos Atticos quadraginta quinque, artabas Ægyptiacas sexaginta, amphoras Romanas centum, urnas Romanas, modios Atticos, Syriacos, Babylonios & Hebræos siue sata ducenta, modios Rom. & congitellos siue congios Babylonios trecentos, Pintas Parisinas duo millia sexcentas viginti quinque, sextarios Atticos & Dreiling Heidelbergica 4220. sextarios Rom. quatuor millia & octingentos, chopinas siue sextarios Parisinos quinque millia ducentos & quinquaginta, cotylas Georgicas & Schopen siue sextarios Heidelbergicos 5760.

&c.

MISCEL.

M I S C E L L A N E A
A D R E M N U M M A R I A M
& mensurariam pertinentia.

P R Æ F A T I O.

B Vdæus in præstantissimo suo de Assæ opere non contentus multa de Ponderibus, nummis & mensuris, hæcenus inaudita docuisse, alia præterea passim intermiscet, quasi instituti operis additamenta tanta industria & eruditione elaborata, ut multis *πρόσθετα* illa non minus placeant, quam *ἑστῶν* ipsum. Sed quia in fundamentis ipsis aliquando ab illo dissentimus, necesse est, ut in Corollariis quoque istis quandoque ab illius sententia recedamus. Si quid ergo huius generis, tum in Budæi Assæ, tum in aliis siue recentiorum siue veterum scriptis notatu paulo dignius occurrit, credidimus nos lectori rem non ingratham esse facturos, si id à nobis hic saltem *συζητητικῶς* retractetur. Ne autem *παρὰ τὴν ἀνάγκην* multitudo seriem operis interrumperet, malimus obseruatiunculas illas simul omnes in vnum fasciculum compingere, quam pro animi arbitrio digressionum beneficio modo huc, modo illuc exspatiari. Poterant autem in hanc foraginem multo plura congeri, & illa ipsa, de quibus agimus, accuratius & plenius pertractari, sed si paucula hæc qualiacunque sunt viris bonis non ingrata fuisse animaduvertero, operam posthæc, Deo iuuante, dabimus, ut hæc aliquanto copiosius & limatius à nobis enarrentur. Tu interim bene vale, Lector beneuole.

MISCEL-

MISCELLANEA.

1.	T R	{ Tarquini Superbi & Cursoris.
2.	I V	{ Primi Africani & L. Æmilii.
3.	M P	{ Pompeii.
4.	H V	{ Cæsaris.
5.	S	{ Mosis de Madianitis.
6.	Salo-	{ Censur.
7.	monis	{ Theſaurus.
8.	T H	{ Aliquot Ægypti Regum.
9.	E S	{ Alexandri.
10.	A V	{ Tiberii.
11.	R I	{ Priuatorum aliquot.
12.	Capitatio.	
13.	Stipendia militum.	
14.	Frumentatio.	
15.	Tritici, olei, vini pretium.	
16.	Leges ſumptuariæ.	
17.	Gigantes.	
18.	Velocitatis exempla.	
19.	Arca Noæ.	
20.	Amp	{ Niniues.
21.	litu	{ Veteris Romæ.
22.	do	{ Alexandria.
23.	S A L	{ Mare æneum.
24.	OMO	{ Luteres.
25.	N I S	{ Templum.
32.	33. &c.	Canones ſationis.
38.	Panificium.	
39.	Aruorum fertilitas.	

P TRIVM-

TRIUMPHALI QVOT
A LIPSI O EXAMINATI DE
magnitudine Romana Lib. II.
Cap. I X.

I.

Triumphus Tarquinii Superbi & Papirii Curforis.

Lipſius in explicandis Rom. triumphis plane triumphat. Primus triumphus, quem excutit, eſt triumphus Tarquinii Superbi de Sueſſa Pometia, cuius prædæ decimas putat fuiſſe quadringentorum talentorum, ac proinde cumulum quater mille talentorum, hoc eſt, ut ipſe ex Budæo putat, vicies quater centena millia Philippeorum, vel auri duo fere milliones & ſemis. Sane id ſonare videntur verba Dionyſii Halicarnaſſei lib. 4. pag. 251. ὡς, inquit, τῶν μὲν Σεβαστῶν ἕκαστον πέντε μύρια ἀργυρίου λαβεῖν, τὸ δὲ τοῖς θεοῖς δεκάδι δὲν ἀργυρίου τετρακοσίων ἢ μείον γενέσθαι τάλαντων. Sed à Lipſio Linius plarimum diſcrepat. Is lib. I. Sueſſam, inquit, Pometiam vi capit, ubi cum diuendit a præda XL talenta auri argentiq̄, recepiſſet, concepit animo eam amplitudinem Iouis templi, qua digna eſſet Deum hominumq̄; Rege &c. Hic videtur Linius affirmare, totam prædam fuiſſe quadraginta talentorum. Rei veritas, meo iudicio, hæc eſt, totam fuiſſe non quater mille, ſed quadringentorum talentorum, ac proinde Tarquinium huius prædæ decimam, nempe quadraginta talenta ſepoſuiſſe, ut ex ea Iouis Capitolini templū extrueret. Quid? horum temporum egeſtati, an non ſatis eſſe videtur, ſi prædæ tribuas ducenta, decimis vero viginti aureorum millia, maxime cum annis poſt centum & octoginta quinque, hoc eſt, anno V. C. 430. L. Papirii Curforis triumphus ſextuplo minor fuerit. De Samnitibus, inquit Linius, triumphauit in ſigni, ut illorum temporum habitus ſerebat, triumpho. Nobiles aliquot captiui, clari ſuis patrumq̄, facti ducti. AERIS grauis magna vi tranſuecta vicies centum millia & quingenta tria millia. Argenti quod captum ex urbibus erat, pondo mille trecenta triginta. Omne aſ argentumq̄, in ararium reconditum. Militibus nihil datum ex præda eſt. Id ſi ad Turoneas noſtri temporis libras redigas, æs conficiet libras 63325. Argentum vero 31920. Colliguntur libræ 95245. Quadringenta vero Tarquinii Superbi talenta conficiunt ſexcenta librarum Turonearum millia.

II

II.

*Triumphus primi Africani & L. AEmilii
Pauli.*

Liuius l. 28. P. Scipio de Hispania triumphans argenti praese in ararium intulit XIV. millia pondo trecenta quadraginta duo, & signati argenti magnum numerum. Hæc Liuius. Erat ann. V. C. 548. Q. Metello & L. Philone Coss. quo triumphum de Hispanis meruit potius quam obtinuit Scipio. Summa rudis argenti, quam arario intulit, confecit libras Turonenses 344208.

Idem Liuius libr. 30. ait, eundem P. Cornelium Scipionem victa Carthagine in ararium intulisse pondo centum millia & triginta tria, hoc est, vt vult Lipsius, centum triginta tria millia. Id efficit libras Turoncas tres milliones, & centum nonaginta duas. At centum millia pondo, & insuper triginta tria pondo conficiunt aureorum Gallicorum octingenta millia, & 264. librarum 2400792. Contigit autem id anno V. C. 593.

III.

Triumphus Perseus Anno V. C. 587.

L. AEmilius Paulus deuicto Perseo, & subacta Macedonia bis millies HS arario intulit, & omnium anteaكتورum comparationem amplitudine vicit. Hæc Velleius, apud quem legendam millies ducenties, nisi forte Velleius *παρομοιωσας* bis millies dixit, quia ea summa millies HS superabat. Liuius l. XLV. Summam omnem captius auri & argenti translati HS. millies ducenties fuisse, Valerius Antias tradit.

Plinius l. 33. c. 3. Intulit & AEmilius Paulus Perseo Rege deuicto pradam pondo trium millium, a quo tempore populus Rom. tributum pendere desit. Lipsius pro pondo trium millium legit ter millies HS. Ego potius legendum censo, pondo trecentorum millium. Suidas autem ait, in thesauris Regiis inuenta sex millia talentorum, quæ sane efficiunt millies ducenties & sexagies centena millia sestertiorum Consularium; Imperialium vero millies quadringenties. Causa igitur errorum est talenti & sestertii varietas. In thesauris Persei inuenta sunt quinque millia talentum Babyloniorum, Atticorum vero sex millia. Plinius forte ita agit, ac si inuenta tantum essent quinque millia talentum Atticorum, quæ sane efficiunt trecenta minarum Atticarum millia, & millies ducenties sestertiorum Imperialium.

Rursus quinque millia talentorum Babyl. efficiunt trecenta minarum Babyl. millia.

III.

Triumphus Pompeii Mithridaticus.

Plinius lib. XXXVII. c. 2. *Cetera triumphii eiusdem, quam virilia. Datum Reip. mille talentum, legatis & quaestoribus, qui oras maritimas defendissent, bina HS millia, commilitonibus singulis quinquaginta. Locus hic proculdubio corruptus est. Hunc sic restituendum cenſeo: Datum Reip. decies (vel duodecies) mille talentum, legatis & quaestoribus, &c. ducenta HS millia, commilitonibus, singulis quina vel sena. Omitto κειμήλια immenſi pretii, Coronas ex margaritis triginta tres, montem aureum quadratum, cum cervis & leonibus, & pomis omnis generis, circumdata vite aurea. Musaeum è margaritis, in cuius fastigio hologium erat, & imago Cnei Pompeii è margaritis &c.*

At præter hæc veluti muliebris mundi myrothecia videtur Pompeius in ærarium intulisse non mille, sed quinquies decies, aut duodecies mille talenta. Plutarchus: εἰς δὲ πομπῶν δεκάμυ παρῆγεν ὀπισθὺν ἀργυρίῳ μυριάδας ἑπτακισχίλιας καὶ πεντακοσίας καὶ δέκα. Id efficit talenta Babylonia 104305. Attica 12516. Syriaca quinquies mille præcise. Librarum Turonearum 18750000. auri sex milliones, & quod excurrit. Ἀραδῆματα vero illa supra commemorata, coronæ gemmæ, montes aurei &c. poterant assurgere ad quatuor circiter auri milliones. Ita colligentur viginti talentum Atticorum milliaria, auri milliones decem, præter donatura militum, populi congiarium, & cæteras huiusmodi impensas. Pergit itaque Plutarchus: πρὸς δὲ τῷ τοῖς ἑφραζέδω τῶν γεσµμάτων ὅτι πεντακισχίλια καὶ μυριάδες ἐκ τῶν πλᾶν ὑπῆρχον, ἐκ τῶν αὐτῶν πρὸς οὐκ ἴσταιτο τῆ πόλι, μυριάδας, δεκάκισχίλιας πεντακοσίας λαμβάνουσι. De hoc vide infra, vbi de capitatione agimus. Ἀναφέρεται ἢ εἰς τὸ δημόσιον ταμίειον ἐν νομίσιαι καὶ καταχράσας ἀργυρίῳ καὶ χρυσῷ δισμύεια τάλαντα παρῆγεν τῶν εἰς τὴν στρατιάν ἀποδιδόμενων, ὧν ὁ πλεονεξίας ἀφῶν κατὰ λόγον δεσχηµὰς ἔλαβε χιλίας καὶ πεντακοσίας. Erant in exercitu viginti peditum, equitum quatuor millia. Demus equiti quintuplo plus quam pediti datum, hoc modo tantundem acceperunt quatuor equitum ac viginti peditum millia, hoc est, acceperunt pedites sestertium millies, equites totidem. Superfunt millies octingenties & quadragies sestertium, quæ legatis, chiliarchis & quaestoribus distributa, ita, vt singuli ducenta HS millia accipiant, dant nongentos & decem legatos, quaestores, chiliarchas &c. Deniq; Pompeius militibus dedit sexdecim, Reipub. viginti talentum millia, colliguntur in vniuersum duodeviginti auri milliones.

IV.

IV.

Cæsaris Triumphus.

Appianus de bellis ciuilibus lib. II. χρήματα ἐν τοῖς θείαις φάσι παρ
 ρενερχθῆναι μινειάδας ἑξὼς ἡμισὶ τάλαντων, καὶ σφραγῆς δύο καὶ εἰκοσι καὶ διχοιλίας ἐπὶ
 τοῖς ὀκτακοσίοις ἀπὸ χρυσῷ ἔλκοντας εἰς δισμυρίας καὶ δέκα καὶ τίσσας καὶ τετρακοσίας
 λίτρας. Si nullus in his numeris est error, vnaquæque corona pendeat
 septenas libras, & aliquanto plus. ἀφ' ὧν εὐθὺς δὴ τῶ θείαις δίνεματ' ὑπε-
 ρημένα πανθ' ὑπερβάλλαν σφραγῆτ' ἡμιὰ πεντακοιλίας δεσφραγῆς Ἀττικῆς, λο-
 χαγῶ δ' αὐτῶ διπλάσιον, καὶ δυνάτους ἐκείσφρα μινῶν Ἀττικῶν. Suetonius: *Veteranis
 legionibus præda nomine in pedites singulos super bina sestertia, qua initio ciuilibus
 tumultus numerauerat: in equites vicena quaterna millia nummum dedit.* Hæc
 verba sic restituit longe doctissimus Casaubonius. *Veteranis &c. super bina
 sestertia, qua initio ciuilibus tumultus numerauerat, vicena in equites quadragena
 millia nummum dedit.* Rectissime, vt omnia, videat tamen vir eruditissi-
 mus, an pro quadragena restitui possit, quater vicena vel octogena. Sol-
 lebant enim equitibus non duplo, sed quadruplo maiora, quam peditib.
 stipendia & donatura distribui. Demus ergo viginti, atque adeo vnum
 & viginti peditum millia fuisse, in quos conferendum erat huiusmodi
 congiarium, sit quater millies HS. vel quater millies ducenties, hoc est, se-
 ptendecim millia & quingenta talenta. Fingamus huic parem summam
 equitibus, tribunis, centurionibus &c. cessisse. Tum dicamus plebeiorum
 trecenta fuisse millia, quibus singule minæ datæ sint, vt cum Appiano
 docet Suetonius, fiunt quinque talentum millia. Colliguntur in vniuer-
 sum quadraginta talentum millia. Supererant adhuc viginti quinque ta-
 lentum millia, quæ in ærario reponerentur. Verum id esse docet Velle-
 ius, nempe ex omnibus triumphis, quos quinque esse ait, pecuniam ex
 manubiis illatam paulo amplius sex millies HS. Certe sex millies HS præ-
 cise XXV. talentum millia conficiunt.

V.

Clades Madianitarum.

Prædam immensam Israëlitarum ex Madianitarum exercitu cœpe-
 runt, quam ob causam eius distributionem hic adscribere placuit ex
 Numer. cap. XXXI

MISCELLANEA:

	Tota præda.	Pars eorum, qui		P A R S Leuita- rum.	P A R S Summi Sacer- dotis.
		non pugna- runt.	Pugna- runt.		
Pecudes.	675000	330750.	336825.	6750	675
Boues.	72000.	36280.	35928.	720.	72.
Asini.	61000.	29890.	30439.	610.	61.
Virgines.	32000.	15680.	15968.	320.	32.

Hoc modo totius assis centesima tantum pars Leuitis assignata est, millesima vero Iehouæ & summo Sacerdoti. Aurum autem oblationis Iehouæ oblatum fuit siclorum 16750. Id Tremellius aut Iunius aiunt, esse amplius octingentis tricis septies mille quingentorum thallerorum, vt siclum aureum denis argenteis, i. e. minimi aestimemus. Iunii videtur esse hic epilogismus: habebat is in animo aliquid amplius præter id, quod scripto exaratum reliquit. Volebat enim, oblationem hanc esse non centesimam, non millesimam, sed decimam totius auri partem. Si ergo id ita est, totum prædæ aurum assurgit ad 167500. siclos aureos. Hunc numerum rursus per decem multiplicato (quia aurum vt minimum decuplo preciosius est argento) fient sicli 1675000. Siclus autem est dimidia pars Atticæ & Romanæ vnciæ, quam Iunius cum nostra confundit. Thalleri autem pondus est vnciale. Hinc colligit fieri thaleros 837500. At nos aliter rationem instituamus. Oblatio hæc potuit esse, si non millesima, saltem centesima totius assis pars. Sed Siclus vbi de auro agitur, solet intelligi didrachmalis. Itaque 16700. Sicli didrachmales aurei dant vncias auri Atticæ $4187\frac{1}{2}$. Parisinas 3664. hoc est ratione denaria 36640. Thaleros Imperiales, vel 16750. sicli didrachmales dant 33500. drachmales aureos, quales sunt plerique nostri temporis aurei, cuiuscunque tandem notæ eos esse velis. Itaque si oblatio erat decima totius assis pars, tota præda assurgebat ad aureos 335000. sin centesima, ad tres, sin millesima, ad triginta tres auri miliones & quod excurrit.

VI.

Census Salomonis.

Annus Salomonis census in Scriptura definitur sexcentorum sexaginta

sexaginta sex aureorum talentorum, huic summæ si addas octo solatorum aureorum millia, conficies octo milliones aureorum. Quin etiam si ex quindecim aureis vnum tantum vno grano leuiorem, puta 62. grana pendentem, lanci apponas, certe sexcenta sexaginta sex talenta auri præponderabunt octo milliones auri, vel octingentas aureorum Gallicorum, quos Solatos vulgo vocant myriadas. Erant autem quindecies centena virorum millia à Ioabo computata. Itaque si ex his solis colligendus fuisset ille census tributi nomine, profecto quini quotannis aurei in singula virorum capita essent assignandi, quod sane multum est, vt non mirum sit, si populus apud Roboamum de Salomone conquerens dixerit: *Pater tuus durissimum iugum nobis imposuit.*

VII.

Thesaurus Salomonis.

In thesauris à Salomone in ærario sacro inuentis, primum aurum, deinde argentum expendemus. Principes Israelis D E O consecrarunt auri talenta quinquies mille, & drachmarum decem millia, 1. Chron. cap. 29. 7. Omnino necesse est, hæc esse talenta maiora, siue sanctuarii, quæ pendent duodecim drachmarum millia. Nos autem auri drachmas singulas singulis nostri temporis aureis cuiuscunque tandem notæ esse velimus, æstimabimus. Ita fiunt sexaginta milliones auri, & decem aureorum millia.

Dauid ipse dat ter mille talenta auri Ophirini eodem cap. vers. 4. hoc est, triginta sex auri milliones. Antea vero in paupertate sua ex hostium manubiis Domino seposuerat centena talentum auri millia, quod si quis de talentis iisdem intelligat, profecto ridiculum faciet Dauidem, qui in paupertate sua tricecuplo plura seposuisse dicatur, quam in opulentia sua Regia.

Omnino igitur hæc de talento numismatico sunt intelligenda, cuius eum diximus esse modum, vt septuaginta quinque drachmas Atticas pendeat. Dauid ergo in paupertate seposuerat septuagies quinquies centena drachmarum auri millia, ac proinde septem auri milliones cum semisse. Colliguntur in vniuersum tres & centum auri milliones cum semisse. Iam coaceruetur argenti summa.

Principes extruendo templo consecrarunt decem talentum millia, hoc est, decem auri milliones, vel 30. Turoncarum librarum milliones. Dauid 7. talentum millia, h. e. septem auri milliones vel 21. librarum milliones. 1. Chron.

1. Chron. 29. v. 7. & 4. Antea in sua paupertate Domino sanctificauerat decies centena talentum millia, hoc est, septuaginta quinque drachmarum milliones. Id efficit sex auri milliones, & ducenta quinquaginta aureorum millia, vel librarum Turonearum duodeviginti milliones, & insuper septingenta & quinquaginta librarum millia. Colliguntur in uniuersum auri viginti tres milliones, & quod excurrit librarum Turonearum fere septuaginta milliones. Quod si aurum cum argento compingas *πρὸς χρυσίου λόγον* fiet centum viginti sex auri milliones. Sin *πρὸς ἀργυρίου λόγον*, fere trecenta & vndeoctoginta librarum Turonearum milliones.

VIII

Regum Aegypti quorundam census & thesauri.

Diodorus l. i. de annuo Osymantis censu loquens, ait, eum imaginem ipsius inscriptum, ὑπογεγραμμέναι τὸ πλῆθος *ὅσων κεφαλαίων εἰς ἀργυρίου λόγον εἶναι μῶν τετρακτῆς καὶ ὀκτακτῆς μυριάδας*. Hæc summa est prorsus *ἐξόχου* & prodigiosa. Itaque necesse est omnino subsit aliquod mendacium, vel potius mendum. Ego igitur vix dubito, quin pro *μῶν* legendum sit *μῶν*. Annuus ergo Osymantis census erat vicies centena & tria minarum millia. Vero autem consentaneum est, has esse minas Ægyptiacas pendentes centum & duodeviginti drachmas Atticas, hoc est, sexaginta quatuor librarum Turonearum milliones & nonaginta sex millia. Magnum hoc videtur. Atqui absque modica illa, quam adhibuimus, correctione fore, colligerentur, mille & viginti quatuor librarum milliones, aut certe, vt de minis Atticis id intelligamus, octingenti librarum milliones. Hæc mihi adeo prodigiosa & ridicula videntur, vt mirer, doctissimos Interpretes hæc incastigata reliquisse. Idem Diodorus de Remphi loquens, ἀπέλιπε πλείστα χρήματα τῶν πρὸ αὐτῶν βασιλευσάντων, Ἀργύρου γὰρ καὶ χρυσῶν ὡς εἰδὲ δοται συναγαγεῖν αὐτὸν εἰς τετρακτῆσιν μυριάδας τετρακτῶν. Si hæc sunt Attica argenti talenta stathmica, conficiuntur ducenti auri milliones. Sin Ægyptiaca conficiuntur ducenti quinquaginta sex auri milliones, quod etiam si non assurgit ad prodigiosam illam summam, de qua modo agebamus, tamen adhuc nimium videtur, & facile mihi persuadeam id intelligendum de talentis numismaticis, quæ 75 drachmis æstimauimus. Collegit ergo meo iudicio Remphis 40. talentum auri numismaticorum millia, h. e. 30. auri milliones, & forte id de solo auro intelligendum est, vt argenti quænam summa fuerit nobis ignotum sit.

*Quot circiter talenta Alexander ex variis Darii thesauris
collegerit.*

Primum inuenit Damasci quatuor talentum millia, Arbelis tria quatuorue millia, h. e. Babylonia tria & aliquanto plus. Attica fere quatuor Babylone quod inuenerit nemo, quod sciam, notat. Causa hæc videtur esse Damasci quidem & Arbelis inuenta summa non contemnenda, quia ab his vrbibus non procul abfuerant Darii castra prima & secunda pugna. At in reliquis vrbibus nihil omnino Regis nomine, quod quidem mentione dignum videretur, asseruabatur, præterquam in duabus aut tribus, quæ postea commemorantur, vrbibus. Susis ergo inuenta quadraginta talentum millia, vt Plutarchus & Diodorus referunt, vel quinqueaginta, vt Arrianus & Q. Curtius. Vtrique numerum rotundatum pro decurato sumpserunt. Quadraginta talentum Babyloniormillia præcise conficiunt duodequinqueaginta talentum Atticorum millia. Hæc igitur erat summa χρυσῶν καὶ ἀργυρίου ἀσπίου, inquit Diodorus, hoc est, si aurum argentumque, quod in illis thesauris asseruabatur, simul aestimaueris πέντε ἀργυρίων λόβου, conficientur circiter quadraginta talentum Babyloniormillia. Tantam auri & argenti non signati summam fuisse, non est mirum. Herodotus enim libro II. narrat Persarum Reges, vbi notandum aliquam summam parsimonix destinabant, solitos esse eam liquefactam in vas testaceum infundere, vnde postea non nisi fracto vase testaceo, idque tum cum maxima vrgeret necessitas, extraheretur. Huiusmodi igitur massas aureas & argenteas Susis inuenit Alexander quamplurimas, & quæ ad hanc, quam diximus, summam assurgerent, hoc est, viginti quatuor auri milliones. Addit Diodorus: ταῦτα δὲ ἐν πολλῶν χεῖρων οἱ βασιλεῖς ἀδίκῃ διετήρησαν πρὸς τὸ ἀλόγητον τῆς ἀπολιπόντις, αὐτοῖς τὰς χρυσοφύλακας. Quemadmodum olim Athenienses sua mille talenta. Q. Curtius l. 5. Vt vero urbem (id est, Susas) intrauit incredibilem ex thesauris pecunia summam egisset. Quinquaginta millia talentum argenti non signati forma, sed rudi pondere. Multi Reges tantas opes longa atate cumulauerant liberis, posterisque, vt arbitrabitur, quas vna hora in externi Regis manus intulit. Eandem summam, vt diximus, refert Arrianus. Plutarchus vero & Diodorus quadraginta tantum millia. Sed inuenit præterea Susis Alexander veluti quotidianæ impensæ residuum quoddam auri signati, cuius tanquam leuiusculæ, si cum superiore comparatur, summæ, neque Curtius meminit, neque Plutarchus. Immo nec Arrianus diligentissimus & accuratissimus scriptor. Diodorus tamen ne hanc quidem summam sibi negligendam

Q putauit,

putauit: *χρῆσις δὲ τῶν*, inquit, *ὅππῃσιν ἐνεακισχίλια τάλαντα χρυσῷ χαρ-
κτῆρα Δαρεικὸν ἔχοντα.* Hæc talenta, si stathmica essent, siue Attica, siue Ba-
bylonia, additamentum istud duplo aut triplo maius esset superiori illa
summa, quam grauissimi Scriptores tam sedulo, & tanta cum admiratio-
ne notarunt. Nam nouem millia Atticorum argenti talentum valent
quadragies quinquies centena aureorum millia. Totidem auri talenta
Attica valebunt 54. auri milliones duodenaria ratione, aut certe quadra-
ginta quinque; milliones auri, si denariam rationem sequi malis. Totidera
auri talenta Babylonia denaria quidem ratione rursus efficiunt 54. auri
milliones, duodenaria 64. auri milliones, & 80. aureorum millia. Omni-
no igitur necesse est, hæc talenta esse numismatica, quod & satis innuunt
Diodori verba, cum ait: *χαρκτῆρα Δαρεικὸν ἔχοντα.* Docet enim, hæc
talenta numismatum instar fuisse insignita. Erat ergo magnificum
quoddam & regale numisma, Hebræorum, si forte, talento numismati-
co respondens, ac proinde pendens Daricos triginta septem cum semis-
se, drachmas vero ac proinde nostrates aureos septuaginta quinque. To-
tum ergo illud aurum signatum assurgere poterat ad sexcenta septua-
ginta quinque aureorum nostratium siue drachmalium millia. Neque
dubitandum est, quin etiam argenti signati copia aliqua inuenta sit, sed
cuius meminisse non putarint Historici esse dignum operæ pretium, sin-
gamus id cum auro signato iunctum efficere solidum auri millionem, vt
in vniuersum Susi inuenti dicantur viginti quinque auri milliones. Sed
hæc summa exigua est præ ea, quæ Persepoli inuenta est. *Q. Curtius l. V.
Multas vrbes refertas opulentia regia partim expugnavit, partim in ditionem ad-
ceperat. Sed vrbs huius diuitia vicere præterita. In hanc totius Persidæ opes con-
gesserant barbari, ingens pecunie captivæ modus traditur, prope vt fidem exco-
dat.*

Ceterum, aut de aliis quoque dubitabimus, aut credimus in huius vrbi Gazæ
fuisse centum & viginti millia talenta, ad quæ vehenda (namq; ad vsus belli secum
portare decreuerat) à Susi & Babylone Camelos & iumenta contrahi iussit. Ac-
cessere ad hanc pecunie summam captis Pasargardis sex millia talentorum. Dio-
dorus lib. XVII. *εὐρήσθησαν ἐν αὐτοῖς δωδεκάμυριάδες τάλαντων εἰς ἀργυρεῖα λά-
ζον ἀργυρεῖο δὲ χρυσῖοι.* At Plutarchus ait, Alexandrum νομισματικῶς ἐνεῖν πλεῖ-
στον ὅσον ἐν Σύροις sane perperam. Itaque videtur addenda vox τριπλάσιον.
Nam certe si Curtio & Diodoro credimus, Persepoli triplo maiorem
summam inuenit quam Susi. Addit Plutarchus: *πῶς δὲ ἄλλω ἑστὶ χρυσῶν
& πλεῖστον μυριάσις ἑκατοῖς ζευχῶν ἐκκομιθῆναι καὶ πεντακισχίλιαι καμήλαι.* At
Philotas apud Curtium omnia hæc iumentorum genera mulorum no-
mine complectens, & summam hyperbolice ac inuidiose exaggerās, *Tri-
ginta*

ginta, inquit, mulorum millia tibi aurum captiuum vehunt. vbi quemadmodum mulorum nomine Camelos, asinos, equos, & alia huiusmodi animalium genera complectitur, τῶν δὲ ἀχθοφόρων, τῶν δὲ ζώων, vt loquitur Diodorus, sic & auri nomine totam Alexandri preciosam suppellectilem intelligi vult: singamur ergo talenta illa centum & viginti millia fuisse Babylonia, sicut Attica centum & quadraginta quatuor millia, hoc est, milliones auri septuaginta duo. Quod si de Atticis talentis intelligenda sunt, sicut milliones auri sexaginta. Adde Pasargardis sex talentum millia, hoc est, tres vel quatuor ad summum auri milliones. Postea in vltimis Darii castris: τὰ γενεμθέντα τοῖς στρατιώταις, inquit Diodorus, ἧν τὸ κόσμον καὶ τοῖς ἐκπύμασιν ὑπῆρχε μύρια καὶ τετρακτῆρια τάλαντα, τὰ δὲ δεκαπλαπέντα καὶ ἀρπαγέντα, πλείον τῶν ἐρημένων ὑπέρο εἶτο. Q. Curtius lib. 6. XXVI. talentorum millia proxima præda redacta erant equeis duodecim (legendum tredecim) millia in congiarium militum ablumpta. Par huic pecuniæ summa custodum fraude subtracta, est. Χαεῖς δὲ τῶν, inquit Diodorus, ἧν τῶν γαζοφυλακῶν παρέλαβεν ὀκτακτῆριον τάλαντων ἀειδμόν.

Arrianus septem tantum millia commemorat. Erant quippe Babylonia septem, Attica octo, & insuper drachmæ quadringentæ, ac proinde quatuor auri milliones, & quod excurrit. Percurramus iam summas omnes. Damasci & Arbelis inuenta sunt octo millia talenta, siue Babylonia, siue Attica, hoc est, quatuor auri milliones, vel ad summam quatuor & semis. Susis viginti quinque, Persepoli sexaginta, vel septuaginta duo, Pasargardis tres, vel ad summum quatuor. Vltimis castris primum XXVI. talentum millia, hoc est, tredecim auri milliones, vel ad summum quindecim cum semisse, tum octo talentum Atticorum millia, hoc est, quatuor auri milliones. Colliguntur in vniuersum centum & nouem, vel ad summum 126. auri milliones, quod scilicet Salomon in arario sacro post mortem patris inuenit. Ex hac summa partem quidem secum circumfererebat, partem vero reliquit Ecbatanis, puta 80. talentum Babyloniæ millia, Atticorum vero 96. Diodor. τὸν πατέρα δὲ φιλοῦν παρεμπίονα ἐδολοφόνησε τε ταχέως καὶ μὲν ἀρχόντα, περὶ τὸν δὲ τὸν βασιλέως δεσποῦς ἐν Εὐβατάνοις ἔχοντα τάλαντων ὀκτακτῆριον μνείας. Iustinus lib. XII. Pecunia, inquit, omnis centum nonaginta millia talentum Ecbatanis nuper congesta, eique Parmenion præpositus, legendum centum aut nonaginta. Quamquam Plutarchus ἄλλοι δὲ πάντα χόδεν ἑμαχθῆναι ἧν τῶν δεδωκεν εἰς Εὐβάταν αἱ μνείας τάλαντων, legend. ἡ μνείας, ex quibus Alexandro mortuo, non nisi 50. talentum millia inuenta testatur Iustin. lib. 13. quin & publicus

Q 2 Græciæ

Græciæ prædo Philippus quingenta talenta æris alieni reliquit, cum omnis eius regia supellex haud amplius quam sexaginta talentorum esset, vt docent apud Q. Curtium & Arrianum libr. VII. ipsius Alexandri verba.

X.

Imperatorum Romanorum thesauri.

Theauris congerendis nemo dicitur inter Imperatores Romanos multum studuisse præter Tiberium & Vespasianum, vt de Basilio Constantinopolitano Imp. nihil dicam. Suetonius ergo de Caligulæ profusione loquens c. 37. *Totum illud Tiberii vicies septies millies HS. non toto vertente anno absumpsit.* Ex mente Dionis dicendum sit, non toto vertente triennio. πέντε γραιῶν, inquit, legendum ἑξ, μυριάδας μυριάδων ἢ πεντακοσίας ἢ ἑξακισχίλιαι, ὡς ἢ ἑπεί, ὅκτὰ τε ἢ διχίλιαι ἢ πεντακοσίας περὶ σπυρμινομένης αὐρῶν ἢ δὲ εἰς τὸ τρίτον ἕτ' αὐτῶν π' ἀπέσπεν. Ex Suetonii mente legendum sit ἢ δὲ εἰς τὸ ὅλον ἕτ' αὐτῶν. Vicies septies millies HS conficiunt sexies millies septingenties quinquagies centena drachmarum, siue denariorum Imperialium millia, quam summam proculdubio Dio in animo habuit. Quidam addebant insuper decies mille & triginta duos sestertios, siue bis mille quingentas & octo drachmas, hoc est, aureos Gallicos nouem & ducentos, quam quasi nihili summam neglexit Suetonius. Maior vero summa, quam Suetonius exprimit, valet quinquaginta sex auri milliones, & quod excurrit, vel centum sexaginta octo milliones & septingenta quinquaginta librarum Turonearum millia. Vespasianus quid in thesauris reliquerit, incertum est. Sed de eo sic Suetonius capite 16. *Sola est, in qua merito culpetur, pecunia cupiditas. Non enim contentus omnia sub Galbarum occasione, noua & grauiora addidisse, & auxisse tributa Prouinciis, nonnullis & duplicasse, negotiationes quoque, vel priuato pudendas pro palam exercuit, coemendo quadam, vt plurius postea distraberet. &c. Quædam natura cupidissimi tradunt &c. Sunt contra qui opinentur, ad manubias & rapinas necessitate compulsum summa æuarii fisci, inopia: de qua testificatus sit initio statim Principatus, professus quadringenties millies opus esse, vt Respub. stare posset. Quod & verisimilius videtur, quando & male partis optime usus est. Prodigiosa plane est hæc summa, quadringenties millies. Itaque fieri potest, vt dixerit Vespasianus quadragies. Nam quadragies millies HS sunt ducenti quinquaginta librarum Turonearum milliones. Quadringenties vero millies sunt bis mille quingenti librarum milliones, vel octingenti triginta tres, & quod excurrit, auri milliones. Sed si Vespasianus dixit quadringenties millies, & rem ita se habere credidit, ita fere potuit rationes suas instituere. Totum*

tum illud Tiberii vices septies millies sestertium Caligula non toto vertente anno absumpsit, quæ lectio verior videtur, quam Dionis. Neque vero minuit Caligula, sed auxit indies impensas & insanas profusiones suas. Et qui eum secuti sunt Claudius & Nero, maxime vero Otho & Vitellius Caligula parciores non fuerunt. Si ergo Caligula præter annum imperii censum profudit non toto vertente anno vices septies millies, quidni singulis subsequentibus saltem Neronis annis potuerit imperium vel tantum æris alieni conflare, vel eiusmodi detrimenta capere, quæ sarcire non possit totum illud vices septies, aut eius certe dimidia pars? A primo autem Vespasiani anno ad secundum Caligulæ sunt anni triginta, ad primum vero Neronis annum sunt anni quindecim. Itaque si vices septies millies HS quindecies, vel eius dimidiam partem tricies multiplicaueris, consurget immane illud quadringenties millies, & aliquid amplius, nempe quingenties HS. Hoc ergo Vespasiani dictum, etsi verum non erat, veri tamen speciem aliquam referre poterat. Itaque id sibi proposuisse videtur, ut præter ordinarium Imperii censum suum illud quadringenties millies, vndecumque & quomodocumque corra-deret. Sed quo minus prodigiosum & mirum id videatur, cogitet Lector, quantula Imperii Romani pars sit Francia. Atqui credo, Augustissimum Galliarum Regem Henricum IV. quo tempore pacem regno suo terra marique peperit, vere dicere potuisse quadragies circiter millies opus esse, ut Respub. stare posset, hoc est, hanc summam sufficere vix posse, ut exsoluatur totum Regni Francici & Nauarræ æs alienum, ut officiorum promercalis nundinatio tollatur, & ut recuperentur singula domanialis patrimonii iura, quæ ab hinc annis triginta non venditione quidem, sed quadam velut oppignoratione alienata sunt & distracta. Itaque non est, quod addiamus Ciceronem dicentem secunda Philippica: *Vbi est septies millies HS. quod in tabulis, quæ sunt ad Opes, petebatur, funesta quidem illius pecunia, sed tamen, si iis, quorum erat, non redderetur, quæ nos à tributis posset vindicare.* &c. Quis enim ignorat, quam hyperbolice soleant Oratores pro arbitrio omnia vel extollere, vel deprimere? *Oratoribus ut & Pictoribus atq; Poëtis quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.* Vnus maxime turbat Tacitus lib. XVII. Nero, inquit, *bis & vices millies HS donationibus effudit. Quid toto Principatu Nero non potuit æquare in largitionibus eam summam, quam Caligula non toto vertente anno profudit? Quid si quotannis Nero eam summam decoquebat, quam indicat Tacitus? Επέχομεν.*

XL

Priuatorum opes immense.

Plinius libr. XXVIII. Cap. X. *Ex eadem gente M. Crassus diuitem esse negabat, nisi qui redditu annuo (in Pliniano Codice scribitur redditu, Budęus scribit redditu) legionem tueri posset. In agris suis sestertium MM. possedit, hoc est, bis millies, vt recte interpretatur Budęus. Plutarchus: τετρακοσίων ἢ πλείω κεκτημένων ἐν ἀρχῇ ταλάντων, εἴτα ὡς εἰς πῶς πολιτείαν ἀποδύσας καὶ τῶν ἡγεκλεί πῶς δεκάτιον, καὶ τὸν δῆμον ἐστίας, τρεῖς ἢ μῆνας ἐλάσας Ῥωμαίων σιτηρείου ἐπιβῆναι αὐτῷ ὡς ἀρχαίων, ὅμως ὡς εἰς ἐπὶ πάρος στρατείας αὐτὸς αὐτῶν ζέμενον λογαζομένων τῆς ἐστίας εὐξεν ἑκατὸν ταλάντων πῆγμα πρὸς τοῖς ἑπτακισχίλοις.* Ex his colligimus, Plinium hac voce in agris totum Crassi centum intellexisse *Συνεκδοχικῶς*. Demus ergo totum Crassi censum fuisse bis millies. Huius decima, hoc est, ducenties hinc deducatur Herculi consecranda. Demus largitionibus in populum absumptum centies HS. Superest millies septingenties HS. quæ summa efficit septem millia & octoginta tria talenta. Plutarchus huic summæ addit septendecim talenta, forte vt rotundatum numerum apponat. Sumamus vero non iam bis millies illud, sed tantum septies mille & centum talenta, hoc est, millies septingenties quadringenta & octo millia HS. Huius summæ sumatur vicesima pars pro redditu annuo, fiunt HS. 8520400. octuagies quingenta & viginti millia sestertium. Tribuantur singulis militibus in diem singuli denarii, siue quaterni sestertiis, fiunt in annum 1460. HS. Sed & largiamur vnicuique millenos & quingenos HS. Sic tamen annuus Crassi redditus quinquies millibus sexcentis & octoginta militibus stipendia præbere poterat, aut certe legionem quinque hominum millia complectentem facile poterat alere, vt aliquid in centuriones, tribunos, & ἐπιτάκτους seponatur. Hic epilogismus tutior videtur, quam si rem ad nostrates aureos redigas, quod fecit Budęus. Tacitus Pallanti tribuit ter millies HS. Erat itaque Pallas Crasso ditior.

At ego possideo plus Pallante & Licinis, inquit Crispinus apud Iuuenalem. Ter millies valet tres milliones & ducenta quinquaginta aureorum millia, vel duodeviginti milliones, & septingenta quinquaginta librarum Turonearum millia. Sed nescio an non maior aut certe mirabilior sit Lydii Pythii opulentia. Nam Crispinus, Pallas, Crassus erant totius orbis pirate. Pythius ne aulicus quidem erat, & tamen si Herodoto credimus, Pythius aduenientem cum toto exercitu Xerxem hospitio excepit. Ἐξείνισε πῶς βασιλέως στρατὸν παύσων καὶ αὐτὸν ξέρεσα μεγίστοις, postea dixit

dixit sibi in numerato esse talentum argenti duo millia, *ἡ σατῆρος Δαρικὸς τετρακόσιαι μυριάδες δὲν ἑπτὰ χιλιάδες*. Stater Daricus idem est quod Daricus. Nam ut Daricus, sic & stater Corinthius erit didrachmalis. Quadringenta Daricorum millia conficiunt octingenta aureorum millia. Talenta illa videntur fuisse Babylonia, vel Euboica potius, quam Attica. Duo millia argenti talenta Babylonia valent millionem, & ducenta aureorum millia, colliguntur duæ auri milliones. Is iam decennio ante Darium Hystaspis F. aurea platano & vite donauerat. Tum testatus est, se solidos illos auri milliones duos Regi donare, sibi superesse agros & mancipia, ex quibus satis commode familiam sustentare possit. *τίτοι-
Cv, inquit, ἐγὼ ἔδωκα δωροῦμαι. αὐτὸ δὲ μοι ἀπὸ ἀνδραγαθῶν, ἢ γενομένων οὐ
βίβω.*

Quid ad hæc ceruus galeatus? Primum, munus oblatum recusat. Deinde, quia quadringentis Daricorum millibus deerant septem millia, iubet Pythio dari septem Daricorum millia, *ἵνα μὴ τοι ὀπίσθιος ἦωσι αἱ τετρακόσιαι μυριάδες ἑπτὰ χιλιάδων, ἀλλ' ἢ τοι ἀπαρπλογῆν ὑπ' ἑμεο περιπληρωμένῃ*. En liberalitatem tanto Rege dignam! Sed videlicet Pythium hospitis titulo ornauerat. Hoc vnum deerat Xerxis munificentia. At postea quid designauit? Pythius sinistro aliquo omine conterritus pollicetur, se ad bellum cum quatuor filiis iturum alacri animo. Muneris summi loco vni tantum primogenito suo filio militia vacationem deprecatur.

Petitionem hanc crimen maiestatis interpretatus Xerxes continuo iubet primogenitum illum filium medium discerpi, eiusque discissi partem alteram ad dextram, alteram ad sinistram viæ partem collocari, & illac exercitum transire. Te, inquit, & quatuor tuos liberos liberant tua munera: vnus autem, quem precipue complecteris, damno multaberis. En ignauæ genium, qua sæpe nihil sordidius, nihil iniquius, nihil trucescens. His artibus nihil mirum est, si ingentem exercitum compararit, & tamen nihil profecerit. Quid enim efficiant, quos non stipendiorum liberalitate inuitas, sed ad prælium velut ad lanienam obtorto collo pertrahis.

XII.

CAPITULO.

Lipius in suis admirandorum libris vere admirandis multa de magnitudine Romana differit scitu & laude dignissima. Sed nescio quomo-

quomodo nimia quadam Imperii illius admiratione abreptus omnia fere nobis describit multo maiora, quam reuera sint, si modo quid sentio. Primum ergo nobis occurrit caput de Capitatione, in quo omnino Imperii Romani censum nimium extollere videtur, si modo pensitationes ordinarias, non tyrannicas exactiones spectes. Vult ergo Lipsius Asiam solam quotannis tribuisse viginti talentorum millia, idque sic probat. Apud Appianum bellorum ciuiliu Lib. V. Antonius sic Asiaticos compellat. *Nobis sumptibus magnis opus est, neq; eos omnes à vobis exigam, neq; enim ferendo huic oneri pares essetis, sed particulam aliquam eamq; minimam, & quam non grauatim laturi sitis. Quæ enim hostibus nostris biennio dedisti, (dedistis autem illis tributa fere decem annorum) id solum nobis exigere sufficiet, sed ea lege, vt ea vno anno prabeatis, hoc est, iam nunc, vrget enim necessitas.* Sed ipsa Appiani verba nobis apponenda sunt, ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς μὴ γῆρας καὶ πόλεων, καὶ οἰκιστῶν καὶ τῶν ἄλλων καὶ ἱερῶν ἀνίστημι, (h. e. in a μη ἀναστῶμι, ne vos anastites reddam) ἔς τὰ χεῖματα ἐλογισάμεθα, non aliam multā vobis imponimus quam pecuniariam, ἔδῃ ἔς ἅπαντα, hoc est, non totam pecuniam, qua indigemus, à vobis exigimus, ἀλλὰ μὲν αὐτῶν καὶ βαρῦταλον, ὃ καὶ πωδομένους ἡμᾶς ἀγαπήσιν ὀλομαι. ἀ γὰρ ἔδοτε τοῖς ἡμέτεροις ἐχθροῖς ἐν ἔτεσι δύο (ἔδοτε ἢ φόρους ὡς δέκα ἔτη) ταῦτα λαβεῖν ἀρκέσει μόνα, ἀλλ' ἐν ἔτει ἐπαίγυσαι γὰρ αἱ χεῖρα. Plutarchus autem diferte docet erogata tum ducenta talentum millia, eandemque summam eodem anno iterum extortam. Ne Plutarchi quidem verba pigebit hic apponere. Est enim obscurus locus. τί λ' ἢ, τῆς πόλεως δούτερον ὀπιβάλλουσι φόρον, ἐτόλμησεν Ὑβρίας ὑπὲρ τῆς Ἀσίας λόγον εἰπεῖν, ἀργαίως μὲν εἰπὼν καὶ πρὸς Ἀντωνίου ζῆλον ἔκ ἀνδρός, εἰν δυνάσσει δις λαβεῖν ἐνὸς ἐνιαυτοῦ φόρον, δυνάσσει καὶ δις ἡμῖν τοιήτοις ἔτεσι, καὶ δις ὀπίσσω, παραπικρῶς καὶ πρὸς βόλως συναγαγῶν, ὅτε μυριάδας εἴκοσι τάλαντων ἢ Ἀσία δέδωκε, ταῦτα εἶπεν, εἰ μὲν ἔκ εἰληθας, ἀπαίτει, εἰ ἢ εἰληθας, ἀπλώλαμεν. Hæc sic apud H. Stephanum & alios leguntur mendose, meo quidem iudicio. Locus sic legendus videtur, παραπικρῶς ἢ καὶ πρὸς βόλως, ὅτε ἑπὶ τῆς μνηστῆρας μυριάδας εἴκοσι τάλαντων, ἃς ἢ Ἀσία δέδωκε, ταῦτα εἶπεν, εἰ μὲν &c. At in numeris non audeo receptam lectionem conuellere. Et tamen si verba Plutarchi de talentis stathmicis sunt intelligenda, profecto perucit Lipsius. Sed quis credat, non dicam Antonium, tam rapacem, vt exigeret tantam summam, tam εἴρωνα, vt eam exilem affirmaret, sed Asiam solam, h. e. Attali regnum, tam à Cassio & Bruto attritum, potuisse tantam summam, non dicam bis, sed semel erogare vno anno centum auri milliones? Omnino igitur aut in numeris subest mēdum, vel, quod malim, talenta illa non stathmica sunt, sed numismaticæ, ac proinde non argentea, sed aurea. Numismaticum Hebræorum talentum diximus pendere granorum Hebræorū sex millia, drachmas

mas Atticas septuaginta quinque, ac proinde totidem aureos nostrates Ducenta igitur huiusmodi talentorum millia conficiunt centies quin-
 quagies centena aureorum millia, quod vulgo dicimus 15. auri milliones,
 siue maus triginta talentum argenti millia. Hanc summam si bis Asia
 iam bellis exhausta ciuilibus vno anno expendit, an non videretur &
 Asiae satis graue, & Antonio satis tyrannicum, maxime cum præter ca-
 pitationem illam sexcentis aliis expilationum generibus in singulos
 grassaretur. Sed erant Antonio & Octauio magni sumptus ferendi,
 ὑπερβαλόντες, ὡς ἐκείνῳ στρατιῶν δεσφύας πεντακισχίλιαι, ἐδέοντο ζωτοασομένων εἰς
 χρηματισμῶν, καὶ διαμολογίας, inquit Plut. recte. Sed quando id præstitit
 Antonius? Et largitionem illam tributi nomine exigere qua fronte po-
 tuisset homo comitatem & humanitatem professus? Aliis ergo latroci-
 niis, templorum spoliationibus &c. hæc erant quærenda. Ille profiteba-
 tur se ea rogare, quæ legitimis militum stipendiis erant necessaria, nec ea
 omnia, sed horum particulam aliquam. Sunt vero, inquit, nobis, id est,
 mihi & Octauio, πελοδικτῶν καὶ εἰκοσι ὀπλιτῶν, ἀ μετὰ τῶν ζωτοασομένων εἰς
 μνησίδες ἀνθρώπων ὑπὲρ ἑπτακίθιαι, καὶ τέτων ἀνδρῶν δι ἰσπαίεις, καὶ ἑτέρῳ ὄμιλῳ
 ἑτέρῳ στρατῷ. Vides hominem omnia follicite exaggerantem. Tribuit enim
 vnicuique legioni sena peditum millia, & tamen ne sic quidem duode-
 triginta legiones efficiunt centum septuaginta peditum millia. Sed quo-
 taquæque legio quina aut etiam quaterna nedum sena hominum millia
 habebat. Tamen fingamus has legiones equitatum & ἕτερον illum ὄμιλον
 assurgere ad ducenta hominum millia, Antonium velle solum has legio-
 nes persolvere, & totam illam impensam Asiæ imputare. Legitimum mi-
 litum stipendium erant deni in diem asses, etiam cum 16. assib. constabat
 denarius. Sed tamen demus denarium siue drachmam, tamen duodecim
 talentum millia poterant ducentis peditum millib. integrum totius anni
 stipendium conficere. Iam in equites, centuriones, ἐπιτάκτες imputa quod
 libuerit, nunquam assurgit summa ad viginti talentum millia. Quor-
 sum ergo illa bis ducenta? Rursus Appianus ait, Cornelium Sullam per
 bella Mithridatica Asiæ imperasse 5. annorum vectigalia, sed statim dan-
 da. Plutarchus vero ait, ita extorta viginti talentum millia. En quaterna
 tantum in singulos annos, nedum ducena talentum millia. At enim epi-
 logismus noster terna tantum millia talentum annui tributi conficit o-
 mnino. Nam Antonius solos Attalici regni ciues compellabat. Syllæ ve-
 ro exactio latius patere potuit. Hui, inquires, tantillum ex Attalico regno,
 vel ex Asia paulo latius sumpta erogabant Romani? Quidni? Adhuc e-
 nim iustitiam utcunque profitebantur. Audiamus Plutarchum in Pom-
 peio περὶ τῶν τότε ἐσφύας, Pompeius scilicet εἰς τῶν γεσημάτων, ἐπὶ παν-
 τακισ-

τακιστάται μινειάδας ἐκ τῶν τελαῶν ὑπὸ τῶν ἐπιπέλων. ἐκ τῶν αὐτῶν περὶ τῆς πόλεως
 μινειάδας ἐκ τακιστάτης πεντακοσίας λαμβάνουσι. Si ante Pompeii triumphum
 octo tantum, & quod excurrit, post eundem 14. tantum talentū n millia
 percipiebat Respub. ex toto Imperio, quantum tributum vniciuique
 Prouinciæ poterat assignari? Ægyptus pendeat sex, vt vult Diodorus,
 vel, vt Strabo, duodecim talentū n millia. Causa differentie esse potest,
 quod aliquando latius, aliquando strictius accipitur Ægypti nomen. Hu-
 ius tributi duodecimam tantum partem pendeat Iudæa, hoc est, mille
 talenta, teste Agrippa Rege apud Iosephum. Potest autem alterum de Sa-
 cris, aut Syriacis, alterum de Ægyptiacis talentis intelligi. Gallie autem
 quid tributi primum impositum sit, docet Suetonius: *Cæsar*, inquit, *qua-*
dringentes HS. in singulos annos tributi nomine imposuit. Atque ita quoque
 Eutropius. Lipsio id ridiculum videtur Itaque pro quadringentes le-
 git quater millies. At enim Carolus VII Francorum Rex vix ducentia
 HS. tributi nomine ex toto regno exigebat. Nam, vt Philippus Comi-
 neus testatur, regni tributum annuum non superabat centum septua-
 ginta librarum Turonearum myriadas. Huius vero filius Ludouicus XI.
 initio sui regni à populo stipulatus est tantum centum & viginti libra-
 rum myriadas, aut certe non plura populus illi pollicitus est, cumque
 summam hanc fere geminasset, pœnituit Regem, & prope absuit, quiri
 ad priorem formam tributa redigeret. Idem Philip. Com. sub finem vitæ
 Caroli VIII. conqueritur, quod populus fere pendat librarum Turonea-
 rum duos millones & semis. Atqui hoc omnino est quadringentes HS.
 Budæus autem, *Hoc*, inquit, *affirmare ausim in dictionum capiti Principem, quo*
anno hæc prodidi (h. e. anno 1514.) non minus acceptum retulisse, quam quanta
sit æstimatio octingentes sestertii. En librarum quinque millones. At enim
 Anno 1580. rationes accepti & expensi editæ sunt, quibus affirmabatur,
 per annos vnum & triginta plus quam denos quinos & semis millones
 auri Regibus persolutos, nempe 31. quadringentos octoginta quatuor
 auri millones, & quod excurrit, expensos vero trecentos & nouem auri
 millones, reliquum furto subductum.

XIII.

Stipendia militum in Græcia.

Lipsius ait, menstruum Atheniensium stipendium fuisse tricenas
 drachmas, quod sane aliquando ita vsurpatum fuisse credo, sed tamen
 raro, & onerosum id illis visum colligi potest ex Thucyd. l. 7. p. 502. δι τῶν
 Ἀθηναίων, ὡς ὕστερον ἤκον, διεννοοῦντο πάλιν αὐτῶν, ὅθεν ἡλθον, εἰς δεσφύλω ἀποπέμ-
 πειν, τὸ δὲ ἔχειν περὶ τὸν ἐκ τῆς Δελφείας πόλεμον αὐτῶν, πολυτελὲς ἐσθίνετο
 δεσφύλω.

δραχμῶν δ' ἑὴμέρας ἕκαστος ἐλάμβανεν. Atque adeo ternos quandoq; tantū, nedum senos in diem obolos suis militib. distribuebant. Itaq; Alcibiades simulac Lacedæmoniis in fensus esse cœpit, λέγειν ἐπέλαβε τὸν ποσαφῆριον πρὸς τὸς Λακεδαιμονίους, ὡς Ἀθηναῖοι ἐκ πλείονος χροῖον ἐπισήμαντες ὄντες τὸ ναυπηκῆ τεράβολον τοῖς ἑαυτῶν δίδουσι. At in longinquis & periculosis bellis drachma dabatur integra. Nam vt Cyrus aduersus Artaxerxem fratrem pugnaturus, sic & Athenienses in Potidææ obsidione hoc stipendium etiam feruis largiebantur. Thucydides l. 3. πῶν δ' ποσὶ δαίαν δίδραχμοὶ ὀπλίται ἐφῆρυν. Αὐτὰρ δὲ ἡ ὑπὲρ τῆς δραχμῆς ἐλάμβανεν ἑὴμέρας. Et paulo post: γνῆς τῆς αἰπάσαι τὸν αὐτὸν μισθὸν ἔφερον. Idem l. 8. p. 568. παρῆλθεν ὁ ποσαφῆριος πῶν μίλητον, καὶ μισθὸς δὲ τριπλῶν (ὡσπερ ὑπὲρ ἑνὴ τῆς Λακεδαιμονί) εἰς δραχμῶν Ἀττικῶν ἕκαστος παύσει τῆς ναυπηγῆς ἐδόκε. Ἐξ ἧς λοιπὸν χροῖον ἐβόλετο τεράβολον δίδουσι, ἕως ἀνβασιλέα ἐπέριηται, ἢ ἢ κελύβη, ἐφη δίδουσι ἐν τελευτῇ πῶν δραχμῶν. Id Alcibiadis consilio à Tissapherne semel institutum aliquandiu durauit. Itaque apud Xenophontem Ἑλληνικῶν l. 1. Lyfander Cyrum rogat, drachmam det singulis, ita bellum citius confectum iri, ac proinde minore impensa.

Negit Cyrus, audere se patris Darii præscripta refringere. Postea tamen cum περὶ ἂν ὁ Κύρος Lyfandrum interrogasset τί ἂν μάλιστα χαλεπίτερο πωλιῶν, εἴπεν, εἰ πρὸς τὸ μισθὸν ἕκαστος ναυπηγῆς ὀβολὸν προσδεῖται. ἐν δὲ τούτῳ τῶν ποσαφῆριος ὀβολοὶ ἢ ὁ μισθὸς, πρὸς τρεῖς δὲ τεράβολον. Illud autem τεράβολον in diem vicenas, in mensem efficiebat drachmas, ac proinde Daricum siue didrachmalem aureum ratione quidem denaria. Suidas: λέγουσι τινες τὸν Δαρεϊκὸν δυνάμει δραχμῆς ἀργυρεῖν εἰκοσι, ὡς πεντή Δαρεϊκὸς ὁ δυνάμει μῆν. Hinc est, quod apud Xenophont. ἀτακας. l. 1. Cyrus militib. ex quo suspicari cœperūt, se aduersus Artaxerxem duci, tumultuantib. & προσεταῖσι τὸ μισθὸν, ὡς κύρος ὑπὸν εἶται ἡμιόλιον πᾶσι δίδουσι, ὑπὲρ τρεῖς ἔφερον ἀπὸ Δαρεϊκῶν τρεῖς ἡμιδραχμῆς. Ἐμνήσθη τὸ δραχμῶν. Ita singulis in diem solidā drachmam pollicebatur, in mensem sesquidaricū, siue ternos aureos Italicos, aut ἐκ inferioris note. Sed hoc videbatur largitionem sapere, vt pote ad longinquum, periculofissimum & iniustum bellum. At plus satis liberales videbantur Peloponneses ternos in diem obolos Ἄγινeticos, hoc est, quinos Atticos singulis militibus tribuentes, ac proinde vicenas & quinas in mensem drachmas Atticos. Xenophon. Ἑλληνικῶν l. 5. λόγους ἔγένοντο ἀργυρεῖον ἀπὸ ἀνδρῶν ἐξείναι δίδουσι τῆς βυλομένης τῆς πόλεως τεράβολον Ἀργινῶν καὶ ἀνδρῶν (ὀπλίτων τε) ἰππέας δὲ ἢ πε παρέχει, ἀπὸ ποσαφῆριος ὀπλίτων μισθὸν τῶν ἰππεῶν δίδουσι. Eques quippe & δραχμῶν quadruplum stipendium accipiebat, λοχαγὸς duplum. Idem ἀτακ. l. 7. p. 242. Δαρεϊκὸν ἕκαστος ὄσση μισθὸς ὑμῶν λοχαγὸς δὲ τὸ διπλῶν, δραχμῶν δὲ τὸ τεράβολον. Hæc Lacedæm. residuos Cyri milites aduersus Tissaphernem inuitantes. Sic antea pag. 236. in dē militib. Seuthes Thracū Rex

ὕπερθε τοῦ μὲν στρατῶν κυζικηνῶν, τοῦ δὲ λοχαγῶν δημοκίαν, τῶ δὲ στρατῶν τετραμοικίαν, Hæc censebantur τὰ νομιζόμενα, id est, militiæ iura. Idem enim Senhtes eadem pag. Εγὼ δὲ ἄνδρες, δύναι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἡμοῖς, καὶ ὑπὸ ἡμῶν ὑμῖν μὲν δάσσειν κυζικηνῶν, τοῖς δὲ στρατηγοῖς, καὶ τοῖς λοχαγοῖς τὰ νομιζόμενα. Milites Romani sub Augusto & Tiberio, cum denarius sexdecim assibus commutaretur, tamen quærentur denis in diem assibus animam & corpus æstimari. Erat id circiter instar τετραβόλων. Vide plura apud Lipsium in Tacitum, & in suis Admirandis.

At hic obiter nobis explicandus est, & corrigendus Thucydidis locus libro octavo, anno vicefimo belli Peloponnesiaci: Ἐὶ δὲ ὀππρηνόμενον χειμῶνος ἐπειδὴν τῶν ἰατρῶν κατεπέσαστο ὁ Τισαφέρνης, εἰς φυλακῶν, παρήλθεν εἰς τὴν μίλιτον, καὶ μὲν δὲ τριῶν (ὡσπερ ὑπέσθη ἐν Λακεδαιμόνι) εἰς δεσχίω Ἀττικῶν ἐκείσθω πᾶσις τῆς ναυὸς διέδωκε, Ἐὶ λοιπὸν χρόνον ἐβόλετο τειφβολον διδόναι, ἕως ἂν Ἐσπλέα ἐπέρηται, ἦν δὲ κελεύη, ἔφη δάσσειν ἐντελῆ τῶν δεσχίω. Εἰρημοκράτης δὲ ἀντεπώνθη. Ἐὶ Συσρακίῃν στρατῶν ὁμοῦ δὲ ἑκάστῃ πέντε ναῦς πλέον ἀνδρῶν ἐκείσθω ἢ τρεῖς ὀβολοὶ ἀμολογήθησαν. ἐς γὰρ πέντε ναῦς καὶ πενήκοντα τεία τάλαντα εἰδὴν μὲν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσῃ πλέον ἢ ἑκατὸν ἔδεικνυτο, καὶ τὸν αὐτὸν λόγον Ἐτον ἐδίδοτο. Locum hunc integrum descripsimus, quia insignis est ad hoc ipsum confirmandum, quod instituimus. Ultima hæc verba sic interpretatur Laurentius Valla, commentum est inter eos, ut præter quinque naues, plus quam terni oboli viritim soluerentur. Nam quinque & quinquaginta nauibus terna talenta in singulos menses dabat. &c. Ego legendum censeo τεράκοντα τεία τάλαντα. Res enim videtur ita se habere: Tissaphernes, ut Lacedæmonios ad suas partes pertraheret, pollicitus est stipendii loco singulis militibus singulas in diem drachmas. Post primam expeditionem promisso stat. Deinde quasi iureiurando solutus testatur, se non posse in posterum plures quam ternos in diem obolos dare, id est, dimidiam drachmam. Cum indignabundus obviceretur Hermodates, pollicitus est, se in quinas naues ὀπίμωτον aliquod daturum, singulis nauibus solebant tribui milites duceni, ut ex Herodoto constat, ubi Xerxis exercitum recenset. Ita quinis nauibus tribuentur milleni milites, quibus debebantur quingenæ in diem drachmæ, in mensem Attica talenta bina cum semisse. Tissaphernes auctarii loco pollicetur integra talenta terna, ut haberent, unde Ducibus, Legatis & ἐκτάτοις ac egregiis militibus honorarium aliquod largirentur. Ita cum Lacedæmoniorum classis constaret nauibus quinquaginta quinque, Tissaphernes pollicitus est illis terna & tricena in singulos menses talenta. Quod si posthac pluribus nauibus classem instruerent, se quoque eadem ratione stipendia aucturum.

Cato feueritatis & parsimonix nomine maxime commendatus, tamen profusissimæ largitioni primus portam aperuit, non tam quod esset alieni prodigus, parcus sui, quam vt hac velut offa obiecta importunam plebem placaret. Plutarchus ergo in Cæsare ait, Catonem πείσαι τῶν ἑλλῶ ἀναλαβεῖν τὸν ἀπορον καὶ ἀγέμετον ὄχλον εἰς τὸ σιτηρέσιον ἀναλώματ' ἢ ὅστ' ἐν ἰαυτῷ (lege ἐν ἰαυσίν) χιλίων δρακμοσίων καὶ πενήκοντα ταλάντων. Idem alibi: ὁ κράτων ἐπέσει τῶν σύγκλητον ἀπενείμασι σιτηρέσιον ἔμμνηνον, ἐξ ἧς διαπάνης πεντακόσαι (lege ἐπηκόσαι) πενήκοντα μυριάδες ἐνιαυτοῖσι παροχρῆνονται τοῖς ἄλλοις ἀναλώμασι. Recte, inquā, Lipsius censuerat legendum ἐπηκόσαι, pro πεντακόσαι, nec placet posterior ipsius sententia, sed idem recte coniicit frumentantium numerum fuisse circiter 15000. Postea per bella ciuilia usque ad viginti & trecenta millia hominum excreuit, teste Dione & Suetonio. Sed Cæsar ad pristinum (vt credere par est) statum rem reuocans numerum ad centum quinquaginta hominum millia reuocauit. Quibus si septingentas & quinquaginta drachmarum myriades distribuas, tribuentur vnique drachmæ quinquagenæ, atque ita cuique circiter totidem modii. Verba Dionis sunt lib. XLIII. καὶ τὸ πλῆθος τῶν σίταν θέεντο ἐπὶ μακροτέρῳ, ἐκ τῆς δόξης, ἀλλ' ὡσπερ ἐν ταύταις εἶωθε γίνεσθαι ἐπανέδιντο, ἐξέτασιν ἐποίησαν, καὶ τὸ γε ἡμίσεις ὁμῶς τῷ αὐτῷ παρὰ πηλείφει. Augustus & numerum frumentantium & modum distributionis auxit. Nam frumentantium ducenta millia instituit, & vnique sexagenas in annum drachmas, hoc est, quinas in mensem drachmas, siue quinos modios dedit. Rem docet Augustus ipse in lapide Ancyrano.

CONSVL TERTIVM DECIMVM SEXAGENOS
DENARIOS PLEBI QVÆ TVM FRUMENTVM
PVBLICVM ACCIPIEBAT DEDI EA TVM MIL-
LIA HOMINVM PAVLLO PLVRA QVAM DV-
CENTA FVERVNT.

Postea frumentantium numerus liberalitate Principum auctus. Spartianus: *Seuerus septem annorum Canonem, ita vt cotidiana LXXV. millia modiorum expendi possent, reliquit.* Si cuique quinos in mensem modios tribuas, sufficiet hæc summa quadringentis & quinquaginta frumentantium millibus. Tamen hæc summa triplo quam sub Cæsare, maior nondum Lipsio satisfacit. Deinceps imminutus distributionis modus teste Vopisco, *Aurelianus*, inquit, *quo tempore proficiscebatur ad orientem bilibres coronas populo promisit, si victor rediret. Et cum aureas populus speraret, neque*

Aurelianus aut possit aut vellet, coronas fecit de panibus, qui nunc siliginici appellantur, & singulis quibusq; donauit, ita vt siliginum suum quotidie toto suo vnusquisq; reciperet, & posteris dimitteret. At Augustus plus quam quaternas in diem dabat. Constantinus huius liberalitatis partem, vt & cetera iura cum vrbe sua communicauit, filius eius Constantinus imminuit. Socrates lib. 2. cap. 10. Ἐξήμισσε ἢ πλὴν πόλιν ἀφελὼν τὸ σιτηρεσίον τῆς πόλεως ἔδεντο καὶ τῆς ἡμετέρας αὐτῆς ἡμετέροις ὑπὲρ τέσσαρας μυριάδας. οὐκ ἴστω γὰρ ἐγγύς ἐχρησθῆναι τοσούτων ἐν τῇ σίτῃ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείῃ κομιζομένῃ πόλεως. Lipsius putat in dies octuagena modiorum millia distribui solita. Sed de annis, non de diebus Id intelligendum, & medimni, non modii vocem supplendam, & diserte & perite docet Nicephorus lib. 9. c. 7. & Cassiodorus Socratis Interpres, apud quem tamen corrupte legitur pro quadraginta millia, quadragies centum millia medimnorum, quod merito ridet Lipsius. Medimnum rasum Atticum pendet libras Romanas fere 133 $\frac{1}{2}$. demus 134. ita octingenta millia medimnorum pendebunt libras Romanas 106666666. vel 107200000. addemus ad subductionis commoditatem quingentas libras, vt fiant 107200500. Ea summa præstabit Indies ducenta nonaginta tria millia, & septingentas tritici libras, ex quibus confici panes antopyri bilibres possunt centum & octoginta tria millia, & quod excurrit. Si Constantinopoli Constantinus cibauit centum octoginta frumentantium millia, Romæ totidem, an non hæc liberalitas satis ampla videtur, maxime si Zozinum audias Constantinum rapacitatis accusantem? Sed magno Lipsio nihil satis magnum videtur.

XV.

Tritici pretium.

Budæus, Apud nos, inquit, commodam tritici primarii annonam esse aiunt, cum medimni bini (id est, sextarius) quinus & vicenis solidis Turonicis vaneunt, ab eo pretio ad tricenos iustam æstimationem esse, deorsum ad vicenos. Iam ad vilitatem spectare, quod supra hæc aut infra est, caritatis & vilitatis appellatione censeri &c. Quare non mirum est, si Cicero sæpe in Sicilia modium frumenti binis sestertius esse dixit in magna vbertate. Qua ratione duo medimna decem & septem solidis & semisse vaneant. Nam apud nos sæpe minoris valere memini. Hæc Budæus. Sed aliter nobis incunda est comparationis ratio. Nam Budæus putauit, modium Rom. Parisino respondere. Atqui modius Rom. pendet tantum libras Rom. viginti, Parisinus triginta fere. Dicendum ergo, si sextarius Parisinus pendens libras Rom. 330. venit tantum solidis 30. certe II. libræ Rom. vno solido Budæano constabunt, ac proinde modius Rom. 2. fere solidis Budæanis, qui sestertiorum consularium pretium fere æquant. Vidi non paucos, & viuunt adhuc hodie octuagenarii, atq; adeo cente-

centenarii homines, qui testantur se vidisse, cum noster tritici quartarius veniret tantum solidis duob. cum semisse. Pendet a. libras Parisin. circiter 42. Rom. 64. ita tritici libræ Parisinæ, Rom. 25. vel 26. vñibant vno solido Budæano, qualis se. sub Francisco pendeatur. Cic. in frumentaria: *Fru mentum in Sicilia debuit Verres emere ex Senatusc. & ex lege Terentia & Cassia frumentaria. Emundi duo genera fuerunt, vnum caterarum decumarum, alterum, quod præterea Ciuitatib. aequaliter esset distributum, illius decumani tantum, quantum ex primis decimis fuisse tritici modia DCCC. millia. Pretium a. constitutum decumano in modios singulos sestertii terni, duodetrichies. Imperato sestertii quaterni, ita frumentum imperatum sestertium duodetrichies, (lege duodenicies) in annos singulos, Verri decernebantur, quod aratorib. solueret, vt in alteras decumas ferme ad nonagies per triennium. Sic ad hanc frumenti emptionem prope centies & tricies erogatum est. Sic. n. locum illam obscurissimum restituendum cenleo. Cæteri errores possunt esse Ciceronis ipsius ad alia properantis. Res v. ita se habere videtur: Ex primis decumis collecti sunt tritici modia DCCC millia, quæ si ternis sestertiis æstimentur, conficiunt quater & vicies HS. pro quo Cic. dixit duodetrichies. Ea summa post trienniū conficit bis & septuagies HS. pro quo Cic. dixit, nonagies, quia ter tricies efficit nonagies. Frumenti imperati modia 40. & 50. millia, quæ quaternis sestertiis taxata conficiunt duodenicies HS. Ea summa post triennium decumani & imperati frumenti pretium affurgit ad centies vicies & sexies HS. pro quo Cicero dixit centies & tricies, tum vt numerum rotundaret, tum vt oratorie omnia in maius extolleret. Plin. l. 18. c. 3. Marius Marcius AEdilis plebi primum frumentum populo in modios assibus donauit. Minutius Angurinus, qui Sp. Melium coarguerat, farris pretium in trinis nundinis ad assen redegit, vnde cimus plebei tribunus, qua de causa statua ei extra portam trigeminam à populo stipite collata statua est. Trebius in AEdilitate assibus populo frumentum presticit. Quæ ob causam & ei statua in capitolio ac palatio dicata sunt. M. Varro autor est, cum L. Metellus in triumpho plurimos domuit Elefantos, assibus singulis farris modios fuisse, item vini congios, sicq. sicca pondo XXX. olei pondo X. carnis pondo XII.*

Olei pretium.

Plin. l. XV. c. I. *Vrbis quidem anno LV. Appio Claudio Cæci nepote L. Iunio Coss. olei libra duodena assibus venire. Et mox sexcentesimo octogesimo M. Scius L. F. AEdilis curulus olei denas libras singulis assibus presticit populo Rom. per totum annum. At c. 6. quid sibi velit, non capio. Notum est, inquit, Magistratus (Græcos) honoris eius octo gentes sestertiis strigmenta vendidisse.*

Vini pretium.

Plin. lib. XIV. c. 13. P. Licinius Crassus & L. Iulius Cæsar censes anno vrb. cond. DCLXXV. edixerunt, ne quis vinum Græcum Ammineunq. octonis æris singula quadrantalibus venderet, hoc est, octonis assibus. Ea ratione pinta vini Græ-

ci Parisina duobus circiter denariolis nostratibus vendebatur. Idem vero erat pretium vini Græci, atque olei Italici. Hac, inquam, ratione denæ vini libræ Rom. singulis Romanis assibus vānibant vicenæ libræ Rom. singulis fere solidis nostratibus. Eodem pretio vendebatur vinum eo anno, quo L. Metellus in triumpho plurimos duxit Elephantos. Congios enim singulos singulis assibus vendebant, teste Plin. l. 18. c. 3. Congius enim pendet decem vini libras. Quandiu ergo tanta fuit tritici, olei & vini vilitas, mirum videri non debet, quod ait Polybius libr. VII. *ὡς πρὸς οὐδὲν τὸ πολὺ παρῖενται τὴς καταλύτας οἱ πανδοχεῖς, ὡς ἰσθὰ πάντα ἔχειν τὰ πρὸς χρεῖαν ἰμιασαεῖν, ἔτο ἡ δὲ τί τ' ἄρτον μέρ' ὀβολῶ.*

XVI.

Leges sumptuaria.

A. Gellius l. 2. c. 24. de legibus sumptuariis multa habet, quæ illustratione, nonnunquam etiam castigatione digna sunt. Alioqui cauendum, ne multa non modo ἀπίσα, sed & ἀσώτα admittantur. Quamuis ergo Budæus & Lipsius de magnitudine Romana l. 4. c. 7. & 8. in hunc locum multa laude dignissima dixerint, multa tamen supersunt, quæ luce indigent. Primum ergo cum audis veterum cœnas centenis circiter assibus taxatas, notandum est, ea summa intelligi ea, quæ ex macello emebantur. Habebat enim quisque paterfamilias domi siue in hortis, siue in cellis præoptuariis panem, holus, vinum, salsamentum, carnem aridam, fructus & alia huiusmodi, quæ Horatius dapes inemptas vocat, quorum omnium in hac taxatione nulla ratio habebatur. Sed cum sic quoq; posset à prodigis & nimium prouidis legi fraus fieri, Licinius carnis aridæ & salsamenti certa pondera in singulos dies constituit. Sed iis, quæ ex hortis, vineis aut agris suis quisq; decerpserat, legem nullam posuit. Prouidæ autem veterum Rom. frugalitatis etiam id iudicio esse potest, quod Horatius tantopere laudat.

*Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
illis nullus erat, sed credo hac mente quod hospes
Tardius adueniens viciosum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret: hos vtinam inter
Heroes natum tellus me prima tulisset.*

Quod tamen non est, quod referas ad prisca illa Iani, Saturniue sæcula. Sed ad Fabriciorum, Curionum &c. tempora, quorum communia inelaborata erant, & domi petita. Quod si aliquando paulo lautius cum amicis conuiuari vellent, tum præter id, quod è penu promebatur, statuebat lex, quot nummos extra ordinem impendere liceret. Notanda præterea tum ciborum per ea tempora vtilitas, tum priuatorum paupertas.

Priuatius

Privatus illis census erat brevis,

Commune magnum. Inquit Lyricus.

Primus ergo C. Orchius Trib. plebis tertio anno, antequam Cato censor fieret, hoc est, anno V. C. 567. præscripsit numerum conuiuiarum. Postea anno V. C. 593. C. Fannio & M. Valerio Messala Cofs. secutum est Senatuscons. illud, cuius meminit Fonteius Capito, quo iubebantur Principes civitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu militarent, id est, mutua inter se conuiuia agerent, iurare apud Cofs. verbis conceptis, non amplius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quam centenos, videnosq. aris, præter holus, far & vinum. Neque vino alienigena, sed patrio vsuros, neq. argenti in conuiuio plus pondo quam libras centum illaturos. Sed post id Senatusconsultum lex Fannia lata est, &c. Hic vel fallitur Gellius vel aliquot tantum diebus post illud Senatusconsultum lata est lex Fannia eodem anno, quum videlicet Fannius ipse adhuc Consul esset. Plin. lib. 10. cap. 50. Gallinas, inquit, saginare Deliaci cœpere, vnde pestis exorta, opimas aues, & suoapte corpore vnctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio, iam lege C. Fannij Cofs. 11. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur, præter vnâ Gallinam, quæ non esset atrilis, quod deinde caput translatum per omnes leges ambulauit, inuentumq. est diuerticulum in fraudem earum gallinaceos quoq. pascendi lacte madidis cibis: multo ita gratiores approbantur. Gellius. Post id Senatusconsultum lex Fannia lata est, quæ ludis Roman. item ludis plebeis, & Saturnalibus, & aliis quibusdam diebus in singulos dies centenos aris infumi concessit, decemq. aliis diebus in singulis mensibus tricenos, ceteris autem omnibus diebus denos. Ita tres dierum ordines statuit Fannius, ordinarios, lautiores, & festos Ordinariis diebus non plures quam denos asses permisit. Lautioribus, quos non plures, quam in mensem denos esse voluit, tricenos asses adscribit. Diebus postremo festis centenos asses largitur. Legem Fanniam secuta est Licinia, V. C. 623. de qua sic Gellius. Lex deinde Licinia rogata est, quæ cum certis dieb. sicuti Fannia, centenos aris impendi permisset, nuptiis duccenos indulset, ceterisq. diebus statuit aris tricenos, cum & carnis & aride & salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit: si quidquam natum esset à terrâ, vite, arbore, promiscue atque indefinite largita est. Deinceps potentiam & incrementum imperii luxuria comitata argento vilitatem, annonæ caritatem attulerat, ac omnia frugalitatis & modestiæ claustra perruperat. Itaque longe alia ratio deinceps ineunda fuit in sancendis legibus sumptuariis.

Anno igitur 674. L. Sylla Dictator Legem ad populum tulit, qua cautum est, vt Calendis, Idibus, Nonisque, diebus ludorum & feriis quibusdam solennibus HS. tricenos in cœnam insumere ius, potestasque esset, cæteris autem omnibus diebus non amplius quam ternos. Sic Gellius.

S

Sed

Sed aut ego fallor, aut sic legendum, diebus solennibus HS. tricena, reliquis terna licere infumere, hoc est, vt diebus solennibus liceret impendere libras Turoneas 1875. vel aureos Gallicos 623. ordinariis vero diebus non plures quam 187. libras cum semisse, quæ correctio ne cui videatur propter huius legis cum proxime antecedentibus dissimilitudinem, obseruandum est Romanos Senatores post Asiã à Sullâ domitam totidem Principes, ac tantum non reges fuisse, quibus etiam illæ Sullanæ lautitiæ meræ fordes viderentur.

Cogita, quanto maior fuerit ordinaria Luculli impensa. Is cum multa cubicula vario ornatu Deorum nominibus nuncupata haberet, quoties vel mane, antequam domo prodiret, vel etiam postquam domo exiuerat per seruulum aliquem œconomum suum monebat, se in Apollinis cubiculum cœnare velle, toties teste Plutarcho πέντε δραχμῶν μισθὸς ἑκάστης ἡμέρας impendebat, hoc est, ducenta festerium millia, vel duodecim millia & quingentas libras. Si ex improviso ab amico depræhensus Lucullus fere centuplo maiorem impensam faciebat, quam lex Sullæ pateretur, quid fieri potuit, cum repotia natales aliosve dierum festos albatu celebrabat? Certe extraordinaria Luculli impensa videtur vt minimum fuisse decuplo maior ordinariã.

Ordinaria Luculli in Apollinis cubiculo cœnantis impensa, hoc est, non ante præuisa & meditata affurgebat ad ducenta millia HS. Extraordinaria ergo facile potuit esse vicies HS. Itaque videtur Augustus saltem cauere voluisse, ne quis hanc plus satis immanem & insanam profusionem superaret. Addit igitur Gellius. *Postrema lex Julia ad populum peruenit Casare Augusto imperante, qua pro festis quidem diebus ducenti festerij finiuntur. Calendis, Idibus, Nonis, & aliis quibusdam festiuis trecenti: nuptiis autem & repotiis HS. millies esse.* Hic omnes agnoscunt millies illud plane prodigiosum esse. Itaque Budæus legit mille. Ego totum hunc locum sic legendum censeo, *qua pro festis diebus ducenta HS. finiuntur, Calendis, Idibus, Nonis & aliis quibusdam festis trecenta, nuptiis autem & repotiis HS. vicies esse.* Etiam dicit Capito Atteius, *edictum diui Augusti an Tiberij Casaris non satis commemorari, quo edicto per varias dierum solemnitates à trecentis HS. vsq; ad duo millia (lege rursus vicies) sumptus cœnarum propagatus, vt his saltem finibus luxuria esseruescentis astus coerceretur.* Nempe intra librarum Turonearum centum viginti quinque millia. Quid quod etiam hi fines angusti luxuriæ visi sunt? Nam vt palam discintus ne potes & macelli varatra omittam, etiam sapientiæ Doctor Seneca ait. *suo tempore trecies, HS. singulas cœnas non raro etiam frugalissimis viris constare.* Quid Cleopatram commemorem, quæ cum Antonio sponponderat, nunquam se depræhendi posse quin ultra centies HS. vnâ

HS. vnâ cœna impenderet? Seneca ad Albinam de consolatione. C. Caesar Augustus, quem mihi videtur rerum natura edidisse, vt ostenderet, quid summa vitia in summa fortuna possent, centies sestertio cœnauit vno die, & in hoc omnium adiutus ingenio, vix tamen inuenit, quomodo trium prouinciarum tributum vna cœna fieret. Vereor ne legendum sit millies pro centies. Quid enim? tres prouinciæ non nisi centies tributum exsoluerent? maxime sub rapacibus tyrannis? Non fit verisimile. Quid? quod etiâ priuatus homo Apicius sane Helluonum sui temporis facile Princeps cœties sestertio cœnasse dicitur?

*Dederas Apici ter trecenties ventri
Et supererat adhuc tibi centies largum:
Hoc tu grauabis, ne famem & sitim ferres,
Vna venenum potione duxisti,
Nihil est, Apici, tibi gulosius factum.*

At qui Iuuenalis multa suo tempore fieri conqueritur.

Qua miser & frugi nesciunt Apicius.

Suetonius in Nerone c. 27. Indicebat & familiaribus cœnas, quorum vni mitellita quadragies constitit, alteri pluris aliquanto ab Syrtio rosaria. Obscurus sane locus, in quo hæere se agnoscunt doctissimi quique viri scriptoris illius Interpretes. Sed si licet in tenebris micare, & hariolari, dicam ego mitellita videri vocem peregrinam nouo voluptatis lenocinio ab inuentoribus Syris accommodatam. Nam hoc vel maxime vrit Satyricam:

*Iam pridem, inquit, Syrus in Tyberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Inmisit.*

Certe vox hæc Syris Tugurum σκηνῶν significat. Erat ergo forsan ex-temporarium aliquod, sed magnificum tentorium ex rosariis, aliisque odoriferis, aut maxime vmbrosis arboribus integris vndecumque petitis confestim extructum, vt vni Neronis cœnæ inferuirt. Vsurpat hæc Matthæi cap. 8. bis. Primum, v. 8. Κύριε ἐκ ἐμὴ ἰσχυρὸς, ἵνα ὑπὸ τῷ σέβῳ μὴ εἰσέλθῃς. Syriace מַטְלָהּ קַתִּיק. Tum v. 20. Αἱ ἀλώπεκες φωνεῖς ἐχουσι καὶ τὰ πτείνονα τὸ ὄνυξ καὶ τὰ σκηνώσεις. Syriace מַטְלָהּ קַתִּיק. Fit autem ab Hebræo לַץ vmbra, mutato T in Thet, quemadmodum ab Hebræo רֶפֶס rupes fit Syriacum רֶפֶס mons.

XVII.

Gigantes.

Sunt qui Gigantes dictos velint non à γῆ & γίω, quasi γιγνεῖς, sed à Scythicis vocibus With-Gehant, quæ idem fere significant, quod ὀκέλευτα μέγας χεῖρας ἔχων, καὶ περσπετής, quasi gigas nihil aliud significet, quam præcipitem, violentum & exlegem hominem, cuius hoc elogium sit.

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

Sed quis vnquam vel fando audiuit Gigantis vocem eo sensu sumptam? Eiusdem farinae est, quod aiunt Gigantes ab Hebræis Nephilim dictos, quasi *ἄγγελοι*, è cælo deturbatos, extorres, atque ideo, *γινώσκουσα*, nihil *ἔπνευον* sapiëntia. Paulo probabilius dixissent dictos quasi *ἀποστατας*, transfugas. At reuerâ Nephilim dicuntur Gigantes, quorum aspectu conterriti homines præ metu collabuntur & exanimati concidunt, cuius consternationis exemplum videre est in historia Goliathi. Eadem mente Rephaim dicti sunt, vt Lyæus *ἄπο τῆ λυφ*, quod vt Venus & Liber, sic & metus eneruet vires, & membrorum compagem veluti luxet & resoluat. Sic & Emim *אמם* dicuntur, id est, terrores, quod sint veluti naturæ *μορμολύχεια* terculamenta, quibus reliquis mortalibus, siue verum, siue Panicum terrorem incutit. Atque hæc de nomine. Rem ipsam videamus. Cardanus de subtilitate lib. II. ait: *Gabbara magnitudinem esse mirabilem, cum homo magnus trium brachiorum longitudinem non expleat. Adducor autem autoritate scribentium olim de re militari, qui Tyrorum mediocrem magnitudinem quinq. pedum esse statuerunt, vt quarta parte pes antiquus mensura pedis nostri minor sit: Ita Gabbara brachiorum quinq. & trium partium è quatuor seu nouem vnciarum; qua mensura dupla est. . communis hominum ætatis huius magnitudinis, vt non abs re dictum sit hominem tantam magnitudine, neq. post Claudij tempora, neque mille annis ante Augustum visum esse.* Hæc Cardanus, quæ merito quidem castigat Scaliger, sed paucis, vtpote ad alia grauiora properans. Sed quia hæc habent aliquid affine cum iis, quæ libro tertio disputauimus, ideo à nobis paulo fusius excutientur Cardani verba. Mens eius hæc est: Etiamnum hodie visuntur quidam pedes in vsu vetere Romano maiores, qualis est Parisinus nonâ, Picenis vero quartâ parte Romano maior. Sed tamen pauci sunt homines, qui trium brachiorum, sex, inquam, pedum Romanorum, nedum Picenorum longitudinem superent. Imò pridem est cum hominum plerique sunt pedum Romanorum quinque. Cum ergo Gabbara dicatur habuisse nouem pedes Romanos altitudinis, & totidem vncias, Pussio vero pedes Romanos decem cum quadrante, siue brachia $5\frac{1}{8}$ sequitur Pussionis altitudinem fuisse iusta hominum mensurâ duplo maiorem. Hæc, inquam, Cardanus dicere voluit aut debuit, vt si non vsquequaq. vera, saltem sibi constantia diceret. Sed res digna est, quæ paulo fusius à nobis enârretur. Videtur ergo id à naturâ fere obseruatam, vt inter Gigantes non prorsus abnormes, & ordinariam hominum eiusdem temporis & regionis magnitudinem esset ea ratio, quam vocant sesquialteram, qualis est inter cubitum siue *πύγυ* & pedem. Cum ergo nunc iusta hominis statura, à Cardano defi-

definiatur esse pedum Romanorum quinque, Toletanorum sex, qui erit Toletanorum pedum circiter nouem aut decem; Is iam pro Gigante haberi incipiet. Huiusmodi Gigantes dicuntur esse in orbe nouo, non procul à freto Magellanico. Sub Augusto vel Claudio Imperatorib. iusta hominum mensura poterat esse circiter pedum Romanor. sex. Itaque Gabbarus Arabs cum esset pedum Romanorum nouem cum do-drante, Pufio vero & Secundilla pedum Romanorum $10\frac{3}{4}$. à Romanis pro Gigantibus habiti sunt, eorumque altitudo in monumenta publica relata, teste Plinio & Solino. Verba Plinii sunt lib. 7. cap. 16. *Procerissimum hominem atas nostra Diuo Claudio Principe Gabbarum nomine ex Arabia aduectum nouem pedum & totidem vnciarum vidit. Fuere sub Diuo Augusto semipede addito, quorum corpora eius miraculi gratia in conditorio Salustianorum asseruabantur hortorum. Pufioni & Secundilla erant nomina.*

Solinus cap. 5. *Licet plerique definiant, nullum posse excedere longitudinem septem pedum, quod intra mensuram istam Hercules fuerit: deprehensum est tamen Romanis temporibus sub diuo Augusto Pufionem & Secundillam denos pedes & amplius habuisse proceritatis: quorum reliquia adhuc in conditorio Salustianorum videntur. Postmodum D. Claudio Principe, Gabbarum nomine ex Arabia aduectum nouem pedum & totidem vnciarum. Sed ante Augustum annis ferme mille non apparuit forma huiusmodi, sicuti nec post Augustum visa est.*

Et sane Goliathus mille circiter annis ante Augusti tempora natus est. Medio tempore non memini me leger e Gigantis vllius mentionem fieri. Goliatho Scriptura tribuit tantum sex cubitos & semis, i. Sam. 17. 4. Sunt quidem Hebræorum cubiti, vel pedes Romanis maiores. Sed & Hebræi Dauidis tempore poterant esse proceriores quam Romani viuente Augusto vel Claudio Imper. puta pedum Hebraicorum circiter sex, vel Atticorum septem. Goliathus verò Hebraicorum pedum $9\frac{1}{2}$, Atticorum $11\frac{1}{2}$. Orestes vix centum annis ante Saulis vel Dauidis natiuitatem obiit. Itaque nondum poterat esse magnum discrimen inter proceritatem Græcorum sub Oreste, & Hebræorum sub Saule viuentium.

Demus iustam Græcorum altitudinem tum fuisse pedum Atticorum septem, Orestis corpus oraculi iussu Olympiade LVIII. refoffum inuentum esse esse cubitorum septem, vt testatur Plinius & Solinus.

Hercules reliquos sui temporis homines virtute potius & robore, quàm proceritate superabat. Et tamē A. Gell. statim in initio sua ū nociū testatur. Hercules suis pedib. (nempe sexcentis) Olympiaci stadii longitudinē admensum. Vnde colligebat Pythagoras tanto plantas Herculis reliquis fuisse longiores, quanto stadiū Olympicum reliquis stadiis. Stadiorum o-

mnium, quæ quidem nouimus, longissimum est Babylonium. Demus Olympicū huic fuisse æquale. Ita pes Herculis Babylonio æqualis dicitur. Et Herculis altitudo fuisse circiter pedū Babyloniorum sex, Atticorū octo, Hebraicorum fere septem. Itaque vno circiter pede iustam hominum illius temporis altitudinem superabat Hercules, quæ causa est cur illi septem pedes tribuantur à Solino cap. 5. *Plerique, inquit, definiunt, nullum posse excedere longitudinem 7. pedum, quod intra mensuram illam Hercules fuerit, hoc est, pauci sunt, qui possint iustam hominum sui temporis altitudinem plus quam vno pede superare, quicquid ultra est, iam Gigantææ magnitudini deputatur.* Sed & meminisse debemus lib. 4. definitione 37. à nobis obseruatum congiūm Georgicum eundem fuisse cum Ægyptiaco, ac proinde verisimile esse pedem Græcum olim ante Solonem eundem fuisse cum Ægyptiaco. Hac ratione cum dicitur Hercules habuisse septem pedes longitudinis, possumus id interpretari de priscis illis Græcorum pedibus, qui erant Ægyptiacis pares, eademque ratione dicitur Olympicum stadium Ægyptiaco fuisse par, quod facit ad ea confirmanda, quæ libro tertio de Gradu cœlesti diximus.

Hercule plus quā ducentis quinquaginta annis antiquior fuit Og rex Basan à Mose debellatus, & inde à Mosis potissimum tempore cœpit decrefcere hominum, vt longæuitas, ita & proceritas. Demus sub Mose iustam altitudinē hominum fuisse pedum Atticorum circiter nouem, Hebraicorum vero septem & semis aut octo, totidem fere cubitorum fuit Og, sponda vero ipsius cubitorum nouem. Deut. 3. Quodnam tempus assignandum sit priscis Ægyptiorum Dynastiis, quos refert Manetho, sane non liquet. Sed quidquid fabulentur & turbent Ægyptii, non possunt esse diluuiū antiquiores. Demus has continuo post diluuiū enatas, Sesoehris secundæ Dynastiæ Rex octauus, dicitur habuisse quinque cubitos altitudinis, amplitudinis tres. Alter Sesoehris quartæ Dynastiæ rex nonus dicitur fuisse cubitorum quinque & trium palmarum, omnino necesse videtur, vt id intelligatur de cubitis illis, quos Scriptura primarios vocat. Totidem pedum poterat esse iusta hominum temporis illius altitudo. Atque hæc in hoc naturalis anomalix genere dici possunt analoga. Sed nō dubium est, quin multo grandiora corporum humanorum portenta natura quandoque produxerit; nisi clarissimis quibusque scriptoribus fidem denegare volumus.

Quamquam videndum, ne cuius relationi temeræ fides adhibeatur. Saxo Grammaticus autor seculo barbaro politissimus, sed plerumque fabulosus, de Hartbeno & Haldano mira, & faceta narrat. *Tanta, inquit, corporis magnitudine erat, vt nouem cubitis eius dimensio tenderetur.* Huic duode-

cim

*cim athleta contubernales fuere, quibus officio erat, quoties illi praesaga pugnae rabies incessisset, vinculorum remedio oborti furoris impetum propulsare. Adiicit Saxo Hartbenum cum Haldano pugnantem tanta rabie percitum, vt ex suis ipsius athletis sex obruncauerit, vt summas clypei partes morsu consumeret, raptas ore primas in viscera transfunderet, &c. Nihilominus tamen miræ granditatis malleo contusus est ab Haldano illo, à quo se ortos esse glorientur Noruagia reges. D. Augustin. de ciuit. Dei lib. 15. c. 9. Vidi, inquit, ipse non solus, sed aliqui mecum de Vticensi littore molarem hominis dentem tam ingentem, vt si in nostrorum dentiū modulos minutatim conscinderetur, centū nobis videretur potuisse facere. Ludouic. Viues in hunc locū scribens: Festo, inquit, diui Christophori cum salutatum issemus cum ad maximum vrbis nostræ templum, (Valentiæ scilicet) ostensus est dens molaris pugno maior, quem dicebant esse illius. Fuerintne dentes illi humani, non video quī constet. Certe Martyrologia D. Christophoro duodecim pedes tantum tribuunt. Ita duplo tantum maior erat hominibus iustæ proceritatis. At dens ille, qui Valentia ostentatur, eiusmodi est, vt marinis quoque belluis vix grandiores tribuantur. Plin. lib. 9. cap. 5. Turamus prodidit expulsam belluam in Gaditana littora, cuius inter duas primas vltima cauda cubiti sexdecim fuissent. Dentes eiusdem CXX. maximi do-
drantium mensura, minimi semipedum.*

At dens ille, quem Valentia vidit Viues, est vt minimum dodrantis, hoc est, dentis illius ambitus spithamam Rom. æquat, aut etiam superat, si modo pugno virili crassior est. Omnino igitur dentes illi, quos Viues & Augustinus vidisse se prædicant, belluæ potius marinæ, quam hominis fuisse videntur. At, inquit, quidni Augustino credamus, si modo Plinio credimus. In Creta, inquit, lib. 7. cap. 16. terra motu rupto monte inuentum est corpus stans XLVI. cubitorum, quod alij Orionis, alij Orbi fuisse arbitrantur. Solinus cap. 4. B. llo Cretico cum elata flumina, plusquam vi amnica, terras rupissent, post discessum fluctuū inter plura humi discidia humanum corpus repertum, cubitum trium atque triginta, cuius inspectandi cupidine L. Flaccum Legatum, Metellum, etiam ipsum impendio captos, miraculi quod auditu refutauerant, oculis potitos. Vt hos duos authores inter se concilies, necesse videtur, vt legas apud Solinum semicubitos 33. Apud Plinium vero cubitos 16. vt in margine scribitur. Ecceur vero, inquis, Solinus, aut is, à quo Solinus hæc excerpserit, semicubitos potius 33. scripserit, quam cubitos 16. vel 16². Dicam quid sentio. Semicubiti illi non sunt ἡμισπύγες. Sed ἡμισπύγες, siue ὀφθόδωγα. Est enim ad subductionis commoditatem aptissimus ἡμισπύγος, vtpote qui capiat præcise digitos decem. Ita ἡμισπύγες 33. dant 330. digitos, & quidem, vt videtur, Atticos. Creticus ergo Gigas esse potuit Atticorum pedum viginti, & digitorum decem Hebraicorum pedum

pedum 17 $\frac{1}{2}$. Atqui Ogi lectus erat tantum Hebraicorum cubitorum nouem, pedum 13 $\frac{1}{2}$. Quominus enim id de maximis Hebræorum cubitis intelligam, vetat Moses, qui cubitos istos nō primarios, sed viriles vocat. Itaque etiamsi quam arctissime adstringantur Plinii & Solini verba, tamen Creticus ille Gigas, erat adhuc eorum omnium prodigiosissimus, de quibus aliquid certi in historiis mihi legere licuit.

Julius Scaliger exercitat. CCLXIII. Vidi, inquit, Mediolani in publico Nosocomio iuuenem vnum tanta proceritate, vt stare non posset. Neque enim poterat à natura satis alimenti ad crassitudinem, roborisque proportionem meditari. Itaque iacebat, explebatq; lectos duos simul iunctos.

Atque adeo quicumque sunt prodigiosæ proceritatis, hos videmus pronos incidere, quo docemur, naturam non esse parem ferendæ moli, quæ iustam reliquorum hominum proceritatem duplo triploue superet, reliquorum, inquam, eiusdem regionis & sæculi hominum.

XVIII.

Velocitatis exempla.

Iosephus lib. 6. τ' Ἀρχαιολογίας, cap. 6. de Saulis aduersus Hammonitas expeditione loquens, ait cum σελίτων δέκα δ' ἑλντς τ' νοκίδς ἀνύσαι ὀδὴν, Id de maioribus schœnis intelligi non potest, quæ sexaginta, ne dum de iis, quæ 120. stadia complectuntur. Cum etiam de minoribus 30. aut 40. stadiorum intellectum sit admiratione dignum, celebratur quoque fides, fortitudo & diligentia Claudii Neronis, qui cum in Apulia prope Annibalem castra haberet, cum exercitus parte sex dierum spatio totam Italix longitudinem Senas vsque sit emensus, totidemque diebus ad castra redierit. Plin. lib. 7. cap. 20. Cucurrisse MCXL. stadia ab Athenis Lacedæmonem biduo Philippidem, magnum erat, donec Anistis cursor Lacedæmonias & Philonides Alexandri Magni à Sicyone Elin vno die MCC. stadia cucurrerunt. Idem Solin. cap. 6. pene αὐτολεξεί. Atq; adeo idem Plin. lib. 11. c. 71. Alexandri cursor Philonides Sicyone Elin mille & ducenta stadia nouem diei confecit horis. Indeq; quamuis decliui itinere tertia noctis hora remensus est sapius. Hic videmus semel à Solino, bis à Plinio MCC. stadia tribui à Sicyone Elin vsq; Atq; idem Plin. Athenis Lacedæmonē vsq; nonnisi MCXL. stadia numerat: cum fere duplo lōgius distet Lacedæmon ab Athenis, quā Elis à Sicyone. Ego igitur non dubito, quin pro MCC. legendum sit DCC. ita tamē vt error sit, nō libriorū, sed ipsius Plinii, quē Solin. secutus est. Pergit vero lib. 7. c. 20. Nunc quidem in circo quosdam CLXM. pass. tolerare non ignoramus, nuperque Fonteio & Vipsanio Cos. annos nouem genitum puerum à meridie ad vesperam LXXVM. passuum cucurrisse. Cuius rei admiratio, ita demum solida perueniat, si quis cogitet, nocte ac die longissimum iter vehiculis

culis tribus Tiberium Neronē emensum festinantem ad Drusum fratrem egrotantem in Germania: in eo fuerunt CCM. passuum. Quædam exemplaria pro LXXV.M. Pass. legunt XLVM. In Solino quoque vtraque lectio habetur. Malim ergo legere XLV.M. vt & supra LXM. pro CLX.M. Præterea passuum nomine gressus intelligendos esse credo, quales in circo ambulantes conficere solebant, qui animi gratia spatium illud suis passibus emetiebantur. Solinus addit eodem cap. VI. *Primam palmam velocitatis Ladas quidam adeptus est, qui ita supra cauum puluerem cursitauit, vt in harenis pendens nulla indicia reliqueret vestigiorum.* Huius Ladae meminuit Iuuenalis:

— Pauper locupletem optare podogram,

Ne dubitet Ladas.

Ita fere fidem inuenient verba Virgillii:

Illavel intacta segetis per summa volaret

Grammina, nec cursu teneras lesisset aristas.

*Addit Solinus: *Polymnestorem quendam Milesium caprarium cursu lepores consequi solitum.*

Sed quid hoc monstri est? quod Plinius ait: *Philonides Sicyone Elim MCC. stadia nouem diei confecit horis, indeq. quamuis decliuo itinere tertia noctis hora remensus est sapius.* Causa quod exeuntem cum Sole iter erat, eundem remeans obuiam contrario præteruertebat cursu. Vix quicquam animaduertas in tota Plinii physiologia, quod sit magis à ratione alienum. Causa tam fœdi erroris hæc esse potuit: Audiuerat Græculus aliquis nonaginta gradus longitudinis sex horarum discrimen efficere. Verbi causa: Vna eademque Eclipsis Lunæ Persepoli circa *μηνὸν ἄπτον*, in Insulis Fortunatis sub Solis occasum conspicietur, quia Persepolis nonaginta circiter gradibus distat ab Insulis Fortunatis versus Orientem. Nouus autem hic astrologus putauit non gradus, sed milliaria nonaginta hoc sex horarum discrimen efficere. Elis autem duobus gradibus occidentalior est Sicyone. Si sub æquinoctiali conficerent mille stadia, milliaria centum & viginti siue Babylonia, siue Ægyptiaca &c. At in Græcia duo isti gradus conficiunt circiter nonaginta milliaria, stadia DCC. vel DCCXX. pro quo Plinius scripsit stadia MCC. Cum ergo legisset Cercophitecus noster, Philonidem Sicyone profectum primo diluculo Elidem attigisse, cum adhuc superessent fere tres diei horæ, hinc ille colligebat Philonidem Elide summo mane profectum Sicyonem peruenire non potuisse, nisi tertia noctis hora, quod vanissimum imperitissimi blateronis commentum Plinius in aduersaria sua contulit, quasi rem certissimo experimento non semel compertam.

quod Moyses, qui, (vt de eo Scriptura testatur) omni Sapientia Ægyptiorum fuerit eruditus, secundum artem Geometricam, quam præcipue Ægyptii callent, cubitorum numerum hoc in loco posuit. Apud Geometras enim secundum eam rationem, quæ apud eos virtus vocatur, ex solido & quadrato, vel in sex cubitos vnus deputatur, si generaliter vel trecentos, si minutatim deducatur. Hæc, inquit Buteco, à sensu communi sunt valde remotæ. Si enim ex hoc Origenis loco cubiti longitudinem simpliciter extenderis in sex, itidem & vnum extendam in trecentos, cum vtrumq; dixerit autor. Sed hoc postremum tam impudenter ausus est dicere nemo. Hæc Buteco.

Sed quis credet, Origenem adeo delirasse, vt vnum eundemque cubitum vnus eiusdemque cubiti crediderit esse sextantem simul & trecentesimam partem. Infans sit, necesse est, qui non videt locum esse mutilum. Vtinam extarent Græca, haberemus vnde rei præstantissimæ cognitionem confirmare liceret. Sed & fieri potest, vt Origenes non satis intellexerit ea, quæ à peritis Hebraicarum antiquitatum Doctõribus acceperat.

Nos igitur, si nõ Origenis, certe Doctõrum ipsius hanc credimus fuisse sententiam, falli plurimum eos, qui arcæ amplitudinem metiuntur ex eius cubiti longitudine, qui tum apud Ægyptios in vsu erat. In Ægypto enim Alexandria Theologiam docebat Origenes. Moysen non ciuili cubito vsu, sed prisco illo, cuius vsus aliquis, aut certe monumenta supererant in prisca Ægyptiorum Geometrarum scriptis. Priscum illum cubitum eius longitudinis fuisse, vt si in trecentas partes diuidatur, huiusmodi particulæ centum tantum & septuaginta, vel 171. ciuili Ægyptiorum cubito tribuendæ sint. At Christiani nominis hostibus ne id quidem sufficere videbatur. Demus, inquit, 171. cubitos prisca efficere trecentos hodiernos Ægyptiorum cubitos. Demus cubitum priscum Ægyptiaco vel Attico fuisse duplo maiorem, ita fiet amplitudo arcæ duplo maior, quam si Moyses cubitis hodiernis siue Atticis, siue Ægyptiacis vsus fuisset. Hic rursus periti Geometræ subiiciebant: Si 171. cubiti Mosaiici lineales dant Ægyptiacos lineales trecentos, tum ratio Geometrica requirit, vt cubitus Moysis cubicus Ægyptiaco cubito sit sextuplo maior. Atque id fateor præcise verum non esse. Sed quia vnus cubiti ad alterum ratio est quintupla maior, Origenes non dubitauit eam sextuplam vocare, quæ tamen sextupla minor erat.

Præcise igitur ea erat inter cubitales illos cubos ratio, quæ inter 185193. & decies centena millia. At certe cubicus Moysis cubus Attico erat non sextuplo tantum, sed octuplo præcise maior, i. e. capaciosior. Inter cubitum

vero Mosis cubicum & Parisinum, ratio est fere septupla præcise eadem, quæ inter 3375. & 512. Si igitur arca etiam ex Parisino cubito structa Temporario & Buteoni visa est, plus satis sufficere ad ea omnia collocanda, quæ tanto negotio sufficerent, quanto magis si sextuplo aut etiam septuplo maior fuerit, quam illi putabant. At contra dicent nunc quidam iusto grandiore fuisse; sed meminerint illi à Temporario & Buteone commemorata quidem multa nostri orbis animalia. Animalium vero noui orbis nullam ab his mentionem factam, quæ tamen per multa sunt, & fortassis nostris plura.

Neque vero est, quod quærat quispiam, quo aucupio potuerit Noah tot feras venari? Nam dubitandum non est, quin is, qui feras illas creauit, & hominis dominio subiecit, occulto instinctu, cuiusuis generis feras allquot impulerit, vt in eum locum conuenirent, in quo facile possent à Noacho comprehendi, & in arcam induci, quemadmodum & olim Deus omnia animalia impulerat, vt coram Adamo sisterent sese, & ab eo nomina sua acciperent. Atque hæc monenda censui ad explicationem sententiæ Originis. At certè cum Buteone & Temporario censeo ridiculos eos, qui ex verbis Originis colligunt, cubitum Mosis Ægyptiaco, Atticouæ sextuplo aut octuplo fuisse longiorem. In ea sententia fuisse videtur Berossus Chaldæus, cuius fragmenta plurima Græce nunc habemus beneficio incomparabilis viri Iosephi Scaligeri, τὸν ἧ, inquit, ἡ ἀρχαῖα κίβαντα νοσηρήσαντα (μάφ), τὸ μὲ μῆκος σαδίων πέντε. τὸ ἧ πλατῶσαδίων δύο. Vt hæc sibi aliquo modo consent, legendum fuerit, τὸ μὲ μῆκος σαδίων ἕξ. τὸ ἧ πλατῶσαδίων. Cubitus Mosis cubicus Attico est octuplo capacior; fingamus fuisse octuplo longiorem. Ita arcæ longitudo erit pedum Atticorum 3600. latitudo pedum sexcentorum. Ac proinde latitudo erit vnus stadii, longitudo stadiorum sex.

XX.

Niniues amplitudo.

Ionæ tertio Niniue dicitur vrbs ampla Deo, id est, longe amplissima, ὡσεὶ πορείας ἡμερῶν τριῶν, id est, ambitu triduo. Diodorus Siculus lib. 2. ἔχει τῆς μὲ μακροτέρων πλεονῶν ἑκατέρων ἡ πόλις οὗ σαδίων, τῆς ἧ βραχυτέρων ἐνεθήκοντα διὰ τῆς παντὸς περιόλου (ὑσαδέιτος) ἐν σαδίων τετρακοσίαν ἢ οὐδὴκοντα ἑλπίδος ἢ διελευσθη. Cum, inquit, Niniues ambitus esset stadiorum 480. merito sibi persuasit Ninus, se urbem struxisse, cui parem amplitudine nemo vnquam structurus esset. Stadia 480. dant iter trium dierum, non quidem æstiuorum, sed hybernorum ex sententia Pausaniæ: φωνικὸς Λιλαία, inquit, ἡμέρας μὲ ὁδὸν ὡς αὐχμῶν ἢ ἀπέχει Δελφῶν. κατὰ τὸν δὲ παρὰ

Ἐ παρὰ τὸν εὐδὸν ἢ τιμαρῆς μετὰ τὴν ὀρθήκωντα ἢ ὀδὸν ἢ ἕχρον. **Omnino** viator pedes quam facillime potest hyberno die in Græcia, Syria, Italia, atq; adeo in Gallia centum octoginta stadia Attica conficere. Et quia in Mesopotamiæ dies hyemales longiores sunt, quam in Græcia, vicissim Persica stadia, vel Babylonia Atticis maiora sunt; Itaque omnino commoda videtur hæc æstimatio, vt itineri diei hyberni tribuantur stadia Babylonica centum octoginta in ipsa Babylonia siue Assyria. Rursus Ionæ ultimo dicit Deus: Niniue fuisse centum & viginti infantium millia, qui dextram à sinistra non internoscerent. Demus totidem circiter fuisse familias & ædes. Si Niniuæ latitudo erat stadiorum 90. longitudo 150. omnino area erat stadiorum 13500. & quidem, vt credere par est extra opus, vt ita dicam, hoc est, in extimo vrbis pomærio. Itaque vt fossarum latitudini, & murorum spissitudini tribuamus mille quingenta stadia, supererunt intra opus mille ducenta stadia, quæ duodecim familiarum myriadibus distributa dant denis familiis singula stadia quadrata, siue singulis familiis pedes sexagenos quadratos, longitudinis, totidemque latitudinis in vniuersum 3600. inclusa eo nemero viarum latitudine. Itaque si viarum latitudini tribuas pedes octoginta, vnicuique domus lateri quadragenos, totidemque domorum latitudini colligentur pedes 1600. demendi de 3600. supererunt pedes bis mille, vt domus habeat quadraginta pedes latitudinis, longitudinis quinquaginta. Vt autem erant multi pauperes, qui multo exiliores domos haberent, ita poterant esse multi locupletes Principes, qui multo ampliores domos incolerent.

XXI.

Roma veteris ambitus.

Plin. lib. 3. c. 3. *Vrbem tres portas habentem Romulus reliquit, aut (vt plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mænia eius collegere ambitu Imperatoribus, Censuribusq; Vespasianus anno condita vrbis 10 CCCXXVIII. passuum XIII MCC. complexa montes septem. Ipsa diuiditur in regiones quatuordecim, compta Larium CCLXV. Eiusdem spatii mensura currente à miliario in capite fori Rom statuto ad singulas portas, (quæ sunt hodie numero 37. ita vt duodecim porta semel numerentur, pratereanturq; ex veteribus septem, quæ esse desierunt) efficit passuum per directum XXXMDCCLXV. Ad extrema vero rectorum cum castris pratoris ab eodem miliario per vicos omnium viarum mensura colligit paulo amplius septuaginta millia passuum. Quod si quis altitudinem rectorum addat, dignam profecto æstimationem conspiciat, fateaturq; nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Hunc locum Admirandorum suorum lib. III. c. 2. Lipsius, & cum ruderibus, quæ hodie apparent, comparans corruptissi-*

num esse iudicat. Itaque pro passuum XIIIIMCC legendum censet XXIIIMCC pro XXXMDCCLXV. legit IIIIM. vel $\infty \infty \infty$ DCCLXV. denique pro septuaginta millia passuum, legit septingenta millia. At si vno eodemque loco tot correctiones, tantamque numerorum variationem comminisci audeamus, quid non audebimus? Quanto rectius erat paulo attentius omnia circumspicere, num forte Plinii verbis, qualia extant, sua constare veritas possit? Ego sane Romam vidi nunquam. Sed ipsa Plinii verba, cum in eos intentos figo oculos, mihi non modo vero & rationi consentanea, sed & planissima videntur: neque in iis, quæ mutauit Lipsius, quidquam animaduerto, quod correctione indigeat.

Primum igitur miror, qui factum, vt Plinii verba, quæ per parenthesis inclusimus, Lipsius non modo non explicarit, sed ne transcripserit quidem. At ego si quid in toto illo Plinii loco vitii sit, id intra illam parenthesis latere credo. Onuphrius Panuinius totius Romanæ antiquitatis indagator diligentissimus, pro eo quod legitur, quæ sunt hodie numero XXXVII. ait legi in quibusdam Codicibus XXXIV. Ego parenthesis illam sic lego, (*quæ sunt hodie numero XXXV. ita vt XIV. portæ semel vel simul numerentur &c.*) Rem igitur sic habere sentio: Erant Plinii tempore veteres portæ septem quæ in vsu esse desierant, nouæ duotriginta, hoc est, in vnaquaque regione binæ. Colliguntur in vniuersum portæ XXXV.

Præterea quemadmodum in vrbe XIV. regiones erant, ita & XIV. primariæ viæ totum vrbis ambitum in totidem diametros dissecantes. Ac proinde singulis illis viis, siue diametris binæ portæ necessario erant assignandæ. Ita videbatur vrbs septenarium numerum in multis affectasse. Erant quippe septem montes, septem portæ veteres, bis septenæ regiones, quater septenæ portæ nouæ. Sic Semiramis Babylonem extruens nouenario numero delectata fuisse videtur.

Adhæc etiam si neque Roma circularis esset, neque forum Romæ in vrbis meditullio, tamen quia columna illa aurea, quæ in foro Romæ stabat, erat quasi centrum, in quod desinebant ac concurrebant celeberrimæ quæque Italiæ viæ Romam ducentes. Ideo Plinius ita agit, ac si Roma sit *κυκλωειδης*, cuius centrum sit miliarium, iubetque nos ab illa columna per quatuordecim vias primarias totidem lineas ducere vsque ad vrbis muros & portas, quæ vias illas XIV. terminant. Hoc modo etiam si sint viæ XXVIII. tamen numerandæ erunt tantum XIV. alioquin eadem viæ bis numeraretur, vel in vnaquaque semicirculi parte XIV. portas,

portas, totidemque semidiametros numerari vult, Plinius, tum computata omnium illarum linearum longitudine, testatur fore, vt omnes illæ lineæ simul iunctæ conficiant passuum XXXMDCCLXV. Addamus ad subductionis commoditatem triginta quinque passus, vt fiant triginta millia, & octingenti passus. Hunc numerum deinde per quatuordecim habebis IIMCC.

Rebus igitur vndique compensatis, cuique semidiametro tribuendi erunt bis milleni ac ducenti passus. Et quatuordecim semidiametros lustraturo conficienda erunt triginta millia passuum, & insuper octingenti passus. Quod si peragrato priori semicirculo, alterum quoque lustrare libeat, eadem rursus passuum quantitas tibi erit emetienda, vt consurgant in vniuersum passuum 61600.

Itaque qui nostro sæculo veteres vrbs muros, quorum aliqua vestigia adhuc in ruderibus apparent, adhibito funiculo dimensi sunt, ii testantur, eum vrbs ambitum quatuordecim circiter aut quindecim passuum millia complecti. Pyrrhus Ligorius XIIIMDL. Male ergo Lipsius, qui contra tot doctorum virorum & Plinii fidem contendit, hunc non esse priscae, & vt ita dicam, Plinianæ vrbs ambitum, sed nescio quem alium, cuius ne sæculum quidem ausus est confingere. Iam quia extra vrbs muros ac portas erant ampla ac magnifica suburbia, si tum vrbs, tum subarborum simul iunctorum quatuordecim semidiametros emetiri quis vellet, principio ducto ab illa, quam supra diximus, columna aurea; tum illi, teste Plinio, conficienda erant circiter septuaginta passuum millia, totidemque ad alterum vrbs, & suburbiorum semicirculum perambulandum. Quod si hæc septuaginta passuum millia quatuordecim illis primariis viis siue semidiametris distribuas, comperies vnicuique semidiametro partibus exæquatis tribuenda esse quina passuum millia, ac proinde diametris integris dena, circumferentiæ vero circiter triginta passuum millia, siue stadia ducenta & quadraginta. Quod si semidiameter vrbs habebat bis mille ducentos passus, profecto diameter integer habebit passus 4400. quod quidem verius ac certius dici potest de diametro integro, quam de semidiametro à columna aurea ducto. Nam quod duorum semidiametrorum in vnam concurrentium lineam, vni deerat, alteri superesse poterat.

Rursus si diametro vere tribui possunt 4400. passus, totius vrbs ambitus exclusis subsidiis obtinebit circiter 13200. passus, vt vult Plinius ea sc. ratione, qua cuiusuis circuli ~~peripheria~~ censetur esse diametro sue

suo triplo maior, quæ ratio licet sit *παχυμερής*, & minime accurata, tamèn in huiusmodi rebus sufficit plus satis, ideoque à grauiissimis quibusque Scriptoribus, atque etiam *ἑοπινύσις* in Scriptura vsurpatur. Sed quia Roma vere circularis non erat, ideo necesse fuit vrbs ambitum esse paulo maiorem eo, quem postulare videtur Geometriæ popularis analogia. At qui secuti sunt Vespasianum Imp. vrbs ambitum ita ampliare potuerunt, vt potuerint muri vnū, vel duo & viginti passuum millia complecti, vt narrant Olympiodorus & Martinus Polonus, cuius tamen non est magna habenda ratio, vt pote qui sit mendaciorum loquacissimus, vt Panuini de eo loquentis verbis vtat. Quin & vrbs, & suburbiorum simul coniunctorum ambitus potuit ad quadraginta duo, atque adeo quinquaginta passuum millia porrigi, vt Vopiscus & Zosimus testantur. Quod si suburbii villas & oppida paulo viciniora cum prædiis interiacentibus connectere velis, quod Oratores aliquando animi gratia faciunt, vt omnia in maius extollant, tum certe Roma non vrbs, sed Prouincia censenda erit. Quemadmodum hodie Sinarum regnum adeo populosum esse affirmant Hispani, vt singulæ Prouinciæ singulorum vrbum speciem referre videantur. Recte igitur Dionysius Halicarnassæus lib. VIII. ait, Romæ ambitum Athenarum ambitu multo maiorem esse. Dio enim Chrysostomus in Oratione de Tyrannide ait, circuitum Athenarum cum Piræo, & longis muris fuisse ducentorum stadiorum, quæ conficiunt passuum viginti quinque millia.

XXII.

Alexandria ambitus.

Iosephus belli Iudaici lib. II. c. XVI. ait: Alexandria longitudinem fuisse triginta stadiorum, latitudinem decem. Q. Curtius lib. IV. in hanc sententiam totum ambitum ait fuisse octogintæ stadiorum. Sed hic videtur esse primus vrbs ambitus, prout ab Alexandro designatus est, qui postea à Ptolemæis & Cæsaribus plurimum augeri potuit. Plinius enim lib. V. c. X. *Metatus est*, inquit, *Alexandriam Dinochares Architectus pluribus modis memorabilis ingenio, XV. millia passuum laxitate in seffa, ad effigiem Macedonia Chlanydis orbe gytrato latinosam, dextra, leuag, anguloso prokursu, iam tum tamen quinta situs parte regia dicata.* Diodorus lib. XVII. τὸν ὃ τόπον ἔπο-
πλῶν χλαμύδι καθὼς πλῆσιον ἔχει πλατείαν μέστῳ χερδὸν τῷ πόλιν τέμνουσαν, καὶ
τῷ μεχθεῖ καὶ τῷ πλατείαν σαμασιῶ, ἀπὸ τῷ πύλων εἰς πύλων διήκουσα, τετραεπίκουρα
ἢ σαδίων ἔχει τὸ μήκος πλείονος ἢ πλατείαν. Strabo Geographiæ libro vltimo:
ἔστι ὃ χλαμυδοειδὲς τὸ χῆμα ἢ ἑδαφὸς τῷ πόλεως, ἢ τὰ μὲ ἐπὶ μήκους πλευρῶν ὅτι τὰ
ἀμφικλυστὰ ὅσον τετακτοῦτα σαδίων ἔχοντα. διάμετρον, τὰ ὃ ἀπὸ πλατείαν οἱ ἰσμοὶ
ἔστι

ἢ πᾶ ἢ ὀκτὰ σταδίων ἐκέρτερος. Φριγγόμηνος, τῆ μὲ ὑπὸ θαλάττης, τῆ δὲ ὑπὸ λίμνης. Quo loco pro τεράκοντα σταδίων forte legendum τεράκοντα πέντε. Ita longitudo Alexandriae erit stadiorum Alexandrinorum 35. Atticorum 40. vel habebat longitudinis stadia Babylonia triginta, Attica quadraginta. Sic ubi de talentis agitur in historia Alexandri plerumque vel Attica vel Babylonia intelliguntur. Addit Strabo: Ἄπαντα μὲν ὁδοὺς κατὰ τέμνηται, ἰσπηλάταις καὶ ἀρματηλάταις. δοσὶ δὲ πλατυτάταις ὅτι πλέον ἢ πλείεσσιν ἀνασπεπταμέναις. Si Alexandria Chlamydi Macedoniae similis fuit, erat vtrumque κυκλοειδής. Sed in angulos prominentes hinc inde procurrens tum ad ornatum, tum ad munitionem, ut anguli illi sese mutuo prospectare, & tutari possent. Quod si vrbs ad circularem formam accedebat, eiusque diameter erat quadraginta stadiorum, profecto diametri huius circumferentiae, hoc est, vrbs ambitus erat stadiorum circiter centum & viginti, siue XV. milliarium, ut vult Plinius, extra videlicet non intra urbem. Nam flexuosi illi sinus, & angulosi procurfus huic amplitudini multum detrahebant, ita tamen ut vix dubitem, quin Plinii ævo Roma Alexandria minor fuerit, si ipsum vrbs pomerium spectes. Romæ vero suburbiae Alexandriae suburbis multo ampliora & angustiora fuisse, dubium non est. Rursus interius vrbs Alexandriae spatium ad hominum habitationem commodius fuisse solo Romano certissimum est. Roma enim postquam à Gallis diruta fuit, & incensa, tumultuario opere inequalibus fœdum in modum spatium instaurata est. Contra Alexandriam Alexander magnus vno consilio totam simul extruxit, eiusque vicis omnes tanto artificio disposuit, ut id plurimum faceret, tum ad ornatum & elegantiam, tum ad aeris salubritatem & summam ad excipiendos statis temporibus Etesias opportunitatem, & ad commode collocandos intra breuissimum loci spatium quamplurimos homines, καθόλου δὲ ἢ πόλις τοσαύτην ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις, ὥστε πᾶσι πολλοῖς ἀράτῃσι ἀειθμεῖσθαι τῆς καὶ τῶν οἰκιστῶν: καὶ γὰρ καλλεῖ, καὶ μεγάθει, καὶ προσόδων πλήθει, καὶ τῆς πρὸς τὸ φῶς ἀνηκόντων πολὺν ἀφέρει τῆς ἄλλων. Ne Romam quidem tum adhuc lapideam, & ab Augusto demum marmoream relictam excipit Diodorus. Et sane fieri potest, ut Diodori tempore sola Maiestate & imperii magnitudine Romæ cederet Alexandria circa annum V. C. septingentesimum. Post annum autem vrbs octingentesimum, postquam dodrantem vrbs absumpsit Neronis incendium, & sicarius ille parricidio addens latrocinium maximam vrbs partem sibi, hoc est, suis thermis, pomariis, & aliis huiusmodi voluptatum lenociniis potius quam hominum domiciliis vindicavit, quid potuit esse Roma vastius? Hinc falsus ille in Neronem iocus:

V

Roma

Roma domus fiet, Veios migrate Quirites,
Si non & Veios occupat illa domus.

Vnum forte quidpiam Romam Alexandria, vt populosiorem, ita multo periculosiorem reddebat tectorum altitudo, cui merito succenset Iuuenalis, incufans & horrens crebra incendia, lapsus Tectorum assiduus, & mille pericula seuu Urbis. Sed hæc animi gratia dicta sint, propterea quod Lipsius oratorie potius quam historice Romam suam extollens, multa duplo, aut etiam triplo maiora facere videtur, quam par sit.

XXIII.

Mare æneum.

Æneum Salomonis mare sic describitur 1. Reg. 7. 23. *Altitudo eius erat cubitorum quinque, diameter cubitorum decem, ὄψοις cubitorum triginta. Crassitudo palmaris. Amplitudo capiebat batos bis mille, vel, ter mille.* 2. Chron. 4. 5. Hæc ita intelligenda censemus: Cubiti isti sunt, non πῆχαι mediani, nedum primarii, sed πυγῶνες. Altitudo erat πυγῶνων quinque, digitorum centum Hebraicorum. Hinc si demas palmarem crassitudinem, supererunt Hebraici digiti 96. Romani centum viginti, pedes Roman. $7\frac{1}{2}$. Hebraici sex. Ac proinde diameter pedum Hebraicorum duodecim, digitorum 193. Diameter, inquam, capacitatis, quem vocant, intra opus. Nam diameter maior etiam maris ænei crassitudinem complectens erat πυγῶνων decem, digitorum ducentorum, pedum duodecim cum semisse. Sed ab interiori diametro indaganda est vasis amplitudo. Diametri ad circumferentiam ea est ratio, quæ septem ad viginti duo. Si ergo diameter interior erat pedum Hebr. 12. Circumferentia interior erat pedum Hebraicorum $37\frac{5}{7}$. Huius circumferentiæ dimidia pars nempe $18\frac{5}{7}$ per semidiametrum, nempe 6. multiplicata dat superficiem maximi spheræ circuli, nempe $11\frac{1}{7}$. Maximus spheræ circulus quadruplicatus dat totius spheræ superficiem, nempe $45\frac{2}{7}$. Spheræ superficies per sextantem diametri nempe 2. multiplicata dat conum æqualem quadranti totius spheræ. Hic ergo conus erit pedum $90\frac{5}{7}$. Tota spheræ pedum $3620\frac{5}{7}$. Hemisphærium pedum $1810\frac{5}{7}$. Nam mare æneum non erat integra, sed dimidia spheræ. Batus autem est pedis Hebr. dodrans. Itaque si mare æneum capiebat pedes Heb. cubicos, 1810. proculdubio capiebat 2414. batos cubicos, κολυμβηθῆναι vero circiter bis mille trecentos.

XXIV.

XXIV.

Αυτήεις Salomonis.

Præter mare æneum erant vasa Hemisphærica decem, quæ λυτήεις, id est, lauacra vocantur ab Interpretibus LXX. Ea paulo breuius describuntur, quam mare æneum, sed ita tamen, vt digito fontem indagandi veri commonstret Scriptura: *Vasa hæc, inquit, erant cubitorum quatuordecim.* Primum, vt in mari æneo ita & hic cubiti isti sunt πυχόνες digitorum viginti. Secundo, id non potest tribui diametro vasis, nedum semidiametro alioqui vas multo plures quam quadraginta batos contineret. Nam si diameter esset πυχόνων quatuor, pedum Hebr. quinque, vas contineret pedes cubicos Hebræorum 126. ac proinde batos 168. Rursus si circumferentiæ vasis tribuantur tantum cubiti quatuor, etiam si fingantur maiores cubiti, siue primarii duos pedes æquantes, vix duodecim batos capiet vas. Superest ergo, vt dicamus, quatuor illos πυχόνες ἡμισφαιερίας esse tribuendos. At si tribuamus dimidiæ circumferentiæ præcise πυχόνες quatuor, pedes quinque, Circumferentiæ pedes decem, diameter habebit pedes $3\frac{2}{3}$ semidiameter $1\frac{1}{2}$. Maximus circulus $7\frac{2}{3}$. Sphæræ superficies $31\frac{2}{3}$. Conus equans quadrantem sphæræ $7\frac{2}{3}$. ἡμισφαιεῖον, id est, λυτήεις, ipse habebit pedes cubicos scilicet $14\frac{2}{3}$, qui dant batos tantum vndetriginta vel $28\frac{2}{3}$. Necessè est ergo, vt tribuamus diametro pedes Hebræorum $3\frac{2}{3}$. ἡμισφαιεῖον $10\frac{2}{3}$. ἡμισφαιεῖον $5\frac{2}{3}$ πυχόνες $4\frac{2}{3}$, pro quo Scriptura numero rotundato contenta dixit tantum pedes quinque, vel πυχόνες quatuor, ita ἡμισφαιεῖον habebit pedes $1\frac{2}{3}$. Maximus circulus $8\frac{2}{3}$. Sphæræ superficies $32\frac{2}{3}$. Conus æquans quadrantem sphæræ $17\frac{2}{3}$. ἡμισφαιεῖον siue λυτήεις pedes Hebr. cubicos $34\frac{2}{3}$, qui dant batos $45\frac{2}{3}$.

Quod si lubet experiri in pedibus Roman. Diametro tribuimus pedes Hebr. $3\frac{2}{3}$. ii conficiunt pedes Romanos quatuor præcise, ita ἡμισφαιεῖον habebit pedes $12\frac{2}{3}$. Semidiameter pedes duos, ἡμισφαιεῖον pedes $6\frac{2}{3}$. Maximi circuli superficies pedes $12\frac{2}{3}$. Sphæræ totius superficies ped. $50\frac{2}{3}$. Conus 34 . ἡμισφαιεῖον pedes Rom. cubicos 68. qui dant batos $45\frac{2}{3}$ cubicos, κλυιδραειδέεις vero circiter 44.

Nam batus est dodrans quadrantalibus Hebraici siue cubici Hebræorum pedis. Quadrantal vero Romanum siue cubicus Romanorum pes

bessum tantum bati capit. Pes Hebræorum planus siue linealis capit pedem Rom. $1\frac{1}{4}$. Pes Hebr. cubicus capit pedes cubicos Romanorum duos. Scriptura autem pro batis $45\frac{1}{2}$. vel 44. dixit tantum batos quadraginta, non modo propter numeri rotunditatem, sed etiam quia *λυτῆρες* nunquam ad suprema vsque labra implebantur. Id enim in grandioribus huiusmodi vasis est incommodum. Et quia diximus libri 3. initio pedem Atticum posse vtcunque maris ænei amplitudini aptari, ne id quidem hic omittere voluimus. Scriptura tribuit maris ænei altitudini cubitos 5. fingamus hos esse Atticos, tum cubiti illi non iam *πυγῶνες*, sed *πῆχες* erunt. Ita maris ænei altitudo erit digitorum Atticorum 120. deme palmarem crassitudinem, hoc est, digitos 4. supersunt digiti 116. pedes Attici $7\frac{1}{4}$. semidiametro assignandi. Ita diameter habebit pedes Atticos $14\frac{1}{2}$. Circumferentia $45\frac{1}{2}$ ἢ $μικροίφρα$ 22 $\frac{1}{4}$. quæ per semidiametrum nempe $7\frac{1}{4}$ multiplicata dat maximo sphaera circulo $165\frac{1}{5}$ is quadruplicatus dat superficiei totius sphaera $66\frac{1}{3}$ quæ per sextantem diametri, hoc est, per $\frac{22}{3}$ multiplicata dat cono $1596\frac{1}{108}$ Conus hic quadruplicatus dat totius sphaera, duplicatus vero totius hæmisphaerii, id est, maris ænei capacitatem, nempe 3194. pedes Atticos cubicos, qui capiunt batos *κλυιδροειδῆς* 2365. cubicos vero 2468. cum prior epilogismus dedisset batos cylindricos 2300. cubicos 2414. pro quibus numeris Scriptura rotundatos vsurpat, nempe bis mille, 1. Reg. 7. 23. vel ter mille. 2. Chron. 4. 5. Plurimum, in quibus, differunt isti numeri tum inter se, tum ab iis, quos vero proximos esse statuimus. Omnino. Rectius tamen conuenit epilogismus Hebraici, quam Attici pedis. Mare æneum proprie capiebat batos cylindricos 2300. pro eo Scriptura dicit tantum batos mille, quia nunquam ad suprema vsque labra implebatur. Contra 2. Chron. 4. 5. Mare æneum dicitur capere batorum tria millia, quia bati 2300. aqua pleni tantundem pendent atque bati ter mille tritico pleni. Quin etiam bati bis mille melle pleni tantundem pendent, atq; bati ter mille oleo pleni.

XXV.

Templum Salomonis.

Hebræis vt duplex Siclus, mina, talentum, sic & duplex fuit pes, *πυγῶν*, *πῆχους*, Ciuilis & sacer. Ciuilis vocatur etiam à Moyse virilis, quia ad hominum temporis illius staturam erat magis accommodatus. Deut. 3. Sacer vero dicitur primarius. *πῆχους* primarius siue sacer capit duos *πυγῶνας* ciuiles, siue cubitos Atticos, tres *πῆχες* primarii ciuiles siue minores *πῆχες* quinque. Huius distinctionis vltus potissimum spectatur in extru-
structione

structione templi. Tabernaculum Moſis erat diſtinctum in atrium, & locum ſanctum. Locus ſanctus in duas partes veli beneficio ſubdiuidebatur, nempe in τὸ ἅγιον & ἅγια ἅγιον, ita vt τὸ ἅγιον beſſem, reliquum trientem obtinerent ἅγια ἅγιον. In vniuerſum longitudo loci erat 30. cubitorum, latitudo decem. Exod. 26. Hi ſunt πῆχες ciuiles ſiue mediani.

Salomon eandem diſtributionem obſeruauit, ſed ita vt tum τὸ ἅγιον, tum ἅγια ἅγιον Moſaico ampliora eſſent. Nam Salomonis aditum interius ſiue ἅγια ἅγιον erat viginti cubitorum latitudinis, totidemque longitudinis. Ezech. 41. 4. Hi ſunt πῆχες primarii. Itaque totus Moyſis locus ſanctus, tum, inquam, ἅγιον, tum ἅγια ἅγιον in interius Salomonis aditum introrūmitti poterat; ita vt etiam hinc inde ſpatium ſuper eſſet ambulacri inſtar. Sequebatur τὸ ἅγιον Salomonis latum cubitos XX. longum X. πῆχες, inquam, primarios, medianos vero ſexaginta intra opus. Itaq; Salomonis ἅγιον & ἅγια ἅγιον ſimul iuncta obtinebant ſexaginta longitudinis πῆχες primarios, medianos centum. Ezech. XLI. 2. 1. Reg. 6. 3. Sequitur porticus longa viginti cubitos reſpondens latitudini ἅγιον, lata vero cubitos decem. 1. Reg. 6. 3. Poſtea ſequebatur τὸ ἱερόν, & atria quadrata duo habentia vtrinquē tum latitudinis, tum longitudinis centenos cubitos medianos. Ezechielis XLI. 13. Atrium vero Moyſis erat centum cubitos longum, latum quinquaginta. Exodi XXVII. 9. Itaq; videtur Salomon atrium Moyſis ἐν τῷ ἱερῷ vel in atriorum alterutro collocari. Reliqua τῆς ἱερογροφίας τῆς Κυβούρου tantum perſequemur.

XXVI

Ἱερογροφία Templi Salomonis ab Occidente in Orientem.

Ezechielis Cap. vers.	C V B I T I	
	Primarii.	Ciuiles.
41. 12. Muri ſpiſſitudo.		5
41. 4. τὰ ἅγια τῷ ἅγιον	20	} 90
41. 2. τὸ ἅγιον	40	
Muri ſpiſſitudo		5
Latitudo veſtibuli primi	10.	15
Spiffitudo muri		5
41. 13. Ἱερόν longitudo	60.	90.
Spiffitudo muri		5
41. 15. Atris interioris longitudo		100
	V 3	46.22.

46.	22.	Spiffitudo muri.	5
40.	33.	Longitudo vestibuli secundi.	40
		Spiffitudo muri.	5
40.	19.	Longitudo atrii exterioris.	100
43.	8.	Spiffitudo muri.	5
40.	15.	Longitudo vestibuli tertii.	40
40.	12.	Spiffitudo muri.	5
45.	2.	Colliguntur intra opus quingenti cubiti, extra opus.	510

XXVII

Ἰερογερφία Templi Salomonici à Meridie ad Septentrionem.

E regione Ἐ ἱερῶ.

Ezechielis Cap. vers.		Cubiti ciuiles.	
40.	25.	Vestibuli I. latitudo.	25
			100
40.	27.	Atrii I. meridionalis lat.	25
40.	29.	Vestibuli II. meridionalis lat.	50
		Atrii II. Meridionalis lat.	100
41.	14.	Ἐ ἱερῶ latitudo.	100
40.	46.	Atrii I. Septentrionalis lat.	25
40.	35.	Vestibuli I. Sept. lat.	50
40.	23.	Atrii II. Septentrionalis lat.	25
40.	21.	Vestibuli II. Sept. lat.	500
45.	2.	Colliguntur cubiti	

Colliguntur, inquam, cubiti quingenti intra opus, quibus addendæ sunt vtriusque muri exterioris spiffitudines. Reliquorum vero murorum spiffitudinis possunt intra Ἐ ἱερῶ & atriorum latitudinem sumi.

XXVIII.

Vestibuli exterioris Orientalis delineatio ab Oriente ad Occidentem.

Extra murum.

Ezechielis XL.	Cubiti.
7. Primi postes porticus.	2
	8. Vlam.

MISCELLANEA.

159

8.	Vlam. I. porticus exterior.	8
	Secundi postes porticus.	2
14.	Elim. I. ambulacra duo lata.	2.

Intra murum.

6.	Primi siue Orientales portæ postes insidentes muro.	6
11.	Spatium vacuum inter binos postes.	3
	Secundi siue Occidentales portæ postes.	6
12.	I. Spatium vacuum.	1
	1. τδ. i. ἀεχοιτών.	6
	2. Spatium vacuum.	5
	2. Procæton.	6
	3. Spatium vacuum.	5
	3. Procæton.	6
	4. Spatium vacuum.	1
	Spiffitudo muri.	5
15.	Colliguntur cubiti quinquaginta.	50

Duo illa Elim siue ambulacra alterum quidem à Meridie, alterum à Septentrione erant sexagenos cubitos oblonga. Illa autem ambulacra præter duos illos cubitos latitudinis, qui illis tribuuntur, potuerunt habere in super duos illos cubitos, quos postibus occidentalibus tribuimus, ita latitudo erit circiter cubitorum quaternorum, pedum senorum, ut in iis bini homines commode ambulare possent. Quæ vestibulo exteriori orientali intra opus tribuimus, poterant esse reliquis quoque vestibulis communia. Erant autem ἀεχοιτώνων siue cubiculorum duo ordines. Cumque quadrati essent ἀεχοιτώνων illi senum vndique cubitorum, habes in latitudinem bis senos ἀεχοιτώνων cubitos, & tredecim intermedios, qui conficiunt cubitos in vniuersum viginti quinque.

XXIX.

Atria quadrata centenos vndique cubitos habentia.

	Quinque Leshacoth, id est, cubicula quadrata senum vndique cubitorum.	30
	Quatuor spatia intermedia quinum cub.	20
	Porta decem cubitos lata.	10
		Quatuor

Quatuor alia cubicula eiusdem amplitud.	24
Tria spatia intermedia.	15
Vltimum spatium vacuum.	1
	<hr/>
Colliguntur cubiti centum.	100

Ab altera parte.

Quatuor cubicula quadrata fenûm cub.	24
Tria spatia intermedia quinûm cub.	15
Quartum spatium vacuum.	1
Longitudo portæ ambitorum viginti.	20
Quatuor alia cubicula fenûm cub.	24
Tria spatia intermedia quinûm cub.	15
Vltimum spatium vacuum.	1
	<hr/>
Colliguntur cubiti centum.	100

XXX.

Atriorum quadrangulorum longitudo.

	Cubiti.
Muri spiffitudo.	5
Sex cubicula quinûm cubitorum.	30
Quinque spatia intermedia binûm cub.	10
Longitudo portæ.	10
Sex cubicula quadrata quinûm cub.	30
Quinque spatia intermedia binûm cub.	10
Spiffitudo muri.	5
	<hr/>
Colliguntur cubiti centum.	100.

Latitudo.

Muri spiffitudo.	5
Quinque cubicula quadrata quinûm cub.	25
Portæ longitudo.	10
Tria spatia intermedia cubitûm fere binûm.	6
Spiffitudo muri.	4
	<hr/>
Colliguntur cubiti quinquaginta.	50.

XXXI.

XXXI.

Altaris descriptio ex Ezech. c. XLIII.

Ariel siue altare proprie dictum erat ænea lamina duodenos vndiq; cubitos habens, atque adeo duodecim cubitos supra terram extans. Huic tribus cubitis inferior subiacebat crepido cubitalis, at proinde quaternos & denos vndique cubitos habens, cui altera crepido cubitalis tribus itidem cubitis inferior subiacebat senos & denos vndique cubitos habens. Tertio sequebatur crepido cubitalis & ipsa tribus itidem cubitis secunda inferior, quæ sinus terre dicebatur, duodeuicenos vndique cubitos habens, & tribus cubitis ipso solo altior. Postremo in ipso solo iacebat infima lamina ænea videnos vndique cubitos habens duodecim cubitis ariele inferior. Gradationes autem illæ ideo institutæ sunt, ne scintillantia fragmenta ignis huc & illuc volitantia ad ligneum vsque solum peruenirent.

XXXII.

Canon sationis Romanorum.

De satione non ea dicturi sumus, quæ agricolas suam artem doceant, sed quæ faciant ad ea confirmanda, quæ de mensuris scripsimus. Id autem fiet per Canones quosdam, quorum obseruationem speramus nec iniucundam nec inutilem futuram. Primus canon hic esto: Romana triticeæ sementis vncia sufficit conferendis pedibus Roman. vt minimum duodeuiginti, ad summum triginta, at *ὡς ἐστὶ τὸ πᾶν* in solo temperato viginti quatuor. Si vncia tritici sufficiat pedibus triginta, iugero Rom. sufficient quatuor sementis triticeæ modii Rom. Si vncia tritici duodeuiginti tantum pedes conferat, iugero Rom. conferendo opus erunt modii sex cum besse. Quod si præcise modios sex iugero Roman. tribuas, tum vncia tritici sufficiet pedibus viginti. Sed quod inter hæc extrema medium est, id quoque frequentissimum est, vt videlicet vncia tritici Rom. tribuatur pedibus Rom. viginti quatuor, ac proinde modii Rom. quinque iugero Rom. Atque ita cubicus pollex Rom. sementis triticeæ sufficiet conferendis pedibus Rom. decem. Nam quinque modii Rom. capiunt pollices Rom. cubicos 2880. Iugerum vero Rom. pedes Rom. 28800. Hæc aliquot auctorum testimoniis sunt probanda. Varro de re rustica lib. 1. cap. 44. *Seruntur fabæ modii quatuor in iugero, tritici quinque, hordei sex, farris decem. Sed nonnullis locis paulo amplius aut minus. Si enim locus crassus sit, plus; si macer, minus.* &c. Columella libr. 2.

c.9. Iugerum agri pinguis plerumq³ modios tritici quatuor, medioeris quinq³ &c. Plin. libr. 18. c. 24. Serere in iugero temperati soli iustum est tritici aut siliginis modios quinq³, sarris aut seminis (quod frumenti genus appellamus) X. hordei VI. fabæ quintam partem amplius quam tritici. Pro amplius legendum minus, vt ex laudato Varronis loco constat. Pergit Plinius: Pingui solo plus seras, gracili minus. Est & alia distinctio in denso, aut cretoso, aut vliginoso solo tritici, aut siliginis modios sex, in soluta terra, & nuda, & sicca, & lata quatuor. Ex his vides vt plurimum tribui iugero Rom. modios tritici quinque, vt minimum quatuor, ad summum sexti: infra tamen notabimus esse loca quædam, in quibus iugerum Rom. exigit modios tritici sex cum besse vel semisse, sed id rarum est.

XXXIII.

Canon Atticus.

Non memini me quicquam legere, vnde peculiare quidpiam possum de satione Græcorum colligere. Sed si vncia tritici Rom. tribuitur ped. Rom. 24. tantundem sementis erit tribuendum pedibus $22\frac{7}{8}$. At quia fragmentum istud maxime molestum est, nihil nec Atticis, nec plerisque reliquorum populorum mensuris erit ad subductionis facilitatem expeditius, & verò propius, quam si vnciæ Rom. tribuas pedes Atticos $21\frac{1}{2}$. Ita singuli pollices Attici cubici sufficient conferendis decem pedibus quadratis Atticis, puta sextarius Atticus sufficet conferendis pedibus Rom. 360. Chus pedibus 2160. &c. quemadmodum sextarius Rom. pedibus Rom. 360. Congius 2160. &c. horum epilogifmorum alter ab altero quam minimum differt, & vterque commodissimus, & verò proximus, Atticus tamen commodior.

XXXIV.

Canon Gallicus.

Si Rom. tritici vncia tribuenda sit pedibus Rom. 24. tantundem seminis tribuendum erit pedibus Parisinis $19\frac{11}{5}$. Nos ad numeri rotationem tribuemus vnciæ Rom. pedes Parisinos viginti, vel potius vnde viginti præcise, qua ratione vnciæ Parisinæ conuenient pedes Parisini circiter viginti duo vel viginti tres. Et nos quidem scimus multis in Galliæ locis vnciam tritici Parisinam sufficere pedib. Parisinis 25. libram vero Parisinam pedibus Parisinis quadringentis. Sed id potius sumimus, quod conuenire videtur $\alpha\varsigma \epsilon\mu\iota \tau\omicron \omega \lambda\upsilon$ in solo temperato.

XXXV.

XXXV.

Canon Toletanus.

Ioann. Mariana ait, Fanecam agrum dictam, quod faneca tritici conferatur, sed non explicat, de quam faneca id sit intelligendum. De maxima certe id intelligi non potest. At potest tam de minima, quam de media intelligi. Si de minima, tum vncia tritici Rom. tribuetur pedibus Rom. 22. si de media, tum vncia Rom. tribuetur pedibus Rom. 27. vicissim vncia tritici Toletana tribui poterit pedibus Toletanis 33. vel 42.

XXXVI.

Canon Heidelbergicus.

Circa Heidelbergam rarus est tritici vsus. Plerique agri filigine, vel zea conferuntur. Illic minori Morgen Heidelbergico tribuitur semimalderus sementis filigine. Capit autem pedes Heidelbergicos 32768. Sumamus 32800. Semimalderus filiginis pendet libras Heidelbergicas 82. Ita Heidelb. filiginis libra tribuitur quadringentis pedibus Heidelbergicis. Rursus Morgen capit 25. pedum Parisinorum millia. Semimalderus pendet vncias Parisinas tritici mille quadringentas, singulae vnciae Parisinae tribuuntur tantum pedibus Parisinis 17½. Postremo Morgen Heidelbergicum capit fere triginta pedum Rom. millia. Semimalderus pendet vncias Rom. mille sexcentas. Itaque singulae vnciae tritici Rom. conferent tantum pedes Rom. 18. vel 19. qua ratione iugerum Rom. exigeret sex modios Rom. sementis & semissem vel bessem, vt supra in Canone Rom. monebamus. Itaque voracissima est illic terra, & plurimum sementis exigit.

XXXVII.

Canon Hebraicus.

Quae haecenus de satione diximus, etiamsi singula per se habeant suos quaeque vsus, tamen in eum praecipue finem à nobis indagata & huc adducta sunt, vt haberemus, vnde possimus ea confirmare, quae diximus de longitudine pedis Hebraeorum. Res est enim, meo quidem iudicio, magni momenti. Ideoque nihil omittere volui, quod ad veritatis confirmationem facere queat. Sed hic incommode accidit, quod ex his tribus canonibus Hebraeorum, qui nobis occurrerunt, duo sunt mendosi. Dabimus tamen operam, vt modica correctione adhibita sua illis restituantur *שואלדנהא*. Si Romana tritici vncia tribuatur pedibus Roman. viginti quinque, eadem tribuetur praecise pedibus Hebraicis 16.

X 2

Nam

Nam 25. pedes quadrati Rom. dant 16. pedes quadratos Hebr. Sed si vnciæ Romanæ tritici tribuantur tantum pedes Rom. 24. vt postulat primus Canon noster, id efficiet pedes Hebræorum $15\frac{2}{3}$, cubitos $6\frac{2}{3}$. Et quia fragmenta illa sunt aliquantulum molesta, si maui ad numeri rotundationem capere pedes Hebræorum quadratos quindecim præcise, id efficiet cubitos Hebræorum quadratos sex cum besse, pedes Roman. $23\frac{7}{8}$ pedes Parisinos vndeuginti fere, præcise $18\frac{3}{4}$. Atticos vero pedes $21\frac{3}{5}$. Quod si vnciæ Rom. tribuas præcise pedes Parisinos viginti, id efficiet pedes Hebr. $15\frac{7}{8}$. Atticos $22\frac{3}{4}$. Romanos $24\frac{5}{8}$. Quia ergo aliquid dandum est numerorum rotundationi, tu sic rationes inire poteris, vt vnciæ Rom. tribuas præcise pedes Rom. 24. Hebraicos $15\frac{2}{3}$. Parisinos $19\frac{1}{5}$ vel præcise pedes Hebraicos 15. Atticos $21\frac{3}{5}$. Romanos $23\frac{7}{8}$. Parisinos vndeuginti, vel denique præcise Parisinos viginti, Hebraicos fere sexdecim, Romanos viginti quinque. Excutiamus iam Hebræorum Canones, qui apud Talmudistas leguntur, eos certe, quos mihi videre licuit.

Primus Hebræorum Canon legitur libro de angulo c. 8. p. 5. & c. 3. p. 6. *Cabus sementis tribuitur cubitis decem & semis.* Hunc Canonem tu sic lege & intellige: Log sementis tribuitur agro habenti denos vndique cubitos Hebræorum, & aliquantulo plus. Hebræorum enim Vachetsi וַחֲצֵטִי etiã si proprie semissem significet, aliquando in genere sumitur p eo, quod Græci dicunt πολλοσημείον , hoc est, pro quauis excurrente particula, quantulacunque ea sit. Iam si vnciæ Romanæ tribuas præcise pedes Hebræorum quindecim, cubitos sex cum besse, Log Hebræorum & Romanorum sextarius capiens vncias Romanas tritici quindecim conferet præcise pedes Hebræorum 225. cubitos centum, siue agrum habentem denos vndique cubitos præcise, qui conficiunt pedes Rom. $351\frac{2}{3}$. Parisinos $284\frac{2}{3}$. Cubitos vero Babylonios vnum & octoginta, pedes Babylonios $182\frac{1}{4}$. Atticos 324. Si vnciæ Romanæ tribuantur præcise pedes Rom. 24. Hebraici $15\frac{2}{3}$. Parisini $19\frac{1}{5}$. Log sufficet conferendis pedibus Rom. trecentis & sexaginta, Parisinis 291 $\frac{3}{5}$. Hebraicis 230 $\frac{2}{5}$. Cubitis vero Romanis centum sexaginta, Parisinis 129 $\frac{3}{5}$. Hebraicis 102 $\frac{2}{5}$. ac proinde agro habenti denos vndique cubitos, & tãtillo plus. Si vnciæ Rom. tribuantur pedes Parisini viginti præcise, Log sufficet conferendis pedibus Parisinis trecentis, Romanis 370 $\frac{1}{2}$. Hebraicis 237 $\frac{1}{2}$. Cubitis vero Parisinis 133 $\frac{1}{2}$. Hebraicis 105 $\frac{5}{8}$. hoc est, agro habenti vndique denos cubitos, & quod excurrit, quod est sane perexiguum.

Secundus

Secundus Canon Hebræorum habetur lib. Chelaim c. 2. p. 3. *Satum sementis*, inquit, *tribuitur quadraginta cubitis*. Hic mendum typographicum nullum est, sed tantum ἀκρολογία ἢ ταχυστική, qua Sati voce intelligitur non Hebraicus, sed Romanus modius. Reuera igitur modius Romanus triticæ sementis commode tribui potest agro habenti quadragenos vndique cubitos in vniuersum mille sexcentos quadratos Hebræorum cubitos, Pedes Hebræorum tria millia sexcentos, Romanos 562½. Parisinos 4556¼, quod verum esse comperies, si vnciæ Rom. tribuas præcise pedes Hebræorum quindecim. Modius enim Romanus capit sextarios Romanos siue logos sexdecim, vncias Rom. tritici 240. Quod si vnciæ Rom. tribuas præcise pedes Rom. 24, tum modius Rom. sufficiet conferendis pedibus Rom. 5760. Parisinis 4665¾ Hebraicis 3686¾. Cubitis vero Hebræorum 1638¾.

Si vero vnciæ Roman. tribuantur pedes Parisini viginti præcise, modius Rom. sufficiet conferendis pedibus Parisinis 4800. Romanis 5926. Hebraicis 3792¾. Cubitis Hebræ. 1685¼.

Tertius Hebræorum Canon habetur lib. Nezikim capit. 3. p. 3. *Corus*, inquit, *sementis tribuitur septuaginta tribus cubitorum millibus*. In hoc Canone neque menda, neque catachresis vlla est, sed hoc tantum, quod pro more numerus rotundatus pro decurtato ponitur

Videamus quomodo id cum antecedentibus conueniat: Corus siue Chomer capit logos siue sextarios Rom. 720. modios Rom. 45. sata triginta, vncias tritici 10800. siue libras Romanas nongentas. Si vnciæ Rom. tribuantur tantum pedes Hebr. 15. cubiti 6¾, vel quod eodem recidit, si Log sufficit tantum cubitis Hebr. centum, corus quoque sufficiet tantum conferendis cubitis Hebræorum 72000. pedibus Hebr. 162000. Romanis 253125. Parisinis 205031¼. Si vnciæ Romanæ tribuantur præcise pedes Rom. 24. Logo pedes Rom. 360. Corus sufficiet conferendis pedibus Rom. 259200. Parisinis 209952. Hebraicis 165888. cubitis Hebraicis 73728.

Si vnciæ Rom. tribuendi sint præcise pedes Parisini viginti, corus sufficiet conferendis pedibus Parisinis 216000. Romanis 266666¾. Hebraicis 170666¾. cubitis vero Parisinis nonaginta sex millibus Hebraicis 75851¾. Ex his duo colligere possumus. Primum, pedis Hebræorum longitudinem recte à nobis assignatam, alioqui his canonibus Hebræorum nulla constare posset veritas. Secundo, Hebræos in hoc vltimo scito secutos medium istum Canonem, quo vnciæ tritici Rom. dicimus in solo

temperato tribuendos esse præcise pedes Romanos viginti quatuor. Ita enim Coro conueniant Hebraici cubiti 73728. pro quo Hebræi numero rotundato contenti dixerunt tantum septuaginta tria cubitorum millia. At in duobus primis canonibus secuti sunt priorem methodum longe commodissimam, qua singulis vncias Romanis tribuuntur pedes Hebraici quindecim, Artici 21². &c. Leuit. cap. vltim. Ager eorum sementis hordeaceæ capiens æstimatur siclis sanctuarii quinquaginta. Verba hæc non carent difficultate. Corum sementis triticeæ diximus sufficere conferendis pedibus Rom. 259200. Corus igitur hordei tribuendus erit pedibus Rom. 216000. id efficit minor arepenna 5². qualia diximus continere quadraginta pedum Romanorum millia, Parisinorum 32400. Si arepenna 5². æstimantur siclis quinquaginta, vnum quodque æstimandum erit siclis 9². hoc est, circiter libris Turoneis nouem cum quadrante, siue tribus aureis cum solidis quinque. Hæc æstimatio non potest esse vnus integri iubilei. Quis enim credat fertilissimos Iudææ agros tantæ vilitatis fuisse, vt vnus arependi siue iugeri Rom. cum quincunce vsus fructus in annos vnde quinquaginta tribus tantum aureis æstimetur? Sed nec vni tantum anno conuenire potest hæc æstimatio. Nam quo fecundiores sunt agri, eo solet esse vilior annona, maxime in iis locis, quæ fluminibus non abundant, quorum beneficio in longinquas regiones possit commode transuehi triticum. Superest, vt Moylis æstimatione sit vnus hebdomadis. Fiebant enim in Iudæa agrorum venditiones nullæ, sed tantum locationes annuæ aut ἐμφυτευτικὰ per Iubilæos, aut per Hebdomadas. Atque a deo septimanarum potius quam annorum singulorum habebatur ratio. Cum enim singulæ Hebdomades haberent vnum annum otiosum, omnino agrorum legitima æstimatio & locatio per hebdomadas fieri debebat, quemadmodum apud nos per triennia. Quot ergo supererant annorum hebdomades vsque ad Iubileum, toties quinquageni sicli erant persoluendi ei, qui frui volebat agro eorum siue chomerum sementis hordeaceæ exigenti.

Cæterum, vt ea, quæ de Romanorum, Hebræorum &c. ratione diximus, facilius intelligi possint, placuit in tyronum gratiam duo diagrammata subiicere, quibus è regione selectarum aliquot mensurarum apposuimus primo diagrammate pedes, secundo cubitos terræ quadratos, quibus in solo temperato conferendis sufficiunt illæ mensuræ. Verbi gratia: Ex primo diagrammate colligis Kabum Hebræorum, vel capitham Persarum & Babyloniorum, cum sexaginta tritici Rom. vncias capi-

piat,

piat, sufficere conserendis pedibus Babylonis 729. Hebraicis nōngentis
&c. hoc est, agro habenti tricenos vndique pedes Hebr. vel nouem pe-
des Babylonios latitudinis, longitudinis vnum & octoginta. Ex secundo
diagrammate colligis eundem Kabum tribuendum cubitis Hebręorum
quadringentis, Babylonis 324. hoc est, agro habenti videnos vndique
cubitos Hebr. vel quatuor Babylonios latitudi-
nis, longitudinis 81.

PEDES

168
P E D E S Q V A D R A T I.

A   B   C   D   E   F

Tritici,
Vicia Rom.

Babylonii, Hebr. Parisini, Attici.   Rom. Toletani.

Log.	15	$182\frac{1}{4}$	225	285	324	$351\frac{1}{10}$	$506\frac{1}{4}$
Kab.	60	729	900	1140	1296	$1406\frac{1}{4}$	2025
Homer.	108	$1312\frac{1}{7}$	1620	2052	$2332\frac{4}{7}$	$2531\frac{1}{4}$	3645
Hin.	180	2187	2700	3420	3888	$4218\frac{3}{4}$	6075
Rom.	240	2916	3600	4560	5184	5625	8100
Parif.	324	$3936\frac{3}{4}$	4860	6056	$6998\frac{2}{7}$	$7596\frac{1}{4}$	
At. Heb.	360	4374	5400	6840	7776	$8437\frac{1}{2}$	
Epha.	1080	13122	16200	20520	23328	$25312\frac{1}{2}$	36450
Faneca.	1530	$18589\frac{1}{2}$	22950	29070	33048	$35859\frac{1}{4}$	$51637\frac{1}{2}$
Att.	1600	10440	24000	30400	34560	7500	
Parif.	1944	$23631\frac{1}{7}$	30880	36336	$41990\frac{2}{7}$	$45578\frac{1}{2}$	
Corus.	10800	131220	162000	205200	23280	25312	

Modius

Medimnus

CUBITI QUADRATI.

Tritici
 vnciæ Rom. Hebr. Babyl. Att. Tolet.

Log.	15	100	81	144	225
Kab.	60	400	324	576	900
Homer.	108	720	583 $\frac{1}{2}$	1036 $\frac{4}{5}$	1620
Hin.	180	1200	972	1728	2700
Roman ^o	240	1600	1296	2304	3600
Parif.	324	2160	1749 $\frac{1}{5}$	3110 $\frac{2}{5}$	4860
At. Heb.	360	2400	1944	3456	5400
Epha.	1080	7200	5832	10368	16200
Faneca.	1530	10200	8262	14688	22850
Atticus.	1600	10666 $\frac{2}{3}$	8640	15360	24000
Parifin ^o .	1944	12960	10495 $\frac{1}{5}$	18662 $\frac{2}{5}$	30880
Corus.	10800	72000	58320	103680	162000

Modius

Medimnus

Y XXXVIII.

Panificium.

Cum panis ex integra farina fiebat, nullis plane subductis furfuribus, is vocabatur autopyrus, vbi quid secernebatur, quod primo secernebatur, dicebatur similago vel filigo. Iuuenalis:

*Sed tener & muenis, molliq; filigine factus
Seruatur domino.*

Quod secundo excernebatur, dicebatur pollin, vnde fiebat panis secundarius. Si quid tertio subducebatur, ex parte paulo puriore fiebat panis cibarius. Ex vltimis vero furfuribus nullus panis fiebat, nisi in extrema egestate, & prodigiosa annonæ caritate. Celsus lib. 2. c. 17. hos panes sic inter se comparat. *Ex tritico firmissima filigo, deinde simila, cui nihil ademptum est, quod autopyrum Græci vocant, infirmior est è polline, infirmissimus cibarius panis.* Plinius libr. XVIII. c. X. *Similago è tritico sic laudatissima. Ex Africo iustum est è modio redire semimodios & pollinis sextarios quinque. Ita autem appellant in tritico quod storem in filigine. Hoc araria officina, chartariaq; vtuntur. Præterea secundarii quatuor, fursurumq; tantundem.*

Hæc de modio Siculo intelligenda sunt, qui capit sextarios Romanos triginta duos. Ex Plinii distributione confurgunt vndetriginta sextarii. Reliquum pistoris lucro cedit, vel etiam excidit. Semper enim molendo, cribrando, pinfendo &c. aliquid perit. Pergit Plinius. *Panes vero è modio similaginis CXXII. è floræ modio CXVII. lege CXII. pro CXVII. Modius Siculus tritici pendet libras Romanas XL. Modium similaginis vocat Plin. XL. similaginis libras. Similagini tertia portio ad panis pondus accedit. Itaque libris 40. vel vnciis 480. Adde trientem, id est, vncias 160. confurgunt vnciae 640. ex quibus fiunt panes quincunciales 128. Sed Plin. dixit tantum 122. quia reliquum pistoris lucro cedit. Sequentia Plinii verba obscurissima sunt: *Est &, inquit, alia distinctio. Similago L. pollin XVII. panis pondo reddere visa, tritici XXX. cum triente & secundarii panis, quinas se libras, totidem cibarii & fursurum sextarios sex, lege, è tritico LXXX. cum triente, hoc est, secundarii panis tricenas quinas se libras, totidem cibarii & fursurum sextarii sex.* lubet Plin. sumi duos modios siculos tritici pendentes libras LXXX. hinc dimidia pars similagini destinabitur, ac proinde libræ XL. ex altero semisse secernentur circiter 14. vel 15. libræ pollini siue pani secundario, totidemque pani cibario destinandæ, ex quibus fient circiter 35. se libræ secundarii panis, totidemque panis cibarii,*

rii, propterea quod pollini circiter quinta portio ad panis pondus accedat. Superfunt circiter decem aut duodecim furfurum libræ, ex quibus colliguntur sex sextarii, quia fieri non potest, quin ex farina toties agitata plurimum decidat. Hodie tres tantum farinæ excretiones fiunt: Vigenerus in Liniū ait, se huiusmodi experimentum fecisse. Iussit ad pistrinum ferri duodecim modios, siue Sextarium tritici Parisinum cum amplo auctario, ita ut penderet libras Parisinas ducentas quadraginta. Farina relata duodeuiginti modios implebat, sed pendebat tantum libras ducentas & triginta septem. Ita deciderant libræ tres. Hinc subducti sunt similaginis modii decem, & semis pendentes libras centum quadraginta septem, quibus pinsendis opus fuerunt duodequadraginta libræ Parisinæ aquæ.

Hinc confectas esse ait panum duodenarum vnciarum quindecim *duodecim*, hoc est, panes centum & octoginta, ac proinde vncias bis mille centum & sexaginta, libras centum triginta quinque. Sed non dubium est, quin pistor Vigenerum scædo mendacio deluserit, ac panes circiter viginti quatuor suffuratus sit, aut etiam duodetriginta: debuerant enim hinc consurgere panis libræ centum & sexaginta. Ex residua farina subducti sunt tres pollinis modii pendentes libras duodequingaginta, quibus pinsendis adhibitæ sunt aquæ libræ, vna & quadraginta, unde confecti sunt panes secundarii pendentes libras quadraginta quinque, vel quinquaginta quatuor. Rem enim in incerto relinquit Vigenerus. Sed posterius vero propius est, & hic ut in re minoris pretii minus fraudis adhibuisse potuit pistor. Supererant furfurum modii quatuor & semis pendentes libras quadraginta, ita rursus exciderunt libræ duæ in farinæ scilicet agitatione.

Quod autem dixi, Vigenerum pistoris furto deceptum, probari potest ex iis, quæ hac de re docet Budæus libr. V. *Compertum*, inquit, *habeo, ex iis, qui ex iurisdictione hoc inquirere potuerunt, & ex cõmentariis decurionum posse ex medimno non modo octies duodenos, sed etiam amplius senos, ostenosq; reddere, quod ille panifex sateri magis grauabatur, quam insiciari pergebat.* Hæc Budæus.

Hac ratione Vigenerus ex duobus medimnis debuerat confecisse panum septendecim *duodecim*, & eo amplius. Quod si ex medimno confici possunt panes duodenarum vnciarum quatuor & centum, ac proinde panes pendentes libras duodeoctoginta, ut Budæo affirmarunt decuriones, cum iusti medimni pondus sit librarum 117. certe ex ternis tritici libris confici poterunt binæ panis candidi libræ. Et certe ita

solent cum pistoribus agere, quibus panis filiginei pretium taxandi ius est. Nam cum quartarius Sedanensis cum iusto auctario pendens libras quadraginta quinque vānit solidis viginti quinque aut triginta, tum iubentur pistorēs suos panes selibres vendere dimidio solido, vt quod ipsis farinae superest post panes confectos, id lucro apponant velut operæ stipendium. Ita ergo rationes suas ineunt decuriones: vident ex quadraginta quinque tritici libris, triginta tantum panis candidi libras posse confici. Ac proinde si triginta solidis emptus sit quartarius, æquum esse, vt ex suis panibus vt minimum triginta solidos comparent. Eandem prorsus rationem obseruant Decuriones in Gallia. Nam Carolus IX. A.D. 1567. & Henricus III. A.D. 1577. edito publico sanxerunt, vt si Sextarius tritici Parisinus vāneat solidis Turonicis viginti, tum panes candidi dodrantes æstimentur denariolo Parisino. Sextarius tritici Parisinus rarus pendet vncias Parisinas 3456. modius 288. Auctarium legitimum, vt Sedani, ita & Lutetia est *ῥ̄ ἡμισιδος ἑξήκοντα*. Itaque modius Parisinus cum hoc auctario pendet vncias Parisinas trecentas, Sextarius tria millia sexcentas. Ex quibus confici poterunt panes candidi vncie Parisinae 2400. siue panes dodrantes ducenti, qui si singulis denariolis Parisinis vāneant, colligentur in vniuersum ducenti denarioli Parisini, Turonici vero ducenti quinquaginta, ac proinde solidi Turonici viginti, quod erat pretium ipsius tritici. Sed in hoc pistoribus æquior est lex Regia, quam Sedanensis, quod Regia æstimatio petitur ex minimo tritici auctario, Sedanensis vero ex maximo. Nam Sextarius tritici Parisinus rarus pendet quidem vncias 3456. libras 216. cum primo & legitimo auctario vncias 3600. libras 225. at cum secundo & integro auctario pendet circiter libras 232. vel 234. Sedanensis autem quartarius rarus quadraginta duas, cum integro auctario ad summum quadraginta quinque libras pendet. Sed hoc, quod ipsis lex largitur, lucro non contenti pistorēs Parisienses mille artibus fraudem legi faciunt, atque, vt id ipsis impune liceat, *ἡμιδὲς* decuriones auro corrumpunt. Enimvero

--*Quis custodiet ipsos*

Custodes. Cauta est & ab illis incipit vxor.

Nimirum aurea nunc vere sunt secula. Sed vtinam hoc esset maximum malorum, quæ misero regno confert *ἡμιδὲς* & auri sacra fames, fatali omnium ignavia. Sed quamuis miseræ plebi damnosissima sit triticariorum foeneratorum cauponatio, & vt Ausonii verbis vtar, velox hæc inopes vsura trucidet, tamen hæc cum reliquis, quibus conflictatur Gallia, calamitatibus comparata videri possunt non min⁹ leuia & ridicula, quam si cum Phariseis mentham & cuminum decimes, atque interim

omjit-

omittas τὰ βαρύτερα ἢ νόμιμα κείνη ἔλεο. Sed hæc sunt extra oleas, vel eo maxime nomine, quod surdis canimus. Ad rem igitur redeo. Obiter ex hoc Regis edicto colligere potes, quænam fuerit olim annonæ vilitas. Nam etiam si sub Carolo IX. & Henrico III. nunquam ad eam vilitatem processerit annona, tamen res ipsa satis innuit hoc olim habitum fuisse legitimum & frequentissimum tritici pretium, quod hodie pro prodigio haberetur.

Ego autem vt indicarem, quid de Vigeneri experimento statuere possim, iussi farinæ libras vnam & viginti Parisinas, hoc est, Romanas triginta duas, quam accuratissime appendi, tum ex hac farina siliginé quam tenuissimo incerniculo excerni, ac deinde incerniculo laxiore furfures crassiores, tum singula rursus appendi. Similago pendere comperta est libras decem, vncias duas, Pollen libras quinque & decem vncias, furfures crassiores libras quatuor & quinque drachmas. Colliguntur vnde vigintæ libræ vnciæ duodecim quinque drachmæ. Ita intercederunt libræ duæ, & amplius, quod nimium est, vt necesse fuerit quidpiam vel dolo subductum, vel per incuriam excidisse. Quidquid sit ex polline confectus panis pendebat libras octo. Ita aqua admixta plus quàm triciente farinæ pondus auxit. Ex similagine confecti panes pendere comperti sunt libras fere duodecim. Ita aqua farinæ pondus quinta fere sui parte auxit, vt ex quinque similaginis libris fere sex panis candidi libræ confici possint. At si tres tritici libræ duas panis candidi libras præstare debeant, certe XXI. farinæ debuerant quatuordecim panis candidi libras efficere. Sed hæc neque debent neque possunt ad viuum refecari. Nam & triticum aliud alio plus aquæ sorbet, & famulorum industria vel negligentia, non minus quam fides plurimum hic momenti habet. Et alia multa incidere possunt, quæ vetent, quo minus certæ ea de re figi possint regulæ. Sed quia & in historiarum lectione & in vsu quotidiano nihil frequentius est tritico & pane, ideo Plinii, Budæi & Vigeneri exemplo neque piguit, neque puduit nos inquirere, quænam sit saltem *παχυμερῶς* proportio inter triticum & panem ex eo confectum. Quantum igitur tum nostræ tum aliorum experientiæ credere possumus, id videtur vt plurimum contingere, vt si tritici semissem furfuribus dones, tum inter triticum & panem ex reliquo similaginis semisse confectum ea fere erit ratio, quæ inter tria & duo, vel inter septem & quatuor. Si tritici quadrantem tantum in furfures secernas, idem fere erit panis & tritici pondus. At si panes autopyros conficias, quarta fere tritici pars ad panis pondus accedet, hoc est, quatuor tritici libræ dabunt quinque panis autopyri libras, vel circiter.

Arvorum fertilitas.

Christus Matthæi cap. XIII. vers. 8. Ἄλλα ἔπειτα ἐν δὴ τῷ γῶ τῷ κῶ
 λῶ, ἢ ἐδίδου κέρπον, ὁ δὲ ἐκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τετράκοντα. Hieronymus ad-
 uersus Iouinianum lib. I. Triginta, inquit, referuntur ad nuptias, sexaginta
 ad viduas, centesimus numerus virginitatis exprimit coronam. Sed hæc sunt
 ἀλληγορούμενα. τὸ πητὸν innuere videtur non modo ex vno grano triginta
 grana, sed ex vno modio sementis triginta modios, aut etiam sexaginta,
 atque adeo centum posse colligi. Plinius lib. XVIII. c. X. Tritico nihil est
 fertilius, hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alat hominem, utpote cum è
 modio, si sit solum aptum, ut in Byzacio Africa campo, centeni quinquageni modii
 reddantur. Misit ex eo loco Diuo Augusto procurator eius ex vno grano (vix credi-
 bile dictu) quadringenta, paucis minus, germina, extant q̄, de ea re exempla. Misit &
 Neroni similiter CCCLX. stipulas ex vno grano cum centesimo quidem & Leontini
 Sicilia campi fundunt, aliq̄, & tota Bætica, & imprimis Ægyptus. Herodotus
 lib. I. de Babylonia loquens: τὸν Δήμητρος κέρπον ὁ δὲ ἀγαθὴ ἐκφέρειν ὄσιν ἴσται,
 ἐν δὲ ἀπόσεια τὸ ἄσπεραν ἀποδίδει, ποτὲ δὲ τετακόσια. Hæc fertilitas sane prodigi-
 osa est, nec satis scio, an fidem mereatur. Notandum tamen obiter hæc
 de iis agris dici, circa quæ olim erat Hedenis hortus. Sed hæc ita de-
 mum vera esse crediderim, si quis non quidem vnicum granum, sed exi-
 guum aliquam mensuram tritici in selectissima agri parte ferat, quam
 peculiari quadam & maxime sollicita cura excoluerit, auerruncarit, ster-
 corarit, & muro vndique communierit, ut neque à brutis, neque ab ho-
 minibus prætereuntibus vlla sui particula violari possit. At si quæstio sit
 de iis agris, qui non auibus modo, sed & viatoribus patent, quos vndiq̄
 mille circumstant pericula, paucos esse credo agros, quorum messis se-
 mentem plus quam vicecuplo superet, si modo colonus non vnus tan-
 tum iugeri, sed totius anni messem cum semente comparet. Itaque et-
 iam si Plinius dicat: *Leontinos Sicilia campos cum centesimo fundere*, tamen
 Cicero in Verrinis cum & de tota Sicilia passim, & de Leontinis agris
 speciatim differit, semper ita suas rationes instituit, ut decimas, quæ Ro-
 manis debebantur, cum semente comparet. Itaque quicumque ager mo-
 dium sementis polcebat, ex eo decimarum redemptor modium messis
 non modo sperabat, sed & exigebat pro suo iure. At qui decimas vbe-
 riores extorquebat, is iam à Cicerone pro quadruplatore habetur. In
 Gallia scio rarissimam esse hanc felicitatem, ut agricola vicecuplo plus
 metat, quam ferat, si modo, ut dixi, totius anni prouentum æstimet.
 Atque adeo non male secum agi censet colonus, cum tellus ipsi semen-
 tem

tem cum decuplo fœnore reddit. Quanquam meminimus Isaacum iuxta Gerarum siue hordeaceam siue triticeam sementem cum centupla vsura recuperasse. Sed hoc ipsum Scriptura non notasset, nisi haberet rationem miraculi.

MENSU-

MENSURÆ ROMANÆ VETERES
VNCIÆ ROMANÆ.

Defin.	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	PollicesRo.
1. Mystr. paruū.	$\frac{5}{8}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{5}{8}$	$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{2}$
3. Olyschium.	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{2}{3}$	$1\frac{7}{8}$	$2\frac{2}{3}$
4. Cyathus.	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{2}{3}$	$2\frac{1}{4}$	3
6. Acetabulum.	$1\frac{7}{8}$	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{2}$	$3\frac{3}{8}$	$4\frac{1}{2}$
8. Mystrū mag.	$2\frac{1}{2}$	3	$3\frac{1}{3}$	$4\frac{1}{2}$	6
10. Quartarius.	$3\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$	5	$6\frac{3}{4}$	9
13. Hemina.	$7\frac{1}{2}$	9	10	$13\frac{1}{2}$	18
15. Libr. mēfural.	10	12	$13\frac{1}{3}$	18	24
19. Sextarius.	15	18	20	27	36
32. Congius.	90	108	120	162	216
41. Modius.	240	288	320	432	576
45. Vrna.	360	432	480	648	864
50. Amphora.	720	864	960	1296	1728
54. Cad°, Hydria	1080	1296	1440	1944	2592
68. Culeus.	14400	17280	19200	25920	34560

M E N-

MENSURÆ ATTICÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

POLLICES

Defin.	Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Attici.
2. Mystr. paruum.	$\frac{25}{32}$	$\frac{5}{8}$	$1\frac{1}{16}$	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$
5. Cyathus.	$1\frac{7}{16}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{7}{8}$	$2\frac{1}{2}$	3
7. Oxybaphum.	$2\frac{7}{16}$	$2\frac{1}{2}$	$2\frac{11}{16}$	$3\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$
9. Mystrum mag.	$2\frac{7}{8}$	$3\frac{1}{2}$	$3\frac{3}{4}$	5	6
11 Quartarius.	$4\frac{1}{2}$	5	$5\frac{5}{8}$	$7\frac{1}{2}$	9
14 Cotyla.	$8\frac{1}{2}$	10	$11\frac{1}{4}$	15	18
20 Sextarius.	$16\frac{2}{3}$	20	$22\frac{1}{2}$	30	36
33 Chus.	100	120	135	180	216
36 Hemiectum.	$133\frac{1}{3}$	160	180	240	288
42 Hecteus.	$266\frac{2}{3}$	320	360	480	576
45 Modius.	360	432	486	648	$777\frac{3}{4}$
	$362\frac{1}{2}$	435	$489\frac{3}{8}$	$652\frac{7}{8}$	780
51 Ceramium.	800	960	1080	1440	1728
54 Metretes.	1080	1296	1458	1944	$2332\frac{4}{5}$
	$1083\frac{1}{3}$	1300	$1462\frac{1}{2}$	1950	2340
58 Medimnus.	1600	1920	2160	2880	3456

Z

MEN.

MENSURÆ HEBRAICÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

Defin.	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Pollices Attici.
8. Ouum.	$2\frac{1}{2}$	3	$3\frac{1}{3}$	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$
19. Log.	15	18	20	27	$32\frac{1}{2}$
24. Pondion.	30	36	40	54	65
30. Kab.	60	72	80	108	130
34. Homer.	108	$129\frac{1}{3}$	144	194	234
38. Hin.	180	216	240	324	390
45. Satum.	360	432	480	648	780
54. Bat, Epha.	1080	1296	1440	1944	2340
56. Selah.	1440	1728	1920	2592	3120
65. Letec.	5400	6480	7200	9720	11700
67. Corus { Min.	10800	12960	14400	19440	23400
68. { Mai.	14400	17280	19200	25920	31200

M E N-

MENSURÆ GEORGICÆ ET ÆGYPTIACÆ.

UNCIÆ ROMANÆ.

POLLICES

Defin.	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Ægypt.	Attici.
Oxybaphum	$3\frac{1}{8}$	$3\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{7}{8}$	$4\frac{1}{2}$	$6\frac{3}{4}$
16 Coryla.	$12\frac{1}{2}$	15	$16\frac{2}{3}$	$22\frac{1}{2}$	18	27
20 Hinium.	$18\frac{3}{4}$	$22\frac{1}{2}$	25	$33\frac{3}{4}$	27	$40\frac{1}{2}$
25 Hyphe.	$37\frac{1}{2}$	45	50	$67\frac{1}{2}$	54	81
27 Mares.	50	60	$66\frac{2}{3}$	90	72	108
36 OEphin.	$133\frac{1}{3}$	160	$177\frac{2}{3}$	240	192	288
37 Ch ^o , Dadyx.	150	180	200	270	216	324
46 Mod. Collat.	375	450	500	675	540	810
49 Amphoreus.	600	720	800	1080	864	1296
54 Batus.	750	900	1000	1350	1080	1620
55 Attaba, Met.	1200	1440	1600	2160	1728	2592
58 Medimnus.	1700	2040	$2266\frac{2}{3}$	3060	2448	3672

Z 2 MEN

MENSVRÆ SYRIACÆ ET THEBANÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

Defin.	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Pollices Syriaci.	
36	Congius.	135	162	180	243	216
38	Aporryma.	180	216	240	324	288
43	Cophinus.	270	324	360	486	432
45	Modius.	360	432	480	648	576
54	Quadrantal.	1080	1296	1440	1944	1728

MENSVRÆ BABYLONIÆ
ET PERSICÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

					Pollices Babylonii.	
30	Capitha.	60	72	80	108	54
41	Congius.	240	288	320	432	216
45	Modius.	360	432	480	648	324
53	Maris.	1000	1200	1333 $\frac{1}{3}$	1800	900
59	Artaba.	1800	2160	2400	3240	1620
60	Quadrantal.	1920	2304	2560	3456	1728
74	Achana.	72000	86400	96000	129600	94800

CHOE-

C H O E N I C E S.

VNCIÆ ROMANÆ.

Defn.		Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.
22	Opilionum. }	$22\frac{1}{2}$	27	30	$40\frac{1}{2}$
		24	$28\frac{2}{3}$	32	$43\frac{1}{3}$
24	Villicorum.	30	36	40	54
25	Attica. }	$33\frac{1}{3}$	40	$44\frac{2}{3}$	60
		36	$43\frac{2}{3}$	48	$64\frac{2}{3}$
26	Vinitorum. }	45	54	60	81
		48	$57\frac{2}{3}$	64	$86\frac{2}{3}$
27	Georgica.	50	60	$66\frac{2}{3}$	90
30	Militaris.	60	72	80	108
34	Hebræorum.	108	$129\frac{2}{3}$	144	$194\frac{2}{3}$

Z 3 MEN-

MENSURÆ ROMANÆ HODIERNÆ.

UNCIÆ ROMANÆ.

Defin.	Tritic.	Olei.	Vini.	Mellis. Romani.	Babylonii.	Pollices
19 Folieta.	15	18	20	27	36	27
30 Bocalis.	60	72	80	108	144	54
41 Cōgitell.	240	288	320	432	576	216
60 Barillus.	1920	2304	2560	3456	4608	1728
69 Botra.	15360	18432	20544	27646	36864	3824

UNCIÆ PARISINÆ.

						Pollices Parisini.
19 Folieta.	$13\frac{7}{8}$	$15\frac{3}{8}$	$17\frac{1}{2}$	$22\frac{1}{2}$	$26\frac{1}{4}$	
30 Bocalis.	$52\frac{1}{2}$	63	70	90	105	
41 Congitellus.	210	252	280	360	420	
60 Barillus.	1680	2016	2240	2880	3360	
69 Botra.	13440	16128	17920	23040	26880	

MEN-

MENSURÆ PARISINÆ CVBICÆ.

LIBRÆ ROMANÆ.

		Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.
Quadrans	Sextariolus	$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{3}$	$1\frac{1}{2}$	2
	Litro.	$1\frac{1}{4}$	2	$2\frac{1}{4}$	3
	Pinta	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{2}{3}$	3	4
	Vinarius	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{3}$	6	8
	Triticarius.	$6\frac{3}{4}$	8	9	12
	Congius	$10\frac{1}{2}$	$12\frac{1}{3}$	$13\frac{1}{2}$	18
Sext.	Vini	18	$21\frac{1}{2}$	24	32
	Modius	27	32	36	48
	Semimedim.	81	96	108	144
	Medimnus	162	192	216	288
Sext.	Tritici	324	384	432	576
Moius.	Vini	675	800	900	1200
	Tritici	3888	4608	5184	6912

M E N.

MENSURÆ PARISINÆ CYLINDRICÆ.

UNCIÆ PARISINÆ.

		Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Pollices Parisini.
	Sextariolus	$\frac{3}{7}$	$\frac{8}{9}$	1	$1\frac{1}{3}$	24
	Litro.	$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{3}$	$1\frac{1}{2}$	2	36
	Pinta	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{7}{9}$	2	$2\frac{2}{3}$	48
Quadrans	Vinarius	3	$3\frac{5}{9}$	4	$5\frac{1}{3}$	96
	Triticarius.	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{3}$	6	8	144
	Congius	$6\frac{3}{4}$	8	9	12	216
Sext.	Vini	12	$14\frac{2}{9}$	16	$21\frac{1}{3}$	384
	Modius	18	$21\frac{1}{3}$	24	32	576
	Semimedim.	54	64	72	96	1728
	Medimnus	108	128	144	192	3456
Sext.	Tritici	216	256	288	384	6912
	Vini	450	$533\frac{1}{3}$	600	800	14400
Moius.	Tritici	2592	3072	3456	4608	82944

MEN-

MENSURÆ PARISINÆ CVBICÆ

VNCIÆ ROMANÆ.

Tritici. Olei. Vini. Mellis. Defin.

	Sextariolus	$13\frac{1}{2}$	16	18	24	18
	Litro.	$20\frac{1}{4}$	24	27	36	21
	Pinta	27	32	36	48	23
Quadrans	Vini	54	64	72	96	29
	Tritici	81	96	108	144	31
	Congius	$121\frac{1}{2}$	144	162	216	
Sext.	Vini	216	256	288	384	40
	Modius	324	384	432	576	44
	Semimedimnus	972	1152	1296	1728	52
	Medimnus	1944	2304	2592	3456	61
Sext.	Tritici	3888	4608	5184	6912	64
	Vini	8100	9600	10800	14400	66
Moius.	Tritici	46656	55296	129600	82944	73

Aa

MEN-

MENSURÆ PARISINÆ CYLINDRICÆ.

VNCIÆ PARISINÆ.

Pollices.

Tritici. Olei. Aquę. Mellis. Parisini.

	Sextariolus	12	$14\frac{2}{3}$	16	$21\frac{1}{3}$	24
	Litro.	18	$21\frac{1}{3}$	24	32	36
	Pinta	24	$28\frac{2}{3}$	32	$42\frac{2}{3}$	48
Quadrans	Vinarius	48	$56\frac{2}{3}$	64	$85\frac{1}{3}$	96
	Triticarius.	72	$85\frac{2}{3}$	96	128	144
	Congius	108	128	144	192	216
Sext.	Vini	192	$221\frac{2}{3}$	256	$341\frac{1}{3}$	384
	Modius	288	$351\frac{2}{3}$	384	512	576
	Semimedim.	864	1024	1132	1536	1728
	Medimnus	1728	2048	2304	3072	3456
Sext.	Tritici	3456	4096	4608	6144	6912
	Vini	7200	$8533\frac{1}{3}$	9600	12800	14400
Moius.	Tritici	41472	49152	55296	73728	82944

M E N.

MENSURÆ HEIDELBERGICÆ.

VNCIÆ HEIDELBERGICÆ.

Pollices

	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Heidelbergici
Schopen	$11\frac{1}{4}$	$13\frac{1}{2}$	15	$20\frac{1}{4}$	36
Dreiling	15	18	20	27	48
Mas	45	54	60	81	144
Congius	$67\frac{1}{2}$	81	90	$121\frac{1}{2}$	216
Infel	90	108	120	162	288
Wiertel	180	216	240	324	576
Simmer	360	432	480	648	1152
Quadrantal	540	648	720	972	1728
Werntzel	720	864	960	1296	2304
Ohme.	2160	2592	2880	3888	6912
Malder	2880	3456	3840	5184	9216
Fuder	21600	25920	28800	38880	69120

Aa 2

MEN-

MENSVRÆ HEIDELBERGICÆ

VNCIÆ RONANÆ.

Defin.	Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Pollices Artici	
16. Schopen	$12\frac{1}{2}$	15	$16\frac{7}{8}$	$22\frac{1}{2}$	27	
20. Dreiling	$16\frac{2}{3}$	20	$22\frac{1}{2}$	30	36	
27. Mas	50	60	$67\frac{1}{2}$	90	108	
	Congius	75	90	$101\frac{1}{4}$	135	162
33. Infel	100	120	135	180	216	
39. Wiertel	200	240	270	360	432	
47. Simmer	400	480	540	720	864	
49. Quadrantal.	600	720	810	1080	1296	
51. Werntzel	800	960	1080	1440	1728	
62. Ohme	2400	2880	3240	4320	5184	
63. Malder	3200	3840	4320	5760	6912	
70. Fuder	24000	28800	32400	43200	51840	

M E N -

MENSURÆ HEIDELBERGICÆ

VNCIÆ PARISINÆ.

Pollices

	Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Parisini.
Schopen	$10\frac{1}{8}$	$13\frac{1}{8}$	$14\frac{45}{64}$	$19\frac{1}{8}$	$21\frac{7}{8}$
Dreiling	$14\frac{7}{8}$	$17\frac{1}{2}$	$19\frac{1}{8}$	$26\frac{1}{4}$	$29\frac{7}{8}$
Mas	$43\frac{3}{4}$	$52\frac{1}{2}$	$59\frac{1}{8}$	$78\frac{3}{4}$	$87\frac{1}{2}$
Congius	$65\frac{7}{8}$	$78\frac{3}{4}$	$87\frac{7}{8}$	$118\frac{1}{8}$	$131\frac{1}{4}$
Infel	$87\frac{1}{2}$	105	$118\frac{1}{8}$	$157\frac{1}{2}$	175
Wiertel	175	210	$236\frac{1}{4}$	315	350
Simmer	350	420	$472\frac{1}{2}$	630	700
Quadrantal	525	570	$700\frac{1}{2}$	945	1050
Werntzel	700	840	945	1260	1400
Ohme.	2100	2520	2835	3780	4200
Malder	2800	3360	3780	5040	5600
Fuder	21000	25200	28350	37800	42000

Aa 3

MEN-

190
MENSURÆ TOLETANÆ.

UNCIÆ TOLETANÆ.

	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Pollices Toletani.
Sextarius.	12	$14\frac{2}{3}$	16	$21\frac{2}{3}$	54
Azumber.	48	$57\frac{1}{3}$	64	$86\frac{2}{3}$	216
Celemin.	120	144	160	216	540
Arroba	384	$460\frac{2}{3}$	512	691	1728
Faneca.	1440	1728	1920	2592	6480
Moius	9600	11240	12800	16860	43

UNCIÆ ROMANÆ.

Def.					Pollices Romani.
17	Sextarius.	$12\frac{2}{3}$	$15\frac{2}{3}$	17	$22\frac{2}{3}$
28.	Azumber.	51	$61\frac{1}{3}$	68	$91\frac{2}{3}$
35	Celemin.	$127\frac{1}{2}$	153	170	$229\frac{1}{2}$
47	Arroba.	408	$489\frac{2}{3}$	544	$694\frac{2}{3}$
57	Faneca.	1530	1836	2040	2604
71	Moius.	10200	12240	13600	18360

MEN-

MENSVRÆ SEDANENSES CVBICÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

POLLICES

	Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Artici Rom.	
Cotyla, Palmus.	10	12	$13\frac{1}{2}$	18	$21\frac{2}{3}$	24
Sextariolus.	20	24	27	36	$43\frac{1}{3}$	48
Pinta.	40	48	54	72	$86\frac{2}{3}$	96
Congius, Potus.	80	96	108	144	$172\frac{2}{3}$	192

MENSVRÆ SEDANENSES CYLINDRICÆ.

VNCIÆ PARISIINÆ.

POLLICES

Sed. Parif.

Cotyla, Palmus.	9	$10\frac{2}{3}$	12	16	27	18
Sextarius.	18	$21\frac{1}{3}$	24	32	54	36
Pinta.	36	$42\frac{2}{3}$	48	64	108	72
Congius, Potus.	72	$85\frac{1}{3}$	96	128	216	144

F I N I S.

